

พระวินัยปิฎก

เล่ม ๓

ภิกขุณีวิภังค์

ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

ปาราชิกกัณฑ์

ปาราชิกสิกขาบทที่ ๑

เรื่องภิกษุสุนทรีสุนทรี

[๑]โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น นายสาพพะ หลานของมิกคารมาตา มีความประสงค์จะสร้างวิหารถวายภิกษุณีสงฆ์ จึงเข้าไป หานางภิกษุณีทั้งหลาย แจ้งความประสงค์ว่า แม่เจ้า กระผมอยากจะสร้างวิหาร ถวายภิกษุณีสงฆ์ ขอแม่เจ้าจงโปรดให้ภิกษุณีผู้อำนวยการก่อสร้างรูปหนึ่งแก่ กระผม ครั้งนั้นมีสาวสี่พี่น้อง ชื่อนันทา ๑ ชื่อนันทาวดี ๑ ชื่อสุนทรินันทา ๑ ชื่อตุลลนันทา ๑ บวชอยู่ในสำนักภิกษุณี บรรดาภิกษุณีทั้งสี่นั้น ภิกษุณีสุนทรี นันทา เป็นบรรพชิตสาวทรงโฉมวิไล นำพิศพิงชม เป็นบัณฑิต เจียบแหลม มีปรีชา ขยัน ไม่เกียจคร้าน กอปรด้วยปัญญาเลือกพื้นอันเป็นทางดำเนินใน การงานนั้น ๆ สามารถพอที่จะทำกิจการงานนั้น ๆ ให้ลุล่วงไป จึงภิกษุณีสงฆ์ ได้สมมติภิกษุณีสุนทรีนันทาให้เป็นผู้ผู้อำนวยการก่อสร้างแก่นายสาพพะ หลาน

มิกคารมาตา ต่อมาภิกษุณีสุนทรินันทา ไปสู่เรือนของนายสาพะยะ หลานมิกคารมาตาเสมอ โดยแจ้งว่า จงให้มีค จงให้ขวาน จงให้ผึ้ง จงให้จอบ จงให้สิ่ว แม้นายสาพะยะ หลานมิกคารมาตา ก็ไปสู่สำนักนางภิกษุณีเสมอ เพื่อทราบกิจการที่ทำแล้ว ที่ยังมีได้ทำ เขาทั้งสองได้มีจิตปฏิพัทธ์ เพราะเห็นกันอยู่เสมอ ครั้นนายสาพะยะ หลานมิกคารมาตา ไม่ได้โอกาสที่จะประทุษร้ายภิกษุณีสุนทรินันทา จึงได้ตกแต่งภัตตาหารถวายภิกษุณีสงฆ์ เพื่อมุ่งจะประทุษร้ายภิกษุณีสุนทรินันทานั้น แล้วให้ปุ้อาสนะในโรงฉัน จัดอาสนะสำหรับภิกษุณีทั้งหลายที่แก่กว่าภิกษุณีสุนทรินันทาไว้ส่วนหนึ่ง สำหรับภิกษุณีทั้งหลายที่อ่อนกว่าภิกษุณีสุนทรินันทาไว้ส่วนหนึ่ง จัดอาสนะสำหรับภิกษุณีสุนทรินันทาไว้ในสถานที่อันกำบังนอกฝาเรือน ให้ภิกษุณีผู้เถระทั้งหลายพึงเข้าใจว่า นางนั่งในสำนักพวกภิกษุณีผู้นวกะ แม้ภิกษุณีผู้นวกะทั้งหลายก็พึงเข้าใจว่า นางนั่งอยู่ในสำนักพวกภิกษุณีผู้เถระ.

ครั้นจัดเสร็จแล้ว ได้ให้คนไปแจ้งภัตตาคารแก่ภิกษุณีสงฆ์ ว่าได้เวลาอาหารแล้ว เข้าข้า ภัตตาคารเสร็จแล้ว.

ภิกษุณีสุนทรินันทาทราบได้ดีว่า นายสาพะยะ หลานมิกคารมาตา ไม่ได้ทำอะไรมากมาย ได้ตกแต่งภัตตาหารไว้ถวายภิกษุณีสงฆ์ ด้วยเธอมีความประสงค์จะประทุษร้ายเรา ถ้าเราไป ความอื้อฉาวจักมีแก่เรา จึงใช้ภิกษุณีอันเตวาสิณีไปด้วยสั่งว่า เธอจงไปนำบิณฑบาตมาให้เรา และผู้ใดถามถึงเรา เธอจงบอกว่าอาพาธ.

ภิกษุณีอันเตวาสิณีรับคำสั่งของภิกษุณีสุนทรินันทาแล้ว.

สมัยนั้น นายสาพะยะ หลานมิกคารมาตา ยืนคอยอยู่ที่ซุ้มประตูข้างนอกถามถึงภิกษุณีสุนทรินันทาว่า แม่เจ้าสุนทรินันทาไปข้างไหน ขอรับ แม่เจ้าสุนทรินันทา ไปข้างไหน ขอรับ.

เมื่อเขาถามถึงอย่างนี้แล้ว ภิกษุณีอันเตวาสนีของภิกษุณีสุนทรินันทา
ตอบกะเขาตั้งนี้ว่า อาพาธกะ ดิฉันจักนำบิณฑบาตไปถวาย.

เขาคิดว่า การที่เราได้ตกแต่งอาหารถวายภิกษุณีสงฆ์ ก็เพราะเหตุแห่ง
แม่เจ้าสุนทรินันทา จึงส่งคนให้เลี้ยงดูภิกษุณีสงฆ์แล้วเลี้ยงไปทางสำนักภิกษุณี
สงฆ์.

ก็สมัยนั้น ภิกษุณีสุนทรินันทายืนคอยมองนายสาพะยะ หลานมิการ-
มาตาอยู่ข้างนอกซุ้มประตูวัด นางเห็นเขาเดินมาแต่ไกลจึงหลบเข้าสู่สำนักนอน
คลุมศีรษะอยู่บนเตียง.

ครั้นเขาเข้าไปหาแล้ว ได้ถามนางว่า แม่เจ้าไม่สบายหรือขอรับ
ทำไมจึงจำวัดเสียเล่า.

นางตอบว่า นาย การที่สตรีรักใคร่กับคนที่เขาไม่รักตอบ ย่อมเป็น
เช่นนี้แหละกะ.

เขากล่าวว่า ทำไมผมจะไม่รักแม่เจ้า ขอรับ แต่ผมหาโอกาสที่จะ
ประทุษร้ายแม่เจ้าไม่ได้ แล้วมีความกำหนัด ได้ถึงความเคล้าคลึงด้วยกายกับ
ภิกษุณีสุนทรินันทา ผู้มีความกำหนัด.

ก็สมัยนั้นแล ภิกษุณีรูปหนึ่งผู้ชราทุพพลภาพ เท้าเจ็บ นอนอยู่ไม่
ห่างจากภิกษุณีสุนทรินันทา ได้แลเห็นสาพะยะ หลานมิการมาตา ถึงความ
เคล้าคลึงด้วยกายกับภิกษุณีสุนทรินันทาผู้กำหนัด ครั้นแล้วจึงฟังโทษ ตีเตียน
โพนทะนาวว่า ไฉนแม่เจ้าสุนทรินันทา จึงได้มีความกำหนัด ยินดีการเคล้า-
คลึงด้วยกายของบุรุษบุคคลผู้กำหนัดเล่า แล้วได้แจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุณีทั้งหลาย
บรรดาภิกษุณีผู้มีความมักน้อย สันโดษ มีความละเอียด มีความรังเกียจ ผู้ใคร่
ต่อสิกขาต่างก็ฟังโทษ ตีเตียน โพนทะนาวว่า ไฉน แม่เจ้าสุนทรินันทา จึง

ได้มีความกำหนดยินดีการเคล้าคลึงด้วยกายของบุรุษบุคคลผู้กำหนดเล่า แต่เจ้า
เรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า
โจน ภิกษุณีสุนทรินันทาจึงได้มีความกำหนด ยินดีการเคล้าคลึงด้วยกายของ
บุรุษบุคคลผู้มีความกำหนดเล่า แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ประชุมสงฆ์ทรงสอบถาม

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ ในเพราะ
เหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วทรงสอบถามภิกษุทั้งหลาย
ว่า คุก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า ภิกษุณีสุนทรินันทามีความกำหนด ยินดี
การเคล้าคลึงด้วยกายของบุรุษบุคคลผู้กำหนด จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า คุก่อนภิกษุทั้งหลาย การ
กระทำของภิกษุณีสุนทรินันทาไม่เหมาะ ไม่สม ไม่ควร ไม่ใช่กิจของสมณะ
ใช้ไม่ได้ไม่ควรทำ โจนภิกษุณีสุนทรินันทาจึงได้มีความกำหนด ยินดีการเคล้า-
คลึงด้วยกายของบุรุษบุคคลผู้กำหนดเล่า การกระทำของนางนั้นไม่เป็นไปเพื่อ
ความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่
เลื่อมใสแล้ว โดยที่แท้การกระทำของนางเป็นไปเพื่อความไม่เลื่อมใสของชุมชน
ที่ยังไม่เลื่อมใส และเพื่อความเป็นอย่างอื่นของชนบางพวกที่เลื่อมใสแล้ว
ครั้งพระองค์ทรงตีเตียนภิกษุณีสุนทรินันทาโดยอเนกปริยายแล้ว จึงตรัสโทษ
แห่งความเป็นคนเลี้ยงยาก ความเป็นคนบำรุงยาก ความเป็นคนมักมาก ความ
เป็นคนไม่สันโดษ ความคลุกคลี ความเกียจคร้าน ตรัสคุณแห่งความเป็น

คนเลี้ยงง่าย ความเป็นคนบำรุงง่าย ความมักน้อย ความสันโดษ ความ
ขัดเกลา ความกำจัด อาการที่น่าเลื่อมใส การไม่สะสม การปรารถนาความ
เพียร โดยอเนกปริยาย แล้วทรงทำกรรมิกถาที่สมควรแก่เรื่องนั้น ที่เหมาะสม
แก่เรื่องนั้น แก่ภิกษุทั้งหลาย แล้วรับสั่งว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุที่นั่นแล เราจักบัญญัติสิกขาบทแก่
ภิกษุณีทั้งหลาย อาศัยอำนาจประโยชน์ ๑๐ ประการ คือ เพื่อความรับว่าดี
แห่งสงฆ์ ๑ เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อชมภิกษุณีผู้เกื้อยาก ๑ เพื่ออยู่
สำราญแห่งภิกษุณีผู้มีศีลเป็นที่รัก ๑ เพื่อป้องกันอาสวะอันจะบังเกิดในปัจจุบัน
๑ เพื่อกำจัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต ๑ เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยัง
ไม่เลื่อมใส ๑ เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ๑ เพื่อความตั้งมั่น
แห่งพระสังฆกรรม ๑ เพื่อถือตามพระวินัย ๑.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกภิกษุณีจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้
ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๕.๑. อนึ่ง ภิกษุณีใด มีความกำหนัด ยินดีการอุบถก็ดี
คล่ำก็ดี จับก็ดี ต้อยก็ดี บีบเคล้นก็ดี ของบุรุษบุคคลผู้กำหนัด
ไต่รากขวัญลงไป เหนือเข้าขึ้นมา แม้ภิกษุณีนี้เป็นปาราชิก ชื่อ
อุปกษานุฆัตถิกา หาสังวาสมิได้.

เรื่องภิกษุณีสุนทรินันทา จบ

ติกาบทวิภังค์

[๒] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือผู้เช่นใด มีการงาน
อย่างไร มีชาติอย่างไร มีอารมณ์อย่างไร เป็นเถระก็ตาม เป็นนวกะก็ตาม
เป็นมัชฌิมะก็ตาม นี้พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า อนึ่ง...ใด.

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ,
ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่า ประพฤติภิกขาจริยวัตร, ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะ
อรรถว่าทรงผืนผ้าที่ถูกล้างแล้ว, ชื่อว่า ภิกษุณี โดยสมญา, ชื่อว่า ภิกษุณี
โดยปฏิญญา, ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นเอหิภิกษุณี, ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะ
อรรถว่าเป็นผู้อุปสมบทแล้วด้วยไตรสรณคมน์, ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่า
เป็นผู้เจริญ, ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นพระเสขะ, ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะ
อรรถว่าเป็นพระอเสขะ, ชื่อว่าภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้อันสงฆ์สองฝ่ายพร้อม
เพียรกันอุปสมบทให้ด้วยญัตติจตุตถกรรม อันไม่กำเริบควรแก่ฐานะ, บรรดา
ภิกษุณีเหล่านั้น ภิกษุณีที่สงฆ์สองฝ่ายพร้อมเพียรกันอุปสมบทให้ด้วยญัตติ-
จตุตถกรรม อันไม่กำเริบ ควรแก่ฐานะ นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์
ในอรรถนี้ .

ที่ชื่อว่า มีความกำหนด ได้แก่หญิงหรือชายมีความกำหนดมาก มี
ความเพ่งเล็ง มีจิตปฏิพัทธ์.

ที่ชื่อว่า บุรุษบุคคล ได้แก่ มนุษย์ผู้ชาย ไม่ใช่ยักษ์ผู้ชาย ไม่ใช่
เปรตผู้ชาย ไม่ใช่สัตว์ดิรัจฉานตัวผู้ เป็นคนรู้ความ เป็นผู้สามารถ เพื่อถึง
ความเคล้าคลึงด้วยกาย.

บทว่า ใ้รากขวัณลงไป คือ เบื้องต่ำแห่งรากขวัณลงไป.

บทว่า เหนือเข้าขึ้นมา คือ เบื้องบนแห่งมณฑลเข้าขึ้นมา.

ที่ชื่อว่า **ลูบ** คือ เพียงลูบไป.

ที่ชื่อว่า **คลำ** คือ จับเบา ๆ ไปข้างโน้นข้างนี้

ที่ชื่อว่า **จับ** คือ เพียงจับตัว.

ที่ชื่อว่า **ต้อง** คือ เพียงถูกต้องตัว.

บทว่า **ยินดี** ... การบิบเคลื่อนก็ดี คือยินดีการรับต้องอวัยวะแล้ว
บิบเคลื่อน

บทว่า **แม้ภิกษุณีนี้** พระผู้มีพระภาคเจ้าเทียบเคียงภิกษุณีรูปก่อน.

อุปมาด้วยบุรุษถูกตัดศีรษะ

คำว่า **เป็นปาราชิก** อธิบายว่า บุรุษถูกตัดศีรษะแล้วไม่อาจมีศีรษะ
คุมกันนั้นเป็นอยู่ ชื่อแม้จันใด ภิกษุณีก็จันนั้นเหมือนกัน มีความกำหนด
ยินดี การลูบก็ดี คลำก็ดี จับก็ดี ต้องก็ดี บิบเคลื่อนก็ดี ของบุรุษบุคคลผู้
กำหนด ใต้รากขวัญลงไป เหนือเข้าขึ้นมา ย่อมไม่เป็นสมณะ ไม่เป็นธิดา
ของพระสากยบุตร เพราะเหตุนี้จึงตรัสว่า เป็นปาราชิก.

บทว่า **หาสังวาสมิได้** ความว่า ที่ชื่อว่าสังวาส ได้แก่กรรมที่พึง
กระทำร่วมกัน อุเทศที่พึงสวดร่วมกัน ความเป็นผู้มีสิกขาเสมอกัน นี้ชื่อว่า
สังวาส สังวาสนั้นไม่มีร่วมกับภิกษุณีนั้น เพราะเหตุนี้จึงตรัสว่า หาสังวาส
มิได้.

บทภาษณีย์

[๑] เมื่อทั้งสองฝ่ายมีความกำหนด ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถูกกายด้วยกาย
ใต้รากขวัญลงไป เหนือเข้าขึ้นมา ภิกษุณีต้องอาบัติปาราชิก ถูกของที่เนื่อง
ด้วยกาย ด้วยกาย ต้องอาบัติอุลลัจจัย ถูกกายด้วยของที่เนื่องด้วยกาย ต้อง

อาบัติอุลลัจจัย ถูกของที่เนื่องด้วยกาย ด้วยของที่เนื่องด้วยกาย ต้องอาบัติทุกกฏ ถูกกายด้วยของที่โยนให้ ต้องอาบัติทุกกฏ ถูกของที่เนื่องด้วยกาย ด้วยของที่โยนให้ ต้องอาบัติทุกกฏ ถูกของที่โยนให้ ด้วยของที่โยนให้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๔] กายต่อกายถูกกัน เหนือรากขวัญขึ้นไป ใต้เข่าลงมา ภิกษุณี ต้องอาบัติอุลลัจจัย ของที่เนื่องด้วยกายกับกายถูกกัน ต้องอาบัติทุกกฏ กายกับของที่เนื่องด้วยกายถูกกัน ต้องอาบัติทุกกฏ ของที่เนื่องด้วยกาย กับของที่เนื่องด้วยกายถูกกัน ต้องอาบัติทุกกฏ โยนของไปถูกกาย ต้องอาบัติทุกกฏ ของที่โยนไปถูกของที่เนื่องด้วยกาย ต้องอาบัติทุกกฏ ของที่โยนไปถูกของที่โยนมา ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๕] ฝ่ายหนึ่งมีความกำหนด กายต่อกายถูกกัน ใต้รากขวัญลงไป เหนือเข่าขึ้นมา ภิกษุณีต้องอาบัติอุลลัจจัย กายถูกของที่เนื่องด้วยกาย ต้องอาบัติทุกกฏ ของที่เนื่องด้วยกายถูกกาย ต้องอาบัติทุกกฏ ของที่เนื่องด้วยกาย ถูกของที่เนื่องด้วยกาย ต้องอาบัติทุกกฏ ของที่โยนไปถูกกาย ต้องอาบัติทุกกฏ ของที่โยนไปถูกของที่เนื่องด้วยกาย ต้องอาบัติทุกกฏ ของที่โยนไปถูกของที่โยนมา ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๖] กายถูกกาย เหนือรากขวัญขึ้นไป ใต้เข่าลงมา ต้องอาบัติทุกกฏ กายถูกของที่เนื่องด้วยกาย ต้องอาบัติทุกกฏ ของที่เนื่องด้วยกายถูกกาย ต้องอาบัติทุกกฏ ของที่เนื่องด้วยกายถูกของที่เนื่องด้วยกาย ต้องอาบัติทุกกฏ โยนของถูกกาย ต้องอาบัติทุกกฏ โยนของถูกของที่เนื่องด้วยกาย ต้องอาบัติทุกกฏ ของที่โยนไปถูกของที่โยนมา ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๗] เมื่อทั้งสองฝ่ายมีความกำหนด จับต้องกายด้วยกาย ของยักษ กัถิ เปตกัถิ บัณเฑาะวกัถิ สัตว์ดิรัจฉานที่มีกายคล้ายมนุษย์กัถิ ใต้รากขวัญลงมา เหนือเข่าขึ้นไป ต้องอาบัติอุลลัจจัย กายถูกของที่เนื่องด้วยกาย ต้อง

อาบัติทุกกฏ ของที่เนื่องด้วยกายถูกกาย ต้องอาบัติทุกกฏ ของที่เนื่องด้วยกาย ถูกของที่เนื่องด้วยกาย ต้องอาบัติทุกกฏ โยนของถูกกาย ต้องอาบัติทุกกฏ โยนของถูกของที่เนื่องด้วยกาย ต้องอาบัติทุกกฏ ของที่โยนไป ถูกของที่โยนมา ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๘] ถูกกายด้วยกาย เหนือรากขวัณฐขึ้นไป ใต้เข่าลงมา ต้องอาบัติทุกกฏ กายถูกของที่เนื่องด้วยกาย ต้องอาบัติทุกกฏ ของที่เนื่องด้วยกายถูกกาย ต้องอาบัติทุกกฏ ของที่เนื่องด้วยกาย ถูกของที่เนื่องด้วยกาย ต้องอาบัติทุกกฏ โยนของถูกกาย ด้วยอาบัติทุกกฏ โยนของถูกของที่เนื่องด้วยกาย ต้องอาบัติทุกกฏ ของที่โยนไปถูกของที่โยนมา ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๙] ฝ่ายหนึ่งมีความกำหนด ถูกกายด้วยกาย ใต้รากขวัณฐลงมา เหนือเข่าขึ้นไป ต้องอาบัติทุกกฏ กายถูกของที่เนื่องด้วยกาย ต้องอาบัติทุกกฏ ของที่เนื่องด้วยกายถูกกาย ต้องอาบัติทุกกฏ ของที่เนื่องด้วยกายถูกของที่เนื่องด้วยกาย ต้องอาบัติทุกกฏ โยนของถูกกาย ต้องอาบัติทุกกฏ โยนของถูกของที่เนื่องด้วยกาย ต้องอาบัติทุกกฏ โยนของไปถูกของที่โยนมา ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๑๐] กายถูกกาย เหนือรากขวัณฐขึ้นไป ใต้เข่าลงมา ต้องอาบัติทุกกฏ กายถูกของที่เนื่องด้วยกาย ต้องอาบัติทุกกฏ ของที่เนื่องด้วยกายถูกกาย ต้องอาบัติทุกกฏ ของที่เนื่องด้วยกายถูกของที่เนื่องด้วยกาย ต้องอาบัติทุกกฏ โยนของไปถูกกาย ต้องอาบัติทุกกฏ โยนของถูกของที่เนื่องด้วยกาย ต้องอาบัติทุกกฏ ของที่โยนไปถูกของที่โยนมา ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๑๑] ภิกษุณีไม่ตั้งใจ ๑ ผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ ไม่ยินดี ๑ วิกลจริต ๑ มีจิตฟุ้งซ่าน ๑ กระสับกระส่ายเพราะเวทนา ๑ ภิกษุณีอาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ปาราชิกสิกขาบทที่ ๑ จบ

สมันตปาสาทิกา อรรถกถาพระวินัยปิฎก

อรรถกถาปาราชิกกัณฑ์

ในภิกขุณีวิภังค์

เพราะมาถึงลำดับแห่งการสังวรณนา
ภิกขุณีวิภังค์ ของพวกภิกษุณี ที่พระธรรม
สังคาหกาจารย์ทั้งหลาย ได้ร้อยกรองไว้ใน
ลำดับแห่งภิกขุวิภังค์ ฉะนั้น เพื่อทำการ
พรรณนาบทที่ยังไม่เคยมีมาก่อน ในปาราชิก
แห่งภิกขุณีวิภังค์นั้น จึงมีการสังวรณนา
เริ่มต้น ดังต่อไปนี้.

ปาราชิกสิกขาบทที่ ๑

แก้อรรถปฐมปาราชิกสิกขาบทของพวกภิกษุณี

ในคำว่า เตน สมเยน พุทุโธ ภควา สาวตุถิย วิหริติ ฯ เป ฯ
สาพุโห มิคารนตุตา นี้ คำว่า สาพุโห เป็นชื่อของมิการนัตตานัน
เพราะเขาเป็นหลานของนางวิสาขามิคารมารดา. ด้วยเหตุนี้ พระธรรม
สังคาหกาจารย์จึงกล่าวว่ มิคารนตุตา.

บทว่า นวกมุมิกั แปลว่า ผู้อำนวยนวกกรรม.

บทว่า ปณฺฑิตา แปลว่า ผู้ประกอบด้วยความเป็นบัณฑิต.

บทว่า พุยตุตา แปลว่า ประกอบด้วยความเป็นผู้เฉียบแหลม.

บทว่า เมธาวิณี ได้แก่ ผู้ประกอบด้วยปัญญามีสติเป็นหลักในการเรียนบาลี (และ) ด้วยสติปัญญาเป็นหลักในการเรียนอรรถกถา.

บทว่า ทกฺขา แปลว่า ผู้หลักแหลม ความว่า ผู้มีปกติ ทำงานที่ควรทำได้รวดเร็ว ไม่ผิดพลาด.

บทว่า อนลฺลา แปลว่า ผู้ปราศจากความเกียจคร้าน.

บทว่า ตตฺตฺรฺปายาย แปลว่า เป็นทางดำเนินในการทำงานเหล่านั้น.

บทว่า วิมฺมฺสย แปลว่า ด้วยปัญญาเลือกเฟ้นการทำงานที่ควรทำ.

บทว่า สมฺนฺนาคตา แปลว่า ประกอบพร้อม.

สองบทว่า อลฺลํ สํวึชฺชาตุํ ได้แก่ เป็นผู้สามารถเพื่อทำงานนั้น.

สองบทว่า อลฺลํ สํวึชฺชาตุํ ได้แก่ เป็นผู้สามารถแม้จะจัดการอย่างนี้ว่า การงานนี้จึงเป็นอย่างนี้ และการงานนี้จึงเป็นอย่างนั้น.

สองบทว่า กตฺถากตฺถํ ชานิตฺถํ คือ เพื่อรู้งานที่ทำแล้ว และยังมีได้ทำ.

บทว่า เต มีความว่า ชนทั้งสองนั้น คือ ภิกษุณีสุนทรินันทากับนายสาพหะนั้น.

บทว่า ภตฺตคฺคฺเค คือ ในสถานที่อังกาส.

บทว่า นิกฺกฺขุทฺเต คือ เป็นที่ลี้กซ่อนเร้นอันแสดงให้เห็นคล้ายมูมฉาก.

สามบทว่า วิสฺสุโร เม ภวิสฺสุติ มีความว่า เสียงอื้อฉาวจักมีแก่เรา คือ จักมีเสียงฉาวโฉ่ต่าง ๆ แก่เรา.

บทว่า ปฏฺธิมาเนนฺตึ แปลว่า คอยค้ำอยู่.

บทว่า กยาหํ ตตฺตบฺทเปณํ กิ อหึ แปลว่า ทำไม ผม (จะไม่รักแม่เจ้าเล่า ขอรับ)

บทว่า **ชราทูปุพลา** คือ ทูพผลภาพเพราะชรา.

บทว่า **จรณคิลานา** คือ ประกอบด้วยโรคเท้าเจ็บ.

บทว่า **อวสุตฺตา** มีความว่า เป็นผู้มีความกำหนด คือ เปียกชุ่ม อยู่ด้วยความกำหนด ในการเคล้าคลึงกาย. แต่ในบทภาชนะแห่ง บทว่า **อวสุตฺตา** นั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงหมายเอาราคะนั้นทีเดียวจึงตรัสคำว่า **สารตุตา** เป็นต้น.

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า **สารตุตา** คือ ผู้มีความกำหนดอย่าง หนักด้วยกายสังสัคราคะ คุงผ้าถูกย้อมด้วยสี ฉะนั้น.

บทว่า **อเปกฺขวตี** มีความว่า ผู้ประกอบด้วยความเพ่งเล็งที่เป็นไป ในบุรุษนั้น ด้วยอำนาจแห่งความกำหนัดนั้นนั่นแหละ.

บทว่า **ปฎิพทฺฐจิตฺตา** ได้แก่ เป็นผู้มิจิตฺตฺตฺกฺกความกำหนัดนั้น ผูกพันไว้ในบุรุษนั้น. แม้ในวิภังค์แห่งบทที่ ๒ ก็มีนัยอย่างนี้.

บทว่า **ปฺริสฺปกฺกฺลสฺส** ได้แก่ บุคคลกล่าวคือบุรุษ.

บทว่า **อรกฺขกั** คือ ใต้อาภรณ์ลงไป.

บทว่า **อุพฺพชานุมณฺฑลั** คือ เหนือมณฑลเข้าทั้งสอง ขึ้นมา. แต่ ในบทภาชนะ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้โดยลำดับแห่งบทที่เดียวว่า **เหฏฺฐจฺก- ขกั อุปฺริชานุมณฺฑลั** ใต้อาภรณ์เหนือมณฑลเข้า ดังนี้.

ก็ในบทว่า **อุปฺริชานุมณฺฑลั** นี้ แม้เหนือศอกขึ้นมา ท่านก็ สงเคราะห์เข้าด้วยเหนือมณฑลเข้าขึ้นมาเหมือนกัน. คำที่เหลือบัณฑิตพึงทราบ โดยนัยดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้แล้วในมหาวิภังค์นั้นแล.

สองบทว่า **ปฺริมาโย อุปาทาย** มีความว่า ทรงเทียบเคียงภิกษุณี ๔ รูป ผู้ต้องอาบัติปาราชิกกับด้วยปาราชิกที่ทั่วไป (๔ มีเมถุนเป็นต้น).

ก็คำว่า **อุพฺพชานมฺมตฺติกา** นี้ เป็นเพียงชื่อแห่งอาบัติปาราชิกนี้; เพราะฉะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงมิได้ทรงวิจารณ์ไว้ในบทภาชนะ. พระผู้มีพระภาคเจ้า ครั้นทรงจำแนกสิกขาบทที่พระองค์ทรงแสดงไว้โดยลำดับแห่งบทอย่างนี้แล้ว บัดนี้ เพื่อทรงแสดงชนิดแห่งอาบัติโดยความต่างกันแห่งความเป็นผู้มีความกำหนดเป็นต้น จึงได้ตรัสคำว่า **อุภโต อวสฺสุเต** เป็นต้น.

ว่าด้วยทั้งสองฝ่ายมีความกำหนดจับต้องกายเป็นต้น

ในคำว่า **อุภโต อวสฺสุเต** เป็นต้นนั้น มีวินิจฉัยดังต่อไปนี้ :-

คำว่า **อุภโต อวสฺสุเต** คือ เมื่อทั้งสองฝ่ายมีความกำหนด. ความว่า เมื่อภิกษุณีและบุรุษเป็นผู้มีความกำหนดด้วยกายสังสัคคราคะ.

สามบทว่า **กาเยน กายํ อามสฺติ** มีความว่า ภิกษุณีจับต้องกายของบุรุษส่วนใดส่วนหนึ่งด้วยกายตามที่กำหนดไว้ หรือว่า บุรุษจับต้องกายของภิกษุณีตามที่กำหนดไว้ ด้วยกาย (ของตน) ส่วนใดส่วนหนึ่ง. เป็นปาราชิกแก่ภิกษุณีแม้โดยประการทั้งสอง.

สองบทว่า **กาเยน กายปฺปฏิพทฺธ** คือ (ภิกษุณีถูกต้อง) ของเนื่องด้วยกายของบุรุษด้วยกายของตน มีประการดังกล่าวแล้วนั้นแล.

ในบทว่า **อามสฺติ** นี้ มีวินิจฉัยว่า ภิกษุณี จงจับต้องเองหรือจงยินดีการจับต้องของบุรุษนั้นก็ตามที เป็นอุลลัจจัยเหมือนกัน .

สองบทว่า **กายปฺปฏิพทฺธเณ** กาย ได้แก่ ภิกษุณีจับต้องกายของบุรุษ ด้วยของเนื่องด้วยกายมีประการดังกล่าวแล้วของตน.

แม้ในบทว่า **อามสฺติ** นี้ ก็มีวินิจฉัยว่า ภิกษุณีจงจับต้องเองหรือจงยินดีการจับต้องของบุรุษก็ตามที เป็นอุลลัจจัยทั้งนั้น. แม้ในบทที่เหลือ ก็พึงทราบวินิจฉัยโดยนัยนี้แล. แต่ถ้าเป็นภิกษุกับภิกษุณีด้วยกัน ในภิกษุกับ

ภิกษุณีนั้น ถ้าภิกษุณีจับต้อง ภิกษุเป็นผู้หนึ่งไม่ไหวติงแต่ยินดีด้วยจิต พระวินัย-
ธรไม่ควรปรับภิกษุด้วยอาบัติ. ถ้าภิกษุจับต้อง ภิกษุณีเป็นผู้หนึ่งไม่ไหวติง
แต่ยินดี (ยอมรับ) ด้วยจิตอย่างเดียว แม้ไม่ให้ส่วนแห่งกายไหว พระวินัยธร
ก็พึงปรับด้วยปาราชิกในเขตแห่งปาราชิก ด้วยอุลลัจจัยในเขตแห่งอุลลัจจัย
ด้วยทุกกฏในเขตทุกกฏ. เพราะเหตุไร ? เพราะพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า
ยินดีการเคล้าคลึงด้วยกาย. นี้เป็นวินัจฉัย ในอรรถกถาทิ้งหลาย. ก็เมื่อมีวินัจฉัย
อย่างนี้ ความที่สีกขาบทนี้มีการทำเป็นสมุฏฐาน ไม่ปรากฏให้เห็น เพราะเหตุ
นั้นความที่สีกขาบทนี้มีการทำเป็นสมุฏฐานนั้น บัณฑิตพึงทราบว่าเป็นอาจารย์
กล่าวไว้โดยนัย คือความที่สีกขาบทนี้มีการทำเป็นสมุฏฐานทั้งนั้นเป็นส่วน
มาก.

บทว่า อุกุฏกขกั แปลว่า เบื้องบนแห่งรากขวัญทั้งสอง.

บทว่า อโรชานุมณฑล แปลว่า ภายใต้แห่งมณฑลเข้าทั้งสอง. อนึ่ง
แม้เห็นข้อศอกขึ้นมา ท่านก็สงเคราะห์เข้าด้วยเหนื้อมณฑลเข้าเหมือนกัน ใน
บทว่า อโรชานุมณฑล นี้.

ในคำ เอกโต อวสุตเต นี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสคำว่า เอกโต
ไว้โดยไม่แปลกกัน แม้ก็จริง, ถึงอย่างนั้น บัณฑิตพึงทราบว่าเป็นเมื่อภิกษุณีมี
ความกำหนดเท่านั้น ความต่างแห่งอาบัตินี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสไว้.

ในสีกขาบทนี้ มีวินัจฉัยตั้งแต่ต้นดังต่อไปนี้ :- ภิกษุณีกำหนดด้วย
ความกำหนดในการเคล้าคลึงกาย ถึงบุรุษก็อย่างนั้นเหมือนกัน เมื่อมีความยินดี
ในการเคล้าคลึงกาย ในกายประเทศตั้งแต่รากขวัญลงมา เหนื้อมณฑลเข้าขึ้น
ไป เป็นปาราชิกแก่ภิกษุณี. ภิกษุณีมีความกำหนดในการเคล้าคลึงกาย. ฝ่าย
บุรุษมีความกำหนดไม่เมถุน หรือมีความรักอาศัยเรือน หรือมีจิตบริสุทธิ์ก็ตาม

ที่ เป็นอุลลัจจัย ทั้งนี้. ภิกษุณีมีความกำหนดในเมถุน, ฝ่ายบุรุษมีความกำหนดในการเคล้าคลึงกาย หรือมีความกำหนดในเมถุนหรือมีความรักอาศัยเรื้อน หรือมีจิตบริสุทธฺ์ก็ตามที เป็นทุกกฏ. ภิกษุณีมีความรักอาศัยเรื้อน, ฝ่ายบุรุษมีจิตอย่างใดอย่างหนึ่ง ในฐานะ ๔ ที่กล่าวแล้วเป็นทุกกฏเหมือนกัน. ภิกษุณีมีจิตบริสุทธฺ์, แต่บุรุษมีจิตอย่างใดอย่างหนึ่ง ในฐานะ ๔ ที่กล่าวแล้วไม่เป็นอาบัติ. แต่ถ้าเป็นภิกษุ กับภิกษุณี ทั้งสองฝ่ายมีความกำหนดในการเคล้าคลึงกาย, ฝ่ายภิกษุเป็นสังฆาทิเสส, ภิกษุณีเป็นปาราชิก. ภิกษุณีมีความกำหนดในการเคล้าคลึงกาย, ฝ่ายภิกษุมีความกำหนดในเมถุนก็ดี ความรักอาศัยเรื้อนก็ดี เป็นอุลลัจจัยแก่ภิกษุณี เป็นทุกกฏแก่ภิกษุ. ทั้งสองฝ่ายมีความกำหนดในเมถุนก็ดี มีความรักอาศัยเรื้อนก็ดี เป็นทุกกฏเหมือนกันแม้ทั้งสองฝ่าย. ฝ่ายใดมีจิตบริสุทธฺ์ ในฐานะ (มีการจับต้องเป็นต้น) ไค, ฝ่ายนั้นไม่เป็นอาบัติในฐานะนั้น. แม้ทั้งสองฝ่ายมีจิตบริสุทธฺ์ก็ไม่เป็นอาบัติแม้ทั้งสองฝ่าย.

ในบทว่า **อนาปตฺติ อสฺสจฺจุจ** เป็นต้น มีวินิจฉัยว่า ภิกษุณีจับต้องผิตพลาดไปก็ดี ส่งใจไปทางอื่นก็ดี ไม่รู้ว่า ผู้นี้เป็นชาย หรือหญิงก็ดี ถึงถูกบุรุษนั้นถูกต้องก็ไม่ยินดีผัสสะนั้นก็ดี แม้เมื่อมีการจับต้องก็ไม่เป็นอาบัติ. คำที่เหลือในบททั้งปวง ดั้นทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานคุณปฐมปาราชิก (ของภิกษุ) เป็นกิริยา สัจญญา-วิโมกข์ สจิตตกะ โลกวัชชะ กายกรรม อกุศลจิต มีเวทนา ๒ ดังนี้แล.

อรรถกถापाराชิกสิกขาบทที่ ๑ จบ

ปาราชิกสิกขาบทที่ ๒

เรื่องภิกษุณีสุนทรินันทา

[๑๒] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้า ประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีสุนทรินันทามีครรภ์กับนายสาพหะ หลานมิกธมาตา ได้ปกปิดไว้จนมีครรภ์อ่อน ๆ เมื่อครรภ์แก่แล้ว จึงสึกออกมาตลอดบุตร ภิกษุณีทั้งหลายได้ถามเรื่องนั้นกับภิกษุณีอุลลนันทาว่า แม่เจ้า นางสุนทรินันทาสึกไม่นานนัก ก็คลอดบุตร ชะรอยนางจะมีครรภ์ทั้งเป็นภิกษุณีกระมัง เจ้าข้า.

อุล. อย่างนั้น เจ้าข้า.

ภิก. ก็แม่เจ้ารู้ที่อยู่ว่าภิกษุณีล่วงอาบัติปาราชิก ไฉนจึงไม่โจทด้วยตน ไม่บอกแก่คณะเล่า.

อุล. โทษอันใดของเธอ นั่นเป็นโทษของดิฉัน การเสื่อมเกียรติอันใดของเธอ นั่นเป็นการเสื่อมเกียรติของดิฉัน การเสื่อมยศอันใดของเธอ นั่นเป็นการเสื่อมยศของดิฉัน การเสื่อมลาภอันใดของเธอ นั่นเป็นการเสื่อมลาภของดิฉัน ไฉนดิฉันจักบอกโทษของตน การเสื่อมเกียรติของตน การเสื่อมยศของตน การเสื่อมลาภของตน แก่คนเหล่านี้เล่า.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทนาว่าแม่เจ้าอุลลนันทารู้ที่อยู่ซึ่งภิกษุณีล่วงอาบัติปาราชิก ไฉนจึงไม่โจทด้วยตน ไม่บอกแก่คณะเล่า แล้วแจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลายกราบทูลความเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ประชุมสงฆ์ทรงสอบถาม

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ ในเพราะเหตุ เป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น ทรงทำธรรมีกถา แล้วทรงสอบถาม ภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข้าพเจ้าภิกษุณีถูกลนันทา รู้ชื่อว่าภิกษุณี ล่วงอาบัติปาราชิก ไม่โจทด้วยตน ไม่บอกแก่คณะ จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียนว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณี ถูกลนันทารู้ชื่อว่าภิกษุณีล่วงอาบัติปาราชิก โฉนจึงไม่โจทด้วยตน ไม่บอกแก่ คณะ การกระทำของเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่ เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว โดยที่แท้ การ กระทำของเธอนั้น เป็นไปเพื่อความไม่เลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส และ เพื่อความเป็นอย่างอื่นของชนบางพวกที่เลื่อมใสแล้ว...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกภิกษุณี จงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่าง นี้ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๖.๒. อนึ่ง ภิกษุณีใด รู้ชื่อว่าภิกษุณีล่วงอาบัติปาราชิก ไม่ โจทด้วยตน ไม่บอกแก่คณะ ในเวลาที่ภิกษุณีนั้นยังดำรงเพศอยู่ก็ดี เคลื่อนไปแล้วก็ดี ถูกลนสนะแล้วก็ดี ไปเข้าริตเดียรธีย์เสียก็ดี ภาย หลังนางจึงบอกอย่างนี้ว่า แม่เจ้า เจ้าข้า เมื่อก่อนดิฉันรู้จักภิกษุณี

นั่นได้ดีทีเดียวว่า นางเป็นพีหฺญิง น้องหฺญิง มีความประพฤติเช่นนี้
และมีความประพฤติเช่นนั้น แต่ดิฉันไม่โจทด้วยตน ไม่บอกแก่คณะ
แม้ภิกษุณีก็เป็นปาราชิก ชื่อวัชชปฏิจฉาทิกา หาสังวาสมิได้.

เรื่องภิกษุณีสุนทรินันทา จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๑๓] บทว่า อนึ่ง... โศ ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ...นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า รู้อยู่ คือ รู้เองก็ดี คนอื่นบอกแก่เธอก็ดี เจ้าตัวบอกก็ดี.

คำว่า ล่วงอาบัติปาราชิก คือ ต้องอาบัติปาราชิกข้อใดข้อหนึ่ง ใน
ปาราชิก ๘.

คำว่า ไม่โจทด้วยตน คือ ไม่โจทเอง.

คำว่า ไม่บอกแก่คณะ คือ ไม่บอกแก่ภิกษุณีอื่น ๆ.

[๑๔] พากย์ว่า ในเวลาที่ภิกษุณีนั้น ยังดำรงเพศอยู่ก็ดี เป็น
ต้น อธิบายว่า ภิกษุณีผู้ดำรงอยู่ในเพศของตน ตรัสเรียกว่า ผู้ยังดำรงเพศอยู่
ผู้ถึงมรณภาพ ตรัสเรียกว่า ผู้เคลื่อนไป ผู้สึกเองก็ตาม ถูกผู้อื่นนาคสนะเสีย
ก็ตาม ตรัสเรียกว่า ผู้ถูกนาคสนะ เข้าไปสู่ลัททธิเดียรถีย์ ตรัสเรียกว่า เข้ารีต
เดียรถีย์.

[๑๕] สองพากย์ว่า ภายหลังนางจึงบอกอย่างนี้ว่า แม่เจ้า
เจ้าข้า เมื่อก่อนดิฉันรู้จักภิกษุณีนั่นได้ดีทีเดียวว่า นางเป็นพีหฺญิง

น้องหญิง มีความประพฤติเช่นนี้ และมีความประพฤติเช่นนี้ แต่
ดิฉันไม่โจทด้วยตน นั้น คือ ไม่โจทเอง.

คำว่า ไม่บอกแก่คณะ คือ ไม่บอกแก่ภิกษุณีอื่น ๆ.

[๑๖] บทว่า แม้ภิกษุณีนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเทียบเคียงภิกษุณี
รูปก่อน.

อุปมาด้วยใบไม้เหลือง

คำว่า เป็นปาราชิก มีอธิบายว่า ใบไม้เหลืองหลุดจากขั้วแล้วไม่ควร
เพื่อจะเป็นของเสียดขึ้นได้ ชื่อแม้นั้นใด ภิกษุณีก็ฉันทันนั้นแหละ รู้ยู่ว่า
ภิกษุณีล่วงปาราชิกกรรมแล้ว เมื่อเธอทอดธุระว่าจักไม่โจทด้วยตน จักไม่บอก
แก่คณะดังนี้เท่านั้น ย่อมไม่เป็นสมณะ ไม่เป็นธิดาของพระศากยบุตร เพราะ
เหตุนี้จึงตรัสว่า เป็นปาราชิก.

บทว่า หาสังวาสมิได้ ความว่า ที่ชื่อว่า สังวาส ได้แก่กรรมที่
พึงทำร่วมกัน อุเทศที่พึงสวดร่วมกัน ความเป็นผู้มีสิกขาเสมอกัน นี้ชื่อว่า
สังวาส สังวาสนั้นไม่มีร่วมกับภิกษุณีนั้น เพราะเหตุนี้จึงตรัสว่า หาสังวาสมิได้.

อนาปัตติวาร

[๑๗] ภิกษุณีไม่บอกด้วยเกรงว่า ความบาดหมาง ความทะเลาะ
ความแก่งแย่ง ความวิวาท จักมีแก่สงฆ์ ๑ ไม่บอกด้วยเข้าใจว่า สงฆ์จักแตก
กัน สงฆ์จักร้าวรานกัน ๑ ไม่บอกด้วยแน่ใจว่า ภิกษุณีนี้เป็นคนร้ายกาจ
หยาบคาย จักทำอันตรายแก่ชีวิต หรือพรหมจรรย์ ๑ ไม่พบภิกษุณีอื่น ๆ ที่
สมควรจะบอก จึงไม่บอก ๑ ไม่ประสงค์จะปกปิด แต่ยังมีได้บอก ๑ ไม่บอก
ด้วยสำคัญว่า จักปรากฏด้วยการกระทำของเขาเอง ๑ ภิกษุณีวิกลจริต ๑ ภิกษุณี
อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ปาราชิกสิกขาบทที่ ๒ จบ

อรรถกถาปาราชิกสิกขาบทที่ ๒

วินิจฉัยในปาราชิกสิกขาบทที่ ๒ ฟังทราบดังนี้ :-

แก้อรรถปาฐะบางตอนในทุตติยปาราชิก

บทว่า กจฺฉิโน สา ตັคคตฺตํ เป็น กจฺฉิ นฺุ สา แปลว่า ชะรอยนาง (จะมีครรภ์ทั้งเป็นภิกษุณีกระมัง ?)

บทว่า อวณฺโณ แปลว่า มิใช่คุณ.

บทว่า อกิตฺติ แปลว่า การดำหนิ.

บทว่า อยโส ได้แก่ ความเสียบริวาร, อีกอย่างหนึ่ง ได้แก่ การตีเตียนลับหลัง.

คำว่า สา วา อาโรเจติ ได้แก่ นางภิกษุณีผู้ซึ่งต้องปาราชิกแล้ว ไม่บอกด้วยตนเองก็ดี.

ข้อว่า อฏฺฐนฺุ ปาราชิกานํ อณฺุตรํ ได้แก่ ปาราชิก ๔ ที่สาธารณะกับภิกษุทั้งหลาย และเฉพาะปาราชิก ๔ ที่ไม่ทั่วไปอย่างใดอย่างหนึ่ง. และปาราชิกนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติในภายหลัง เพราะฉะนั้น จึงตรัสไว้ในวิภังค์ว่า อฏฺฐนฺุ. แต่บัณฑิตฟังทราบว่า พระสังคีติกาจารย์ทั้งหลายจัดตั้งปาราชิกนี้ไว้ในโอกาสนี้ ก็เพราะเป็นคู่กับสิกขาบทก่อน.

สองบทว่า ฐฺุ นิกฺขิตฺตมฺคเต คือ พอเมื่อเธอทอดธุระเสีย ก็กถาพิสดารในสิกขาบทนี้ บัณฑิตฟังทราบโดยนัยดังได้กล่าวแล้วในทุกจุล-

สิกขาบท ในสัปปาณวรรคนั้นแล. แต่มีความแปลกกันเพียงเท่านี้ว่า จริงอยู่ในทฎฐุผลสิกขาบทนั้น เป็นปาจิตตีย์, ในบทนี้เป็นปาราชิก. คำที่เหลือเป็นเช่นเดียวกันทั้งนั้น.

แม้คำว่า **วชฺชปฏิจฺฉาทิกา** นี้ ก็เป็นเพียงชื่อแห่งปาราชิกนี้เท่านั้น. เพราะฉะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงไม่ทรงวิจารณ์ไว้ในบทภาชนะ. คำที่เหลือในสิกขาบทนี้ ตื่นทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีการทอดธุระเป็นสมุฏฐาน เกิดขึ้นทางกายวาจา กับจิต เป็นอกิริยา สัตถุญาวิโมกข์ สจิตตกะ โลกวัชชะ กายกรรม วจกรรม อกุศลจิต ทุกขเวทนา คังนี้แล.

อรรถกถापาราชิกสิกขาบทที่ ๒ จบ

ปาราชิกสิกขาบทที่ ๓

เรื่องภิกษุณีอุลลันนทา

[๑๘] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้า ประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีอุลลันนทาพระพฤติตามพระอริยฐานะผู้เผ่าพรานแรงที่ถูกสงฆ์พร้อมเพรียงกันยกเสียแล้ว บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษติเตียนโพนทะนาว่า โฉนแม่เจ้าอุลลันนทาจึงได้พระพฤติตามพระอริยฐานะผู้เผ่าพรานแรง ซึ่งถูกสงฆ์พร้อมเพรียงกันยกเสียแล้วเล่า... แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า ภิกษุณีอุลลันนทาประพฤติตามอริยฐานะผู้เผ่าพรานแรง ซึ่งถูกสงฆ์พร้อมเพรียงกันยกเสียแล้ว จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉนภิกษุณีอุลลันนทา จึงได้ประพฤติตามอริยฐานะผู้เผ่าพรานแรง ซึ่งถูกสงฆ์พร้อมเพรียงกันยกเสียแล้วเล่า การกระทำของเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลาย จงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ว่า ดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๗. ๓. อนึ่ง ภิกษุณีใด พึงประพฤติตามภิกษุผู้ถูกสงฆ์พร้อม
เพรียงกันยกเสียแล้ว ตามธรรม ตามวินัย ตามสัตตอุคสาสน์ ผู้ไม่
เอื้อเพื่อ ไม่ทำคีนอาบัติ มิได้ทำภิกษุผู้มีสังวาสเสมอกันให้เป็นสหาย
ภิกษุณีนั้น อันภิกษุณีทั้งหลายพึงว่ากล่าวอย่างนี้ว่า แม่เจ้า ภิกษุ
นั้นแล อันสงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกันยกเสียแล้ว ตามธรรม ตามวินัย
ตามสัตตอุคสาสน์ เป็นผู้ไม่เอื้อเพื่อ ไม่ทำคีนอาบัติ มิได้ทำภิกษุผู้มี
สังวาสเสมอกันให้เป็นสหาย แม่เจ้าอย่าประพฤติตามภิกษุนั้นเลย
แลภิกษุณีนั้น อันภิกษุณีทั้งหลายว่ากล่าวอยู่อย่างนี้ ยังยกย่องอยู่
อย่างนั้นเทียว ภิกษุณีนั้นอันภิกษุณีทั้งหลายพึงสวดสมณูภาสกว่าจะ
ครบสามจบ เพื่อให้สละกรรมนั้นเสีย หากนางถูกสวดสมณูภาส
กว่าจะครบสามจบอยู่ สละกรรมนั้นเสีย การสละได้โดยนี้ นั้น
เป็นการดี หากนางไม่สละเสีย แม้ภิกษุณีนั้นก็เป็นปาราชิก ชื่อ
อุกขิตตานุวัตติกา หาสังวาสมิได้.

เรื่องภิกษุณีถูกลนันทา จบ

ติกขาบทวิภังค์

[๑๕] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ...นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

สงฆ์ที่ชื่อว่า พร้อมเพรียงกัน คือ มีสังวาสเสมอกัน อยู่ในสีมา
เดียวกัน.

ที่ชื่อว่า ถูกยกเสียแล้ว คือ ถูกยกเสียในเพราะไม่เห็นอาบัติ ในเพราะไม่ทำคินอาบัติ หรือในเพราะไม่สละทฎฐิบาป.

สองบทว่า ตามธรรม ตามวินัย คือ โดยธรรมอันใด โดยวินัยอันใด.

บทว่า ตามสัตตอุศาสน์ คือ ตามคำสั่งสอนของพระผู้ชำนะกิเลส ได้แก่ พระพุทธศาสนา.

ที่ชื่อว่า ไม่เอื้อเฟื้อ คือ ไม่เชื่อสงฆ์ บุคคล หรือกรรม.

ที่ชื่อว่า ไม่ทำคินอาบัติ คือ ถูกสงฆ์ยกเสียแล้ว สงฆ์ยังไม่เรียกเข้าห่ม.

ที่ชื่อว่า มิได้ทำภิกษุผู้มีสังวาสเสมอกันให้เป็นสหาย คือ ภิกษุทั้งหลายผู้มีสังวาสเสมอกัน ตรีสเรียกว่าภิกษุผู้สหาย ภิกษุนั้นไม่ร่วมกับภิกษุผู้สหายเหล่านั้น เพราะเหตุนี้จึงตรีสว่า มิได้ทำภิกษุผู้มีสังวาสเสมอกันให้เป็นสหาย.

บทว่า พึงประพฤติตามภิกษุนั้น ความว่า ภิกษุณินั้นมีความเห็นอย่างใด มีความพอใจอย่างใด มีความชอบใจอย่างใด แม้ภิกษุณินั้นก็มีความเห็นอย่างนั้น มีความพอใจอย่างนั้น มีความชอบใจอย่างนั้น.

[๒๐] บทว่า ภิกษุณินั้น ได้แก่ ภิกษุณีผู้ประพฤติตามภิกษุ ผู้ถูกสงฆ์ยกเสียแล้วนั้น

บทว่า อันภิกษุณีทั้งหลาย ได้แก่ ภิกษุณีเหล่าอื่น คือ ภิกษุณีที่ได้เห็นได้ยินทั้งหลาย พึงว่ากล่าวดังนี้ว่า แม่เจ้า ภิกษุณินั้นแล อันสงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกันยกเสียแล้ว ตามธรรม ตามวินัย ตามสัตตอุศาสน์ เป็นผู้ไม่เอื้อเฟื้อ ไม่ทำคินอาบัติ มิได้ทำภิกษุผู้มีสังวาสเสมอกันให้เป็นสหาย แม่เจ้า

อย่าประพฤติตามภิกษุ นั้น ฟังว่ากล่าวแม่ครั้งที่ ๒ ฟังว่ากล่าวแม่ครั้งที่สาม หากนางสละได้ การสละได้ดังนี้ นั้นเป็นการดี หากไม่สละ ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุณีทั้งหลายทราบเรื่องแล้วไม่ว่ากล่าว ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุณีนั้นอัน ภิกษุณีทั้งหลายฟังคุมตัวไปสู่ท่ามกลางสงฆ์ แล้วว่ากล่าวว่า แม่เจ้า ภิกษุ นั้น แลอันสงฆ์พร้อมเพรียงกันยกเสียแล้ว ตามธรรม ตามวินัย ตามสัตตสุตตสัน เป็นผู้นิมนต์เพื่อ ไม่ทำคืนอาบัติ มิได้ทำภิกษุผู้มีสังวาสเสมอกันให้เป็นสหาย แม่เจ้าอย่าประพฤติตามภิกษุ นั้นเลย ฟังว่ากล่าวแม่ครั้งที่ ๒ ฟังว่ากล่าวแม่ ครั้งที่ ๓ หากเธอสละได้ การสละได้ดังนี้ นั้นเป็นการดี หากไม่สละ ต้อง อาบัติทุกกฏ.

[๒๑] ภิกษุณีนั้น อันภิกษุณีทั้งหลายฟังสวดสมณุภาส คู่ก่อนภิกษุ ทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายฟังสวดสมณุภาสอย่างนี้.

ภิกษุณีผู้ฉลาด ผู้สามารถ ฟังประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติจตุตถ- กรรมวาจา ว่าดังนี้ :-

กรรมวาจาสมณุภาส

แม่เจ้า เจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังดิฉัน ภิกษุณีมีชื่อนี้ผู้นี้ประพฤติ ตามภิกษุผู้อันสงฆ์พร้อมเพรียงกันยกเสียแล้ว ตามธรรม ตามวินัย ตามสัตตสุตตสัน นิมนต์เพื่อ ไม่ทำคืนอาบัติ มิได้ทำภิกษุผู้มีสังวาส เสมอกันให้เป็นสหาย นางยังไม่ยอมสละวัตตุนั้น ถ้าความพร้อม พรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์ฟังสวดสมณุภาสภิกษุณีมีชื่อนี้ เพื่อ ให้สละวัตตุนั้น นี้เป็นญัตติ.

แม่เจ้า เจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังดิฉัน ภิกษุณีมีชื่อนี้ผู้นี้ประพฤติ ตามภิกษุผู้อันสงฆ์พร้อมเพรียงกันยกเสียแล้ว ตามธรรม ตามวินัย

ตามสัตตคาสณํ ไม่เอื้อเพื่อ ไม่ทำคือนอาบัติ มิได้ทำภิกษุผู้มีสังวาส
เสมอกันให้เป็นสหาย นางยังไม่ยอมสละวัตุนั้น สงฆ์สวดสมณูภาส
ภิกษุณีผู้มีชื่อนี้ เพื่อให้สละวัตุนั้น การสวดสมณูภาสภิกษุณีผู้มี
ชื่อนี้ เพื่อให้สละวัตุนั้น ขอบแก่แม่เจ้าผู้ใด แม่เจ้าผู้หนึ่งพึงเป็น
ผู้หนึ่ง ไม่ขอบแก่แม่เจ้าผู้ใด แม่เจ้าผู้หนึ่งพึงพูด.

ดิฉันกล่าวความนี้เป็นครั้งที่สอง...

ดิฉันกล่าวความนี้เป็นครั้งที่สาม...

ภิกษุณีมีชื่อนี้ อันสงฆ์สวดสมณูภาสแล้ว เพื่อให้สละวัต
ุนั้น ขอบแก่สงฆ์ เหตุุนั้นจึงนิง ดิฉันทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้.

[๒๒] จบญัตติ ต้องอาบัติทุกกฏ จบกรรมวาจาสองครั้ง ต้อง
อาบัติอุลลัจจัย จบกรรมวาจาครั้งสุด ต้องอาบัติปาราชิก.

[๒๓] บทว่า ภิกษุณีแม่นี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเทียบเคียง
ภิกษุณีรูปก่อน.

ทรงอุปมาด้วยศิลาแตก

คำว่า เป็นปาราชิก มีอธิบายว่า ศิลาหนาแตกสองเสี่ยงแล้วเป็น
ของกลับต่อกันสนิทไม่ได้ฉันใด ภิกษุณีก็ฉันนั้นแล อันสงฆ์สวดสมณูภาสอยู่
ถึงครั้งที่สาม ยังไม่สละ ย่อมไม่เป็นสมณะ ไม่ใช่ธิดาของพระศาสดบุตร
เพราะเหตุนั้น จึงตรัสว่า เป็นปาราชิก.

บทว่า หาสังวาสมิได้ ความว่า ที่ชื่อว่า สังวาส ได้แก่กรรมที่พึง
ทำร่วมกัน อุเทศที่พึงสวดร่วมกัน ความเป็นผู้มีสิกขาเสมอกัน นั้นชื่อว่า
สังวาส สังวาสนั้นไม่มีร่วมกับภิกษุณี เพราะเหตุนั้นจึงตรัสว่า หาสังวาส
มิได้.

บทภาษณีย์

ติกปาราชิก

[๒๔] กรรมเป็นธรรม ภิกษุณีสำคัญว่ากรรมเป็นธรรม ไม่สละ
ต้องอาบัติปาราชิก.

กรรมเป็นธรรม ภิกษุณีสงสัย ไม่สละ ต้องอาบัติปาราชิก.

กรรมเป็นธรรม ภิกษุณีสำคัญว่ากรรมไม่เป็นธรรม ไม่สละ ต้อง
อาบัติปาราชิก.

ติกทุกกฏ

กรรมไม่เป็นธรรม ภิกษุณีสำคัญว่า กรรมเป็นธรรม...ต้องอาบัติ
ทุกกฏ.

กรรมไม่เป็นธรรม ภิกษุณีสงสัย... ต้องอาบัติทุกกฏ.

กรรมไม่เป็นธรรม ภิกษุณีสำคัญว่ากรรมไม่เป็นธรรม...ต้องอาบัติ
ทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๒๕] ยังไม่ถูกสวดสมณภาส ๑ ขอมสละเสีย ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ปาราชิกสิกขาบทที่ ๓ จบ

อรรถกถาปาราชิกสิกขาบทที่ ๓

วินิจฉัยในปาราชิกสิกขาบทที่ ๓ ฟังทราบดังนี้ :-

แก้อรรถปาฐะบางตอนในปาราชิกสิกขาบทที่ ๓

บทว่า **ชฺมฺเมน** ได้แก่ ตามวัตถุที่เป็นจริง.

บทว่า **วินฺเยน** ได้แก่ โจทแล้วให้ ๆ การ. กีบทภาชนะแห่งสองบทว่า **ชฺมฺเมน วินฺเยน** นั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ เพื่อทรงแสดงเพียงอธิบายนี้ว่า ผู้ที่ถูกสงฆ์ยกวัตรตามธรรมดาตามวินัย เป็นผู้ถูกยกวัตรชอบแล้ว .

บทว่า **สตฺถุ สาสเนน** ได้แก่ โดยญัตติสัมปทาและอนุสาวนา-สัมปทา. แต่ในบทภาชนะแห่งบทว่า **สตฺถุ สาสเนน** นั้น ตรัสเพียงคำไวพจน์เท่านั้นว่า โดยชินศาสน์ คือ โดยพุทธศาสน์.

ในคำว่า **สงฺฆํ วา คณํ วา** เป็นต้น มีวินิจฉัยดังนี้ :- ไม่เชื่อ คือ ไม่ประพฤติตามสงฆ์ผู้ซึ่งทำกรรม คณะ คือ บุคคลหลายคน หรือบุคคลคนเดียวผู้นับเนื่องในสงฆ์นั้น หรือกรรมนั้น อธิบายว่า ไม่ยังความเอื้อเพื่อให้เกิดขึ้นในสงฆ์เป็นต้นนั้น .

ในคำว่า **สมานํวาสกา ภิกฺขุ วุจฺจนฺติ สหายา โส เตหิ สทฺธิ นฺตฺติ** นี้ มีวินิจฉัยดังนี้ :- ธรรมนี้ คือ กรรมอย่างเดียวกัน อุเทศอย่างเดียวกัน ความเป็นผู้มีสิกขาเสมอกัน ชื่อว่า สังวาสก่อน. สังวาสแห่งภิกษุเหล่านั้นเสมอกัน; เหตุนั้น ภิกษุเหล่านั้นจึงชื่อว่ามีสังวาสเสมอกัน. ภิกษุทั้งหลายเห็นปานนี้ ตรัสเรียกว่า สหาย เพราะมีภาวะที่เป็นไปร่วมกันในสังวาสนั้นแห่งภิกษุ.

บัดนี้ สังวาสซึ่งเป็นเหตุให้ตรัสเรียกภิกษุเหล่านั้นว่า ผู้มีสังวาส
เสมอกัน ไม่มีแก่ภิกษุผู้ถูกสงฆ์กวัดรวมนั้น ร่วมกับภิกษุเหล่านั้น และเหล่า
ภิกษุที่เธอไม่มีสังวาสนั้นร่วมด้วย เป็นอันเธอมิได้ทำให้เป็นสหายของตน.
เพราะเหตุนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงได้ตรัสว่า ภิกษุทั้งหลายผู้มีสังวาสเสมอ
กัน เรียกว่า เป็นสหายกัน ภิกษุนั้นไม่ร่วมกับภิกษุสหายเหล่านั้น; เพราะ
เหตุนี้ จึงเรียกว่า มิได้ทำภิกษุผู้มีสังวาสเสมอกันให้เป็นสหาย. คำที่เหลือ
ต้นทั้งนั้น เพราะมีนัยดังได้กล่าวแล้วในสังฆเภทสิกขาบทเป็นต้น.

สิกขาบทนี้ มีการสวดสมณูภาสเป็นสมุฏฐาน เกิดขึ้นทางกาย วาจา
กับจิต เป็นอกิริยา สัตถุญาวิโมกข์ สจิตตกะ โลกวัชชะ กายกรรม วจีกรรม
อกุศลจิต ทุกขเวทนา ดังนี้แล.

อรรถกถาปาราชกสิกขาบท ๓ จบ

ปาราชิกสิกขาบทที่ ๔

เรื่องภิกษุณีฉัพพัคคีย์

[๒๖] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้า ประทับอยู่ ณ พระเชตวันอารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีฉัพพัคคีย์มีความกำหนด การที่บุรุษบุคคลผู้กำหนดจับมือบ้าง จับชายผ้าสังฆาฏิบ้าง ยืนด้วยบ้าง สนทนาคด้วยบ้าง ไปสู่ที่นัดแนะกันบ้าง ยินดีการที่บุรุษมาหาตามนัดบ้าง เข้าไปสู่ที่มุงด้วยกันบ้าง ทอดกายเพื่อประโยชน์แก่บุรุษนั้น เพื่อประสงค์จะเสพอสังกรรมนั้นบ้าง บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนภิกษุณีฉัพพัคคีย์ จึงได้มีความกำหนด ยินดีการที่บุรุษบุคคลผู้กำหนดจับมือบ้าง จับชายผ้าสังฆาฏิบ้าง ยืนด้วยบ้าง สนทนาคด้วยบ้าง ไปสู่ที่นัดแนะกันบ้าง ยินดีการที่บุรุษมาหาตามนัดบ้าง เข้าไปสู่ที่มุงด้วยกันบ้าง ทอดกายเพื่อประโยชน์แก่บุรุษนั้น เพื่อประสงค์จะเสพอสังกรรมนั้นบ้างเล่า... แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า ภิกษุณีฉัพพัคคีย์มีความกำหนด ยินดีการที่บุรุษบุคคลผู้กำหนดจับมือบ้าง จับชายผ้าสังฆาฏิบ้าง ยืนด้วยบ้าง สนทนาคด้วยบ้าง ไปสู่ที่นัดแนะกันบ้าง ยินดีการที่บุรุษมาหาตามนัดบ้าง เข้าไปสู่ที่มุงด้วยกันบ้าง ทอดกายเพื่อประโยชน์แก่บุรุษนั้น เพื่อประสงค์จะเสพอสังกรรมนั้นบ้าง จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉนภิกษุณี
ฉัพพัคคีย์จึงมีความกำหนด ยินดีการที่บุรุษบุคคลผู้กำหนดจับมือบ้าง จับ
ชายผ้าสังฆาฏิบ้าง ยืนด้วยบ้าง สนทนาคด้วยบ้าง ไปสู่ที่นัดแนะกันบ้าง ยินดี
การที่บุรุษมาหาตามนัดบ้าง เข้าไปสู่ที่มุ่งด้วยกันบ้าง ทอดกายเพื่อประโยชน์
แก่บุรุษนั้น เพื่อประสงค์จะเสพอสังฆกรรมนั้นบ้าง การกระทำของพวกนางนั้น
ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลาย จงขกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง
อย่างนี้ ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๘.๔. อนึ่ง ภิกษุณีใด มีความกำหนด ยินดีการที่บุรุษบุคคล
ผู้กำหนดจับมือก็ดี จับชายผ้าสังฆาฏิกก็ดี ยืนด้วยก็ดี สนทนาคด้วย
ก็ดี ไปสู่ที่นัดหมายกันก็ดี ยินดีการที่บุรุษมาหาตามนัดก็ดี เข้าไป
สู่ที่มุ่งด้วยกันก็ดี ทอดกายเพื่อประโยชน์แก่บุรุษนั้น เพื่อประสงค์
จะเสพอสังฆกรรมนั้นก็ดี แม่ภิกษุณีนี้ก็เป็นปาราชิก ชื่ออัญฐวัตตุกา
หาสังวาสมิได้.

เรื่องภิกษุณีฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๒๗] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็น
ผู้ขอ...นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า **มีความกำหนด** คือ มีความยินดียิ่ง มีความเพ่งเล็ง มีจิตปฏิพัทธ์.

ที่ชื่อว่า **ผู้กำหนด** คือ กำหนดนัยแล้ว มีความเพ่งเล็ง มีจิตปฏิพัทธ์.

ที่ชื่อว่า **บุรุษบุคคล** ได้แก่แก่นมนุษย์ผู้ชาย ไม่ใช่ยักษ์ผู้ชาย ไม่ใช่เปรตผู้ชาย ไม่ใช่สัตว์ดิรัจฉานตัวผู้ เป็นผู้รู้ความ เป็นผู้สามารถเพื่อถึงความเล้าคลึงด้วยกาย.

บทว่า **ยินดีการจับมือก็ดี** ความว่า ที่ชื่อว่า มือ กำหนดตั้งแต่ข้อศอกถึงปลายเล็บ ภิกษุณียินดีการจับอวัยวะเหนือรากขวัญขึ้นไป ได้เข่าลงมา เพื่อประสงค์จะเสพอสังกรรมนั้น ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

บทว่า **ยินดีการจับชายผ้าสังฆาฏิกก็ดี** คือ ยินดีการจับฟ้านุ่งก็ดี ฟ่าห่มก็ดี เพื่อประสงค์จะเสพอสังกรรมนั้น ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

บทว่า **ยินด้วยก็ดี** ความว่า ยืนอยู่ในระยะช่วงมือของบุรุษ เพื่อประสงค์จะเสพอสังกรรมนั้น ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

บทว่า **สนทนาด้วยก็ดี** ความว่า ยืนพูดอยู่ในระยะช่วงมือของบุรุษ เพื่อประสงค์จะเสพอสังกรรมนั้น ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

บทว่า **ไปสู่นัดแนะกันก็ดี** ความว่า บุรุษพูดกันว่า ไปรคมาสู่สถานที่ชื่อนี้ ดังนี้ ภิกษุณีไปเพื่อประสงค์จะเสพอสังกรรมนั้น ต้องอาบัติทุกกฏทุก ๆ ก้าว พออย่างเข้าระยะช่วงมือของบุรุษ ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

บทว่า **ยินดีการที่บุรุษมาหาตามนัดก็ดี** ความว่า ยินดีการมาตามนัดของบุรุษ เพื่อประสงค์จะเสพอสังกรรมนั้น ต้องอาบัติทุกกฏ พออย่างเข้าระยะช่วงมือ ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

บทว่า **เข้าไปสู่ที่มุงด้วยกันก็ดี** ความว่า พอเข้าสู่สถานที่อันมุงไว้ด้วยวัตถุอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อประสงค์จะเสพอสังฆกรรมนั้น ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

บทว่า **ทอดกายเพื่อประโยชน์แก่บุรุษนั้นก็ดี** ความว่า อยู่ในระหว่างมือของบุรุษ แล้วทอดกายเพื่อประสงค์จะเสพอสังฆกรรมนั้น ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

[๒๘] บทว่า **แม้ภิกษุณีนี้** พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเทียบเคียงภิกษุณีรูปก่อน.

อุปมาด้วยตาลยอดด้วน

บทว่า **เป็นปาราชิก** มีอธิบายว่า ต้นตาลมียอดด้วนแล้วไม่อาจออกอีกได้ ชื่อแม้นั้นใด ภิกษุณีก็ฉันทันนั้นเหมือนกัน ทำวัตถุถึงที่ ๘ ไม่ใช่สมณะ ไม่ใช่ธิดาของพระศาสดบุตร เพราะเหตุนี้จึงตรัสว่า เป็นปาราชิก.

บทว่า **หาสังวาสมิได้** ความว่า ที่ชื่อว่าสังวาส ได้แก่กรรมที่พึงทำร่วมกัน อุเทศที่พึงสวดร่วมกัน ความเป็นผู้มีสิกขาเสมอกัน นี้ชื่อว่าสังวาส สังวาสนั้นไม่มีร่วมกับภิกษุณีนั้น เพราะเหตุนี้จึงตรัสว่า หาสังวาสมิได้.

อนาปัตติวาร

[๒๙] ไม่จงใจ ๑ เผลอสติ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ ไม่ยินดี ๑ วิกลจริต ๑ มีจิตฟุ้งซ่าน ๑ กระสับกระส่ายเพราะเวทนา ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ปาราชิกสิกขาบทที่ ๘ จบ

[๓๐] แม่เจ้าทั้งหลาย ธรรมคือปาราชิก ๘ สิกขาบท^๑ ดิฉันยกขึ้น
แสดงแล้วแล ภิกษุณีต้องอาบัติปาราชิกอย่างหนึ่งแล้ว ย่อมไม่ได้เข้าร่วมกับ
ภิกษุณีทั้งหลาย ในภายหลัง เหมือนในกาลก่อน เป็นปาราชิกหาสังวาสมิได้
ดิฉันขอถามแม่เจ้าทั้งหลายในอาบัติปาราชิกเหล่านั้นว่า แม่เจ้าทั้งหลายบริสุทธ^๒
แล้วหรือ ดิฉันขอถามแม่ครั้งที่สองว่า แม่เจ้าทั้งหลายบริสุทธ^๒แล้วหรือ ดิฉัน
ขอถามแม่ครั้งที่สามว่า แม่เจ้าทั้งหลายบริสุทธ^๒แล้วหรือ แม่เจ้าทั้งหลายเป็นผู้
บริสุทธ^๒ในอาบัติปาราชิกเหล่านี้แล้ว เหตุนั้น จึงนั่ง ดิฉันทรงความนี้ไว้ด้วย
อย่างนี้แล.

ปาราชิกกัณฑ์ จบ

๑. สิกขาบทที่ ๕ ถึง ๘ เหมือนของภิกษุ แต่ใช้จำนวนต่างโดยควรแก่เพศ ส่วนในอุกโตปาติ-
โมกข นับส่วนหนึ่งที่เหมือนของภิกษุ ตั้งเป็นจำนวนครบ ๔ แล้ว จึงนับส่วนของภิกษุณีต่อจนครบ
๔.

อรรถกถาปาราชิกสิกขาบทที่ ๔

วินิจฉัยในปาราชิกสิกขาบทที่ ๔ ฟังทราบดังนี้ :-

แก้อรรถบางปาฐะและบางเรื่องในจตุตตปาราชิก

บทว่า อวสุตฺตา ได้แก่ ผู้กำหนดด้วยกายสังสัคคราคะ ด้วยอำนาจ
मितตสันถวะ กล่าวคือ ความยินดีทางโลกีย์. แม้ในบทที่ ๒ ก็นัยนี้นั้นแล.

ก็ในคำว่า ปุริสฺสบุคคลฺส หตฺตคฺคหณฺ ว เป็นต้น มีวินิจฉัยว่า
การจับมือที่บุคคลผู้ชายทำแล้ว ตรีศเรียกว่า การจับมือแห่งบุรุษบุคคล. แม้
ในการจับชายผ้าสังฆาฏิ ก็นัยนี้เหมือนกัน. แต่การจับมือ และการจับแม้อย่าง
อื่นในเขตที่ไม่เป็นปาราชิก บัณฑิตฟังทราบว่า ท่านรวมเข้าเป็นอันเดียวกัน
เรียกว่าการจับมือ ในคำว่า หตฺตคฺคหณฺ นี้. ด้วยเหตุนี้แล ในบทภาชนะ
แห่งบทว่า หตฺตคฺคหณฺ นั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงตรัสว่า สองบทว่า
หตฺตคฺคหณฺ ว สาทิเยยฺย มีความว่า ที่ชื่อว่ามือ กำหนดตั้งแต่ข้อศอกไป
จนถึงปลายเล็บ, ภิกขุณียินดีการจับอวัยวะเหนือรากขวัญขึ้นไป ได้มณฑลเข้า
ลงมา เพื่อประสงค์จะเสพอสังฆกรรมนั้น ต้องอาบัติอุลลัจจัย. แต่ในบทว่า
อสทฺฐมฺโม นี้ การเคล้าคลึงกาย ฟังทราบว่าเป็น อสังฆกรรม ไม่ใช่เมถุนกรรม.
แท้จริงอุลลัจจัยหาใกล้เคียงต่อเมถุนกรรมไม่. อนึ่ง แม้คำว่า เป็นผู้รู้ความ
เป็นผู้สามารถเพื่อถึงความเคล้าคลึงกาย ก็เป็นเครื่องสาธกได้ ในบทว่า อสทฺฐ-
มฺโมนี.

หากผู้ท้วง จะฟังท้วงว่า คำที่ท่านกล่าวว่าการเคล้าคลึงกาย ฟังทราบ
ว่า อสังฆกรรม ก็ผิดจากเสทโหมจนคธา ที่ตรัสไว้ในคัมภีร์ปริวารนี้ว่า

ไม่เสพเมถุนธรรมนั้นในสตรี ๓ จำพวก ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ในบรูษ ๓ จำพวก คนไม่ประเสริฐ ๓ จำพวก และบัณฑิต ๓ จำพวก และไม่ประพฤติเมถุนในอวัยวะเครื่องเพศ. แต่ความขาดย่อมมี เพราะเมถุนธรรมเป็นปัจจัย, ปัญหาข้อนี้ ท่านผู้ฉลาดทั้งหลายคิดกันแล้ว ดังนี้.

แก้วว่า ไม่ผิด เพราะกายสังสัคคะ เป็นบรูษภาคแห่งเมถุน. จริงอยู่ในปริวารนั้นแหละ ได้ตรัสตักขาบท ๕ มีสุกกวิสัฏฐิเป็นต้น ว่าเป็นบรูษภาคแห่งเมถุนธรรมอย่างนี้ว่า ข้อที่ว่า ฟังทราบบรูษภาคแห่งเมถุนธรรม ได้แก่สุกกวิสัฏฐิมิสี มีสีมาก กายสังสัคคะ ทูลจุลลวาจา วนมนุปปทานะ อตตคาม ปาจริยา (การมอบดอกไม้ใบไม้ การให้ของขวัญ) เพราะเหตุนี้ กายสังสัคคะ จึงชื่อว่า เป็นปัจจัย เพราะเป็นบรูษภาคแห่งเมถุนธรรม.

บัณฑิตฟังทราบเนื้อความในคำว่า **เชชขั สียา เมถุนธมฺมปจฺจยา** นี้ โดยปริยายนี้ ด้วยประการฉะนี้. บัณฑิตฟังทราบวินิจฉัยในบททั้งปวงโดยอุบายนี้.

อีกนัยหนึ่ง ในบทภาชนะแห่งสองบทว่า **สงฺเกตํ วา คจฺเจยฺย** นี้ สองบทว่า **อิตุณฺหนํ อาคจฺ** มีความว่า ท่านจงมาสู่สถานที่ที่มีชื่ออย่างนี้.

๑. วนมนุปปทานํ วิมติ; เป็น คมนุปปาทนฺนติ สยฺยจริตฺติ.

ชื่อว่า อฏฐัมม วัตถุ ปริปุเรนตี อสุสมณิ โหติ มีความว่า ภิกษุณีทำวัตถุที่ ๘ ให้เต็มบริบูรณ์ โดยนัยใดนัยหนึ่ง จะเป็นโดยอนุโลม หรือโดยปฏิโลม หรือโดยคั่นเป็นตอนก็ตาม เป็นผู้มิใช่สมณิ. ส่วนภิกษุณีใด ทำวัตถุเดียว หรือ ๗ วัตถุให้เต็มแม้ตั้ง ๑ ครั้ง จะเป็นผู้ชื่อว่ามิใช่สมณิหามิได้ เลย, ภิกษุณินั้นแสดงอาบัติที่ต้องแล้วย่อมพ้นได้. อีกนัยหนึ่ง ในสิกขาบทนี้ บัณฑิต. พึงทราบอาบัติที่ควรนับ. สมจริงดังคำที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า อาบัติที่แสดงแล้วควรนับ (ว่าแสดงแล้ว) ก็มี อาบัติที่แสดงแล้วไม่ควรนับ (ว่าแสดงแล้ว) ก็มี.

ในคำว่า เทลิตา กณฺหุปิกา เป็นต้นนั้น มีวินิจฉัยดังต่อไปนี้ :- อาบัติที่ภิกษุณีทำการทอดธุระ แสดงว่า บัดนี้เราจักไม่ต้อง จัดว่าควรนับ คือ ถึงการนับว่าได้แสดงแล้ว ไม่เป็นองค์แห่งปาราชิก. เพราะฉะนั้น ภิกษุณีใด ต้องอาบัติตัวหนึ่ง ทำการทอดธุระ แสดงแล้ว กลับต้องอีกด้วยอำนาจแห่ง กิเลส, กลับแสดงอีก. ภิกษุณินั้นแม้เมื่อทำวัตถุทั้ง ๘ ให้เต็มอย่างนี้ ก็ไม่เป็นปาราชิก. ก็ภิกษุณีใดต้องแล้ว แสดงทั้งๆ ที่ยังมีความอุตสาหะว่า เรา จักต้องวัตถุอย่างอื่นแม้อีก, อาบัตินั้นของภิกษุณินั้น ไม่ควรนับ, แม้เธอแสดง แล้วก็ไม่เป็นอันแสดงเลยคือ ยังไม่ถึงการนับว่าได้แสดงแล้ว ยังเป็นองค์แห่ง ปาราชิกอยู่ที่เดียว, พอเมื่อวัตถุที่ ๘ ครบบริบูรณ์ เธอก็เป็นปาราชิก. คำที่ เหลือ ดั้นทั้งนั้นแล.

สิกขาบทนี้ มีการทอดธุระเป็นสมุฏฐาน เกิดขึ้น ทางกายวาจา กับจิต เป็นกิริยา สัจญญาวิโมกข์ สจิตตกะ โลกวัชชะ กายกรรม วจีกรรม อกุศลจิต มีเวทนา ๒ ดั่งนี้แล.

อรรถกถาปาราชิกสิกขาบทที่ ๔ จบบริบูรณ์

ตามวรรณนานุกรมแล.

ธรูปปาราชิก ๘

บัณฑิตพึงเห็นเนื้อความในคำว่า **อุทฺทฺธิฏฺฐา โข อยุยาโย อฏฺฐ**
ปาราชิกา ฐมฺมา นี้ อย่างนี้ว่า ข้าแต่แม่เจ้าทั้งหลาย! ธรรม คือ ปาราชิก
๘ สิกขาบท ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้วแล โดยเพียงเป็นปาฏิโมกข์เทศอย่างนี้
คือ ปาราชิก ๔ ที่ทั่วไป ซึ่งทรงปรารภพวกภิกษุบัญญัติไว้ และปาราชิก ๔
เหล่านี้. คำที่เหลือมีนัยดังที่กล่าวแล้วนมหาวีภังค์นั้นแล้ว.

อรรถกถापาราชิกกัณฺเฑในภิกขุณีวิภังค์ในอรรถกถาพระวินัยปิฎก

ชื่อว่าสมันตปาสาทิกา จบ

สัตตรสกัณฑ์

แม่เจ้าทั้งหลาย ก็ธรรมคือสังฆาทิเสส ๑๗ ลิกขาบทนี้แล มาสู่อุเทศ

สังฆาทิเสสลิกขาบทที่ ๑

เรื่องอุบาสกกับภิกษุณีอุลลันทา

[๓๑] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น อุบาสกคนหนึ่ง ถวายโรงเก็บของแก่ภิกษุณีสงฆ์แล้วถึงอนิจจกรรม เขามีบุตรอยู่ ๒ คน ๆ หนึ่ง เป็นคนไม่มีศรัทธา ไม่เลื่อมใส อีกคนหนึ่งเป็นคนมีศรัทธา เลื่อมใส บุตร ทั้งสองนั้นแบ่งสมบัติของบิดาแล้ว. ต่อมาบุตรคนที่ไม่มีศรัทธา ไม่เลื่อมใส จึงได้พูดกับบุตรคนที่มีศรัทธาเลื่อมใสว่า โรงเก็บของๆ เรายังมีอยู่ เรามา แบ่งกันเถิด เมื่อเขาพูดอย่างนั้นแล้ว บุตรคนที่มีศรัทธาเลื่อมใสพูดห้ามว่า เจ้า อย่าได้พูดอย่างนี้ โรงเก็บของนั้น บิดาของเราได้ถวายภิกษุณีสงฆ์แล้ว.

แม้ครั้งที่สอง บุตรคนที่ไม่มีศรัทธาไม่เลื่อมใส ก็พูดว่า โรงเก็บของๆ เรา เราจะแบ่งกัน บุตรคนที่มีศรัทธาเลื่อมใสก็พูดห้ามว่า เจ้าอย่าได้พูดอย่าง นี้ โรงเก็บของนั้น บิดาของเราได้ถวายแก่ภิกษุณีสงฆ์แล้ว.

แม้ครั้งที่สาม บุตรคนที่ไม่มีศรัทธาไม่เลื่อมใส ก็พูดว่า โรงเก็บของๆ เรา เราจะแบ่งกัน บุตรคนที่มีศรัทธาเลื่อมใสจึงคิดว่า ถ้าโรงเก็บของนั้นจัก เป็นของเรา เราก็จักถวายแก่ภิกษุณีสงฆ์ แล้วกล่าววว่า เราจงแบ่งกันเถิด บังเอิญโรงเก็บของที่เขาทั้งสองแบ่งกันนั้น ได้ตกแก่บุตรคนที่ไม่มีศรัทธา ไม่ เลื่อมใส.

จึงบุตรคนที่ไม่มีความศรัทธาไม่เลื่อมใสได้เข้าไปหาภิกษุณีทั้งหลาย แล้วบอกว่า เจริญแม่เจ้าทั้งหลายออกไปเถิดเจ้าข้า เพราะโรงเก็บของเป็นของข้าพเจ้า.

เมื่อเขาบอกอย่างนั้นแล้ว ภิกษุณีอุลลันทาได้พูดว่า นายอย่าพูดอย่างนี้ บิดาของพวกนายได้ถวายแก่ภิกษุณีสงฆ์แล้ว.

ต่างเถียงกันอยู่ว่า ถวายแล้ว ไม่ได้ถวาย แล้วพื้อมหาอำมาตย์ผู้พิพากษา ๆ ถามว่า แม่เจ้า ใครเล่าจะทราบว่าได้ถวายแล้วแก่ภิกษุณีสงฆ์.

เมื่อเขาถามอย่างนั้น ภิกษุณีอุลลันทาย้อนถามว่า พวกท่านได้เห็นหรือได้ยินไหมว่า ทานที่เขาถวายกันต้องตั้งพยานด้วย.

จึงมหาอำมาตย์เหล่านั้นพูดว่า แม่เจ้าพูดจริงแท้ แล้วได้ตัดสินโรงเก็บของนั้นให้แก่ภิกษุณีสงฆ์.

ครั้งบุรุษนั้นแพ้คดีแล้ว จึงเฟ่งโทษ ตีเตียน โปนทะนาวา ภิกษุณีโกลนเหล่านี้ไม่เป็นสมณะ เป็นหญิงถือโกน โฉนจึงได้ให้ผู้พิพากษาริบโรงเก็บของ ๆ เราเสียเล่า.

ภิกษุณีอุลลันทาได้แจ้งความเรื่องนั้นแก่มหาอำมาตย์ ๆ ได้ให้ปรับไหมบุรุษนั้น.

ครั้งบุรุษนั้นถูกปรับไหมแล้ว ได้ให้สร้างที่พักอาศัยไว้ใกล้ ๆ สำนักภิกษุณี แล้วส่งพวกอาศัยไปอยู่ด้วยสั่งว่า จงช่วยกันกล่าวล่วงเกินภิกษุณีพวกนั้น.

ภิกษุณีอุลลันทาได้แจ้งความนั้นแก่มหาอำมาตย์ ๆ ได้ให้จองจำเขาแล้ว พวกชาวบ้านพากันเฟ่งโทษ ตีเตียน โปนทะนาวา ครั้งแรกพวกภิกษุณีได้ให้เจ้าหน้าที่ริบโรงเก็บของ ครั้งที่สองให้ปรับไหม ครั้งที่สามให้จองจำคราวนี้เห็นที่จะให้ประหารชีวิต. พวกภิกษุณีได้ยินชาวบ้านพวกนั้นเฟ่งโทษ

ติเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างก็เพ่งโทษ ติเตียน โพนทะนาว่า โจนแม่เจ้าอุลลันนทาจึงได้ชอบเป็นคนกล่าวหาเรื่องเล่า แล้วแจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย ๆ ได้กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าภิกษุณีอุลลันนทาชอบกล่าวหาเรื่อง จริงหรือ.

ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โจนภิกษุณีอุลลันนทา จึงได้ชอบกล่าวหาเรื่องเล่า การกระทำของนางนั้นไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลาย จงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๕.๑. อนึ่ง ภิกษุณีใด ชอบกล่าวหาเรื่องกับคหบดีกัถิ บุตรคหบดีกัถิ ทาสกัถิ กรรมกรกัถิ โดยที่สุด แม่สมณะปริพาชก ภิกษุณีนี้ต้องธรรมคือสังฆาภิเสส ชื่อนิสสารณียะ มีอันให้ต้องอาบัติขณะแรกทำ.

เรื่องอุบาสกกับภิกษุณีอุลลันนทา จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๓๒] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า กล่าวหาเรื่อง ได้แก่ ที่เขาเรียกว่าผู้ก่อคดี.

ที่ชื่อว่า คหบดี ได้แก่ บุรุษผู้ครอบครองเรือนคนใดคนหนึ่ง.

ที่ชื่อว่า บุตรคหบดี ได้แก่ บุตรหรือพี่น้องชายคนใดคนหนึ่ง.

ที่ชื่อว่า ทาส ได้แก่ ทาสที่เกิดในเรือนเบี้ย ทาสสินไถ่ ทาสเชลย.

ที่ชื่อว่า กรรมกร ได้แก่ งานรับจ้าง คนที่ถูกเกณฑ์มา.

ที่ชื่อว่า สมณะปริพาชก ได้แก่บุรุษคนใดคนหนึ่งผู้เข้าบวชเป็น
ปริพาชก เว้นภิกษุ ภิกษุณี สิกขมานา สามเณร และสามเณรี.

ภิกษุณีแสวงหาเพื่อนที่ดี เดินไปก็ดี ด้วยตั้งใจว่า จักก่อคดี ต้องอาบัติ
ทุกกฏ บอกร้างเรื่องของคนหนึ่ง ต้องอาบัติทุกกฏ แจ้งเรื่องของคนี่ ๒
ต้องอาบัติถุลลัจจัย คดีถึงที่สุด ต้องอาบัติสังฆาทิเสส

[๓๓] บทว่า มีอันให้ต้องอาบัติขณะแรกทำ ความว่า ต้อง
อาบัติพร้อมกับล่วงวัตถุ โดยไม่ต้องสวดสมณุภาส.

ที่ชื่อว่า นิสสารณียะ ได้แก่ ขับออกจากหมู่.

บทว่า สังฆาทิเสส ความว่า สงฆ์เท่านั้น ให้มานัตเพื่ออาบัตินั้น
ชักเข้าหาอาบัติเดิม เรียกเข้าหมู่ ไม่ใช่ขณะมารูปด้วยกัน ไม่ใช่ภิกษุณีรูป
เดียวเพราะฉะนั้น จึงตรัสเรียกว่าสังฆาทิเสส เป็นการขนานนาม คือ เป็นชื่อ
ของอาบัตินิกายนั้นแล แม้เพราะเหตุนั้น จึงตรัสเรียกว่า สังฆาทิเสส

อนาปัตติวาร

[๓๔] ภิกษุณีถูกมนุษย์เกาะตัวไป ๑ ขออารักขา ๑ บอกไม่เจาะตัว ๑
วิกัลจริต ๑ ภิกษุณีอาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

สังฆาทิเสสสิกขาบทที่ ๑ จบ

อรรถกถาสัตตรสกัณฑ์

บัดนี้ จักมีการพรรณนาอรรถที่ยังไม่
กระจำง แห่งสังฆาติเสสกัณฑ์ อันเป็น
ลำดับถัดจากปาราชิกมา ดังต่อไปนี้.

สัตตรสสังฆาติเสสสิกขาบทที่ ๑

ว่าด้วยเรื่องภิกษุณีเป็นโจทก์ฟ้องคดีในโรงศาล

บทว่า อุทุโทสิตี แปลว่า โรงเก็บของ.

คำว่า มายโย เอว อวจ แปลว่า นาย! อย่าได้พูดอย่างนั้น.

บทว่า อปีนุวยยา ตตบทเป็น อปี นุ อยยา แปลว่าพ่อคุณ...

บ้างไหม?

บทว่า อูจจาวทถ แปลว่า พวกท่านจงกล่าวล่วงเกิน มีคำอธิบายว่า
จงคำ.

บทว่า อุตฺตยวาทกา ได้แก่ เป็นผู้ชอบกล่าวหาเรื่องด้วยอำนาจความ
ริษยา เพราะมานะ ด้วยอำนาจความริษยา เพราะความโกรธ. แต่เพราะ
คุณนันทาภิกษุณีนั่น เป็นผู้ชอบก่อคดีโดยสภาพ ฉะนั้น จึงได้ตรัสไว้ในบท
ภาชนะว่า ที่ชื่อว่าชอบกล่าวหาเรื่อง ได้แก่ ที่ท่านเรียกว่า ชอบก่อคดี.

ก็ในคำว่า อฏฺฐการิกา นี้ การวินิจฉัยของพวกตุลาการ ท่านเรียกว่า
คดี ซึ่งทางฝ่ายบรรพชิตเรียกว่า อธิกรณ์ บ้างก็มี.

สองบทว่า ทฺตฺติย วา ปริเยสติ มีความว่า ภิกษุณีผู้ก่อคดีแสวง
หาพยาน หรือเพื่อน เป็นทุกกฎ.

บทว่า **คจฺจตุ วา** มีความว่า จะเป็นสำนัก หรือทางที่วิวกขาจาร
ก็ตามที ภิกษุณีเดินไปยังสำนักงานของพวกตุลาการจากที่ที่ตนยืนอยู่ แล้วเกิด
ความคิดขึ้นว่า เราจักดำเนินคดี เป็นทุกกฏทุก ๆ อย่างเท่า.

สองบทว่า **เอกสฺส อโรเจติ** มีความว่า บรรดาชน ๒ คน คนใด
คนหนึ่ง แจ้งถ้อยคำของคนใดคนหนึ่ง คือ ของอีกฝ่ายหนึ่ง แก่พวกตุลาการ
แม้ในคำว่า **ทุตฺยสฺส อโรเจติ** นี้ ก็นัยนี้นั้นแล.

ส่วนวิตถารกถา เพื่อประโยชน์แก่ความไม่พินเพื่อ ในคำว่า **เอกสฺส
อโรเจติ** นี้ ดังต่อไปนี้ :-

ภิกษุณีเห็นพวกตุลาการ ในที่แห่งใดแห่งหนึ่ง โดยที่สุด แม้ผู้มาสู่
สำนักแห่งภิกษุณีแล้วให้การถ้อยคำของตน เป็นทุกกฏแก่ภิกษุณี. อุบาสกให้
การถ้อยคำของตน เป็นอุลลัจจัยแก่ภิกษุณี. อุบาสกให้การถ้อยคำของตนก่อน
เป็นทุกกฏแก่ภิกษุณี. ถ้าภิกษุณินั้นให้การถ้อยคำของตน ภิกษุณีเป็นอุลลัจจัย.

ภิกษุณีพูดกะอุบาสกว่า ท่านนั้นแหละจงแถลงถ้อยคำ (จงให้การปาก
คำ) ของฉันและของท่าน. อุบาสกนั้นให้การถ้อยคำของตนก่อน หรือจงให้
ถ้อยคำของภิกษุณีก่อนก็ตามที เป็นทุกกฏในเพราะให้การครั้งแรก เป็นอุลลัจจัย
ในเพราะให้การครั้งที่ ๒. แม้ในคำว่า อุบาสกพูดกะภิกษุณีว่า ท่านนั้นแหละ
จงให้การถ้อยคำของผมและของท่าน นี้ ก็นัยนี้เหมือนกัน.

ภิกษุณีใช้กัปปิการกให้แถลง. บรรดากัปปิการกและอุบาสกนั้น
กัปปิการกจงให้การถ้อยคำของภิกษุณีก่อนก็ตาม อุบาสกนอกนี้ให้การถ้อยคำ
ของตนก่อนก็ตาม กัปปิการกจงให้การถ้อยคำของคนทั้ง ๒ ก็ตาม อุบาสก
นอกนี้จงให้การถ้อยคำแม้ของคนทั้ง ๒ ก็ตามที เมื่อชนทั้ง ๒ แถลงบอกอยู่
โดยประการใดประการหนึ่ง เป็นทุกกฏแก่ภิกษุณีผู้แถลงให้การครั้งแรก เป็น
อุลลัจจัยในการแถลงให้การครั้งที่ ๒.

แต่เมื่อพวกตุลาการ ฟังถ้อยแถลงของคนทั้ง ๒ ฝ่ายที่แถลงให้การไป โดยประการอย่างใดอย่างหนึ่ง ทำการตัดสินแล้ว คดีเป็นอันถึงที่สุด. ในคดี ที่ถึงที่สุดนั้น ภิกษุณีจะชนะคดีก็ตาม แพ้ก็ตาม เป็นสังฆาติเสส.

แต่ถ้าว่า อธิกรณ์ที่ดำเนินเป็นคดีกันแล้ว เป็นเรื่องที่พวกตุลาการเคย ได้ทราบมาก่อน ถ้าพวกตุลาการเหล่านั้น พอเห็นภิกษุณีและผู้ก่อคดี จึง กล่าวว่ ไม่มีกิจที่จะต้องสอบสวนพวกท่าน พวกเรารู้อำนาจนี้ แล้วจึงตัดสิน ให้เสียเองทีเดียว. แม้ในคดีถึงที่สุดเห็นปานนี้ก็ไม่ใช่อาบัติแก่ภิกษุณี.

สังฆาติเสสนี้ มีการต้องแต่แรกทำ เพราะฉะนั้น จึงชื่อว่า **ปฐมาปัต- ตกะ**. ความว่า ฟังต้องในขณะที่ล่วงละเมิดนั่นเอง. ซึ่งสังฆาติเสสนั้น มีอัน อาบัติขณะแรกทำ. แต่ในบทภาชนะ เพื่อแสดงแต่เพียงความประสงค์ พระผู้มี พระภาคเจ้าจึงตรัสว่า ต้องอาบัติพร้อมกับการล่วงวัตถุ โดยไม่ต้องสวดสมนุ- ภาส.

ก็ในคำนี้ มีใจความดังต่อไปนี้ :- ภิกษุณีต้องอาบัติพร้อมกับการ ล่วงละเมิดวัตถุ ไม่ใช่ในเวลาสวดสมนุภาสครั้งที่ ๓ สังฆาติเสสนี้ชื่อว่า **ปฐมาปัตติกะ** เพราะจะฟังต้องพร้อมกับการล่วงละเมิดวัตถุ ตั้งแต่แรก ที่เดียวแล.

สังฆาติเสสนี้ ชื่อว่า **นิสสารณียะ** เพราะอรรถว่า ขับออกจากหมู่ ภิกษุณี. ซึ่งสังฆาติเสสมีการขับออกจากหมู่นั้น. แต่ในบทภาชนะ เพื่อแสดง แต่เพียงความประสงค์ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า **สงฺฆมฺมุหํ นิสฺสํริยตี**. ในบทว่า **นิสฺสํริยตี** นั้น บัณฑิตพึงเห็นใจความอย่างนี้ว่า ภิกษุณีต้อง สังฆาติเสสใด ถูกขับไล่ออกจากหมู่ สังฆาติเสสนั้นชื่อว่า **นิสสารณียะ**. จริงอยู่ ธรรม คือ อาบัตินั้นใครจะขับออกจากหมู่ไม่ได้เลย แต่ภิกษุณีถูก ธรรมนั้นขับออกไป เพราะฉะนั้น ธรรมนั้นจึงชื่อว่า **นิสสารณียะ** ด้วย อรรถว่า ขับออก.

สองบทว่า **อากุตฺตียมานา คจฺจติ** มีความว่า ภิกษุณีถูกพวกชาวบ้านผู้ก่อคดีมาด้วยตนเองหรือส่งทูตมา เรียกตัวไปยังสำนักงานของพวกตุลาการ. ต่อจากนั้นผู้ก่อคดีจะแถลงถ้อยคำของตนก่อน หรือถ้อยคำของภิกษุณีก่อนก็ตามที ในการแถลงครั้งแรก ก็ไม่เป็นทุกกฎเลย ในการแถลงให้การครั้งที่ ๒ ก็ไม่เป็นตุลัจฉัย. แม้ในคดีที่พวกอำมาตย์ทำการวินิจฉัยถึงที่สุดแล้ว ก็ไม่เป็นอาบัติเช่นกัน. ถ้าแม้ว่า ผู้ก่อคดีกล่าวกะภิกษุณีว่า ขอให้ท่านนั้นแหละจงแถลงถ้อยคำของผมและของท่าน. ถึงแม้เมื่อภิกษุณีแถลงพวกอำมาตย์ได้ฟังถ้อยคำแล้ว ทำคดีให้ถึงที่สุด ก็ไม่เป็นอาบัติเหมือนกัน.

ว่าด้วยการขออารักขาจากทางบ้านเมือง

สองบทว่า **อารกฺขํ ยาจติ** ได้แก่ ขออารักขาอันเป็นธรรมไม่เป็นอาบัติ. บัดนี้ เพื่อแสดงวิธีขออารักขาที่เป็นธรรม พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า บอกรักขิตัว.

ในคำว่า **อนุทฺทิสฺส อจฺจกฺขติ** นั้น มีวินิจฉัยดังนี้ :- ปรารภอดีตบอกเจาะตัวก็มี บอกรักขิตัวก็มี แม้ปรารภอนาคตบอกเจาะตัวก็มี บอกรักขิตัวก็มี.

ปรารภอดีตบอกเจาะตัวเป็นอย่างไร ? คือ ที่สำนักของภิกษุณี พวกเด็กชาวบ้าน หรือคนอันธพาลมีนัยกเลงเป็นต้น พวกใดพวกหนึ่งพระพฤติอนาจารก็ดี ตัดต้นไม้ก็ดี ขโมยผลไม้ก็ดี แย่งชิงเอาบริวารก็ดี. ภิกษุณีเข้าไปหาพวกเจ้าหน้าที่รักษากฎหมายบอกว่า ที่สำนักของพวกเราถูกทำประทุษกรรมชื่อนี้ เมื่อเขาถามว่า ใครทำ บอกว่า คนโน้นและคนโน้น. ด้วยอาการอย่างนี้ จัดเป็นการบอกเจาะตัวปรารภอดีต. การบอกเจาะตัวนั้นไม่ควร. ถ้าพวกเจ้าหน้าที่ผู้รักษากฎหมายเหล่านั้น ฟังคำนั้นแล้วทำการปรับโทษแก่ชนเหล่านั้น ทรัพย์ทั้งหมดที่ถูกปรับโทษ เป็นสินใช้แก่ภิกษุณี. แม้

เมื่อมีความประสงค์ว่า เราจ้กรับเอาสินไหม ก็เป็นสินใช้เหมือนกัน. แต่ถ้า ภิกษุณีกล่าวว่า ขอให้ท่านปรับไหมผู้นั้น เมื่อเจ้าหน้าที่ปรับเอาสินไหมประมาณ ๕ มาสก เป็นปาราชิก (แก่ภิกษุณี).

แต่เมื่อเขาถามว่า ใครทำ ภิกษุณีควรกล่าวว่า การที่จะพูดว่า คน ชื่อโน้น ไม่สมควรแก่เรา ท่านรู้เอาเองเถิด เพราะพวกเราเพียงแต่ขอการรักษา อย่างเดียว ท่านโปรดให้อารักษานั้นแก่พวกเรา และให้นำของที่ถูกลักไปกลับคืนมา. การขอการรักษาไม่เจาะตัวยอมเป็นอย่างนี้. การขอการรักษาไม่เจาะตัว นั้น ควรอยู่.

เมื่อภิกษุณีกล่าวอย่างนั้นแล้ว ถ้าแม้พวกเจ้าหน้าที่รักษากฎหมาย เหล่านั้น สืบสวนหาตัวผู้ทำแล้ว ทำการปรับไหมแก่คนผู้ทำเหล่านั้น. แม้ สมบัติทุกอย่างที่ถูกเจ้าหน้าที่ปรับไหม ไม่เป็นสินใช้ทั้งไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุณี เลย. แม้เห็นพวกขโมยลักบริหารไปจะกล่าวว่า ขโมย ๆ เพราะต้องการความ พินาศแก่ขโมยเหล่านั้นก็ไม่ควร. จริงอยู่ แม้เมื่อภิกษุณีกล่าวอย่างนั้น ทรัพย์ สมบัติที่เจ้าหน้าที่ทำการปรับไหมแก่ขโมยเหล่านั้น แม้ทั้งหมด เป็นสินใช้แก่ ภิกษุณี. แต่จะกล่าวกะผู้เชื่อฟังคำของตนว่า ผู้นี้ลักเอาบริหารของเราไป จง ให้นำบริหารนั้นกลับคืนมา และอย่าลงโทษเขา ดังนี้ ควรอยู่.

พวกภิกษุณีทำการฟ้องร้องคดี เพื่อประโยชน์แก่ทาสชาย ทาสหญิง และหนองบึงเป็นต้น. คดีนี้ ชื่อว่า อักบปิยคดี ไม่สมควร.

การบอกเจาะตัวปรารภอนาคตเป็นอย่างไร? คือ เมื่อชนเหล่าอื่นทำ อนาคตเป็นต้น โดยนัยดังกล่าวแล้วนั้นแหละ ภิกษุณีพูดกะพวกเจ้าหน้าที่ผู้ รักษา กฎหมายอย่างนี้ว่า พวกชาวบ้านทำกรรมนี้และกรรมนี้ ในสำนักของพวก เรา ขอจงให้อารักษาแก่พวกเราเพื่อต้องการไม่ให้ทำต่อไป เมื่อเขาถามว่า ใครทำอย่างนี้ บอกว่า คนโน้นและคนโน้น อย่างนี้ จัดเป็นการบอกเจาะตัว

ปรารภอนาคต. แม้การบอกเจตานั้น ก็ไม่ควร. เพราะเมื่อเจ้าหน้าที่ผู้ที่ รักษากฎหมายทำการปรับใหม่แก่ชนเหล่านั้น ทรัพย์ที่ถูกปรับทั้งหมดเป็นสิน ใ้แก่ภิกษุณี โดยนัยก่อนเหมือนกัน. คำที่เหลือเป็นเช่นกับคำก่อน ๆ นั้นแล.

แต่ถ้าเจ้าหน้าที่ผู้รักษากฎหมาย ให้ตีกลองป่าวประกาศว่า จะทำโทษ ชื่อนี้ แก่พวกคนผู้ทำอนาจารเห็นปานนี้ ในสำนักของภิกษุณี แล้วสืบเสาะหา ผู้ไม่ตั้งอยู่ในข้อบังคับมาลงโทษ ไม่เป็นสินใ้ ทั้งไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุณีเลย. และแม้พวกภิกษุณี ก็มีแนวดำเนินการ ดังแนวดำเนินการที่กล่าวไว้สำหรับ พวกภิกษุณีนี้เหมือนกัน.

จริงอยู่ การบอกเจตตัว ไม่สมควรแม้แก่ภิกษุ. เมื่อภิกษุบอกเจต ตัวอย่างนั้น ทรัพย์ที่ถูกเจ้าหน้าที่ทำการปรับใหม่ เป็นภาคหลวงทั้งหมด เป็น สินใ้ (แก่ภิกษุ). เป็นปราชิกแก่ภิกษุผู้ให้เจ้าหน้าที่ผู้รักษากฎหมายปรับ สิใหม่ โดยนัยดังกล่าวแล้วนั้นแล. ฝ่ายภิกษุใด บอกไม่เจตตัวทั้งที่รู้ยู่ว่ เจ้าหน้าที่เขาจะทำโทษ. และเจ้าหน้าที่ผู้รักษากฎหมายเหล่านั้น สืบหาตัวมา ลงโทษจนได้. ไม่มีโทษแก่ภิกษุนั้น.

การที่ภิกษุจะเอาผิดและขวานเป็นต้นของพวกชาวบ้านผู้ลอบตัดต้นไม้ เป็นต้น ในเขตแดนวัดมาแล้ว เอาก้อนหินทุบ ไม่ควร. ถ้าคมบินไป ภิกษุ ฟังให้ช่อมแล้วคืนใ้. พวกภิกษุวังเข้ามายึดเอาบริวารของคนเหล่านั้นไว้. แม้ การยึดเอาบริวารนั้นไว้ ก็ไม่ควรทำ. เพราะจิตเป็นธรรมชาติกลับกลอกเร็ว เมื่อเกิดโดยจิต จะฟังถึงความเป็นผู้ขาดมูลก็ได้. บทที่เหลือ ตั้นทั้งนั้น

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานคจกฐินสิกขาบท เป็นกิริยา โนสัจญญาวิโมกข์ อจิตตกะ ปณณัตติวัชชะ กายกรรม วจกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ ดังนี้แล.

สิกขาบทที่ ๑ ในสัตตรสกสังฆาทิเสส จบ

สังฆาทิเสสสิกขาบทที่ ๒

เรื่องชายาเจ้าลิจฉวีกับภิกษุณีอุลลันทา

[๑๕] โดยสมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ชายาของเจ้าลิจฉวีองค์หนึ่งในพระนครเวสาลีพระพุดินอกโจ จึงเจ้าลิจฉวีองค์นั้นรับสั่งกะนางว่า เจ้าคนวันได้เป็นการดี เราจักทำความพินาศให้แก่เจ้า แม้นางถูกว่ากล่าวอย่างนี้ ก็ไม่เชื่อฟัง สมัยนั้น คณะเจ้าลิจฉวีแห่งพระนครเวสาลีกำลังประชุมกันด้วยกรณีะบางอย่าง จึงเจ้าลิจฉวีองค์นั้นได้กล่าวกะเจ้าลิจฉวีเหล่านั้นว่า ท่านผู้มีเกียรติทั้งหลาย ขอจงโปรดอนุญาตสตรีผู้หนึ่งให้แก่ข้าพเจ้า.

คณะถามว่า สตรีผู้นั้นคือใคร.

เจ้าชายสามีของนางตอบว่า คือ ภรรยาของข้าพเจ้า พระพุดินอกโจ ข้าพเจ้าจักฆ่านาง.

คณะกล่าวว่า จงเข้าใจเอาเอง รู้เอาเองเถิด.

สตรีผู้นั้นทราบข่าวว่า สามีใครจักฆ่าเรา จึงเก็บสิ่งของที่ดี ๆ หนีไปยังพระนครสาวัตถี เข้าหาเหล่าเดียรถีย์ขอบวช พวกเดียรถีย์ไม่ปรารถนาจะให้นางบวช นางจึงเข้าไปหาภิกษุณี ขอบวช แม้ภิกษุณีทั้งหลายก็ไม่ปรารถนาจะให้นางบวช จึงเข้าไปหาภิกษุณีอุลลันทา แสดงห่อของแล้วขอบวช ภิกษุณีอุลลันทนารับห่อของ แล้วให้นางบวช.

ครั้นเจ้าลิจฉวินั้นทรงสืบหาสตรีนั้นไปถึงพระนครสาวัตถี พบนางบวชอยู่ในสำนักภิกษุณี จึงเข้าเฝ้าพระเจ้าปเสนทิโกศลกราบทูลว่า ขอเดชะ ชายา

ของหม่อมฉันลักของมีค่ามาสู่พระนครสาวัตถิ ขอพระองค์จงทรงอนุญาตชญา
ของหม่อมฉันผู้นั้นเถิด พระพุทธเจ้าข้า.

พระราชารับสั่งว่า พนาย ถ้าเช่นนั้น เชิญท่านค้นหา พบแล้วมา
บอก.

เจ้าลิจฉวีกราบทูลว่า หม่อมฉันเห็นนางบวชอยู่ในสำนักภิกษุณี พระ-
พุทธเจ้าข้า.

พระราชารัสว่า ถ้านางบวชอยู่ในสำนักภิกษุณี เราก็ทำอะไรนางไม่
ได้ เพราะพระธรรมอันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสดีแล้ว ขอนางจงพระพฤติ-
พรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบเถิด.

จึงเจ้าลิจฉวีนั้นฟังโทษ ตีเตียน โปนทะนาว่า โฉนเหล่าภิกษุณีจึง
ได้ให้หญิงโจรบวชเล่า.

ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินเจ้าลิจฉวีนั้นฟังโทษ ตีเตียน โปนทะนาว่า
บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็ฟังโทษ ตีเตียน โปนทะนาว่า โฉนแม่เจ้า
ถูกลั่นทาจึงได้ให้หญิงโจรบวชเล่า แล้วแจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย...

ทรงสอบถาม

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อน
ภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า ภิกษุณีถูกลั่นทาให้หญิงโจรบวช จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนภิกษุณีทั้งหลาย โฉน
ภิกษุณีถูกลั่นทา จึงได้ให้หญิงโจรบวชเล่า การกระทำของนางนั้น ไม่เป็น
ไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลาย จงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง
อย่างนี้ ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๑๐. ๒. อนึ่ง ภิกษุณีใด รู้ยู่ว่าหญิงเป็นโจร ผู้ปรากฏ เป็น
นักโทษประหาร ไม่บอกกล่าวพระราชา หมู่ คณะ นายหมวดหรือ
นายกอง รับให้บวช เว้นแต่บวชมาแล้ว ภิกษุณีแม้นี้ก็ต้งธรรมคือ
สังฆาทิเสส ซ่อนิสสารณียะ มีอันให้ต้งอาบัติขณะแรกทำ.

เรื่องชายนเจ้าลิจฉวีกับภิกษุณีอุตลนันทา จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๓๖] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...
นี้ ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า รู้ คือ รู้เองก็ตาม คนอื่นบอกแก่นางก็ตาม เจ้าตัวบอก
ก็ตาม.

ที่ชื่อว่า โจร ความว่า สตรีใดถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของมิได้ให้ อัน
เป็นส่วนแห่งขโมย ได้ราคาห้ามาสกก็ดี เกินกว่าห้ามาสกก็ดี สตรีนั้นชื่อว่า
เป็นโจร.

ที่ชื่อว่า ถูกประหาร ได้แก่ ผู้ทำกรรมถึงถูกฆ่า.

ที่ชื่อว่า ผู้ปรากฏ คือ ผู้ที่คนอื่นรู้กันแล้วว่า นางนี้จะต้องถูก
ประหาร.

บทว่า **ไม่บอกกล่าว** คือ **ไม่ขออนุญาต**.

ที่ชื่อว่า **พระราช** ความว่า **พระราชาทรงปกครองในถิ่นใด** ต้องขอพระบรมราชานุญาตในถิ่นนั้น.

ที่ชื่อว่า **หมุ่** ตรีศหมายหมุ่ภิกษุณี ต้องบอกหมุ่ภิกษุณี.

ที่ชื่อว่า **คณะ** ความว่า **คณะปกครองในถิ่นใด** ต้องบอกคณะในถิ่นนั้น.

ที่ชื่อว่า **นายหมวด** ความว่า **นายหมวดปกครองในถิ่นใด** ต้องบอกนายหมวดในถิ่นนั้น.

ที่ชื่อว่า **นายกอง** ความว่า **นายกองปกครองในถิ่นใด** ต้องบอกนายกองในถิ่นนั้น.

บทว่า **เว้นแต่บวชมาแล้ว** ความว่า **เว้นสตรีที่บวชมาแล้ว**.

ที่ชื่อว่า **บวชมาแล้ว** มีสอง คือ **บวชมาแล้วในสำนักเดียรถีย์ ๑**
บวชมาแล้วในสำนักภิกษุณีเหล่าอื่น ๑

เว้นแต่สตรีที่บวชมาแล้ว ภิกษุณีรับว่าจักให้บวช แล้วแสวงหาคณะก็ดี อาจารย์ก็ดี บาตรก็ดี จีวรก็ดี หรือสมมติสีมา ต้องอาบัติทุกกฏ จบญัตติ ต้องอาบัติทุกกฏ จบกรรมวาจาสองครั้ง ต้องอาบัติตุลัจจัย จบกรรมวาจาครั้งสุดท้าย อุปัชฌายา ต้องอาบัติสังฆาติเสส คณะและอาจารย์ ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๑๗] บทว่า **ภิกษุณีแม่**นี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าเทียบเคียงภิกษุณีรูปก่อน ๆ.

บทว่า **มีอันให้ต้องอาบัติขณะแรกทำ** คือ ต้องอาบัติพร้อมกับล่วงวัตถุโดยไม่ต้องสวดสมณุภาส.

ที่ชื่อว่า นิสสารณียะ ได้แก่ ขับออกจากหมู่.

บทว่า สังฆาทิเสส ความว่า สงฆ์เท่านั้น ให้มานัตเพื่ออาบัติ
นั้น...แม้เพราะเหตุนี้ จึงตรัสเรียกว่า สังฆาทิเสส.

บทภาษณีย์

[๓๘] หญิงโจร ภิกษุณีสำคัญว่าหญิงโจร รับให้บวช เว้นแต่บวช
มาแล้วต้องอาบัติสังฆาทิเสส.

หญิงโจร ภิกษุณีสงสัย รับให้บวช เว้นแต่บวชมาแล้ว ต้องอาบัติ
ทุกกฏ.

หญิงโจร ภิกษุณีสำคัญว่าไม่ใช่หญิงโจร รับให้บวช เว้นแต่บวช
มาแล้วไม่ต้องอาบัติ.

ไม่ใช่หญิงโจร ภิกษุณีสำคัญว่าโจร รับให้บวช เว้นแต่บวชมาแล้ว
ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ใช่หญิงโจร ภิกษุณีสงสัย รับให้บวช เว้นแต่บวชมาแล้ว ต้อง
อาบัติทุกกฏ.

ไม่ใช่หญิงโจร ภิกษุณีสำคัญว่าไม่ใช่หญิงโจร รับให้บวช เว้นแต่
บวชมาแล้ว ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๓๙] ไม่รู้ รับให้บวช ๑ ขออนุญาตแล้ว รับให้บวช ๑ บวชมา
ในฝ่ายอื่นแล้ว รับให้อยู่ในสำนัก ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติ
แล.

สังฆาทิเสสสิกขาบทที่ ๒ จบ

อรรถกถาสังฆาติเสสสิกขาบทที่ ๒

ในสิกขาบทที่ ๒ มีวินัยจัตตังต่อไปนี้ :-

แก้อรรถบางปาฐะ เรื่องภิกษุณีให้บวชหญิงโจร

บทว่า วรรณนํ ได้แก้ ภัณฑะที่มีค่ามาก เช่น แก้วมุกดา แก้วมณี และแก้วไพฑูรย์ เป็นต้น.

บทว่า อปโสกตฺวา แปลว่า ไม่บอกกล่าว.

บทว่า คณฺ วา ได้แก้ คณะ มีมัลลคณะและภททิปุตตคณะ^๑ เป็นต้น.

บทว่า ปุคฺ ได้แก้ ธรรมคณะ^๒.

บทว่า เสนิ ได้แก้ หมู่ชนผู้เป็นช่างทำของหอมและหมู่ชนผู้เป็นช่างหูก เป็นต้น.

จริงอยู่ พระราชาทั้งหลาย ย่อมพระราชทานมอบบ้านและนิคมแก่หมู่ชนมีคณะเป็นต้น ในสถานที่ใด ๆ ว่า พวกท่านเท่านั้น จงปกครองในบ้านและนิคมนี้. ชนพวกนั้นนั้นแหละ ย่อมเป็นใหญ่ในบ้านและนิคมนั้น ๆ. เพราะเหตุนี้ คำว่า คณฺ วา เป็นต้นนี้ตรัสหมายเอาชนพวกนั้น.

ก็บรรดาอิสรชนมีพระราชาเป็นต้น นี้ ภิกษุณีแม่ทุลขอพระบรม-
ราชานุญาต หรือบอกกล่าวพวกชนมีคณะเป็นต้นแล้ว ต้องบอกกล่าวภิกษุณี
สงฆ์ด้วย.

๑-๒. สารตฺถทีปนี ๓/๔๐๑ ให้อรรถาธิบายว่า คณะผู้นำเพ็ญบุญกรรม มีจัดตั้งน้ำดื่มและชุด
สระน้ำเป็นต้นไว้ในที่นั้น ๆ ซึ่งเป็นผู้มีความกักตุน (นับถือ) พระนารายณ์ ชื่อว่ามัลลคณะ. คณะ
ผู้มีความกักตุน (นับถือ) พระกุมาร (พระบุตร) ชื่อว่า ภททิปุตตคณะ. คณะผู้นำเพ็ญบุญกรรม
มีประการต่าง ๆ ซึ่งมีความกักตุนต่อพระศาสนา เรียกว่าธรรมคณะ.

สองบทว่า **รเปตฺวา** กบปปี มีความว่า เว้นหญิงผู้ได้อ้ออังเคย
บวชแล้วในหมู่เดียรัถีย์ หรือในหมู่ภิกษุณีอื่น. คำที่เหลือตั้งทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีการให้หญิงโจรบวชเป็นสมุฏฐาน เกิดขึ้นทางวาจากับ
จิต สำหรับภิกษุณีผู้เมื่อพวกภิกษุณีหลีกไปด้วยกรณียะบางอย่าง ไม่ไปยัง
ชั้นตสีมา ให้หญิงโจรบวชกับบริษัทผู้เป็นนิติตของตน ในสถานที่ตามที่ดิน
นั่งอยู่นั้นแล เกิดขึ้นทางกายวาจากับจิต สำหรับภิกษุณีผู้ไปยังชั้นตสีมา หรือ
แม่น้ำแล้วให้บวช เป็นทั้งกิริยาทั้งอกิริยาด้วยอำนาจการไม่บอกกล่าวการ
ให้บวชเป็นสัตตญฺาวิโมกข์ สจิตตกะ ปณณตติวัชชะ กายกรรม วจกรรม
มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ ดังนี้แล.

อรรถกถาสิกขาบทที่ ๒ จบ

สังฆาทิเสสสิกขาบทที่ ๓

เรื่องอันเตวาสิกขาบทของพระเถรีภัททาภาปิลานี

[๔๐] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน
อารามของอนาถปิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้นภิกษุณีอันเตวาสนี
ของพระเถรีภัททาภาปิลานี ทะเลาะกับภิกษุณีทั้งหลายแล้วหนีไปสกุลญาติใน
หมู่บ้านตำบลหนึ่ง พระเถรีภัททาภาปิลานีไม่เห็นนาง จึงถามภิกษุณีทั้งหลาย
ว่า ภิกษุณีมีชื่อนี้หายไป.

ภิกษุณีทั้งหลายตอบว่า เธอทะเลาะกับภิกษุณีทั้งหลาย แล้วก็หายไป
เจ้าค่ะ.

พระเถรีขอร้องว่า สกุกญาติของเธออยู่ที่ตำบลบ้านโน้น ขอแม่เจ้า ช่วยโปรดไปสืบถามดูที่บ้านนั้นที.

ภิกษุณีทั้งหลายไปที่บ้านนั้น พบเธอแล้วถามว่า แม่เจ้า ทำไมเธอ จึงมาคนเดียวเล่า ไม่ถูกคนรังแกบ้างหรือ.

ภิกษุณีนั้นตอบว่า ไม่ถูกเจ้าข้า.

บรรดาภิกษุณีทั้งหลายที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โจนภิกษุณีจึงได้ไปในละแวกบ้านคนเดียวเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ขาวว่าภิกษุณีผู้เดียวไปในละแวกบ้าน จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โจนภิกษุณี ผู้เดียวจึงได้ไปในละแวกบ้านเล่า การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความ เลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๑๑. ๓. อนึ่ง ภิกษุณีใด ผู้เดียวไปสู่ละแวกบ้าน ภิกษุณี แม้นี้ก็ต้องธรรมคือสังฆาภิเสศ ชื่อนิสสารณียะ มีอันให้ต้องอาบัติ ขณะแรกทำ.

ก็สักขาบหนึ่ยอมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุณีทั้งหลายด้วยประการฉะนี้.

เรื่องอันเตวาสินีของพระเถรีภัททาภาปีตานี จบ

พระอนุบัญญัติ ๑

เรื่องภิกษุสองรูป

[๔๑] สมัยต่อมา ภิกษุณีสองรูปเดินทางจากเมืองสาเกตไปพระนครสาวัตถิ ในระหว่างทางต้องข้ามแม่น้ำ จึงภิกษุณีสองรูปนั้นเข้าไปหาพวกคนพายเรือแล้ววิงวอนว่า ขอท่านได้โปรดสงเคราะห์ให้พวกข้าพเจ้าข้ามฟากสักหน่อย.

พวกคนเรือกล่าวว่า แม่เจ้าทั้งหลาย พวกข้าพเจ้าไม่สามารถให้ข้ามแม่น้ำคราวเดียวสองรูปได้ แล้วคนเรือคนหนึ่งยังภิกษุณีรูปหนึ่งให้ข้ามฟาก เขาข้ามถึงฝั่งแล้วได้ข่มขืนใจภิกษุณีรูปที่ข้ามฟาก คนเรือที่ยังไม่ข้ามฟากมาก็ข่มขืนใจภิกษุณีรูปที่ยังไม่ข้ามฟากมา.

เธอทั้งสองนั้นภายหลังพบกันแล้วถามกันขึ้นว่า เธอไม่ถูกรังแกดอกหรือ.

รูปที่ถูกถามตอบว่า ดิฉันถูก เจ้าคะ ก็เธอไม่ถูกรังแกหรือ.

อีกรูปหนึ่งตอบว่า ดิฉันก็ถูก เจ้าคะ.

ครั้งภิกษุณีเหล่านั้นไปถึงพระนครสาวัตถิแล้ว ได้แจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุณีทั้งหลาย บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ดิเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุณีรูปเดียว จึงไปสู่ฝั่งแม่น้ำ แล้วแจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย ๆ กราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้พระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย
ข้าว่า ภิกษุณีรูปเดียวไปสู่ฝั่งแม่น้ำ จริงหรือ.
ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคเจ้าพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉน
ภิกษุณีรูปเดียว จึงได้ไปสู่ฝั่งแม่น้ำแล้ว การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อ
ความเลื่อมใส ของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส ...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง
อย่างนี้ ว่าดังนี้ :-

พระอนุบัญญัติ ๑

๑๑. ๓. ก. อนึ่ง ภิกษุณีใด ผู้เดียวไปสู่ละแวกบ้านก็ดี ผู้
เดียวไปสู่ฝั่งแม่น้ำก็ดี ภิกษุณีแม้นี้ก็ต่อกรรมคือสังฆาภิเสก ชื่อ
นิสสารณียะ มีอันให้ต้องอาบัติขณะแรกทำ.

ก็แลสิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่
ภิกษุณีทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องภิกษุณีสองรูป จบ

เรื่องภิกษุณีหลายรูป

[๔๒] สมัยต่อมา ภิกษุณีหลายรูปได้พากันไปสู่พระนครสาวัตถีใน
โกศลชนบท เข้าถึงบ้านตำบลหนึ่งในเวลาเย็น ในบรรดาภิกษุณีเหล่านั้นรูป

หนึ่งทรงโฉมวิไลนาพิศพิงชม บุษย์ผู้หนึ่งพอได้เห็นนางก็มีจิตปฏิพัทธ์ จึงเมื่อ
เขตกแต่งที่พักแรมถวายภิกษุณีเหล่านั้น ได้จัดที่พักแรมสำหรับภิกษุณีสวายนั้น
ไว้ ณ ส่วนข้างหนึ่ง คราวนั้นนางกำหนดรู้ได้ทันทีว่า บุษย์ผู้นี้ถูกราคะกลุ่ม
รวมแล้ว ถ้ากลางคืนเขาจักเข้าหา ความเสียหายจักมีแก่เรา แล้วไม่บอกลา
ภิกษุณีทั้งหลายหนีไปพักแรมในสกุลอื่น ครั้นเวลารাত্রีบุษย์นั้นมาค้นหา
ภิกษุณีสวายนั้น ได้กระทบถึงภิกษุณีทั้งหลาย ภิกษุณีทั้งหลายไม่เห็นภิกษุณีสวา
ยนั้น จึงพูดกันอย่างนี้ว่า นางตามผู้ชายไปแล้วเป็นแน่.

ครั้นราตรีนั้นผ่านไป ภิกษุณีสาวก็เข้าไปหาภิกษุณีทั้งหลาย ๆ ถามนาง
ว่า เธอเดินออกไปกับผู้ชายอื่นหรือ.

นางปฏิเสธว่า ไม่ได้เดินออกไปกับผู้ชาย เจ้าคะ แล้วเล่าเรื่องนั้น
แก่ภิกษุณีทั้งหลาย.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทนา
ว่า ไฉนในราตรี ภิกษุณีจึงได้อยู่แต่ลำพังปราศจากพวกเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉนภิกษุณี
ข่าวว่าภิกษุณีผู้เดียวอยู่ปราศจากพวกในราตรี จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉนภิกษุณี
ผู้เดียว จึงได้อยู่ปราศจากพวกในราตรีเล่า การกระทำของนางนั้น ไม่เป็น
ไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของ
ชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แล ภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง
อย่างนี้ ว่าดังนี้ :-

พระอนุบัญญัติ ๒

๑๑. ๓. ข. อนึ่ง ภิกษุณีใด ผู้เดียวไปสู่ละแวกบ้านก็ดี ผู้เดียว
ไปสู่ฝั่งแม่น้ำก็ดี ผู้เดียวอยู่ปราศจากพวกในราตรีก็ดี ภิกษุณีแม้
นี้ก็ต้องธรรมคือสังฆาทิเสส ข้อนิสสารณียะ มีอันให้ต้องอาบัติขณะ
แรกทำ.

สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุณี
ทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องภิกษุณีหลายรูป จบ

เรื่องภิกษุณีหลายรูป

[๔๑] สมัยต่อมา ภิกษุณีหลายรูปเดินทางไกลไปพระนครสาวัตถี
ในโกศลชนบท ภิกษุณีรูปหนึ่งในจำนวนนั้นปวดอุจจาระจึงได้เดินล้ำหลังไป
แต่ผู้เดียว พวกชาวบ้านพบนางแล้ว ได้ข่มขืนใจ ต่อมานางเข้าไปหาภิกษุณี
พวกนั้น ๆ ได้ถามว่า ทำไมเธอจึงเดินล้ำหลังแต่ผู้เดียวเล่า ไม่ถูกคนรังแก
ดอกหรือ.

นางตอบว่า ถูกรังแกมาแล้ว.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนา
ว่า โฉนภิกษุณีจึงเดินปลิกไปจากคณะแต่ผู้เดียวเล่า...แล้วกราบทูลเรื่องนั้น
แก่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย
ข่าว่า ภิกษุณีเดินปลีกไปจากคณะแต่ผู้เดียว จริงหรือ.
ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคเจ้าพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉน
ภิกษุณีผู้เดียวจึงได้เดินปลีกไปจากคณะเล่า การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไป
เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แล ภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง
อย่างนี้ ว่าดังนี้ :-

พระอนุบัญญัติ ๓

๑๑. ๓. ก. อนึ่ง ภิกษุณีใด ผู้เดียวไปสู่ละแวกบ้านก็ดี ผู้
เดียวไปสู่ฝั่งแม่น้ำก็ดี ผู้เดียวอยู่ปราศจากพวกในราตรก็ดี ผู้เดียว
เดินปลีกไปจากคณะก็ดี ภิกษุณีแม่นี้ก็ต้องกรรมคือสังฆาทิเสส ชื่อ
นิสสารณียะ มีอันให้ต้องอาบัติขณะแรกทำ.

เรื่องภิกษุณีหลายรูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๔] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ... นี้
ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

บทว่า ผู้เดียวเดินไปสู่ละแวกบ้านก็ดี ความว่า บ้านที่มีเครื่อง
ล้อม อย่างเท้าลวงเขตล้อมก้าวที่หนึ่ง ต้องอาบัติอุตุลัจจัย ก้าวที่สอง ต้องอาบัติ
สังฆาทิเสส บ้านที่ไม่มีเครื่องล้อม อย่างเท้าอุปจารก้าวที่หนึ่ง ต้องอาบัติอุตุลัจจัย
ก้าวที่สอง ต้องอาบัติสังฆาทิเสส.

บทว่า ผู้เดียวเดินไปสู่ฝั่งแม่น้ำก็ดี ความว่า สถานที่ที่นางภิกษุณี
ครองผ้าปกปิดมณฑลสามเดินข้ามน้ำในใดที่หนึ่ง ผ้าอันตรายสกเป็ยก ชื่อว่า
แม่น้ำ อย่างเท้าก้าวข้ามที่หนึ่ง ต้องอาบัติอุตุลัจจัย อย่างเท้าข้ามก้าวที่สอง ต้อง
อาบัติสังฆาทิเสส.

บทว่า ผู้เดียวอยู่ปราศจากพวกในราตรีก็ดี ความว่า จวนจะ
ละหัดบาทเพื่อนภิกษุณีพร้อมกับบอรุณขึ้น ต้องอาบัติอุตุลัจจัย ละแล้ว ต้อง
อาบัติสังฆาทิเสส.

บทว่า ผู้เดียวเดินหลีกไปจากคณะก็ดี ความว่า ในป่าไม่มีหมู่
บ้านจวนจะละอุปจารแห่งการมองเห็น หรือได้ยินเสียงเพื่อนภิกษุณี ต้องอาบัติ
อุตุลัจจัย ละแล้ว ต้องอาบัติสังฆาทิเสส.

[๔๕] บทว่า ภิกษุณีแม่นี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเทียบเคียง
ภิกษุณีรูปก่อน

บทว่า มีอันให้ต้องอาบัติขณะแรกทำ ความว่า ต้องอาบัติพร้อม
กับการลวงวัตถุ โดยไม่ต้องสวดสมณุภาส

ที่ชื่อว่า นิสสารณียะ แปลว่า ถูกขับออกจากหมู่

บทว่า สังฆาทิเสส ความว่า สงฆ์เท่านั้นให้มานัต... แม้เพราะ
เหตุนี้ จึงตรัสเรียกว่า สังฆาทิเสส

อนาปัตติวาร

[๔๖] มีเพื่อนภิกษุณีตามไปด้วยก็ดี ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑
อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

สังฆาติเสสสิกขาบทที่ ๓ จบ

อรรถกถาสังฆาติเสสสิกขาบทที่ ๓

ในสิกขาบทที่ ๓ พึงทราบวินิจฉัยดังนี้ :-

ว่าด้วยเขตอย่างเท่าทำให้ภิกษุณีต้องอาบัติ

ในคำว่า **อติกุภาเมนุติยา** นี้ มีวินิจฉัยว่า เมื่อภิกษุณียกเท้าข้าง
หนึ่งก้าวไป เป็นตุลลัจฉัย, พอเมื่อก้าวเท้าที่ ๒ ล่วงไป เป็นสังฆาติเสส.

ในคำว่า **อปริกขิตตุตตุส ความสุส อุปจาร์** นี้ มีวินิจฉัยว่า ภิกษุณี
เดินเลยที่ควรล้อมไปด้วยเท้าข้างหนึ่ง เป็นตุลลัจฉัย, พอเมื่อก้าวเดินไปด้วย
เท้าข้างที่ ๒ เป็นสังฆาติเสส. อีกนัยหนึ่ง ในคำว่า **ปริกุเขป อติกุภาเมนุติยา**
เป็นต้นนี้ บัณฑิตพึงทราบคำพิสดารว่า ภิกษุณีออกจากบ้านของตนไป ไม่
เป็นอาบัติ เพราะละแวกบ้านเป็นปัจฉัย. แต่ครั้งออกไปแล้วไปยังละแวกบ้าน
(อื่น) เป็นทุกกฏทุก ๆ อย่างเท่า. แต่เมื่อล่วงเลยเครื่องล้อม หรืออุปจารของ
บ้านอีกบ้านหนึ่ง ไปด้วยเท้าข้างหนึ่ง เป็นตุลลัจฉัย, พอก้าวเลยไปด้วยเท้า
ที่ ๒ เป็นสังฆาติเสส. แม้ภิกษุณีผู้ออกจากละแวกบ้านนั้นไปแล้วกลับเข้ามา
ยังบ้านของตน ก็นัยนี้เหมือนกัน.

แต่ถ้าภิกษุณีอาจจะเข้าไปยังพื้นทีของวัดนั้นแลได้ทางกำแพงพัง หรือ
ทางช่องรั้ว, เมื่อเข้าไปอย่างนี้ จัดว่าเป็นผู้เข้าไปยังกับปียญมิ เพราะเหตุนี้

จึงสมควร. ถ้าแม้ว่า ภิกษุณีจะเข้าไปด้วยพาหนะมีหลังข้างเป็นต้น หรือ ด้วยฤทธิ์ ก็ควรเหมือนกัน. เพราะว่า การเดินไปด้วยเท้าเท่านั้น ท่านประสงค์ เอาในสิกขาบทนี้. ด้วยเหตุนี้แล พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสคำว่า **ปรมปาทำ อติกุททาเมนุติยา** เป็นต้น .

บ้าน ๒ บ้านมีรั้วติดกันกับวัดของภิกษุณี. วัดของภิกษุณีอยู่ใกล้บ้านใด ภิกษุณีจะเที่ยวไปบิณฑบาตในบ้านนั้นแล้ว กลับเข้าสู่วัด เดินไปตามทางของอีกบ้านหนึ่ง ซึ่งถ้ามีทางผ่านท่ามกลางวัดไป ก็ควร. แต่ควรจะกลับมาจากบ้านนั้นโดยทางนั้นเหมือนกัน. ถ้าภิกษุณีออกมาทางประตูบ้าน. ฟิงทราบชนิดแห่งอาบัติโดยนัยก่อนนั้นแหละ.

เมื่อภิกษุณีออกจากบ้านของตน พร้อมกับพวกภิกษุณี ด้วยกรณียะบางอย่าง ในเวลากลับเข้ามา ซ้างหลุดมาก็ดี มีการจับไล่ให้หลีกไปก็ดี พวกภิกษุณีนอกนี้รีบเข้าไปยังบ้าน, ฟิงยืนคอยนอกประตูจนกว่าภิกษุณีอื่นจะมา. ถ้ายังไม่มา, ภิกษุณีผู้เป็นเพื่อนชื่อว่าหลีกไปแล้ว, จะเข้าไป ก็ควร.

เมื่อก่อนบ้านเป็นบ้านใหญ่ซึ่งมีวัดภิกษุณีอยู่ท่ามกลาง. ภายหลังคน ๔ คนได้ (ครอบครอง) บ้านนั้นแล้วแบ่งกันใช้สอย กันรั้วล้อมไว้เป็นสัดส่วน. ภิกษุณีจะไปยังบ้านใดบ้านหนึ่ง จากวัด ควรอยู่. จะเข้าไปยังบ้านอีกบ้านหนึ่งจากบ้านที่ไปแล้วนั้น ทางประตูบ้าน หรือทางช่องรั้ว ไม่ควร. ควรย้อนกลับมายังวัดก่อน. เพราะเหตุไร? เพราะวัดเป็นที่สาธารณะแก่บ้านทั้ง ๔.

ว่าด้วยลักษณะแม่น้ำและภิกษุณีผู้ไปยังฝั่งแม่น้ำ

สองบทว่า **อนุตรวาสโก เตมียติ** มีความว่า สถานที่ซึ่งภิกษุณีครอบงำโดยอาการปิดมณฑล ๓ ลุยข้ามไป ณ ที่แห่งใดแห่งหนึ่ง ทางท่า หรือ

มิใช่ทำในหน้าฝน อันตราวาสก (ผ้าถุง) เปียกแม่เพียงนิ้วหรือ ๒ นิ้ว (ชื่อว่าแม่ น้ำ). ลักษณะแห่งแม่ น้ำที่ เหลือ จักมีแจ้งในนทีนิมิตตถา. ในเวลาที่ ภิกษุณีลุยข้ามแม่ น้ำมีรูปเห็นปานนี้ ทางท่าของแม่ น้ำ หรือมิใช่ท่า เมื่อยก เท้าที่ ๑ ขึ้นวางบนฝั่ง เป็นอุลลัจจัย ในการยกเท้าที่ ๒ เป็นสังฆาทิเสส. เดินไปตามสะพาน ไม่เป็นอาบัติ. ในเวลาลุยข้ามด้วยเท้า ไม่เป็นอาบัติแม้ แก่ภิกษุณีผู้หนี้ยวสะพานข้ามไป. แต่ในเวลาข้ามไปทางสะพาน เมื่อเดินไป เป็นอาบัติเหมือนกัน. แม้ในการไปทางยาน ทางเรือ และทางอากาศเป็นต้น ก็มีนัยนี้แน่นอน.

เมื่อภิกษุณี (กระโดด) จากฝั่งนี้เหยียบฝั่งโน้นเลย ไม่เป็นอาบัติ. พวกภิกษุณีไปเพื่อทำการข้อมจีวร ๒-๓ รูปเที่ยวไปแทบฝั่งทั้งสอง ด้วยกิจมีการรวบรวมพื้นมาเป็นต้น ควรอยู่. แต่ถ้าว่า บรรดาภิกษุณีเหล่านี้ บางรูป ก่อการทะเลาะกันแล้ว ไปยังอีกฝั่งหนึ่ง เป็นอาบัติสองรูปข้ามมาไปด้วยกัน, รูปหนึ่งทำการทะเลาะกัน ในกลางแม่ น้ำ กลับมาสู่ฝั่งนี้อีก ก็เป็นอาบัติ. แต่ภิกษุณีรูปนี้เป็นผู้ตั้งอยู่ในฐานะแห่งภิกษุณีมีเพื่อนหลักไปของภิกษุณีอีกรูป หนึ่ง เพราะฉะนั้น จึงไม่เป็นอาบัติแม้แก่ภิกษุณีผู้ไปสู่ฝั่งโน้น. ภิกษุณีผู้ลงสู่แม่ น้ำเพื่ออาบ หรือเพื่อดื่ม น้ำ แล้วกลับขึ้นสู่ฝั่งเดิมแน่นอนแหละ ไม่เป็นอาบัติ.

ในคำว่า สห อรุณคุคมานา นี้ มีวินิจฉัยดังนี้ :- ถ้าภิกษุณีทำการ สาชยายก็ดี ความเพียรก็ดี กรรมอะไร ๆ อย่างอื่นก็ดี ทำความค้ำนึ่งว่า เราจักไปยังสำนักแห่งเพื่อนภิกษุณี ก่อนอรุณขึ้นแน่นอน. แต่เมื่อเธอยังไม่ทัน รู้แน่นอน อรุณขึ้นเสียก่อน, ไม่เป็นอาบัติ. แต่ถ้าว่าเธอพักอยู่ในเอกเทศแห่ง วิหาร โดยความค้ำนึ่ง หรือโดยมิได้ค้ำนึ่งว่า เราจักอยู่ในที่นี้แลจนถึงอรุณขึ้น. เธอไม่อย่างลงสู่หัตถบาธแห่งเพื่อนภิกษุณีในเวลาอรุณขึ้น เป็นสังฆาทิเสส.

จริงอยู่ หัตถบาสนเท่านั้น เป็นประมาณในสิกขาบทนี้. ในการล่วงเลยหัตถบาสนไป แม้ห้องเดียวกัน ก็คุ้มอาบัติไม่ได้.

ในคำว่า อคามก อรุณฺเณ นี้ มีวินิจฉัยดังนี้ :- ที่ชื่อว่าป่า เฉพาะที่มีลักษณะดังที่ตรัสไว้อย่างนี้ว่า นอกเสาอินทชิลออกไป ที่ทั้งหมดนี้ ชื่อว่าป่า. ก็ป่านี้ นั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า อคามก เพราะไม่มีบ้าน อย่างเดียว, ไม่ใช่เพราะเป็นเช่นกับป่าดงดิบ.

เมื่อภิกษุณียังเข้าป่าเช่นนั้น ละอุปจารแห่งการมองเห็นไปแล้ว ถ้าแม่อุปจารแห่งการได้ยิน ยังมีอยู่ ก็เป็นอาบัติ. ด้วยเหตุนี้ ในอรรถกถา ท่านจึงกล่าวว่า เมื่อพวกภิกษุณีเข้าไปสู่ลานมหาโพธิ์ ภิกษุณีรูปหนึ่งยืนอยู่ข้างนอก เป็นอาบัติแม้แก่ภิกษุณีรูปนั้น. ในพวกภิกษุณีผู้เข้าไปยังโลหปราสาทก็ดี ผู้เข้าไปยังบริเวณก็ดี ก็นัยนี้เหมือนกัน.

ในการไหว้พระมหาเจดีย์เป็นต้น ภิกษุณีรูปหนึ่ง ออกไปทางประตูด้านเหนือ เป็นอาบัติแม้แก่ภิกษุณีรูปนั้น. บรรดาภิกษุณีผู้เข้าไปยังอุปัชฌายารูปหนึ่งยืนอยู่ข้างนอก, แม้รูปนั้นก็ เป็นอาบัติ. ก็บรรดาอุปจารแห่งการมองเห็นและอุปจารแห่งการได้ยิน เพื่อนภิกษุณีเห็นภิกษุณีผู้ยืนอยู่ในที่ใด ที่นั้นชื่อว่า อุปจารแห่งการมองเห็น.

แต่ถ้ามีแม่บ้านกั้นระหว่างอยู่ ภิกษุณี ชื่อว่าละอุปจารแห่งการมองเห็น. สถานที่ซึ่งเพื่อนภิกษุณียืนอยู่ ได้ยินเสียงของภิกษุณีผู้เปล่งเสียงว่า อยุเย ด้วยเสียงดุจเสียงกู่แห่งคนหลงทาง และด้วยเสียงดุจเสียงร้องบอกให้ฟังธรรม ชื่อว่า อุปจารแห่งการได้ยิน ในโอกาสกลางแจ้ง ถึงไกล ก็จัดเป็นทัตสนูปจารได้. ทัตสนูปจารนั้น คุ้มไม่ได้ ในเมื่อภิกษุณีละสวนูปจารเห็นปานนั้นไป. พอละสวนูปจารเท่านั้น ก็ต้องอาบัติตั้งฉาภิเสส.

ภิกษุณีรูปหนึ่ง เดินทางล่าหลังเพื่อน, ถ้ายังเป็นผู้มีความอดสาหะ
เดินติดตามไปด้วยตั้งใจว่า เราจักตามให้ทันเดี๋ยวนี้ ไม่เป็นอาบัติ. ถ้าหาก
ภิกษุณีพวกข้างหน้าไปเสียทางอื่น จักว่าเป็นผู้มีเพื่อนภิกษุณีหลีกไป ไม่เป็น
อาบัติเหมือนกัน.

บรรดาภิกษุณี ๒ รูปเดินทางไปด้วยกัน รูปหนึ่งไม่อาจตามทัน เดิน
ล่าหลังด้วยคิดว่า เชิญแม่^{นี้}ไปเถิด แม้อีกรูปหนึ่งก็เดินไปด้วยคิดว่า เชิญแม่
นี้ล่าหลังอยู่เถิด เป็นอาบัติทั้งสองรูป.

แต่ถ้าว่า ในภิกษุณี ๒ รูป ผู้กำลังเดินทาง รูปเดินหน้ายึดเอาทาง
สายหนึ่งก็ดี รูปเดินหลังยึดเอาทางสายหนึ่งก็ดี, รูปหนึ่งตั้งอยู่ในฐานแห่งผู้มี
เพื่อนหลีกไปของอีกรูปหนึ่ง จึงไม่เป็นอาบัติแม้ทั้งสองรูป.

บทว่า ปกขสงกนฺตา วา ได้แก่ ผู้ไปเข้าริตเดียรถีย์. คำที่เหลือ
ต้นทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานคจปฐมปาราชิก เป็นกิริยา สัจญญาวิโมกข์
สจิตตกะ ปันณตติวัชชะ กายกรรม วจกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ ดังนี้แล.

อรรถกถาสังฆาทิเสสสิกขาบทที่ ๓ จบ

สังฆาทิเสสสิกขาบทที่ ๔

เรื่องภิกษุณีจันทกาลิ

[๔๗] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีจันทกาลิ เป็นผู้ก่อความบาดหมาง ก่อความทะเลาะ ก่อความวิวาท ก่อความอื้อฉาว ก่ออธิกรณในสงฆ์ เมื่อสงฆ์จะลงทัณฑ์กรรมแก่นาง แต่ภิกษุณีอุลลันทาค้านไว้ ครั้งนั้น ภิกษุณีอุลลันทาได้ไปสู่ตำบลบ้านหนึ่งด้วยกิจจำเป็นบางอย่าง ครั้นภิกษุณีสงฆ์ทราบว่ ภิกษุณีอุลลันทาหนีไปแล้ว จึงยกภิกษุณีจันทกาลิ เสียดจากหมู่เพราะไม่เห็นอาบัติ ภิกษุณีอุลลันทาเสร็จกรณิชนั้นในบ้านแล้ว กลับมาสู่พระนครสาวัตถีตามเดิม เมื่อนางมาถึง ภิกษุณีจันทกาลิไม่ปฐุอาสนะ ไม่เข้าไปจัดตั้งน้ำล้างเท้า ตั้งรองเท้า กระเบื้องเช็ดเท้า ไม่ลูกรับบาตรจีวร ไม่ต้อนรับด้วยน้ำดื่ม นางจึงถามภิกษุณีจันทกาลิว่า เหตุไฉนเมื่อเรามาถึงเธอจึงไม่ปฐุอาสนะ ไม่จัดตั้งน้ำล้างเท้า ตั้งรองเท้า กระเบื้องเช็ดเท้า ไม่ลูกรับบาตรจีวร ไม่ต้อนรับด้วยน้ำดื่มเล่า.

ภิกษุณีจันทกาลิตอบว่า การที่เป็นเช่นนั้นนั้น เพราะดิฉันเป็นภิกษุณี ไม่มีที่พึง เจ้าค่ะ.

ภิกษุณีอุลลันทาถามว่า เหตุไฉนเล่า เธอจึงเป็นคนไม่มีที่พึง

ภิกษุณีจันทกาลิชี้แจงว่า เพราะภิกษุณีเหล่านี้คงเข้าใจดิฉันว่า นางนี้เป็นคนไม่มีที่พึง ไม่มีใครรู้จัก กิจอันเป็นหน้าที่ของนางคนนี้ก็ไม่มีสักอย่าง จึงได้ยกดิฉันเสียดจากหมู่ เพราะไม่เห็นอาบัติ เจ้าค่ะ.

ภิกษุณีอุลลันทากล่าวว่า ภิกษุณีเหล่านั้นเป็นพาล ไม่ฉลาด ไม่รู้จักกรรมหรือโทษของกรรม กรรมวิบัติ หรือกรรมสมบัติ เราเท่านั้นจึงจะรู้จักกรรม โทษของกรรม กรรมวิบัติ และกรรมสมบัติ เราจะพึงทำกรรมที่เราไม่ได้ร่วมทำ หรือจะพึงยังกรรมที่เขาทำแล้วให้กำเริบ แล้วให้ประชุมภิกษุณีสงฆ์ถ้วน เรียกภิกษุณีจฉนทกาสิให้เข้าหมู่.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนแม่เจ้าอุลลันทาทา ไม่บอกกล่าวการกสงฆ์ ไม่รู้ฉันทะของคณะ จึงได้เรียกภิกษุณีผู้ซึ่งสงฆ์พร้อมเพรียงกันยกเสียจากหมู่ตามธรรม ตามวินัย ตามสัตตสุศาสน์แล้วให้เข้าหมู่เล่า... แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า ภิกษุณีอุลลันทาทา ไม่บอกกล่าวการกสงฆ์ ไม่รู้ฉันทะของคณะ เรียกภิกษุณีผู้ซึ่งสงฆ์พร้อมเพรียงกันยกเสียจากหมู่ ตามธรรม ตามวินัย ตามสัตตสุศาสน์แล้วให้เข้าหมู่ จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉนภิกษุณีอุลลันทาทา ไม่บอกกล่าวการกสงฆ์ ไม่รู้ฉันทะของคณะ จึงได้เรียกภิกษุณีผู้ซึ่งสงฆ์พร้อมเพรียงกันยกเสียจากหมู่ ตามธรรม ตามวินัย ตามสัตตสุศาสน์แล้วให้เข้าหมู่เล่า การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลาย จงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง
อย่างนี้ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๑๒. ๔. อนึ่ง ภิกษุณีใด ไม่บอกกล่าวการกสงฆ์ ไม่รู้
นันทะของคณะ เรียกภิกษุณีผู้ซึ่งสงฆ์พร้อมเพรียงกันยกเสียจากหมู่
ตามธรรม ตามวินัย อันเป็นสัตตอุทสาสน์แล้วให้เข้าหมู่ ภิกษุณีแม้
นี้ก็ต้องธรรมคือ สังฆาทิเสส ชื่อนิสสารณียะ มีอันให้ต้องอาบัติขณะ
แรกทำ.

เรื่องภิกษุณีจันทกาลิ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๘] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...
บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...
นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.
สงฆ์ที่ชื่อว่า พร้อมเพรียงกัน คือ มีสังฆาตเสมอกัน อยู่ในสีมา
เดียวกัน.
ที่ชื่อว่า ยกเสียจากหมู่ คือ ถูกยกเสียจากหมู่ เพราะไม่เห็นอาบัติ
หรือเพราะไม่ทำคืนอาบัติ หรือเพราะไม่สละคืนทิฏฐิบาป.
บทว่า ตามธรรม ตามวินัย คือตามธรรมใด ตามวินัยใด.
บทว่า อันเป็นสัตตอุทสาสน์ ได้แก่ ธรรมนั้น วินัยนั้นเป็นคำสั่งสอน
ของพระชินเจ้า คือ เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า.

บทว่า **ไม่บอกกล่าวการกสงฆ์** คือ ไม่บอกเล่าการกสงฆ์ผู้ทำกรรมให้ทราบ.

บทว่า **ไม่รู้ฉันทะของคณะ** คือ ไม่รู้ความพอใจของคณะ.

ภิกษุณีประสงค์จะเรียกเข้าห่ม แสงวหาคณะก็ดี สมมติสีมาก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ จบญัตติ ต้องอาบัติทุกกฏ จบกรรมวาจาสองครั้ง ต้องอาบัติอุลลัจจัย จบกรรมวาจาครั้งสุด ต้องอาบัติสังฆาทิเสส.

[๔๕] บทว่า **ภิกษุณีแม่นี้** พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเทียบเคียงภิกษุณีรูปก่อน ๆ.

บทว่า **มีอันให้ต้องอาบัติขณะแรกทำ** ความว่า ต้องอาบัติพร้อมกับการล่วงวัตถุ โดยไม่ต้องสวดสมณุภาส.

ที่ชื่อว่า **นิสสารณียะ** ได้แก่ ถูกขับออกจากห่มสงฆ์.

บทว่า **สังฆาทิเสส** ความว่า สงฆ์เท่านั้นให้มานัต...แม้เพราะเหตุนั้นจึงตรัสเรียกว่า สังฆาทิเสส.

บทภาษณีย์

ติกะสังฆาทิเสส

[๕๐] กรรมเป็นกรรม ภิกษุณีสำคัญว่า กรรมเป็นกรรม เรียกเข้าห่มต้องอาบัติสังฆาทิเสส.

กรรมเป็นกรรม ภิกษุณีสงสัย เรียกเข้าห่ม ต้องอาบัติสังฆาทิเสส.

กรรมเป็นกรรม ภิกษุณีสำคัญว่า กรรมไม่เป็นกรรม เรียกเข้าห่มต้องอาบัติสังฆาทิเสส.

ติกะทุกกฏ

กรรมไม่เป็นธรรม ภิกษุณีสำคัญว่ากรรมเป็นธรรม... ต้องอาบัติ
ทุกกฏ.

กรรมไม่เป็นธรรม ภิกษุณีสงสัย... ต้องอาบัติทุกกฏ.

กรรมไม่เป็นธรรม ภิกษุณีสำคัญว่า กรรมไม่เป็นธรรม... ต้องอาบัติ
ทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๕๑] บอกกล่าวการกสงฆ์ผู้ทำกรรม แล้วเรียกเข้าหมู่ ๑ รู้นันทะของ
คณะ แล้วเรียกเข้าหมู่ ๑ เรียกภิกษุณีผู้ประพฤติชอบแล้วเข้าหมู่ ๑ เรียกเข้า
หมู่ในเมื่อการกสงฆ์ผู้ทำกรรมไม่มี ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้อง
อาบัติแล.

สังฆาติเสสสิกขาบทที่ ๔ จบ

อรรถกถาสังฆาติเสสสิกขาบทที่ ๔

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๔ พึงทราบดังนี้ :-

ที่วางเท้าที่ล้างแล้ว ชื่อว่า ตั้งรองเท้า. ที่สำหรับรองเท้าที่ยังไม่ได้ล้าง
ชื่อว่า กระเบื้องเซ็ดเท้า.

ชื่อว่า อนนฺถญาย คณฺฐสฺส จนฺทํ ได้แก่ ไม่รู้นันทะของคณะผู้
กระทำนั้นนั้นแล.

สองบทว่า วตฺเต วตฺตุนฺตี ได้แก่ ผู้ประพฤติชอบในเนตถารวัตร
(วัตรเป็นเหตุสลัดออก) ๔๑ ประเภท. คำที่เหลือตั้งทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีการทอดธุระเป็นสมณฐาน เกิดขึ้นทางกายวาจา กับจิต เป็นทั้งกิริยาทั้งอกิริยา สัญญาวิโมกข์ สจิตตกะ โลกวัชชะ กายกรรม วจีกรรม อกุศลจิต เป็นทุกขเวทนา ดังนี้แล.

อรรถกถาสังฆาติเสสสิกขาบทที่ ๔ จบ/1

สังฆาติเสสสิกขาบทที่ ๕

เรื่องภิกษุณีสุนทรินันทา

[๕๒] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีสุนทรินันทาเป็นผู้ทรงโฉมวิไล นำพิศพิงชม คนทั้งหลายแลเห็นนางที่ในโรมันแล้วมีความพึงพอใจ ต่างถวายโภชนาหารที่ดี ๆ แก่นางผู้มีความพึงพอใจ นางฉันได้พอแก่ความประสงค์ ภิกษุณีรูปอื่น ๆ ไม่ได้ฉันตามต้องการ.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียนโทษกันว่า โฉนแม่เจ้าสุนทรินันทาจึงได้มีความยินดีรับของเคี้ยวของฉันด้วยมือของตนเอง จากมือของบุรุษบุคคลผู้มีความพึงพอใจ แล้วเคี้ยวฉันเล่า... แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าภิกษุณีสุนทรินันทามีความยินดีรับของเคี้ยวของฉันด้วยมือของตนเอง จากมือของบุรุษบุคคลผู้มีความพึงพอใจ แล้วเคี้ยวฉัน จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉน ภิกษุณี
สุนทรินันทา จึงได้ยินดีรับของเคี้ยวของฉันด้วยมือของตนเองจากมือของบุรุษ
บุคคลผู้มีความพึงพอใจแล้วเกี่ยวฉันเล่า การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไป
เพื่อความเลื่อมใส ของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลาย จงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง
อย่างนี้ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๑๓. ๕. อนึ่ง ภิกษุณีใด มีความพอใจ รับของเคี้ยวก็ดีของ
ฉันก็ดี ด้วยมือของตนเอง จากมือของบุรุษบุคคลผู้มีความพึงพอใจ
แล้วเกี่ยวก็ดี ฉันก็ดี ภิกษุณีแม้นี้ก็ต่อกรรมคือสังฆาภิเสก ชื่อ
นิสสารณียะ มีอันให้ต้องอาบัติขณะแรกทำ.

เรื่องภิกษุณีสุนทรินันทา จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๕๑] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า มีความพึงพอใจ คือ มีความยินดียิ่งนัก มีความเพ่งเล็ง
มีจิตปฏิบัติ.

ที่ชื่อว่า ผู้มีความพึงพอใจ คือ มีความยินดียิ่งนัก มีความเพ่งเล็ง
มีจิตปฏิบัติ.

ที่ชื่อว่า **บุรุษบุคคล** ได้แก่ มนุษย์ผู้ชาย ไม่ใช่ยักษ์ผู้ชาย ไม่ใช่เปรตผู้ชาย ไม่ใช่สัตว์ดิรัจฉานตัวผู้ เป็นผู้รู้ความสามารถเพื่อจะยินดียิ่งนัก.

ที่ชื่อว่า **ของเคี้ยว** คือ ยกเว้นโภชนะ ๕ อย่าง กับน้ำและไม้สีฟัน นอกนั้นชื่อว่าของเคี้ยว.

ที่ชื่อว่า **ของฉัน** ได้แก่โภชนะทั้งห้า คือ ข้าวสุก ๑ ขนมหสค ๑ ขนนแห้ง ๑ ปลา ๑ เนื้อ ๑.

ภิกษุณีรับประเคนด้วยตั้งใจว่า จักเคี้ยว จักฉัน ต้องอาบัติตุลลัจจัย กลืนกิน ต้องอาบัติสังฆาทิเสส ทุก ๆ คำกลืน.

[๕๔] บทว่า **ภิกษุณีแม่นี้** พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเทียบเคียงภิกษุณีรูปก่อน ๆ.

บทว่า **มีอันให้ต้องอาบัติขณะแรกทำ** คือ ต้องอาบัติพร้อมกับการล่วงวัตถุ โดยไม่ต้องสวดสมณภาส.

ที่ชื่อว่า **นิสสารณียะ** ได้แก่ ถูกขับออกจากหมู่สงฆ์.

บทว่า **สังฆาทิเสส** ความว่า สงฆ์เท่านั้นให้มานัต...แม้เพราะเหตุนั้น จึงตรัสเรียกว่า สังฆาทิเสส.

รับประเคนน้ำและไม้ชำระฟัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

บทภาษณีย์

[๕๕] ฝ่ายหนึ่งมีความพอใจ รับประเคนด้วยตั้งใจว่า จักเคี้ยวจักฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ กลืนกิน ต้องอาบัติตุลลัจจัยทุก ๆ คำกลืน รับประเคนน้ำและไม้ชำระฟัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

ทั้งสองฝ่ายมีความพึงพอใจ รับประเคนจากมือยักษ์ผู้ชาย เปรตผู้ชาย บัณเฑาะก์ หรือสัตว์ดิรัจฉานตัวผู้ที่มีกายคล้ายมนุษย์ ด้วยตั้งใจว่า จักเคี้ยว จักฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ กลืนกิน ต้องอาบัติอุตถัจจยิ ทุกๆ คำกลืน รับ ประเคนน้ำและไม้ชำระฟัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

เขามีความพึงพอใจฝ่ายเดียว รับประเคนด้วยตั้งใจว่า จักเคี้ยว จักฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ กลืนกิน ต้องอาบัติทุกกฏ ทุกๆ คำกลืน รับประเคนน้ำ และไม้ชำระฟันต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๕๖] ทั้งสองฝ่ายไม่มีความพึงพอใจ ๑ รู้ว่าเขาไม่มีความพึงพอใจ จึงรับประเคน ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

สังฆาทิเสสสิกขาบทที่ ๕ จบ

อรรถกถาสังฆาทิเสสสิกขาบทที่ ๕

วินิจฉัย ในสิกขาบทที่ ๕ พึงทราบดังนี้ :-

ท่านกล่าวไว้ในมหาปัจจรีว่า ในคำว่า เอกโต อวสุตฺต นีบัณฑิต พึงเห็นว่า ภิกษุณีเป็นผู้มีความพึงพอใจ. แต่ในมหาอรรถกถาท่านไม่ได้กล่าว คำว่า ฝ่ายหนึ่งมีความพึงพอใจนี้ไว้. คำนั้นสมด้วยพระบาลี. คำที่เหลือคั้น ทั้งนั้น .

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานคจฺปฐมปาราชิก เป็นกิริยา สัตฺตญฺญาวิโมกข์ สจิตตกะ โลกวัชชะ กายกรรม อกุศลจิต เป็นทุกขเวทนาดังนี้แล.

อรรถกถาสังฆาทิเสสสิกขาบทที่ ๕ จบ

สังฆาทิเสสสิกขาบทที่ ๖

เรื่องภิกษุณีสุนทรินันทา

[๕๗] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวันอารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีสุนทรินันทาเป็นผู้ทรงโฉมวิไลนำพิศพิงชม คนทั้งหลายพบนางที่ในโรงฉันแล้ว ต่างมีความพอใจ ถวายโภชนาหารที่ดี ๆ แก่นาง ๆ รังเกียจไม่รับประเคน ภิกษุณีผู้นั่งรองลำดับจึงถามนางว่า แม่เจ้า เหตุไรแม่เจ้าจึงไม่รับประเคนเล่า เจ้าคะ.

นางตอบว่า เพราะเรามีความพอใจ เจ้าคะ.

ภิกษุณีนั้นถามว่า ก็แม่เจ้ามีความพอใจด้วยหรือ.

สุ. ไม่มี เจ้าคะ.

ภ. แม่เจ้า บุรุษบุคคลนั้น มีความพอใจก็ตาม ไม่มีตามก็ ตาม จักทำอะไรแก่แม่เจ้าได้ เพราะแม่เจ้าไม่มีความพอใจ นิมนต์เถิด เจ้าคะ บุรุษบุคคลนั้นจักถวายของสิ่งใด เป็นของเคี้ยว หรือของฉันก็ตาม แก่แม่เจ้า ๆ จงรับประเคนของสิ่งนั้นด้วยมือของตน แล้วเคี้ยวหรือฉันเถิด เจ้าคะ.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนา ว่า โฉนภิกษุณีจึงได้กล่าวอย่างนี้ว่า แม่เจ้า บุรุษบุคคลนั้น มีความพอใจก็ตาม ไม่มีตามก็ ตาม จักทำอะไรแก่แม่เจ้าได้ เพราะแม่เจ้าไม่มีความพอใจ นิมนต์เถิด เจ้าคะ บุรุษบุคคลนั้นจะถวายของสิ่งใด เป็นของเคี้ยว หรือของฉันก็ตาม แก่แม่เจ้า แม่เจ้าจงรับประเคนของสิ่งนั้นด้วยมือของตน แล้วเคี้ยวหรือฉันเถิดดังนี้เล่า... แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าภิกษุณีกล่าวอย่างนี้ว่า แม่เจ้า บุรุษบุคคลนั้นมีความพอใจก็ตาม ไม่มี ความพอใจ ก็ตาม จักทำอะไรแก่แม่เจ้าได้ เพราะแม่เจ้าไม่มีความพอใจ นิมนต์เถิด เจ้าคะ บุรุษบุคคลนั้นจะถวายของสิ่งใด เป็นของเคี้ยวก็ตาม ของ ฉันทก็ตาม แก่แม่เจ้า แม่เจ้าจงรับประเคนของสิ่งนั้น ด้วยมือของตน แล้ว เคี้ยวหรือฉันทเถิด ดังนี้จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคเจ้าพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉน ภิกษุณีจึงได้กล่าวอย่างนี้ว่า แม่เจ้า บุรุษบุคคลนั้น มีความพอใจก็ตาม ไม่มี ความพอใจก็ตาม จักทำอะไรแก่แม่เจ้าได้ เพราะแม่เจ้าไม่มีความพอใจ นิมนต์เถิดเจ้าคะ บุรุษบุคคลนั้นจะถวายของสิ่งใด เป็นของเคี้ยวก็ตาม ของ ฉันทก็ตาม แก่แม่เจ้า แม่เจ้าจงรับประเคนของสิ่งนั้น ด้วยมือของตน แล้ว เคี้ยวหรือฉันทเถิด ดังนี้แล้ว การกระทำของนางนั้นไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใส ของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลาย จงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง อย่างนี้ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๑๔. ๖. อนึ่ง ภิกษุณีใด กล่าวอย่างนี้ว่า แม่เจ้า บุรุษบุคคล นั้น มีความพอใจก็ตาม ไม่มี ความพอใจก็ตาม จักทำอะไรแก่แม่

เจ้าได้ เพราะแม่เจ้าไม่มีความพอใจ นิมนต์เถิด เจ้าคะ บุรุษบุคคล นั้นจะถวายของสิ่งใด เป็นของเคี้ยวหรือของฉันก็ตาม แก่แม่เจ้า ขอแม่เจ้าจงรับประเคนของสิ่งนั้นด้วยมือของตน แล้วเคี้ยวหรือฉัน เถิด ดังนี้ ภิกษุณีแม่นี้ก็ต้องธรรมคือสังฆาติเสสชื่อ นิสสารณียะ มีอันให้ต้องอาบัติขณะแรกทำ.

เรื่องภิกษุณีสุนทรินันทา จบ

ติกขาบทวิภังค์

[๕๘] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

บทว่า กล่าวอย่างนี้ คือ พูดส่งเสริมว่า แม่เจ้า บุรุษบุคคลนั้น มีความพอใจก็ตาม ไม่มีความพอใจก็ตาม จักทำอะไรแก่แม่เจ้าได้ เพราะแม่เจ้าไม่มีความพอใจ นิมนต์เถิดเจ้าคะ บุรุษบุคคลนั้นจะถวายของสิ่งใด เป็นของเคี้ยว หรือของฉันก็ตาม แก่แม่เจ้า ขอแม่เจ้าจงรับประเคนของสิ่งนั้นด้วยมือของตน แล้วเคี้ยวหรือฉันเถิด ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุณีรับประเคนตามคำของภิกษุณีผู้พูดนั้น ด้วยประสงค์จะเคี้ยวจะฉัน ภิกษุณีผู้พูดนั้น ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุณีนั่นฉัน ภิกษุณีผู้พูด ต้องอาบัติอุตถัจจยทุก ๆ คำกลืน.

ภิกษุณีนั่นฉันอาหารเสร็จ ภิกษุณีผู้พูด ต้องอาบัติสังฆาติเสส.

บทว่า ภิกษุณีแม่นี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเทียบเคียงภิกษุณีรูปก่อน ๆ.

บทว่า มีอันให้ต้องอาบัติขณะแรกทำ คือ ต้องอาบัติพร้อมกับการล่วงวัตถุ โดยไม่ต้องสวดสมณูภาส.

ที่ชื่อว่า นิสสารณียะ ได้แก่ ถูกขับออกจากหมู่.

บทว่า สังฆาทิเสส ความว่า สงฆ์ท่านั้นให้มานัต... เพราะเหตุนี้จึงตรัสเรียกว่า สังฆาทิเสส.

ภิกษุณีพูดส่งเสริมว่า จงรับประเคนน้ำและไม่ชำระฟัน ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุณีรับประเคนตามคำของภิกษุณีผู้พูดนั้น ด้วยประสงค์จะเกี่ยวจะนั้น ภิกษุณีผู้พูดนั้น ต้องอาบัติทุกกฏ.

บทภาษณีย์

[๕๕] ฝ่ายหนึ่งมีความพอใจ ภิกษุณีพูดส่งเสริมว่า แม่เจ้า จงเกี่ยวก็ตาม จงนั้นก็ตาม ซึ่งของเกี่ยวก็ตาม ของฉันก็ตาม ที่รับจากมือของยักษ์ก็ดี เปรดผู้ชายก็ดี บัณเฑาะก์ผู้ชายก็ดี สัตว์ดิรัจฉานตัวผู้มีกายคล้ายมนุษย์ก็ดี ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุณีรับประเคนตามคำของผู้พูดนั้น ด้วยประสงค์ว่าจะเกี่ยวจะนั้น ภิกษุณีผู้พูด ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุณีนั่นนั้น ภิกษุณีผู้พูด ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำกลืน ภิกษุณีนั่นนั้นเสร็จ ภิกษุณีผู้พูด ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

พูดส่งเสริมว่า จงรับประเคนน้ำและไม่ชำระฟัน ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุณีรับประเคนตามคำของภิกษุณีนั้น ด้วยประสงค์ว่าจะเกี่ยวจะนั้น ภิกษุณีผู้พูด ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๖๐] รู้ว่าเขาไม่มีความพอใจ พุคส่งเสริม ๑ พุคส่งเสริมโดย
เข้าใจว่าเขาโกรธกัน นางคงไม่รับประเคน ๑ พุคส่งเสริมโดยเข้าใจว่า นาง
จักไม่รับประเคน เพราะความเอ็นดูแก่สกุล ๑ วิกตจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑
ไม่ต้องอาบัติแล.

สังฆาติเสสสิกขาบทที่ ๖ จบ

อรรถกถาสังฆาติเสสสิกขาบทที่ ๖

วินิจฉัย ในสิกขาบทที่ ๖ พึงทราบดังนี้ :-

สองบทว่า ยโต ตูว ไชเป็น ยสุมา ตูว แปลว่า เพราะว่า
แม่เจ้า.

ถามว่า อาบัติทั้งหลายมีอาทิวา พุคส่งเสริม ต้องอาบัติทุกกฏ มี
สังฆาติเสสเป็นที่สุด จะมีแก่ใคร.

แก้วว่า มีแก่ภิกษุณีผู้พุดส่งเสริม. สมจริงดังคำที่พระผู้มีพระภาคเจ้า
ตรัสไว้แม้ในคัมภีร์ปริวารว่า

ภิกษุณีไม่ให้ ไม่รับประเคน การ
รับไม่มี ด้วยเหตุนั้น, แต่ต้องอาบัติหนัก
ไม่ใช่อาบัติเบา และการต้องนั้น เพราะ
การบริโภคเป็นปัจจัย ปัญหาข้อนี้ท่านผู้
ฉลาดทั้งหลายคิดกันแล้ว.

จริงอยู่ คานานีตรัสหมายเอาภิกษุณีผู้พูดส่งเสริมนี้ ส่วนความต่าง
แห่งอาบัติของภิกษุณีผู้พูดส่งเสริมนอกนี้ ทรงจำแนกไว้แล้วในสิกขาบทที่ ๑
แล คำที่เหลือตั้งทั้งนั้นแล.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๓ เป็นกิริยา สัญญาวิโมกข์ สจิตตกะ โลก-
วัชชะ กายกรรม วจีกรรม อกุศลจิต มีเวทนา ๓ ดังนี้แล.

อรรถกถาสังฆาติเสสสิกขาบทที่ ๖ จบ

สังฆาติเสสสิกขาบทที่ ๖

เรื่องภิกษุณีจันทกาลิ

[๖๑] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ พระเชต-
วัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณี
จันทกาลิทะเลาะกับภิกษุณีทั้งหลาย โกรธ ขัดใจ แล้วกล่าวอย่างนี้ว่า ข้าพเจ้า
ขอบอกคืนพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าขอบอกคืนพระธรรม ข้าพเจ้าขอบอกคืน
พระสงฆ์ ข้าพเจ้าขอบอกคืนสิกขา ภิกษุณีที่ขอสมณิ จะมีเฉพาะสมณิเหล่า
ศากยธิดาเหล่านี้เมื่อไร แม้สมณิเหล่าอื่นที่มีความละเอียด มีความรังเกียจ ผู้
ใครต่อสิกขาก็ยังมี ข้าพเจ้าจะไปประพุดติพรหมจรรย์ในสำนักสมณิเหล่านั้น
ดังนี้.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียนโพนทนา
ว่าไหน แม่เจ้าจันทกาลิ จึงได้โกรธ ขัดใจ กล่าวอย่างนี้ว่า ข้าพเจ้าขอ
บอกคืนพระพุทธเจ้า... ข้าพเจ้าขอบอกคืนสิกขา ภิกษุณีที่ชื่อว่าสมณิ จะมี
เฉพาะสมณิเหล่าศากยธิดาเหล่านี้เมื่อไร แม้สมณิเหล่าอื่นที่มีความละเอียด มี

ความรังเกียจ ผู้ใคร่ต่อศึกษา ก็ยังมี ข้าพเจ้าจักพระพุทธิพรหมจรรย์ในสำนัก
สมณิเหล่านั้น ดังนี้เล่า... แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย
ข้าว่า ภิกษุณีจันทกาลิ โกรธ ขัดใจ แล้วกล่าวอย่างนี้ว่า ข้าพเจ้าขอบอก
คืนพระพุทธรเจ้า... ข้าพเจ้าขอบอกคืนศึกษา ภิกษุณีชื่อว่าสมณิ จะมีเฉพาะ
สมณิเหล่าศากยธิดาเหล่านี้เมื่อไร แม้สมณิเหล่าอื่นที่มีความละเอียด มีความ
รังเกียจ ผู้ใคร่ต่อศึกษาก็ยังมี ข้าพเจ้าจักไปประพาศพรหมจรรย์ในสำนัก
สมณิเหล่านั้น ดังนี้ จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า จริง พระพุทธรเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียนว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉน
ภิกษุณีจันทกาลิจึงโกรธ ขัดใจ กล่าวอย่างนี้ว่า ข้าพเจ้าขอบอกคืนพระ-
พุทธรเจ้า... ข้าพเจ้าขอบอกคืนศึกษา ภิกษุณีที่ชื่อว่าสมณิ จะมีเฉพาะสมณิ
เหล่าศากยธิดาเหล่านี้เมื่อไร แม้สมณิเหล่าอื่นที่มีความละเอียด มีความรังเกียจ
ผู้ใคร่ต่อศึกษาก็ยังมี ข้าพเจ้าจักไปประพาศพรหมจรรย์ในสำนักสมณิเหล่านั้น
ดังนี้เล่า การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยัง
ไม่เลื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลาย จงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง
อย่างนี้ ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๑๘.๗. อนึ่ง ภิกษุณีใด โกรธ ขัดใจ ฟังกล่าวอย่างนี้ว่า

ข้าพเจ้าขอบอกคือนพระพุทธเจ้า ขอบอกคือนพระธรรม ขอบอกคือนพระสงฆ์ ขอบอกคือนสิกขา ภิกษุณีที่ชื่อว่าสมณีนี จะมีเฉพาะสมณีสากยธิดาเหล่านี้เมื่อไร แม้สมณีนี้อื่นที่มีความละเอียด มีความรังเกียจ ผู้ใคร่ต่อสิกขาก็ยังมี ข้าพเจ้าจักประพฤติพรหมจรรย์ในสำนักสมณีนี้อันนั้น ดังนั้น ภิกษุณีนี้อันภิกษุณีทั้งหลายฟังกล่าวอย่างนี้ว่า แม่เจ้าอย่าได้โกรธ ขัดใจ กล่าวอย่างนี้ว่า ข้าพเจ้าขอบอกคือนพระพุทธเจ้า ขอบอกคือนพระธรรม ขอบอกคือนพระสงฆ์ ขอบอกคือนสิกขา ภิกษุณีที่ชื่อว่าสมณีนี จะมีเฉพาะสมณีสากยธิดาเหล่านี้เมื่อไร แม้สมณีนี้อื่นที่มีความละเอียด มีความรังเกียจ ใคร่ต่อสิกขาก็ยังมี ข้าพเจ้าจักไปประพฤติพรหมจรรย์ในสำนักสมณีนี้อันนั้น ดังนั้น ภิกษุณีทั้งหลายจึงกล่าวว่า แม่เจ้าจงยินดียิ่ง พระธรรมอันพระพุทธเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว จงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบเถิด และภิกษุณีนี้อันภิกษุณีทั้งหลายว่ากล่าวอยู่อย่างนี้ ยังยกย่องอยู่อย่างนั้นเทียว ภิกษุณีนี้อันภิกษุณีทั้งหลาย ฟังสวดสมณูภาสกว่าจะครบสามจบ เพื่อให้สละกรรมนั้น ถ้าเธอกำลังถูกสวดสมณูภาสกว่าจะครบสามจบอยู่สละกรรมนั้นเสียสละได้โดยนัยนี้ นั่นเป็นการดี หากพวกเธอไม่สละ ภิกษุณีแม้นี้ก็ต่อกรรมคือสังฆาทิเสส ชื่อนิสสารณียะ มีอันให้ต้องอาบัติในเมื่อสวดสมณูภาสครบสามจบ.

๑. สิกขาบทที่ ๑๕ ๑๖ ๑๗ เป็นสาธารณบัญญัติ ฉะนั้นสิกขาบทที่ ๗ นี้ จึงเป็นที่ ๑๘.

สิกขาบทวิภังค์

[๖๒] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

บทว่า โกรธ ขัดใจ คือไม่พอใจ แค้นใจ เจ็บใจ.

บทว่า กล่าวอย่างนี้ คือ กล่าวว่ ข้าพเจ้าขอบอกคินพระพุทธเจ้า...
บอกคินสิกขา ภิกษุณีที่มีชื่อว่าสมณิ จะมีเฉพาะสมณิเหล่าศากยธิดาเหล่านี้เมื่อไร
แม้สมณิเหล่าอื่นที่มีความละเอียด มีความรังเกียจ ผู้ใครต่อสิกขา ก็ยังมี ข้าพเจ้า
จะไปประพฤติพรหมจรรย์ในสำนักสมณิเหล่านั้น ดังนี้.

[๖๓] บทว่า ภิกษุณินั้น ได้แก่ ภิกษุณีผู้ที่พูดอย่างนั้น.

บทว่า อันภิกษุณีทั้งหลาย ได้แก่ภิกษุณีเหล่าอื่น คือ จำพวกที่
ได้เห็น ได้ยินเหล่านั้น ฟังว่ากล่าวว่ แม่เจ้าอย่าได้โกรธ ขัดใจ กล่าวอย่าง
นี้ว่ ข้าพเจ้าขอบอกคินพระพุทธเจ้า... ขอบอกคินสิกขา ภิกษุณีที่ชื่อว่า
สมณิ จะมีเฉพาะสมณิศากยธิดาเหล่านี้เมื่อไร แม้สมณิเหล่าอื่นที่มีความละเอียด
มีความรังเกียจ ผู้ใครต่อสิกขา ก็ยังมี ข้าพเจ้าจะไปประพฤติพรหมจรรย์ในสำนัก
สมณิเหล่านั้นดังนี้ ฟังกล่าวว่ แม่เจ้าจงยินดียิ่ง พระธรรมอันพระพุทธเจ้า
ตรัสไว้ดีแล้วจงประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบเถิด ฟังว่ากล่าว
แม่ครั้งที่ ๒ ฟังว่ากล่าวแม่ครั้งที่ ๓ หากนางสละเสีย สละได้อย่างนี้ นั่นเป็น
การดี หากไม่สละ ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุณีทั้งหลายทราบข่าวแล้วไม่ว่ากล่าว
ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุณินั้นอันภิกษุณีทั้งหลายฟังคุมตัวมาสู่ท่ามกลางสงฆ์ แล้ว
ว่ากล่าวว่ แม่เจ้า อย่าโกรธ ขัดใจ กล่าวอย่างนี้ว่ ข้าพเจ้าขอบอกคิน
พระพุทธเจ้า...ขอบอกคินสิกขา ภิกษุณีที่ชื่อว่าสมณิ จะมีเฉพาะสมณิศากยธิดา

เหล่านี้เมื่อไร แม่สมณิเหล่านี้ที่มีความละเอียด มีความรังเกียจ ผู้ใคร่ต่อสิกขา ก็ยังมี ข้าพเจ้าจะไปประพฤติพรหมจรรย์ในสำนักภิกษุณีเหล่านั้น ดังนี้ พึงกล่าวว่ แม่เจ้าจงยินดียิ่ง พระธรรมอันพระพุทธเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว จงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบเถิด พึงว่ากล่าวแม่ครั้งที่ ๒ พึงว่ากล่าวแม่ครั้งที่ ๓ ถ้าภิกษุณีนั้นสละเสีย สละได้อย่างนี้ นั่นเป็นการดี หากไม่สละต้องอาบัติทุกกฏ.

วิธีสวดสมณูภาส

[๖๔] ภิกษุณีนั้นอันภิกษุณีสงฆ์พึงสวดสมณูภาส คุก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลสมณูภาสนั้น พึงสวดอย่างนี้ อันภิกษุณีผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติจตุตถกรรมวาจา ว่าดังนี้ :-

กรรมวาจาสมณูภาส

แม่เจ้า เจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ภิกษุณีมีชื่อนี้ผู้นี้ โกรธขัดใจ กล่าวอย่างนี้ว่า ข้าพเจ้าขอบอกคินพระพุทธเจ้า ขอบอกคินพระธรรม ขอบอกคินพระสงฆ์ ขอบอกคินสิกขา ภิกษุณีที่ชื่อว่าสมณิ จะมีเฉพาะสมณิสากยธิดาเหล่านี้เมื่อไร แม่สมณิเหล่านี้ที่มีความละเอียด มีความรังเกียจ ผู้ใคร่ต่อสิกขาก็ยังมี ข้าพเจ้าจักไปประพฤติพรหมจรรย์ในสำนักสมณิเหล่านั้น ดังนี้ นางยังไม่สละวัตถุนั้น ถ้าความพร้อมพร้งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงสวดสมณูภาสภิกษุณีผู้มีชื่อนี้ เพื่อให้สละวัตถุนั้น นี้เป็นญัตติ.

แม่เจ้า เจ้าข้าขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ภิกษุณีมีชื่อนี้ผู้นี้ โกรธขัดใจ กล่าวอย่างนี้ว่า ข้าพเจ้าขอบอกคินพระพุทธเจ้า ขอบอกคิน

พระธรรม ขอบอกคืบพระสงฆ์ ขอบอกคืบสิกขา ภิกษุณีชื่อว่าสมณีนี
จะมีเฉพาะสมณีสถาภคิคาเหล่านี้เมื่อไร แม้สมณีนีเหล่านี้ที่มีความ
ละอาย มีความรังเกียจ ผู้ใคร่ต่อสิกขาก็ยังมี ข้าพเจ้าจักไปประพฤติ
พรหมจรรย์ ในสำนักสมณีนีเหล่านี้ ดังนี้ นางยังไม่สละวัตตุนั้น
สงฆ์สวดสมณูภาสภิกษุณีนีมีชื่อนี้ เพื่อให้สละวัตตุนั้น การสวด
สมณูภาสภิกษุณีนีมีชื่อนี้ เพื่อให้สละวัตตุนั้น ขอบแก่แม่เจ้าผู้ใด
แม่เจ้านั้นพึงนี้ ไม่ขอบแก่แม่เจ้าผู้ใด แม่เจ้าผู้หนึ่งพึงพูด.

ข้าพเจ้ากล่าวความนี้เป็นครั้งที่ ๒...

ข้าพเจ้ากล่าวความนี้เป็นครั้งที่ ๓...

ภิกษุณีนีมีชื่อนี้ อันสงฆ์สวดสมณูภาสภิกษุณีนีแล้ว เพื่อให้สละวัตตุนั้น
นั้น ขอบแก่สงฆ์ เหตุนั้นจึงนี้ ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้.

[๖๕] จบบัญญัติ ต้องอาบัติทุกกฏ จบกรรมวาจา ๒ ครั้งต้องอาบัติ
ตุลลัจฉัย จบกรรมวาจาครั้งสุด ต้องอาบัติสังฆาทิเสส เมื่อต้องอาบัติสังฆาทิเสส
อาบัติทุกกฏเพราะบัญญัติ อาบัติตุลลัจฉัยเพราะกรรมวาจา ๒ ครั้ง ย่อมระงับ.

[๖๖] บทว่า แม่นี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเทียบเคียงภิกษุณีนีรูปก่อน
บทว่า มีอันให้ต้องอาบัติในเมื่อสวดสมณูภาสครบสามจบ คือ
ต้องอาบัติเพราะสวดสมณูภาสจบครั้งที่ ๓ ไม่ใช่ต้องพร้อมกับการล่วงวัตตุนั้น.

ที่ชื่อว่า นิสสารณียะ ได้แก่ ถูกขับออกจากหมู่.

บทว่า สังฆาทิเสส ความว่า สงฆ์เท่านั้นให้มานัต... แม้เพราะ
เหตุนี้ จึงตรัสว่า สังฆาทิเสส.

บทภาษณีย์

ติกะสังฆาทิเสส

[๖๗] กรรมเป็นกรรม ภิกษุณีสำคัญว่า กรรมเป็นกรรม ไม่สละ
ต้องอาบัติสังฆาทิเสส.

กรรมเป็นกรรม ภิกษุณีสงฆ์ ไม่สละ ต้องอาบัติสังฆาทิเสส.

กรรมเป็นกรรม ภิกษุณีสำคัญว่า กรรมไม่เป็นกรรม ไม่สละ
ต้องอาบัติสังฆาทิเสส.

ติกะทุกกฏ

กรรมไม่เป็นกรรม ภิกษุณีสำคัญว่า กรรมเป็นกรรม ต้องอาบัติทุกกฏ.

กรรมไม่เป็นกรรม ภิกษุณีสงฆ์... ต้องอาบัติทุกกฏ.

กรรมไม่เป็นกรรม ภิกษุณีสำคัญว่า กรรมไม่เป็นกรรม ต้องอาบัติ
ทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๖๘] ภิกษุณีผู้ยังไม่ถูกสวดสมณุภาส ๑ ภิกษุณีผู้เสียสละได้ ๑ วิภ-
จิริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

สังฆาทิเสสสิกขาบทที่ ๗ จบ

อรรถกถาสังฆาทิเสสสิกขาบทที่ ๗

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๗ ฟังทราบดังนี้ :-

บัณฑิตฟังทราบอรรถแห่งบทว่า ยาวตติยกะ โดยนัยดังที่ข้าพเจ้า
กล่าวไว้ในมหาวิภังค์นั้นแหละ. คำที่เหลือ ดั้นทั้งนั้นแล.

สิกขาบทนี้มีการสวดสมณูภาสเป็นสมณูฐาน เป็นกิริยา สัตถุญาวิโมกข์
สตจิตตะกะ โลกวัชชะ กายกรรม วจีกรรม อกุศลจิต เป็นทุกขเวทนา ดังนี้แล.

อรรถกถาสังฆาทิเสสสิกขาบทที่ ๗ จบ.

สังฆาทิเสสสิกขาบทที่ ๘

เรื่องภิกษุณีจันทกาลิ

[๖๕] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชต-
วัน อารามของอานาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณี
จันทกาลิ ถูกตัดสินให้แพ้ในอธิกรณ์เรื่องหนึ่ง โกรธ ชัดใจ กล่าวอย่างนี้
ว่า พวกภิกษุณีถึงฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ และภยาคติ ดังนี้ บรรดา
ภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษติเตียนโพนทะนาว่า โฉนแม่เจ้า
จันทกาลิถูกตัดสินให้แพ้ในอธิกรณ์เรื่องหนึ่งแล้ว โกรธ ชัดใจ จึงได้กล่าว
อย่างนี้ว่า พวกภิกษุณีถึงฉันทาคติ... และภยาคติ ดังนี้เล่า แล้วกราบทูล
เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย
ข่าวว่า ภิกษุณีจันทกาลิถูกตัดสินให้แพ้ในอธิกรณ์เรื่องหนึ่งแล้ว โกรธ ชัดใจ
กล่าวอย่างนี้ว่า พวกภิกษุณีถึงฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ และภยาคติ
ดังนี้ จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เหตุไฉน ภิกษุณีจันทกาตีถูกตัดสินให้แพ้ในอธิกรณ์เรื่องหนึ่งแล้วจึงได้โกรธ ขัดใจ กล่าวอย่างนี้ว่า พวกภิกษุณีถึงฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ และภยาคติ ดังนี้เล่า การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง อย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๕. ๘. อนึ่ง ภิกษุณีใด ถูกตัดสินให้แพ้ในอธิกรณ์เรื่องหนึ่งแล้วโกรธ ขัดใจ กล่าวอย่างนี้ว่า พวกภิกษุณีถึงฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ และภยาคติ ดังนี้ ภิกษุณีนั้น อันภิกษุณีทั้งหลาย พึงว่ากล่าวอย่างนี้ว่า แม่เจ้าถูกตัดสินให้แพ้ในอธิกรณ์เรื่องหนึ่งแล้วอย่าโกรธ ขัดใจ กล่าวอย่างนี้ว่า พวกภิกษุณีถึงฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ และภยาคติ ดังนี้ แม่เจ้าต่างหาก ถึงฉันทาคติบ้าง โทสาคติบ้าง มหาคติบ้าง ภยาคติบ้าง และภิกษุณีนั้น อันภิกษุณีทั้งหลาย ว่ากล่าวอยู่อย่างนี้ ยังยกย่องอยู่อย่างนั้นเทียว ภิกษุณีนั้น อันภิกษุณีทั้งหลาย พึงสวดสมณูภาสว่าจะครบสามจบ เพื่อให้สละกรรมนั้น หากเธอถูกสวดสมณูภาสว่าจะครบสามจบอยู่ สละกรรมนั้นเสียได้ การสละได้อย่างนั้น นั้นเป็นการดี หากเธอไม่สละ ภิกษุณีแม้นี้ก็

ต้องธรรมคือสังฆาภิเสศ ชื่อนิสสารณียะ มีอันให้ต้องอาบัติในเมื่อ
สวดสมณูภาสครบตามจบ.

เรื่องภิกษุณีจันทกาลี จบ

ติกาบทวิภังค์

[๗๐] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...
บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.
ที่ชื่อว่า อธิกรณ์ ในบทว่า อธิกรณ์เรื่องหนึ่งนั้น ได้แก่ อธิกรณ์
๔ คือ วิวาธาธิกรณ์ ๑ อนุวาธาธิกรณ์ ๑ อาปัตตาธิกรณ์ ๑ กิจจาธิกรณ์ ๑.
ที่ชื่อว่า ถูกตัดสินให้แพ้ ได้แก่ ที่เขาเรียกกันว่าผู้แพ้คดี.
สองบทว่า โกรธ ขัดใจ คือ ไม่พอใจ แค้นใจ เจ็บใจ.
บทว่า กล่าวอย่างนี้ คือ กล่าวว่ พวกภิกษุณีถึงฉันทาคติ โทสาคติ
โมหาคติ และภยากติ ดังนี้.
[๗๑] บทว่า ภิกษุณีนัน ได้แก่ ภิกษุณีรูปที่กล่าวอย่างนั้น.
บทว่า อันภิกษุณีทั้งหลาย ได้แก่ ภิกษุณีพวกอื่น คือ พวกที่
ได้เห็นได้ทราบเหล่านั้น ฟังว่ากล่าวว่ แม่เจ้าถูกตัดสินให้แพ้ในอธิกรณ์เรื่อง
หนึ่งแล้ว อย่าได้โกรธ ขัดใจ กล่าวอย่างนี้ว่า พวกภิกษุณีถึงฉันทาคติ โทสา-
คติ โมหาคติ และภยากติ แม่เจ้าต่างหากถึงฉันทาคติบ้าง โทสาคติบ้าง
โมหาคติบ้าง ภยากติบ้าง ดังนี้ ฟังว่ากล่าวแม่ครั้งที่สอง ฟังว่ากล่าวแม่ครั้ง
ที่สาม หากนางสละได้ การสละได้ดังนี้ นั้นเป็นการดี หากไม่สละ ต้อง
อาบัติทุกกฏ. ภิกษุณีทั้งหลายทราบข่าวแล้วไม่ว่ากล่าว ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุณี

นั่นอันภิกษุณีทั้งหลายพึงคุมตัวมาแม่สู่ท่ามกลางสงฆ์ แล้วว่ากล่าว แม่เจ้า ถูกตัดสินใจให้แพ้ในอธิกรณ์เรื่องหนึ่งแล้ว อย่าได้โกรธ ขัดใจ กล่าวอย่างนี้ว่า พวกภิกษุณีถึงฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ และภยาคติ ดังนี้ แม่เจ้าต่าง หากถึงฉันทาคติบ้าง โทสาคติบ้าง โมหาคติบ้าง ภยาคติบ้าง พึงว่ากล่าวแม่ ครั้งที่สอง พึงว่ากล่าวแม่ครั้งที่สาม หากภิกษุณีนั้นสละได้ การสละได้อย่างนี้นั้นเป็นการดี หากไม่สละ ต้องอาบัติทุกกฏ.

วิธีสวดสมณูภาส

[๗๒] ภิกษุณีนั้น อันภิกษุสงฆ์พึงสวดสมณูภาส คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลสมณูภาสนั้นพึงสวดอย่างนี้ อันภิกษุณีผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้ สงฆ์ทราบด้วยญัตติจตุตถกรรมวาจาว่า

กรรมวาจาสมณูภาส

แม่เจ้า เจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ภิกษุณีมีชื่อนี้ ผู้นี้ ถูกตัดสินใจให้แพ้ในอธิกรณ์เรื่องหนึ่งแล้ว โกรธ ขัดใจ กล่าวอย่าง นี้ว่า พวกภิกษุณีถึงฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ และภยาคติ ดังนี้ นางยังไม่สละวัตตุนั้น หากความพร้อมพรังของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงสมณูภาสภิกษุณีมีชื่อนี้ เพื่อสละวัตตุนั้น นี้เป็นญัตติ.

แม่เจ้า เจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ภิกษุณีมีชื่อว่า ผู้นี้ ถูกตัดสินใจให้แพ้ในอธิกรณ์เรื่องหนึ่งแล้ว โกรธ ขัดใจ กล่าวอย่าง นี้ว่า พวกภิกษุณีถึงฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ และภยาคติ ดังนี้ นางยังไม่สละวัตตุนั้น สงฆ์สวดสมณูภาสภิกษุณีมีชื่อนี้ เพื่อ สละวัตตุนั้น การสวดสมณูภาสภิกษุณีมีชื่อนี้ เพื่อสละวัตตุนั้น ขอบ

แก่แม่เจ้าผู้ใด แม่เจ้าผู้หนึ่งพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ชอบแก่แม่เจ้าผู้ใด แม่เจ้าผู้หนึ่งพึงพูด.

ข้าพเจ้ากล่าวความนี้เป็นครั้งที่สอง...

ข้าพเจ้ากล่าวความนี้เป็นครั้งที่สาม...

ภิกษุณีมีชื่อนี้ อันสงฆ์สวดสมณูภาสแล้ว เพื่อสละวัตตุนั้น ชอบแก่สงฆ์ เหตุนั้นจึงนั่ง ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้.

[๗๓] จบญัตติ ต้องอาบัติทุกกฏ จบกรรมวาจาสองครั้ง ต้องอาบัติอุลลัจจัย จบกรรมวาจาครั้งสุด ต้องอาบัติสังฆาทิเสส เมื่อต้องอาบัติสังฆาทิเสส อาบัติทุกกฏเพราะญัตติ อาบัติอุลลัจจัยเพราะกรรมวาจาสองครั้ง ย่อมระงับ.

[๗๔] บทว่า แม่นี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเทียบเคียงภิกษุณีรูปก่อน.

บทว่า มีอันให้ต้องอาบัติในเมื่อสวดสมณูภาสครบสามจบ คือ ต้องอาบัติเพราะสวดสมณูภาสจบครั้งที่สาม ไม่ใช่ต้องพร้อมกับการล่วงวัตต. ที่ชื่อว่า นิสสารณียะ ได้แก่ ถูกขับออกจากหมู่.

บทว่า สังฆาทิเสส ความว่า สงฆ์เท่านั้นให้มานัต... แม้เพราะเหตุนี้ จึงตรัสว่า สังฆาทิเสส.

บทภาษณีย์

ติกะสังฆาทิเสส

[๗๕] กรรมเป็นกรรม ภิกษุณีสำคัญว่า กรรมเป็นกรรม ไม่สละต้องอาบัติสังฆาทิเสส.

กรรมเป็นกรรม ภิกษุณีสงฆ์ ไม่สละ ต้องอาบัติสังฆาทิเสส.

กรรมเป็นกรรม ภิกษุณีสำคัญว่า กรรมไม่เป็นกรรม ไม่สละ ต้อง
อาบัติสังฆาทิเสส.

ติกะทุกกฏ

กรรมไม่เป็นกรรม ภิกษุณีสำคัญว่ากรรมเป็นกรรม ต้องอาบัติทุกกฏ.

กรรมไม่เป็นกรรม ภิกษุณีสงฆ์ ต้องอาบัติทุกกฏ.

กรรมไม่เป็นกรรม ภิกษุณีสำคัญว่า กรรมไม่เป็นกรรม ต้องอาบัติ
ทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๗๖] ยังไม่ถูกสวดสมณุภาส ๑ ขอมสละ ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัม-
มิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

สังฆาทิเสสสิกขาบทที่ ๘ จบ

อรรถกถาสังฆาทิเสสสิกขาบทที่ ๘

วินิจฉัย ในสิกขาบทที่ ๘ พึงทราบดังนี้ :-

สองบทว่า **กิสุมิณฺหิเทว อธิกรณ** ได้แก่ ในบรรดาอธิกรณ์ ๔
อธิกรณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง. แต่ในบทภาชนะ เพื่อทรงแสดงการจำแนกอธิกรณ์
อย่างเดียว พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสคำเป็นต้นว่า ที่ชื่อว่า อธิกรณ์ ได้แก่
อธิกรณ์ ๔ ดังนี้. คำที่เหลือพร้อมทั้งสมุฏฐานเป็นต้น ต้นทั้งนั้นแล.

อรรถกถาสังฆาทิเสสสิกขาบทที่ ๘ จบ

สังฆาทิเสสสิกขาบทที่ ๕

เรื่องภิกษุณีอันเตวาสนีของภิกษุณีอุลลันทา

[๗๗] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น เหล่าภิกษุณีอันเตวาสนีของภิกษุณีอุลลันทา ชอบอยู่คลุกคลีปนเปกัน มีอาจารย์ธรรม มีเกียรติศัพทไม่งาม มีอาชีพะไม่ชอบ มักเบียดเบียนภิกษุณีสงฆ์ ชอบปกปิดโทษของพรรคพวกกัน บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มกน้อย สันโดษ... ต่างก็เฟื่องโทษติเตียนโพนทะนาว่า ไฉนพวกภิกษุณีจึงได้อยู่คลุกคลีกัน มีอาจารย์ธรรม มีเกียรติศัพทไม่งาม มีอาชีพะไม่ชอบ มักเบียดเบียนภิกษุณีสงฆ์ ชอบปกปิดโทษของพรรคพวกกันเล่า... แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า พวกภิกษุณีอยู่คลุกคลีกัน มีอาจารย์ธรรม มีเกียรติศัพทไม่งาม มีอาชีพะไม่ชอบ มักเบียดเบียนภิกษุณีสงฆ์ ชอบปกปิดโทษของพรรคพวกกันจริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉนพวกภิกษุณีจึงได้ชอบอยู่คลุกคลีกัน มีอาจารย์ธรรม มีเกียรติศัพทไม่งาม มี

อาชีวะไม่ชอบ มักเบียดเบียนภิกษุณีสงฆ์ ชอบปกปิดโทษของพรรคพวกกัน
เล่า การกระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่
เลื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลาย จงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง
อย่างนี้ ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๒๐. ๕. อนึ่ง ภิกษุณีทั้งหลายอยู่คลุกคลีกัน มีอาจารย์ธรรม
มีเกียรติศัพทที่ไม่งาม มีอาชีวะไม่ชอบ มักเบียดเบียนภิกษุณีสงฆ์
ชอบปกปิดโทษของพรรคพวกกัน ภิกษุณีเหล่านั้นอันภิกษุณีทั้งหลาย
ฟังว่ากล่าวอย่างนี้ว่า พี่น้องหญิงทั้งหลายแลอยู่คลุกคลีกัน มีอาจารย์
ธรรม มีเกียรติศัพทที่ไม่งาม มีอาชีวะไม่ชอบ มักเบียดเบียนภิกษุณีสงฆ์
ชอบปกปิดโทษของพรรคพวกกัน แม่เจ้าทั้งหลายจงแยกกันอยู่เถิด
สงฆ์ย่อมสรรเสริญความสงัดอย่างเดียวแก่พี่น้องหญิงทั้งหลาย แล
ภิกษุณีเหล่านั้น อันภิกษุณีทั้งหลายว่ากล่าวอยู่อย่างนี้ ยังยกย่องอยู่
อย่างนั้นเทียว ภิกษุณีเหล่านั้น อันภิกษุณีทั้งหลาย ฟังสวดสมณูภาส
กว่าจะครบสามจบ เพื่อให้สละวัตุนั้น หากเธอเหล่านั้นถูกสวด
สมณูภาสกว่าจะครบสามจบอยู่ สละวัตุนั้นเสียได้ การสละได้อย่าง
นี้ นั่นเป็นการดี หากไม่สละ ภิกษุณีแม้เหล่านี้ก็ต้องกรรมคือ
สังฆาทิเสส ชื่อนิสสารณียะ มีอันให้ต้องอาบัติในเมื่อสวดสมณูภาส
ครบสามจบ.

เรื่องภิกษุณีอันเตวาสินีของภิกษุณีอุตถันทา จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๗๘] บทว่า อนึ่ง ภิกษุณีทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัส
หมายสตรีผู้อุปสมบทแล้ว.

ที่ชื่อว่า อยู่คลุกคลีกัน คือ อยู่คลุกคลีด้วยการคลุกคลีทางกายและ
วาจาอันไม่สมควร.

บทว่า มีอาจาระทราม คือ ประกอบด้วยความประพฤติที่เลว.

บทว่า มีเกียรตีสัพทที่ไม่งาม คือ อื้อฉาวด้วยเสียงเล่าลือที่เสียหาย.

บทว่า มีอาชีวะไม่ชอบ คือ เลี้ยงชีวิตด้วยมิถาชีพต่ำช้า.

บทว่า มักเบียดเบียนภิกษุณีสงฆ์ คือ เมื่อสงฆ์ทำกรรมแก่เพื่อน
กันย่อมคัดค้าน.

บทว่า ชอบปกปิดโทษของพรรคพวกกัน คือ ปกปิดความผิด
ของกันและกัน.

[๗๙] บทว่า ภิกษุณีเหล่านั้น ได้แก่ ภิกษุณีพวกที่อยู่คลุกคลี
ปะปนกัน.

บทว่า อันภิกษุณีทั้งหลาย ได้แก่ ภิกษุณีพวกอื่น คือพวกที่ได้
เห็นได้ทราบ เหล่านั้น ฟังกล่าวว่า พี่น้องหญิงทั้งหลายอยู่คลุกคลีกัน มีอาจาระ
ทราม มีเกียรตีสัพทที่ไม่งาม มีอาชีวะไม่ชอบ มักเบียดเบียนภิกษุณีสงฆ์ ชอบ
ปกปิดโทษของพรรคพวกกัน แม่เจ้าทั้งหลาย จงแยกกันอยู่เถิด สงฆ์ย่อม
สรรเสริญความสงัดอย่างเดียวกับพี่น้องหญิงทั้งหลาย ฟังว่ากล่าวแม่ครั้งที่ ๒
ฟังว่ากล่าวแม่ครั้งที่ ๓ หากภิกษุณีเหล่านั้นสละได้ การสละได้อย่างนี้นั้นเป็น
การดี หากไม่สละ ต้องอาบัติทุกกฏ พวกภิกษุณีทราบแล้วไม่ว่ากล่าว ก็ต้อง
อาบัติทุกกฏ.

ภิกษุณีเหล่านั้น อันภิกษุณีทั้งหลายพึงคุมตัวมาสู่ท่ามกลางสงฆ์ แล้ว
ว่ากล่าวว่า พี่น้องหญิงทั้งหลายแล อยู่คลุกคลีกัน มีอาจารย์ธรรม มีเกียรติ-
ศัพท์ไม่งาม มีอาชีวะไม่ชอบ มักเบียดเบียนภิกษุณีสงฆ์ ชอบปกปิดโทษของ
พรรคพวกกัน แม่เจ้าทั้งหลายจงแยกกันอยู่เถิด สงฆ์ย่อมสรรเสริญความสงบ
อย่างเดียวแก่พี่น้องหญิงทั้งหลาย พึงว่ากล่าวแม่ครั้งที่ ๒ พึงว่ากล่าวแม่ครั้งที่
๓ หากภิกษุณีเหล่านั้นสละได้ การสละได้แบบนี้ นั่นเป็นการดี หากไม่สละ
ต้องอาบัติทุกกฏ.

วิธีสวดสมณูภาส

[๘๐] ภิกษุณีเหล่านั้น อันภิกษุณีสงฆ์พึงสวดสมณูภาส คู่ก่อนภิกษุ
ทั้งหลาย ก็แลวิธีสวดสมณูภาสนั้นพึงสวดอย่างนี้ อันภิกษุณีผู้ฉลาด ผู้สามารถ
พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติจตุตถกรรมวาจา ว่าดังนี้ :-

กรรมวาจาสมณูภาส

แม่เจ้า เจ้าข้า ขอจงฟังข้าพเจ้า ภิกษุณีทั้งหลายมีชื่อนี้ด้วย
มีชื่อนี้ด้วย อยู่คลุกคลีกัน มีอาจารย์ธรรม มีเกียรติศัพท์ไม่งาม มี
อาชีวะไม่ชอบ มักเบียดเบียนภิกษุณีสงฆ์ ชอบปกปิดโทษของพรรค
พวกกัน เธอเหล่านั้นยังไม่สละวัตถุนั้น ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์
ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงสวดสมณูภาสภิกษุณีทั้งหลายมีชื่อนี้ด้วย มีชื่อนี้
ด้วย เพื่อให้สละวัตถุนั้น นี้เป็นญัตติ.

แม่เจ้า เจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ภิกษุณีทั้งหลายมีชื่อนี้
ด้วย มีชื่อนี้ด้วย อยู่คลุกคลีกัน มีอาจารย์ธรรม มีเกียรติศัพท์ไม่งาม
มีอาชีวะไม่ชอบ มักเบียดเบียนภิกษุณีสงฆ์ ชอบปกปิดโทษของ

พรรคพวกกัน เธอเหล่านั้นยังไม่สละวัตุนั้น สงฆ์สวดสมณูภาส
ภิกษุณีทั้งหลาย มีชื่อนี้ด้วย มีชื่อนี้ด้วย เพื่อให้สละวัตุนั้น การ
สวดสมณูภาสภิกษุณีทั้งหลายมีชื่อนี้ด้วย มีชื่อนี้ด้วย เพื่อให้สละ
วัตุนั้น ขอบแก่แม่เจ้าผู้ใด แม่เจ้าผู้หนึ่งพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ขอบแก่
แม่เจ้าผู้ใด แม่เจ้าผู้หนึ่งพึงพูด.

ข้าพเจ้ากล่าวความนี้แม่ครั้งที่ ๒ ...

ข้าพเจ้ากล่าวความนี้แม่ครั้งที่ ๓ ...

ภิกษุณีทั้งหลายมีชื่อนี้ด้วย มีชื่อนี้ด้วย อันสงฆ์สวดสมณูภาส
แล้ว เพื่อให้สละวัตุนั้น ขอบแก่สงฆ์ เหตุนั้นจึงหนึ่ง ข้าพเจ้าทรง
ความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้.

[๘๑] จบญัตติ ต้องอาบัติทุกกฏ จบกรรมวาจา ๒ ครั้ง ต้องอาบัติ
ตุลัจฉัย จบกรรมวาจาครั้งสุดท้าย ต้องอาบัติสังฆาติเสส เมื่อต้องอาบัติสังฆาติเสส
แล้ว อาบัติทุกกฏเพราะญัตติ อาบัติตุลัจฉัยเพราะกรรมวาจา ๒ ครั้ง ย่อม
ระงับ.

พึงสวดสมณูภาสภิกษุณี ๒-๓ รูป คราวเดียวกันได้ ไม่พึงสวด
สมณูภาสภิกษุณีมากกว่านั้น.

[๘๒] บทว่า ภิกษุณีแม่เหล่านี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเทียบเคียง
ภิกษุณีรูปก่อน.

บทว่า มีอันให้ต้องอาบัติเมื่อสวดสมณูภาสครบตามจบ คือ
ต้องอาบัติเพราะสวดสมณูภาสจบครั้งที่ ๓ ไม่ใช่ต้องพร้อมกับการละเมิดวัตต.

ที่ชื่อว่า นิสสารณียะ ได้แก่ ถูกขับออกจากหมู่สงฆ์.

บทว่า สังฆาติเสส ความว่า สงฆ์เท่านั้นให้มานัต... แม่เพราะ
เหตุนี้จึงตรัสเรียกว่า สังฆาติเสส.

บทภาษณีย์

ติกสังฆาทิเสส

[๘๑] กรรมเป็นกรรม ภิกษุณีสำคัญว่า กรรมเป็นกรรม ไม่สละ ต้องอาบัติสังฆาทิเสส.

กรรมเป็นกรรม ภิกษุณีสงสัย ไม่สละ ต้องอาบัติสังฆาทิเสส.

กรรมเป็นกรรม ภิกษุณีสำคัญว่า กรรมไม่เป็นกรรม ไม่สละ ต้องอาบัติสังฆาทิเสส.

ติกทุกกฏ

กรรมไม่เป็นกรรม ภิกษุณีสำคัญว่า กรรมเป็นกรรม ต้องอาบัติทุกกฏ.

กรรมไม่เป็นกรรม ภิกษุณีสงสัย ต้องอาบัติทุกกฏ.

กรรมไม่เป็นกรรม ภิกษุณีสำคัญว่า กรรมไม่เป็นกรรม ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๘๔] ยังไม่สวดสมณุภาส ๑ ขอมสละ ๑ วิกลจริต ๑ มีจิตฟุ้งซ่าน ๑ กระสับกระส่ายเพราะเวทนา ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

สังฆาทิเสสสิกขาบทที่ ๕ จบ

อรรถกถาสังฆาทิเสสสิกขาบทที่ ๕

วินิจฉัย ในสิกขาบทที่ ๕ ฟังทราบดังนี้ :-

บทว่า **อัสสุธา** คือ เป็นผู้คลุกคลีปนเปกัน.

บทว่า อนนุโลมิเกน คือ ไม่สมควรแก่พวกบรรพชิต.

สามบทว่า กายิเกน วาจสิเกน อัสสุจามีความว่า ผู้คลุกคลีด้วยการคลุกคลีอันเป็นไปทางกาย มีการหอมข้าว หุงข้าว บดของหอม ร้อยพวงดอกไม้เป็นต้น เพื่อพวกคฤหัสถ์ และด้วยการคลุกคลีกันอันเป็นไปทางวาจา มีการรับส่งข่าวสาสน์และข่าวสาสน์ตอบ และการชักสื่อเป็นต้น แก่พวกคฤหัสถ์. เกียรติศัพท์ของพวกภิกษุณีเหล่านี้เสียหาย เพราะฉะนั้น จึงชื่อว่าผู้มีเกียรติศัพท์เสียหาย. ความเป็นอยู่ กล่าวคืออาชีพของพวกภิกษุณีเหล่านี้เลวทราม เพราะฉะนั้นจึงชื่อว่า ผู้มีอาชีพเลวทราม. คำที่เหลือพร้อมทั้งสมุฏฐานเป็นต้นตั้งนั้น.

อรรถกถาสังฆาติเสสสิกขาบทที่ ๕ จบ

สังฆาติเสสสิกขาบทที่ ๑๐

เรื่องภิกษุณีถูกลนันทา

[๘๕] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีถูกลนันทา ถูกสงฆ์สวดสมณูภาสแล้วยังกล่าวกะภิกษุณีทั้งหลายอย่างนี้ว่า แม่เจ้าทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจงอยู่คลุกคลีกันเถิด อย่าต่างคนต่างอยู่เลย ภิกษุณีแม่เหล่าอื่นที่มีอาจารย์เช่นนี้ มีเกียรติศัพท์เช่นนี้ มีอาชีพะเช่นนี้ มักเบียดเบียนภิกษุณีสงฆ์เช่นนี้ ชอบปกปิดโทษของพรรคพวกกันเช่นนี้ ก็ยังมีในหมู่สงฆ์ ไม่เห็นสงฆ์ว่าจะไรภิกษุณีเหล่านั้น พวกท่านเหล่านั้นถูกสงฆ์ว่ากล่าวด้วยความดูหมิ่นด้วยความไม่สุภาพ ด้วยความไม่อดกลั้น ด้วยความขู่เข็ญ และเพราะความที่

พวกท่านเป็นคนอ่อนแออย่างนี้ว่า พี่น้องหญิงทั้งหลายแล อยู่คลุกคลีกัน มี
อาการทราม มีเกียรติศัพท์ไม่งาม มีอาชีพะไม่ชอบ มักเบียดเบียนภิกษุณีสงฆ์
ชอบปกปิดโทษของพรรคพวกกัน แม่เจ้าทั้งหลายจงแยกกันอยู่เถิด สงฆ์ยอม
สรรเสริญความสงัดอย่างเดียวกันแก่พี่น้องหญิงทั้งหลาย ดังนี้.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย สันโดษ... ต่างก็เพ่งโทษติเตียน
โพนทะนาว่า ไฉนแม่เจ้าฤๅลนันทาถูกสงฆ์สวดสมณุภาสแล้ว จึงยังกล่าวกะ
ภิกษุณีทั้งหลายอย่างนี้ว่า แม่เจ้าทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจงอยู่คลุกคลีกันเถิด
อย่าต่างคนต่างอยู่เลย... แม่เจ้าทั้งหลายจงแยกกันอยู่เถิด สงฆ์ยอมสรรเสริญ
ความสงัดอย่างเดียวกันแก่พี่น้องหญิงทั้งหลาย ดังนี้เถา.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย
ข้าว่าภิกษุณีฤๅลนันทาถูกสงฆ์สวดสมณุภาสแล้ว ยังกล่าวกะภิกษุณีทั้งหลาย
อย่างนี้ว่าแม่เจ้าทั้งหลาย ท่านทั้งหลาย จงอยู่คลุกคลีกันเถิด อย่าต่างคนต่าง
อยู่เลย... แม่เจ้าทั้งหลาย จงแยกกันอยู่เถิด สงฆ์ยอมสรรเสริญความสงัด
อย่างเดียวกันแก่พี่น้องหญิงทั้งหลาย ดังนี้ จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณี
ฤๅลนันทาถูกสงฆ์สวดสมณุภาสแล้ว ไฉนจึงยังกล่าวกะภิกษุณีทั้งหลายอย่างนี้ว่า
แม่เจ้าทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจงอยู่คลุกคลีกันเถิด อย่าต่างคนต่างอยู่เลย...
แม่เจ้าทั้งหลายจงแยกกันอยู่เถิด สงฆ์ยอมสรรเสริญความสงัดอย่างเดียวกันแก่พี่-

น้องหญิงทั้งหลายดังนี้เล่า การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใส
ของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง
อย่างนี้ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๒๑. ๑๐. อนึ่ง ภิกษุณีใด กล่าวอย่างนี้ว่า แม่เจ้าทั้งหลาย
ท่านทั้งหลายจงอยู่คลุกคลีกันเถิด อย่าต่างคนต่างอยู่เลย ภิกษุณีแม่
เหล่าอื่นที่มีอาจารย์เช่นนี้ มีเกียรติศัพท์เช่นนี้ มีอาชีพะเช่นนี้ มัก
เบียดเบียนภิกษุณีสงฆ์เช่นนี้ ชอบปกปิดโทษของพรรคพวกกันเช่นนี้
ก็ยังมีในสงฆ์ สงฆ์ไม่ว่ากล่าวอะไรภิกษุณีพวกนั้น สงฆ์ว่ากล่าว
เฉพาะพวกท่าน ด้วยความดูหมิ่น ด้วยความไม่สุภาพ ด้วยความไม่
อดกลั้น ด้วยความขู่เข็ญ แลเพราะความที่พวกท่านเป็นคนอ่อนแอ
อย่างนี้ว่าพี่น้องหญิงทั้งหลายแล อยู่คลุกคลีกัน มีอาจารย์ธรรม
มีเกียรติศัพท์ไม่งาม มีอาชีพะไม่ชอบ มักเบียดเบียนภิกษุณีสงฆ์
ชอบปกปิดโทษของพรรคพวกกัน แม่เจ้าทั้งหลาย จงแยกกันอยู่เถิด
สงฆ์ย่อมสรรเสริญความสงัดอย่างเดียวแก่พี่น้องหญิงทั้งหลาย ดังนี้
ภิกษุณีนั้น อันภิกษุณีทั้งหลายพึงว่ากล่าวอย่างนี้ว่า แม่เจ้าอย่าได้
กล่าวอย่างนี้ว่า แม่เจ้าทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจงอยู่คลุกคลีกันเถิด
อย่าต่างคนต่างอยู่เลย ภิกษุณีแม่เหล่าอื่นมีอาจารย์เช่นนี้ มีเกียรติ-
ศัพท์เช่นนี้ มีอาชีพะเช่นนี้ มักเบียดเบียนภิกษุณีสงฆ์เช่นนี้ ชอบ
ปกปิดโทษของพรรคพวกกันเช่นนี้ ก็ยังมีในสงฆ์ สงฆ์ไม่ว่ากล่าว
อะไรภิกษุณีเหล่านั้น สงฆ์ว่ากล่าวเฉพาะพวกท่านด้วยความดูหมิ่น

ด้วยความไม่สุภาพ ด้วยความไม่อดกลั้น ด้วยความขู่เข็ญ แลเพราะความที่พวกท่านเป็นคนอ่อนแอ อย่างนี้ว่าพี่น้องหญิงทั้งหลายแล อยู่คลุกคลีกัน มีอาจารย์ธรรม มีเกียรติศัพท์ไม่งาม มีอาชีพะไม่ชอบ มักเบียดเบียนภิกษุณีสงฆ์ ชอบปกปิดโทษของพรรคพวกกัน แม่เจ้าทั้งหลายจงแยกกันอยู่เถิด สงฆ์ย่อมสรรเสริญความสัตย์อย่างเดียว แก่พี่น้องหญิงทั้งหลาย ดังนี้ แลภิกษุณีนั้น อันภิกษุณีทั้งหลายว่า กล่าวอยู่อย่างนี้ ยังยกย่องอยู่อย่างนั้นเทียว ภิกษุณีนั้นอันภิกษุณีทั้งหลายพึงสวดสมนุภาสกว่าจะครบสามจบ เพื่อให้สละวัตตุนั้น หากเธอถูกสวดสมนุภาสกว่าจะครบสามจบอยู่ สละวัตตุนั้นเสีย สละได้อย่างนี้ นั่นเป็นการดี หากไม่สละ ภิกษุณีแม่นี้ก็ต้องกรรมคือสังฆาทิเสส ชื่อนิสสารณียะ มีอันให้ต้องอาบัติในเมื่อสวดสมนุภาสครบสามจบ.

เรื่องภิกษุณีอุลลันทา จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๘๖] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

บทว่า กล่าวอย่างนี้ คือ กล่าวว่ แม่เจ้าทั้งหลาย ท่านทั้งหลาย จงอยู่คลุกคลีกันเถิด อย่าต่างคนต่างอยู่เลย ภิกษุณีแม่เหล่าอื่นที่มีอาจารย์เช่นนี้ มีเกียรติศัพท์เช่นนี้ มีอาชีพะเช่นนี้ มักเบียดเบียนภิกษุณีสงฆ์เช่นนี้ ชอบปกปิดโทษของพรรคพวกกันเช่นนี้ ก็ยังมีอยู่ในสงฆ์ สงฆ์ไม่ว่ากล่าวอะไรภิกษุณีพวกนั้น สงฆ์ว่ากล่าวเฉพาะพวกท่านเท่านั้น.

บทว่า ด้วยความดูหมิ่น ได้แก่ การดูถูก.

บทว่า ด้วยความไม่สุภาพ ได้แก่ ความหยาบคาย.

บทว่า ด้วยความไม่อดกลั้น ได้แก่ การโกรธเคือง.

บทว่า ด้วยความขู่เข็ญ ได้แก่ ความไม่กำหราบ.

บทว่า เพราะความที่พวกท่านเป็นคนอ่อนแอ คือ มีพวกน้อย.

สงฆ์ว่ากล่าวอย่างนี้ว่า พี่น้องหญิงทั้งหลายแล อยู่คลุกคลีกัน มีอาชาระ
ทรมาน มีเกียรติศัพท์ไม่งาม มีอาชิวะไม่ชอบ มักเบียดเบียนภิกษุณีสงฆ์ ชอบ
ปกปิดโทษของพรรคพวกกัน แม่เจ้าทั้งหลายจงแยกกันอยู่เถิด สงฆ์ยอม
สรรเสริญความสงัดอย่างเดียวกับพี่น้องหญิงทั้งหลาย ดังนี้.

บทว่า ภิกษุณีนั่น ได้แก่ ภิกษุณีสรูปที่มักกล่าวเช่นนั้น.

บทว่า อันภิกษุณีทั้งหลาย ได้แก่ ภิกษุณีพวกอื่น คือ จำพวก
ที่ได้เห็นได้ทราบเหล่านั้นฟังกล่าวว่า แม่เจ้าอย่าได้กล่าวอย่างนี้ว่า แม่เจ้า
ทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจงอยู่คลุกคลีกันเถิด อย่าต่างคนต่างอยู่เลย... แม่เจ้า
ทั้งหลายจงแยกกันอยู่เถิด สงฆ์ยอมสรรเสริญความสงัดอย่างเดียวกับพี่น้องหญิง
ทั้งหลาย ดังนี้ ฟังว่ากล่าวแม่ครั้งที่ ๒ ฟังว่ากล่าวแม่ครั้งที่ ๓ หากนางสละได้
การสละได้อย่างนี้ นั่นเป็นการดี หากไม่สละ ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุณีทั้งหลาย
ทราบแล้วไม่ว่ากล่าว ก็ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุณีนั่นอันภิกษุณีทั้งหลาย ฟังคุมตัวมาแม่สู่ท่ามกลางสงฆ์แล้ว
กล่าวว่า แม่เจ้า ท่านอย่าได้กล่าวอย่างนี้ว่า แม่เจ้าทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจงอยู่
คลุกคลีกันเถิด อย่าต่างคนต่างอยู่เลย... แม่เจ้าทั้งหลายจงแยกกันอยู่เถิด สงฆ์
ยอมสรรเสริญความสงัดอย่างเดียวกับพี่น้องหญิงทั้งหลาย ดังนี้ ฟังว่ากล่าวแม่
ครั้งที่ ๒ ฟังว่ากล่าวแม่ครั้งที่ ๓ หากนางสละได้ การสละได้อย่างนี้ นั่น
เป็นการดี หากไม่สละ ต้องอาบัติทุกกฏ.

วิธีสวดสมณูภาส

[๘๗] ภิกษุณีนั่น อันสงฆ์ฟังสวดสมณูภาส คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลสมณูภาสนั่น ฟังสวดอย่างนี้.

ภิกษุณีผู้ฉลาด ผู้สามารถ ฟังประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติจตุตถกรรมวาจา ว่าดังนี้ :-

กรรมวาจาสมณูภาส

แม่เจ้า เจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ภิกษุณีมีชื่อนี้ผู้นี้ ถูก
สงฆ์สวดสมณูภาสแล้วยังกล่าวกะภิกษุณีทั้งหลายอย่างนี้ว่า แม่เจ้า
ทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจงอยู่คลุกคลีกันเถิด อย่าต่างคนต่างอยู่เลย
ภิกษุณีแม่เหล่าอื่นที่มีอาจารย์เช่นนี้ มีเกียรติศัพท์เช่นนี้ มีอาชีพะ
เช่นนี้ มักเบียดเบียนภิกษุณีสงฆ์เช่นนี้ ชอบปกปิดโทษของพรรค-
พวกกันเช่นนี้ ก็ยังมีในหมู่สงฆ์ สงฆ์ไม่ว่ากล่าวอะไรภิกษุณีพวก
นั้น สงฆ์ว่ากล่าวเฉพาะพวกท่านด้วยความดูหมิ่น ด้วยความไม่สุภาพ
ด้วยความไม่อดกลั้น ด้วยความขู่เข็ญ แลเพราะความที่พวกท่าน
เป็นคนอ่อนแอ อย่างนี้ว่า พี่น้องหญิงทั้งหลายแล อยู่คลุกคลีกัน
มีอาจารย์ทราม มีเกียรติศัพท์ไม่งาม มีอาชีพะไม่ชอบ มักเบียดเบียน
ภิกษุณีสงฆ์ ชอบปกปิดโทษของพรรคพวกกัน แม่เจ้าทั้งหลายจง
แยกกันอยู่เถิด สงฆ์ย่อมนสรรเสริญความสังคอย่างยิ่งแก่พี่น้องหญิง
ทั้งหลาย ดังนี้ นางยังไม่สละวัตุนั้น ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์
ถึงที่แล้ว สงฆ์ฟังสวดสมณูภาสภิกษุณีมีชื่อนี้ เพื่อให้สละวัตุนั้น
นี้เป็นญัตติ.

แม่เจ้าทั้งหลาย ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ภิกษุณีมีชื่อนี้ผู้นี้ ถูก
สงฆ์สวดสมณูภาสแล้ว ยังกล่าวกะภิกษุณีทั้งหลายอย่างนี้ว่า แม่เจ้า
ทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจงอยู่คลุกคลีกันเถิด อย่าต่างคนต่างอยู่เลย
ภิกษุณีแม่เหล่าอื่นที่มีอาจารย์เช่นนี้ มีเกียรติศัพท์เช่นนี้ มีอาชีพะ
เช่นนี้ มักเบียดเบียนภิกษุณีสงฆ์เช่นนี้ ชอบปกปิดโทษของพรรค-
พวกกันเช่นนี้ ก็ยังมีอยู่ในหมู่สงฆ์ สงฆ์ไม่ว่ากล่าวอะไรภิกษุณี
พวกนั้น สงฆ์ว่ากล่าวเฉพาะพวกท่านด้วยความดูหมิ่น ด้วยความ
ไม่สุภาพ ด้วยความไม่อดกลั้น ด้วยความขู่เข็ญ แลเพราะความที่
พวกท่านเป็นคนอ่อนแอ อย่างนี้ว่า พี่น้องทั้งหลายอยู่คลุกคลีกัน
มีอาจารย์ธรรม มีเกียรติศัพท์ไม่งาม มีอาชีพะไม่ชอบ มักเบียด-
เบียนภิกษุณีสงฆ์ ชอบปกปิดโทษของพรรคพวกกัน แม่เจ้าทั้งหลาย
จงแยกกันอยู่เถิด สงฆ์ย่อมสรรเสริญความสัจอย่างเดียว แก่พี่น้อง
หญิงทั้งหลาย ดังนี้ นางยังไม่สละวัตถุนั้น สงฆ์สวดสมณูภาสภิกษุณี
มีชื่อนี้ เพื่อให้สละวัตถุนั้น การสวดสมณูภาสภิกษุณีมีชื่อนี้ เพื่อ
ให้สละวัตถุนั้น ชอบแก่แม่เจ้าผู้ใด แม่เจ้าผู้หนึ่งพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่
ชอบแก่แม่เจ้าผู้ใด แม่เจ้าผู้หนึ่งพึงพูด.

ข้าพเจ้ากล่าวความนี้แม่ครั้งที่สอง...

ข้าพเจ้ากล่าวความนี้แม่ครั้งที่สาม...

ภิกษุณีมีชื่อนี้ อันสงฆ์สวดสมณูภาสแล้ว เพื่อให้สละวัตถุ
นั้น ชอบแก่สงฆ์ เหตุนี้จึงหนึ่ง ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้.

[๘๘] จบอุบัติติ ต้องอาบัติทุกกฏ จบกรรมวาจาสองครั้ง ต้องอาบัติ
อุลลัจจัย จบกรรมวาจาครั้งสุด ต้องอาบัติสังฆาทิเสส เมื่อต้องอาบัติสังฆา-

ทิสเส อَابัตติทุกกภูเพราะญัตติ อَابัตติถุลลัจจัยเพราะกรรมวาจาสองครั้ง ย่อม
ระงับ.

[๘๙] บทว่า **แม่นี้** พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเทียบเคียงภิกษุณีรูป
ก่อน.

บทว่า **มีอันให้ต้องอาบัติ**. ในเมื่อสวดสมณูภาสครบสามจบ คือ
ต้องอาบัติเพราะสวดสมณูภาสจบครั้งที่สาม ไม่ใช่ต้องพร้อมกับการละเมียดวัตถุ-
ที่ชื่อว่า **นิสสารณียะ** ได้แก่ ถูกขับออกจากหมู่.

บทว่า **สังฆาทิสเส** ความว่า สงฆ์เท่านั้นให้มานัตเพื่ออาบัตินั้น
ชักเข้าหาอาบัติเดิมเรียกเข้าหมู่ ไม่ใช่คณะมารูปด้วยกัน ไม่ใช่ภิกษุณีรูปเดียว
เพราะฉะนั้น จึงตรัสเรียกว่า **สังฆาทิสเส** คำว่าสังฆาทิสเสเป็นการขนานนาม
คือ เป็นชื่อของอาบัตินิกายนั้นแล แม้เพราะเหตุนี้ จึงตรัสเรียกว่าสังฆาทิสเส.

บทภาษณีย์

ติกะสังฆาทิสเส

[๙๐] กรรมเป็นกรรม ภิกษุณีสำคัญว่า กรรมเป็นกรรม ไม่สละ
ต้องอาบัติสังฆาทิสเส.

กรรมเป็นกรรม ภิกษุณีสงฆ์ ไม่สละ ต้องอาบัติสังฆาทิสเส.

กรรมเป็นกรรม ภิกษุณีสำคัญว่า กรรมไม่เป็นกรรม ไม่สละ ต้อง
อาบัติสังฆาทิสเส.

ติกะทุกกภู

กรรมไม่เป็นกรรม ภิกษุณีสำคัญว่า กรรมเป็นกรรม ต้องอาบัติ
ทุกกภู.

กรรมไม่เป็นกรรม ภิกษุณีสงฆ์ ต้องอาบัติทุกกฏ.

กรรมไม่เป็นกรรม ภิกษุณีสำคัญว่า กรรมเป็นกรรม ต้องอาบัติ
ทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๕๑] ยังไม่ถูกสวดสมณูภาส ๑ ขอมสละ ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา
๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

สังฆาติเสสสิกขาบทที่ ๑๐ จบ

อรรถกถาสังฆาติเสสสิกขาบทที่ ๑๐

วินิจฉัย ในสิกขาบทที่ ๑๐ พึงทราบดังนี้ :-

บทว่า เอวาจารา คือ ผู้มีอาจารย์อย่างนี้ ความว่า มีอาจารย์เช่น
อย่างอาจารย์ของพวกท่าน. ในบททั้งปวงก็มีนัยเช่นนี้.

บทว่า อญฺราย แปลว่า ด้วยความดูหมิ่น คือ ด้วยความรู้กดให้ต่ำ.

บทว่า ปริกเวน ได้แก่ ด้วยความรู้เหยียดหยามอย่างนี้ว่า แม่พวกนี้
จักทำอะไรได้ ?

บทว่า อกฺขนฺตฺยา คือ ด้วยความไม่อดกลั้น ความว่า ด้วยความ
โกรธเคือง.

บทว่า เวกฺสุตา คือ ด้วยความเป็นผู้มีเสียงขู่เจ้ญ ความว่า ด้วย
การขู่ให้หวาดกลัวด้วยประกาศกำลังของตน ๆ.

บทว่า ทฺพฺลฺยา คือ เพราะพวกท่านเป็นคนอ่อนแอ. บัณฑิตพึง
เห็นอรรถสมุจจัยในบททั้งปวงอย่างนี้ว่า ด้วยความดูหมิ่น และด้วยความ
เหยียดหยาม.

บทว่า วิวิจฺจถ แปลว่า พวกท่านจงแยกกันอยู่เถิด. คำที่เหลือ
พร้อมทั้งสมุฏฐานเป็นต้น ตั้งทั้งนั้นแล.

อรรถกถาสังฆาติเสสสิกขาบท ๑๐ จบ

บทสรุป

[๕๒] แม่เจ้าทั้งหลาย ธรรมคือสังฆาติเสส ๑๗ สิกขาบท ข้าพเจ้า
ยกขึ้นแสดงแล้วแล ๕ สิกขาบท ให้ต้องอาบัติเมื่อแรกทำ ๘ สิกขาบท ให้
ต้องอาบัติเมื่อสวดสมณูภาสครบสามจบ ภิกษุณีล่วงสิกขาบทใดสิกขาบทหนึ่ง
แล้ว ภิกษุณีนั้นต้องประพฤติปักษมานัตในสงฆ์สองฝ่าย ภิกษุณีประพฤติมานัต
แล้ว ภิกษุณีสงฆ์มีคณะ ๒๐ อยู่ในสีมาใด พึงเรียกภิกษุณีนั้นเข้าหมู่ในสีมา
นั้น หากภิกษุณีสงฆ์มีคณะ ๒๐ หย่อนแม่รูปหนึ่ง พึงเรียกภิกษุณีนั้นเข้าหมู่
ภิกษุณีนั้นก็ไม่เป็นอันสงฆ์เรียกเข้าหมู่แล้ว และภิกษุณีเหล่านั้นควรถูกดำเนิน
นี่เป็นความถูกต้องในกรรมนั้น.

ข้าพเจ้าขอถามแม่เจ้าทั้งหลายในธรรมคือสังฆาติเสสเหล่านั้นว่า ท่าน
ทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธิ์แล้วหรือ ข้าพเจ้าขอถามแม่ครั้งที่สองว่า ท่านทั้งหลาย
เป็นผู้บริสุทธิ์แล้วหรือ ข้าพเจ้าขอถามแม่ครั้งที่สามว่า ท่านทั้งหลายเป็นผู้
บริสุทธิ์แล้วหรือ แม่เจ้าทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธิ์แล้วในธรรมคือสังฆาติเสสเหล่านี้
เหตุนี้จึงนิ่ง ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้แล.

สัตตตรสกัณท์ จบ

๑. เตมียวาดตติยะในมหาวิภังค์อีก ๔ สิกขาบท คือ สิกขาบทที่ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ จึงเป็น
๑๗ สิกขาบท.

นิสสัคคิกัณฑ์

แม่เจ้าทั้งหลาย อนึ่ง ธรรมคือนิสสัคคิยปาจิตตีย์ ๓๐ สิกขาบทเหล่านี้
แลมาสู่อุเทศ.

ปิตตวรรค สิกขาบทที่ ๑

เรื่องภิกษุณีฉัพพัคคีย์

[๕๓] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน
อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีฉัพพัคคีย์
พากันสั่งสมบาตรไว้มากมาย ประชาชนเดินเที่ยวชมวิหารเห็นเข้าแล้ว พากัน
เฟ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้สั่งสมบาตรไว้มาก
มาย ท่านจักทำการขยายบาตร หรือจกออกร้านค้าเครื่องภาชนะ.

ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินคนพวกนั้นเฟ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่
บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เฟ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนพวก
ภิกษุณีฉัพพัคคีย์จึงพากันทำการสั่งสมบาตรเล่า ครั้นแล้วได้แจ้งเรื่องนั้นแต่
ภิกษุทั้งหลาย ๆ ได้กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย
ข่าวว่าพวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์ทำการสั่งสมบาตร จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉนพวก ภิกษุณีฉัพพัคคีย์จึงได้พากันทำการสังฆมาตรเถา การกระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลาย จงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง อย่างนี้ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๒๖. ๑. อนึ่ง ภิกษุณีใด พึงทำการสังฆมาตร เป็น นิสัคคิยปาจิตตีย์

เรื่องภิกษุณีฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๕๔] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า บาตร มีสองชนิด คือบาตรเหล็ก ๑ บาตรดินเผา ๑.

ขนาดของบาตร

บาตรมี ๓ ขนาด คือ บาตรขนาดใหญ่ ๑ บาตรขนาดกลาง ๑ บาตร
ขนาดเล็ก ๑.

บาตรที่ชื่อว่าขนาดใหญ่ จูข้าวสุกแห่งข้าวสารกึ่งอาพหกะ ของเคี้ยว
เท่าส่วนที่สี่แห่งข้าวสุก และกับข้าวพอสสมควรแก่ข้าวสุกนั้น.

บาตรที่ชื่อว่าขนาดกลาง จูข้าวสุกแห่งข้าวสารหนึ่งนาฬิ ของเคี้ยวเท่า

ส่วนที่สี่แห่งข้าวสุก และกับข้าวพอสมควรแก่ข้าวสุกนั้น.

บาตรที่ชื่อว่า ขนาดเล็ก จูข้าวสุกแห่งข้าวสารหนึ่งปีตะ ของเคี้ยว
เท่าส่วนที่สี่แห่งข้าวสุก และกับข้าวพอสสมควรแก่ข้าวสุกนั้น .

ใหญ่กว่านั้นไม่ใช่บาตร เล็กกว่านั้นก็ไม่ใช่บาตร.

บทว่า พึงทำการสังฆม คือ ไม่ได้อธิษฐาน ไม่ได้วิภ.

บาตรเป็นนิสัคคิยะ คือ เป็นนิสัคคิย์พร้อมกับเวลาอรุณขึ้น จำต้อง
เสียดละแก่สงฆ์ คณะ หรือภิกษุณิรูปหนึ่ง.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลบาตรเป็นนิสัคคิย์นั้น ภิกษุณิพึงเสียดละ
อย่างนี้.

วิธีเสียดละ

เสียดละแก่สงฆ์

[๕๕] ภิกษุณิรูปนั้นพึงเข้าไปหาสงฆ์ ห่มผ้าอุตตราสงค์เฉียงบ่า
กราบทำภิกษุณิผู้แก่พรรษาว่าทั้งหลาย แล้วนั่งกระโห่ประนมมือ กล่าว
อย่างนี้ว่าแม่เจ้า เจ้าข้า บาตรใบนี้ของข้าพเจ้าล่วงราตรีแล้ว เป็นของจำจะ
สละ ข้าพเจ้าสละบาตรใบนี้แก่สงฆ์ ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ ภิกษุณิผู้
ฉลาด ผู้สามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนบาตรที่เสียดละให้ด้วยญัตติกรรมวาจาว่า
แม่เจ้าเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า บาตรใบนี้ของภิกษุณิมีชื่อนี้ เป็นของจำ
จะสละ เธอสละแล้วแก่สงฆ์ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงให้
บาตรใบนี้แก่ภิกษุณิมีชื่อนี้ ดังนี้.

เสียดละแก่คณะ

[๕๖] ภิกษุณิรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุณิหลายรูป ห่มผ้าอุตตราสงค์
เฉียงบ่า กราบทำภิกษุณิผู้แก่พรรษาว่าทั้งหลาย แล้วนั่งกระโห่ประนมมือ
กล่าวอย่างนี้ว่า

แม่เจ้า เจ้าข้า บาตรใบนี้ของข้าพเจ้า ล่วงราตรีแล้ว เป็นของจำจะ
จะสละ ข้าพเจ้าสละบาตรใบนี้แก่แม่เจ้าทั้งหลาย.

ครั้นสละแล้ว พึงแสดงอาบัติ ภิกษุณีผู้ฉลาดผู้สามารถพึงรับอาบัติ
พึงคืนบาตรที่เสียสละให้ด้วยญัตติกรรมวาจาว่า ขอแม่เจ้าทั้งหลายจงฟังข้าพเจ้า
บาตรใบนี้ของภิกษุณีมีชื่อนี้ เป็นของจำจะสละ เธอสละแล้วแก่แม่เจ้าทั้งหลาย
ถ้าความพร้อมพรั่งของแม่เจ้าทั้งหลายถึงที่แล้ว แม่เจ้าทั้งหลายพึงให้บาตรใบนี้
แก่ภิกษุณีมีชื่อนี้ ดังนี้.

เสียสละแก่ภิกษุณีรูปหนึ่ง

[๕๗] ภิกษุณีสรูปนั้น พึงเข้าไปหาภิกษุณีสรูปหนึ่ง ห่มผ้าอุตตราสงค์
เลวียงบ่า นั่งกระห่มประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า แม่เจ้า เจ้าข้า บาตรใบนี้
ของดิฉันล่วงราตรีแล้ว เป็นของจำจะสละ ดิฉันสละบาตรใบนี้แก่แม่เจ้า ครั้น
สละแล้วพึงแสดงอาบัติ ภิกษุณีผู้รับเสียสละนั้นพึงรับอาบัติ พึงคืนบาตรที่เสีย
สละให้ด้วยคำว่า ข้าพเจ้าให้บาตรใบนี้แก่แม่เจ้า ดังนี้.

บทภาษณีย์

นิสัคคียปาจิตติย

[๕๘] บาตรล่วงราตรีแล้ว ภิกษุณีสำคัญว่า ล่วงแล้ว เป็นนิสัคคีย
ต้องอาบัติปาจิตติย.

บาตรล่วงราตรีแล้ว ภิกษุณีสงสัย เป็นนิสัคคีย ต้องอาบัติปาจิตติย.

บาตรล่วงราตรีแล้ว ภิกษุณีสำคัญว่า ยังไม่ล่วง เป็นนิสัคคีย ต้อง
อาบัติปาจิตติย.

บาตรยังไม่ได้อธิษฐาน ภิกษุณีสำคัญว่า อธิษฐานแล้ว เป็นนิสัคคีย
ต้องอาบัติปาจิตติย.

บาตรยังไม่ได้วิกัป ภิกษุณีสำคัญว่าวิกัปแล้ว เป็นนิสสัคคีย์ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บาตรยังไม่ได้สละให้ไป ภิกษุณีสำคัญว่า สละให้ไปแล้ว เป็นนิสสัคคีย์ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บาตรยังไม่สูญ ภิกษุณีสำคัญว่า สูญแล้ว เป็นนิสสัคคีย์ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บาตรไม่หาย ภิกษุณีสำคัญว่า หายแล้ว เป็นนิสสัคคีย์ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บาตรไม่แตก ภิกษุณีสำคัญว่า แตกแล้ว เป็นนิสสัคคีย์ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บาตรไม่ถูกลักไป ภิกษุณีสำคัญว่า ถูกลักไปแล้ว เป็นนิสสัคคีย์ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ติกะทุกกฏ

[๕๕] บาตรเป็นนิสสัคคีย์ ภิกษุณียังไม่ได้สละ ไร้สอย ต้องอาบัติทุกกฏ.

บาตรยังไม่ล่วงราตรี ภิกษุณีสำคัญว่า ล่วงแล้ว ไร้สอย ต้องอาบัติทุกกฏ.

บาตรยังไม่ล่วงราตรี ภิกษุณีสงสัย ไร้สอย ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

บาตรยังไม่ล่วงราตรี ภิกษุณีสำคัญว่า ยังไม่ล่วง ไร้สอย ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๑๐๐] ภายในอรุณขึ้น ภิกษุณีอธิษฐาน ๑ วิภัง ๑ สละให้ไป ๑
สูญ ๑ หาย ๑ แตก ๑ ถูกขโมยแย่งชิงเอาไป ๑ เพื่อนถือวิสาสะเอาไป ๑
วิกัลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

เรื่องไม่ยอมคืนบาตรให้

[๑๐๑] สมัยต่อมา ภิกษุณีฉัพพัคคีย์ไม่ยอมคืนบาตรที่เสียสละให้
ภิกษุทั้งหลาย กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ
ทั้งหลาย บาตรที่ภิกษุณีเสียสละแล้วจะไม่คืนให้ไม่ได้ รูปใดไม่ยอมคืนให้
ต้องอาบัติทุกกฏ.

ปิตตวรรค สิกขาบทที่ ๑ จบ

อรรถกถาติงสกัณฑ์

**ธรรมเหล่าใดชื่อนิสสัคคีย์ ๓๐ ที่
พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงประกาศไว้แล้ว แก่
พวกภิกษุณี บัดนี้ จะมีวรรณานุกรมติงส-
นิสสัคคีย์ธรรมเหล่านั้น ดังต่อไปนี้.**

อรรถกถานิสสัคคีย์ปาจิตติย

อรรถกถापิตตวรรค สิกขาบทที่ ๑

จำพวกภาษณะ เรียกว่า **อามัตตา** ในคำว่า **อามตฺติกาปณ** นี้.
พวกชนผู้ขายภาษณะเหล่านั้น ตรัสเรียกว่า **อามัตติกา**. ร้านค้าของชนเหล่านั้น
ชื่อว่า **อามัตติกาปณะ**. อีกอย่างหนึ่ง ความว่า ออกร้านค้าขาย
ภาษณะนั้น.

สองบทว่า **ปตฺตสนฺนิจฺจ** **กรยุย** คือ ฟังกระทำการสั่งสมบาตร
ความว่า เก็บบาตรไว้ไม่อธิษฐาน หรือไม่วิกัปตลอควันหนึ่ง. คำที่เหลือ
บัพฑิตพิงทราบ โดยนัยดังที่ตรัสไว้แล้วในมหาวิภังค์นั้นแล. แต่มีความแปลก
กันเพียงเท่านี้ คือ ในมหาวิภังค์นั้น ได้บริหาร ๑๐ วัน ในสิกขาบทนี้
(บริหาร) แม้วันเดียวก็ไม่มี. คำที่เหลือเป็นเช่นเดียวกันนั้นแล.

แม้สิกขาบทนี้ ก็มีสมุฏฐานคฺจกฐินสิกขาบท เกิดขึ้นทางกายกับวาจา
๑ ทางกายวาจากับจิต ๑ เป็นกิริยา โนสัณฺญาวิโมกข์ อจิตตกะ ปิณณตติ-
วัชชะ กายกรรม วชิกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ ฉะนีแล.

อรรถกถापิตตวรรค สิกขาบทที่ ๑ จบ

ปิตตวรรค สิกขาบทที่ ๒

เรื่องภิกษุณีถูกลนันทา

[๑๐๒] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีหลายรูปด้วยกัน จำพรรษาอยู่ในอาวาสใกล้หมู่บ้านแห่งหนึ่ง เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวัตรและอิริยาบถ แต่มีผ้าเก่า มีจีวรเศร้าหมอง ได้พากันไปสู่พระนครสาวัตถี พวกอุบาสกอุบาสิกาเห็นภิกษุณีเหล่านั้นแล้วคิดว่า ภิกษุณีเหล่านี้เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวัตรและอิริยาบถ แต่มีผ้าเก่า มีจีวรเศร้าหมอง ท่านเหล่านี้เห็นจักถูกผู้ร้ายแย่งชิง แล้วได้ถวายอกาสจีวรแก่ภิกษุณีสงฆ์ ภิกษุณีถูกลนันทา อธิษฐานว่า กฐินพวกเรากรานแล้ว ผ้านี้เป็นกาลจีวร แล้วให้แจกกันเอง.

อุบาสกอุบาสิกาทั้งหลายพบเห็นภิกษุณีเหล่านั้นแล้วได้ถามว่า แม่เจ้าทั้งหลายได้จีวรแล้วหรือ.

ภิกษุณีเหล่านั้นตอบว่า อาวุโสทั้งหลาย พวกดิฉันไม่ได้จีวร เพราะแม่เจ้าถูกลนันทาอธิษฐานว่า กฐินพวกเรากรานแล้ว ผ้านี้เป็นกาลจีวร แล้วให้แจกกันเอง.

อุบาสกอุบาสิกาทั้งหลายพากันเพ่งโทษ ดิเตียน โพนทะนาว่า ไฉนแม่เจ้าถูกลนันทาจึงได้อธิษฐานผ้าอกาสจีวร ว่าเป็นกาลจีวร แล้วให้แจกกันเองเล่า ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินอุบาสกอุบาสิกาเหล่านั้น พากันเพ่งโทษดิเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มกน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ดิเตียน โพนทะนาว่า ไฉนแม่เจ้าถูกลนันทาจึงได้อธิษฐานผ้าอกาสจีวร ว่าเป็นกาลจีวร แล้วให้

แจกกันเองเล่า ครั้นแล้ว ภิกษุณีเหล่านั้นได้แจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย ๆ ได้กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า ภิกษุณีอุลลันทาอธิษฐานผ้ากาลจีวร ว่าเป็นกาลจีวร แล้วให้แจกกันเอง จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉน ภิกษุณีอุลลันทาจึงได้อธิษฐานผ้ากาลจีวร ว่าเป็นกาลจีวร แล้วให้แจกกันเองเล่า การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๒๗. ๒. อนึ่ง ภิกษุณีใด อธิษฐานผ้ากาลจีวร ว่าเป็นกาลจีวร แล้วแจกกัน เป็นนิสัคคิยปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีอุลลันทา จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๑๐๓] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า **อกาลจิวร** คือ เมื่อไม่ได้กรานกฐิน จิวรเกิดได้ถึง ๑๑ เดือน เมื่อได้กรานกฐินแล้ว จิวรเกิดได้ตลอด ๗ เดือน จิวรที่เขาเจาะจงถวายแม่ในกาล นี้ก็ชื่อว่าอกาลจิวร.

ภิกษุณีอธิษฐานว่าเป็นกาลจิวร แล้วให้แจกกัน เป็นทุกกฐาในประโยค เป็นนิสัคคีย์ด้วยได้จิวรมา ต้องเสียดละแก่สงฆ์ คณะ หรือภิกษุณีรูปหนึ่ง.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลจิวรเป็นนิสัคคีย์นั้น ภิกษุณีพึงเสียดละอย่างนี้.

วิธีเสียดละ

เสียดละแก่สงฆ์

ภิกษุณีสรูปนั้นพึงเข้าไปหาสงฆ์... แม่เจ้า ๆ ข้า อกาลจิวรผีนีของข้าพเจ้า อธิษฐานว่าเป็นกาลจิวร แล้วแจกกัน เป็นของจำจะสละ ข้าพเจ้าสละอกาลจิวรผีนีแก่สงฆ์... สงฆ์พึงให้อกาลจิวรผีนีแก่ภิกษุณีมีชื่อนี้ ดังนี้.

เสียดละแก่คณะ

ภิกษุณีสรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุณีหลายรูป... แม่เจ้าทั้งหลายพึงให้อกาลจิวรผีนีแก่ภิกษุณีมีชื่อนี้ ดังนี้.

เสียดละแก่ภิกษุณีรูปหนึ่ง

ภิกษุณีสรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุณีรูปหนึ่ง... ข้าพเจ้าให้อกาลจิวรผีนีแก่แม่เจ้า ดังนี้.

บทภาษณีย์

ติกะนิสัคคียปาจิตติย

[๑๐๔] อกาลจิวร ภิกษุณีสำคัญว่าเป็นอกาลจิวร อธิษฐานเป็นกาลจิวรแล้วแจกกัน เป็นนิสัคคีย์ ต้องอาบัติปาจิตติย.

อกาลจิวร ภิกษุณีสงฆ์ อธิษฐานเป็นกาลจิวร แล้วแจกกัน เป็น
นิสสัคคีย์ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

อกาลจิวร ภิกษุณีสำคัญว่ากาลจิวร อธิษฐานว่าเป็นกาลจิวร แล้ว
แจกกัน เป็นนิสสัคคีย์ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ทุกะทุกกฏ

กาลจิวร ภิกษุณีสำคัญว่า เป็นอกาลจิวร ต้องอาบัติทุกกฏ.

กาลจิวร ภิกษุณีสงฆ์ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

กาลจิวร ภิกษุณีสำคัญว่าเป็นกาลจิวร ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๑๐๕] สำคัญอกาลจิวรว่าเป็นอกาลจิวร ให้แจกกัน ๑ สำคัญกาล-
จิวรว่าเป็นกาลจิวร ให้แจกกัน ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติ

ปัตตวรรค สิกขาบทที่ ๒ จบ

อรรถกถาปัตตวรรค สิกขาบทที่ ๒

วินิจฉัย ในสิกขาบทที่ ๒ พึงทราบดังนี้:-

บทว่า **ทฺฐุโจลา** แปลว่า มีผ้าผิดสี ความว่า มีผ้าเก่า.

บทว่า **อปฺยยาหิ** ตั้คบทว่า **อปี อฺยยาหิ** แปลว่า แม่เจ้าทั้งหลาย (ได้จิวรแล้ว) หรือ ?

สองบทว่า **อาทิสฺสั ทินฺนุ** มีความว่า จิวรที่เขากล่าวถวายว่า พวกภิกษุณีผู้มาถึงแล้ว จงแบ่งกันเถิด ดังนี้บ้าง หรือกล่าวถวายว่า ข้าพเจ้า ถวายผ้านี้แก่คณะ ถวายผ้านี้แก่ท่านทั้งหลาย ดังนี้บ้าง หรือถวายวางไว้ใกล้เท้า เพราะความต้องการจะถวายบ้าง ชื่อว่าเป็นจิวรที่เขาถวายเจาะจง จิวรนั้นจัดเป็นอกาลจิวรแม่ทั้งหมด. แต่จิวรที่ได้แล้วอย่างนี้ว่า ข้าพเจ้าถวายแก่แม่เจ้า พึงน้อมไปตามที่เขาถวายนั่นแหละ. คำที่เหลือ ตื่นทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๓ เป็นกิริยา สัจญญาวิโมกข์ สจิตตกะ โลก-
วัชชะ กายกรรม วจกรรม อกุศลจิต มีเวทนา ๓ ฉะนี้แล.

อรรถกถาปัตตวรรค สิกขาบทที่ ๓ จบ

ปัดตวรรค สิกขาบทที่ ๓

เรื่องภิกษุณีอุลลันทา

[๑๐๖] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีอุลลันทาทับภิกษุณีรูปหนึ่ง ได้เปลี่ยนจิวรกันห่ม ส่วนภิกษุณีรูปนั้นพับจิวรที่เปลี่ยนกันนั้น แล้วเก็บไว้ ภิกษุณีอุลลันทาได้ถามภิกษุณีรูปนั้นดังนี้ว่า แม่เจ้า จิวรที่เธอเปลี่ยนกันกับดิฉันนั้นอยู่ที่ไหน จึงภิกษุณีรูปนั้นนำจิวรผืนนั้นออกมาแสดงแก่ภิกษุณีอุลลันทา ๆ จึงพูดกะภิกษุณีรูปนั้นดังนี้ว่า แม่เจ้า เธอจงรับจิวรของเธอไป จงนำจิวรของดิฉันผืนนั้นมา นี่จิวรของเธอ ก็ต้องเป็นของเธอ นั้นจิวรของดิฉัน ก็ต้องเป็นของดิฉัน เธอจงนำจิวรผืนนั้นของดิฉันมา จงนำจิวรของเธอกลับไป ดังนี้ แล้วได้ชิงเอาคืนมา จึงภิกษุณีรูปนั้นได้แจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุณีทั้งหลาย.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษติเตียนโพนทะนาว่า ไฉนแม่เจ้าอุลลันทาเปลี่ยนจิวรกันกับภิกษุณีแล้ว จึงได้ชิงเอาคืนมาเล่า ครั้นแล้วได้แจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย ๆ ได้กราบทูลเรื่องนั้นแก่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ชาวว่า ภิกษุณีอุลลันทาเปลี่ยนจิวรกันกับภิกษุณีแล้วชิงเอาคืนมา จริงหรือ. ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณี
ถูกลนันทาเปลี่ยนจิวรกันกับภิกษุณีแล้ว โฉนจึงได้ชิงเอาคืนมาเถา การกระทำ
ของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง
อย่างนี้ ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๒๘. ๓. อนึ่ง ภิกษุณีใด เปลี่ยนจิวรกันกับภิกษุณีแล้ว
นางพูดขึ้นในภายหลังอย่างนี้ว่า แม่เจ้า เธอจงรับจิวรของเธอไป
จงนำจิวรของดิฉันผืนนั้นมา นี่จิวรของเธอก็ต้องเป็นของเธอ นั้น
จิวรของดิฉันก็ต้องเป็นของดิฉัน เธอจงนำจิวรผืนนั้นของดิฉันมา
จงนำจิวรของเธอกลับไป ดังนี้ ชิงเอามาก็ดี ให้ชิงเอามาก็ดี เป็น
นิสัคคียปาจิตติย.

เรื่องภิกษุณีถูกลนันทา จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๑๐๗] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

บทว่า กับภิกษุณี คือ กับภิกษุณีสรูปอื่น.

ที่ชื่อว่า จีวร ได้แก่ ผ้า ๖ ชนิด ชนิดใดชนิดหนึ่ง ซึ่งเข้าองค์
กำหนดแห่งผ้าต้องวิกัปเป็นอย่างต่ำ.

บทว่า **เปลี่ยน** คือ เปลี่ยนจิวรเนื้อไม่ดีกับจิวรเนื้อดี หรือจิวรเนื้อดีกับจิวรเนื้อไม่ดี.

บทว่า **ชิงเอามา** คือ ชิงเอามาเอง เป็นนิสัคคีย์.

บทว่า **ให้ชิงเอามา** คือ ใช้คนอื่น ต้องอาบัติทุกกฏ ตั้งครั้งเดียว ชิงเอามาแม้มากครั้ง ก็เป็นนิสัคคีย์ ต้องเสียสละแก่สงฆ์ คณะ หรือภิกษุณีรูปหนึ่ง.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลจิวรนั้น ภิกษุณีพึงเสียสละอย่างนี้.

วิธีเสียสละ

เสียสละแก่สงฆ์

ภิกษุณิรูปนั้นพึงเข้าไปหาสงฆ์... แม่เจ้า จิวรผืนนี้ของข้าพเจ้าเปลี่ยนกันกับภิกษุณีแล้วชิงเอาคืนมา เป็นของจำจะสละ ข้าพเจ้าสละจิวรผืนนี้แก่สงฆ์... สงฆ์พึงให้จิวรผืนนี้ แก่ภิกษุณีมีชื่อนี้ ดังนี้.

เสียสละแก่คณะ

ภิกษุณิรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุณีหลายรูป... แม่เจ้าทั้งหลาย พึงให้จิวรผืนนี้แก่ภิกษุณีมีชื่อนี้ ดังนี้.

เสียสละแก่ภิกษุณีรูปหนึ่ง

ภิกษุณิรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุณีรูปหนึ่ง... ข้าพเจ้าให้จิวรผืนนี้แก่แม่เจ้า ดังนี้.

บทภาษณีย์

ติกะนิสัคคิยปาจิตตีย์

[๑๐๘] อุปสัมบัน ภิกษุณีสำคัญว่า อุปสัมบัน เปลี่ยนจิวรกันแล้ว
ซึ่งเอามาก็ดี ให้ซึ่งเอามาก็ดี เป็นนิสัคคิย ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

อุปสัมบัน ภิกษุณีสงสัย เปลี่ยนจิวรกันแล้ว ซึ่งเอามาก็ดี ให้ซึ่ง
เอามาก็ดี เป็นนิสัคคิย ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

อุปสัมบัน ภิกษุณีสำคัญว่า อนุปสัมบัน เปลี่ยนจิวรกันแล้ว ซึ่ง
เอามาก็ดี ให้ซึ่งเอามาก็ดี เป็นนิสัคคิย ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ปัญจกะทุกกฏ

ภิกษุณีเปลี่ยนบริหารอย่างอื่น แล้วซึ่งเอามาก็ดี ให้ซึ่งเอามาก็ดี ต้อง
อาบัติทุกกฏ.

ภิกษุณีเปลี่ยนจิวรก็ดี บริหารอย่างอื่นก็ดี กับอนุปสัมบัน แล้วซึ่ง
เอามาก็ดี ให้ซึ่งเอามาก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนุปสัมบัน ภิกษุณีสำคัญว่า อุปสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนุปสัมบัน ภิกษุณีสงสัย ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนุปสัมบัน ภิกษุณีสำคัญว่า อนุปสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๑๐๙] ภิกษุณีผู้รับเปลี่ยนนุ่งคั้นให้เอง หรือถือวิสาสะต่อภิกษุณีผู้
รับเปลี่ยนนุ่ง ๑ วิกถจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ปัตตวรรค สิกขาบทที่ ๓ จบ

อรรถกถาปัตตวรรค สิกขาบทที่ ๓

วินิจฉัย ในสิกขาบทที่ ๓ พึงทราบดังนี้ :-

บทว่า **หนุท** แปลว่า เชิญท่านรับไป.

สองบทว่า **สย อจฺฉินฺหติ** มีความว่า เมื่อภิกษุณีให้จีวรผืนเดียว แล้วชิงมาผืนเดียว เป็นนิสสัยด้วยตัวเดียว ในจีวรมากผืน ก็เป็นนิสสัยด้วยมากตัว. ถ้าว่า ชิงเอาจีวรหลายผืนที่เขาพับเก็บไว้รวมกัน เป็นอาบัติตามจำนวนวัตถุ. แต่ในจีวรหลายผืนที่เขาห่อรวมกันไว้เป็นอาบัติเดียวเท่านั้น. คำที่เหลือ ตื่นทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๓ เป็นกิริยา สัจจวิโมกข์ สจิตตกะ โลก-
วัชชะ กายกรรม วจีกรรม อกุศลจิต เป็นทุกขเวทนา ฉะนั้นแล.

อรรถกถาปัตตวรรค สิกขาบทที่ ๓ จบ

ปัตตวรรค สิกขาบทที่ ๔

เรื่องภิกษุณีถูกลนันทา

[๑๑๐] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีถูกลนันทาอาพาธ มีอุบาสกคนหนึ่งเข้าไปเยี่ยมภิกษุณีถูกลนันทาถึงสำนัก แล้วได้ถามนางดังนี้ว่า ข้าแต่แม่เจ้า ท่านไม่สบายหรือ จงกรุณาใช้ข้าพเจ้าให้นำของสิ่งใดมาถวาย.

นางตอบว่า อาวุโส ฉันต้องการเนยใส.

อุบาสกนั้น จึงได้ไปนำเนยใสราคาหนึ่งกหาปณะ จากร้านของชาวตลาดคนหนึ่ง มาถวายภิกษุณีถูกลนันทา.

นางกล่าวอย่างนี้ว่า อาวุโส ความต้องการของฉันไม่ใช่เนยใส ฉันต้องการน้ำมัน.

อุบาสกนั้น จึงได้เดินกลับเข้าไปหาชาวตลาดคนนั้นแล้วบอกกะเขาดังนี้ว่า แม่เจ้าไม่ต้องการเนยใสจะ ต้องการน้ำมัน ขอท่านจงรับคืนเนยใสของท่าน โปรดให้นำน้ำมันแก่ข้าพเจ้า.

ชาวตลาดตอบว่า นี้นาย ถ้าพวกข้าพเจ้าจ้กรับสิ่งของที่ขายไปแล้วคืนมาอีก เมื่อไรสินค้าของพวกข้าพเจ้าจึงจ้กขายหมดไป เนยใสท่านซื้อไปด้วยราคาเนยใสแล้ว จงนำราคาค่าน้ำมันมา จึงจ้กนำน้ำมันไปได้.

อุบาสกผู้นั้นจึงเพ่งโทษ คิดเทียบ โพนทะนาขึ้นในทันใดนั้นแล้วว่า แม่เจ้าถูกลนันทาออกปากขอของอย่างหนึ่งแล้ว ไฉนจึงได้ออกปากขอของอย่างอื่นอีกเล่า.

ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินอุบาสนั้นเฟงโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เฟงโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนแม่เจ้า ถูลนันทาออกปากขอของอย่างหนึ่งได้แล้ว จึงได้ออกปากขอของอย่างอื่นอีกเล่า แล้วได้แจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย ๆ ได้กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า ภิกษุณีถูลนันทาออกปากขอของอย่างหนึ่งได้แล้ว ออกปากขอของอย่างอื่นอีก จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉน ภิกษุณีถูลนันทาออกปากขอของอย่างหนึ่งได้แล้ว จึงได้ออกปากขอของอย่างอื่นอีกเล่า การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๒๕. ๔. อนึ่ง ภิกษุณีใด ออกปากขอของอย่างหนึ่งได้แล้ว พึงออกปากขอของอย่างอื่นอีก เป็นนิสัคคิยปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีถูลนันทา จบ

ติกขาบทวิภังค์

[๑๑๑] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

บทว่า ออกปากขอของอย่างหนึ่งได้แล้ว คือ ขอของสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้แล้ว.

บทว่า ฟังออกปากขอของอย่างอื่นอีก ความว่า เว้นของอย่างใดอย่างหนึ่งที่ขอแล้วนั้น ขอของอย่างอื่นอีก เป็นทุกกฐในประโยค เป็นนิสัคคิยด้วยได้ของมา ต้องเสียดสแก่สงฆ์ คณะ หรือภิกษุณีรูปหนึ่ง.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็เลขของที่ขอได้มานั้น ภิกษุณีฟังเสียดสอย่างนี้.

วิธีเสียดส

เสียดสแก่สงฆ์

ภิกษุณีรูปนั้นฟังเข้าไปหาสงฆ์... แม่เจ้า ของอย่างอื่นอีก สิ่งนี้ของข้าพเจ้าฯ ขอของอย่างหนึ่งได้แล้ว จึงขอได้มา เป็นของจำจะสละ ข้าพเจ้าสละของอย่างอื่นอีก สิ่งนี้แก่สงฆ์... สงฆ์ฟังให้ของอย่างอื่นอีก สิ่งนี้แก่ภิกษุณีมีชื่อนี้ ดังนี้.

เสียดสแก่คณะ

ภิกษุณีรูปนั้นฟังเข้าไปหาภิกษุณีหลายรูป... แม่เจ้าทั้งหลาย ฟังให้ของอย่างอื่นอีก สิ่งนี้แก่ภิกษุณีมีชื่อนี้ ดังนี้.

เสียดละแก่ภิกษุณีรูปหนึ่ง

ภิกษุณีรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุณีรูปหนึ่ง... ข้าพเจ้าให้ของอย่างอื่น
อีกสิ่งนี้แก่แม่เจ้า ดังนี้.

บทภาษณีย์

ติกะนิสสัคคียปาจิตติย

[๑๑๒] ของอย่างหนึ่ง ภิกษุณีสำคัญว่า ของอย่างหนึ่ง ขอของอย่าง
อื่นอีก เป็นนิสสัคคีย์ ต้องอาบัติปาจิตติย

ของอย่างหนึ่ง ภิกษุณีสงสัย ขอของอย่างอื่นอีก เป็นนิสสัคคีย์
ต้องอาบัติปาจิตติย.

ของอย่างหนึ่ง ภิกษุณีสำคัญว่า มิใช่ของอย่างหนึ่ง ขอของอย่างอื่นอีก
เป็นนิสสัคคีย์ ต้องอาบัติปาจิตติย.

ทุกะทุกกฏ

มิใช่ของอย่างหนึ่ง ภิกษุณีสำคัญว่า ของอย่างหนึ่ง ต้องอาบัติทุกกฏ
มิใช่ของอย่างหนึ่ง ภิกษุณีสงสัย ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

มิใช่ของอย่างหนึ่ง ภิกษุณีสำคัญว่า มิใช่ของอย่างหนึ่ง ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๑๑๓] ขอของสิ่งหนึ่งนั้น และขอแถมของอื่นอีกอย่างรวมกัน ๑
แสดงอนิสงส์แล้วขอ ๑ วิกถจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ปีตวรรค ลิกขบทที่ ๔ จบ

อรรถกถาปัตตวรรค สิกขาบทที่ ๔

วินิจฉัย ในสิกขาบทที่ ๔ พึงทราบดังนี้:-

บทว่า กยณ แปลว่า ด้วยราคา. ได้ยินว่า ภิกษุณีซื้ออุลตนั้นทานั้น เข้าใจอยู่ว่า อุบาทกนั้นกินเนยใสที่ซื้อมาแล้ว จักนำเมื่อน้ำมันมาได้ จึงได้กล่าว คำนี้ว่า อาวุโส! ฉันไม่มีความต้องการด้วยเนยใส ฉันต้องการน้ำมัน.

บทว่า วิญญาเปตุวา ได้แก่ บอกให้รู้แล้ว หรือออกปากขอ แล้วว่า ท่านจงนำของชื่อนี้มา.

สองบทว่า ตยฺजेว วิญญาเปติ มีความว่า สิ่งใดที่ตนขอก่อน สิ่งนั้นน้อยไปไม่เพียงพอ เพราะฉะนั้น จึงขอของนั้นนั้นแลเพิ่ม.

สองบทว่า อญฺญจ วิญญาเปติ มีความว่า ถ้าว่าตนขอเนยใส ไว้ก่อน แต่เพราะหมอพุดว่า จะต้องเจียวคู่กัน (เจียวรวมเข้าด้วยกัน) จึงมีความต้องการด้วยน้ำมัน เพราะฉะนั้น จึงขอแถมแม่ของอื่นอย่างนี้ว่า เรามีความต้องการน้ำมันด้วย.

ข้อว่า อานิสฺสํ ทสฺเสตุวา วิญญาเปติ มีความว่า ถ้าหากว่า เนยใสที่เขานำมามีราคาถึงกหาปณะ ภิกษุณีแสดงอานิสงส์แล้ว ขออย่างนี้ว่า ด้วยราคาเท่านี้ จะได้น้ำมัน ๒ เท่า และกิจนี้จะสำเร็จได้ตลอดไป แม้ด้วย น้ำมันนี้ เพราะฉะนั้น ท่านจงนำน้ำมันมาเถิด. คำที่เหลือ ตั้นทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๖ เป็นทั้งกิริยาทั้งอกิริยา เป็นโนสัจญญาวิโมกข์ อจิตตกะ ปิณณตติวัชชะ กายกรรม วจกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ ฉะนีแล.

อรรถกถาปัตตวรรค สิกขาบทที่ ๔ จบ

ปัดตวรรค ลิกขาบทที่ ๕

เรื่องภิกษุณีอุลลันทา

[๑๑๔] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีอุลลันทาอาพาธ จึงอุบายสกคนหนึ่งเข้าไปเยี่ยมภิกษุณีอุลลันทาถึงสำนัก แล้วได้ถามนางดังนี้ว่า ข้าแต่แม่เจ้า ร่างกายยังพอกทนได้อยู่หรือ ยังพอให้อัตภาพเป็นไปได้อยู่หรือ.

นางตอบว่า อาวุโส ฉันทนไม่ไหว ยังอัตภาพให้เป็นไปไม่ได้.

อุบายสกนั้นปวารณาว่า ข้าแต่แม่เจ้า ข้าพเจ้าจะฝากกหาปณะไว้ที่ร้านของชาวตลาดชื่อโน้น ท่านต้องการสิ่งใด พึงใช้ให้ใคร ๆ ไปนำสิ่งนั้นมาจากร้านนั้น.

ภิกษุณีอุลลันทาใช้สิกขมานารูปหนึ่งไปด้วยสั่งว่า แม่สิกขมานา เธอจงไปนำน้ำมันราคาหนึ่งกหาปณะ จากร้านของชาวตลาดชื่อโน้น.

นางสิกขมานานั้น จึงได้ไปนำน้ำมันราคาหนึ่งกหาปณะ จากร้านของชาวตลาดนั้นมาถวายแก่ภิกษุณีอุลลันทา.

ภิกษุณีอุลลันทาพูดอย่างนี้ว่า แม่สิกขมานา ความต้องการของฉันไม่ใช่ น้ำมัน ฉันต้องการเนยใส.

นางสิกขมานานั้น จึงได้เดินกลับเข้าไปหาชาวตลาดนั้น แล้วบอกกะเขาดังนี้ว่า ไม่ถูกความประสงค์จะ แม่เจ้าไม่ใช่ต้องการน้ำมัน ต้องการเนยใสขอท่านจงรับคินน้ำมันของท่าน โปรคให้เนยใสแก่ดิฉัน.

ชาวตลาดตอบว่า นี่แน่แม่คุณ ถ้าพวกฉันจ้กรับคืนสิ่งของที่ขายไปแล้วมาอีก เมื่อไรสินค้าของพวกฉันจึงจ้กขายได้ น้ำมันท่านซื้อไปด้วยราคาน้ำมัน แล้วจงนำราคาค่าเนยใสมา จึงจ้กนำเนยใสไปได้.

ขณะนั้นแล นางสิกขมานาได้ยื่นร้องให้.

ภิกษุทั้งหลาย ได้ถามนางสิกขมานานั้น ดังนี้ว่า แน่ แม่สิกขมานา เธอร้องให้เพราะเหตุไร.

นางสิกขมานานั้น จึงได้แจ้งเรื่องนั้นให้ทราบ.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โปนทะนาวา โฉนแม่เจ้าฤทธนนทาสั่งให้จ่ายของอย่างหนึ่งได้แล้ว จึงได้สั่งให้จ่ายของอย่างอื่นอีกเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ขาวว่าภิกษุณีฤทธนนทาสั่งให้จ่ายของอย่างหนึ่งได้แล้วสั่งให้จ่ายของอย่างอื่นอีกจริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉนภิกษุณีฤทธนนทาสั่งให้จ่ายของอย่างหนึ่งได้แล้ว จึงได้สั่งให้จ่ายของอย่างอื่นอีกเล่า การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๓๐. ๕. อนึ่ง ภิกษุณีใด สั่งให้จ่ายของอย่างหนึ่งแล้ว
สั่งให้จ่ายของอย่างอื่นอีก เป็นนิสสัคคียปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีอุตลนันทา จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๑๑๕] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

บทว่า สั่งจ่ายของอย่างหนึ่งแล้ว คือ สั่งให้จ่ายของอย่างใดอย่าง
หนึ่งแล้ว.

บทว่า สั่งให้จ่ายของอย่างอื่นอีก ความว่า เว้นของอย่างใดอย่าง
หนึ่งที่สั่งให้จ่ายนั้น สั่งให้จ่ายของสิ่งอื่นอีก เป็นทุกกฏในประโยค เป็นนิส-
สัคคีย์ ด้วยได้ของนั้นมา ต้องเสียสละแก่สงฆ์ คณะ หรือภิกษุณีรูปหนึ่ง.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็เลขของอย่างอื่นอีกที่ขอได้มานั้น อันภิกษุณีพึง
เสียสละอย่างนี้.

วิธีเสียสละ

เสียสละแก่สงฆ์

ภิกษุณีรูปนั้นพึงเข้าไปหาสงฆ์... แม่เจ้า ของอย่างอื่นอีก สิ่งนี้ของ
ข้าพเจ้า สั่งให้จ่ายของสิ่งหนึ่งแล้ว สั่งให้จ่ายได้มา เป็นของจำจะสละ ข้าพเจ้า
สละของอย่างอื่นอีก สิ่งนี้แก่สงฆ์... สงฆ์พึงให้ของอย่างอื่นอีก สิ่งนี้แก่
ภิกษุณีมีชื่อนี้ ดังนี้.

เสียดละแก่คณะ

ภิกษุณิรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุณีหลายรูป... แม่เจ้าทั้งหลาย พึงให้ของอย่างอื่นอีก สิ่งนี้แก่ภิกษุณีมีชื่อนี้ ดังนี้.

เสียดละแก่ภิกษุรูปหนึ่ง

ภิกษุณิรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุณิรูปหนึ่ง... ข้าพเจ้าให้ของอย่างอื่นอีก สิ่งนี้แก่แม่เจ้า ดังนี้.

บทภาษณีย์

ติกะนิสสัคคิยปาจิตตีย์

[๑๑๖] ของอย่างหนึ่ง ภิกษุณีสำคัญว่าของอย่างหนึ่ง สั่งให้จ่ายของอย่างอื่นอีก เป็นนิสสัคคิย ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ของอย่างหนึ่ง ภิกษุณีสงสัย สั่งให้จ่ายของอย่างอื่นอีก เป็นนิสสัคคิย ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ของอย่างหนึ่ง ภิกษุณีสำคัญว่า มิใช่ของอย่างหนึ่ง สั่งให้จ่ายของอย่างอื่นอีก เป็นนิสสัคคิย ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ทุกะทุกกฏ

มิใช่ของอย่างหนึ่ง ภิกษุณีสำคัญว่า ของอย่างหนึ่ง ต้องอาบัติทุกกฏ.

มิใช่ของอย่างหนึ่ง ภิกษุณีสงสัย ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

มิใช่ของอย่างหนึ่ง ภิกษุณีสำคัญว่า มิใช่ของอย่างหนึ่ง ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๑๑๗] สั่งให้จ่ายของสิ่งหนึ่งนั้น และสั่งให้จ่ายของสิ่งอื่นอีกอย่าง
รวมกัน ๑ แสดงอาณิสงส์แล้วสั่งให้จ่าย ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่
ต้องอาบัติแล.

ปัตตวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

อรรถกถापัตตวรรค สิกขาบทที่ ๕

วินิจฉัย ในสิกขาบทที่ ๕ พึงทราบดังนี้:-

ได้ยินว่า ภิกษุณีอุลลนันทานั้นสำคัญว่า กุลชิตานี้เป็นผู้มั่งคั่งเราบอก
อย่างนี้แล้ว จักเก็บน้ำมันนี้ไว้ นำแม่เนยใสจากเรือนแห่งตระกูลของตนมา
ถวายเรา จึงได้กล่าวคำว่า สิกขมาเน เป็นต้นนี้.

บทว่า เจตาเปตฺวา มีใจความเพียงว่า สั่งให้เข้าใจแล้วเท่านั้น.
คำที่เหลือทั้งหมดเป็นเช่นกับสิกขาบทที่ ๔ ทั้งนั้นแล.

อรรถกถापัตตวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

ปัดตวรรค สิกขาบทที่ ๖

เรื่องภิกษุณีหลายรูป

[๑๑๘] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวันอารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น พวกอุบาสกอุบาสิกาพากันรวบรวมสิ่งของเครื่องใช้ที่เขาเต็มใจทำบุญเพื่อเป็นมูลค่าจีวรสำหรับภิกษุณีสงฆ์ ผากไว้ที่ร้านพ่อค้าผ้าคนหนึ่ง แล้วได้เข้าไปหาภิกษุณีทั้งหลายกล่าวกันว่า แม่เจ้าทั้งหลาย เจ้าข้า กัมปยภันท์เพื่อประโยชน์แก่จีวร พวกข้าพเจ้าได้ผากไว้ที่ร้านพ่อค้าผ้าชื่อโน้น ขอท่านทั้งหลายกรุณาให้ไวยวัจกรไปนำจีวรจากร้านพ่อค้าผู้นั้นมาแจกกันเถิด เจ้าข้า.

ภิกษุณีทั้งหลายให้เปลี่ยนกัมปยภันท์นั้นเป็นเภสัช แล้วบริโภคนั้นส่วนตัว.

พวกอุบาสกอุบาสิกาารู้เรื่องแล้วพากันเฟงโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนภิกษุณีทั้งหลาย จึงได้ให้เปลี่ยนกัมปยภันท์ที่เขาถวายไว้เพื่อประโยชน์แก่ปัจจัยอย่างหนึ่ง อุทิสไว้อย่างหนึ่ง ซึ่งเขาตั้งใจถวายสงฆ์ เป็นปัจจัยอย่างอื่นไปเล่า...

ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินอุบาสกอุบาสิกาเหล่านั้นพากันเฟงโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เฟงโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนภิกษุณีทั้งหลาย จึงได้ให้เปลี่ยนกัมปยภันท์ที่เขาถวายไว้เพื่อประโยชน์แก่ปัจจัยอย่างหนึ่ง อุทิสไว้อย่างหนึ่งซึ่งเขาตั้งใจถวายสงฆ์ เป็นปัจจัยอย่างอื่นไปเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย
ข้าว่า ภิกษุณีทั้งหลายให้เปลี่ยนกับปียภันท์ที่เขาถวายเพื่อประโยชน์แก่ปัจฉัย
อย่างหนึ่ง อุทิศไว้อย่างหนึ่ง ซึ่งเขาตั้งใจถวายสงฆ์ เป็นปัจฉัยอย่างอื่นไป
จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉน
ภิกษุณีทั้งหลาย จึงได้ให้เปลี่ยนกับปียภันท์ที่เขาถวายไว้เพื่อประโยชน์แก่ปัจฉัย
อย่างหนึ่ง อุทิศไว้อย่างหนึ่ง ซึ่งเขาตั้งใจถวายสงฆ์ เป็นปัจฉัยอย่างอื่นไปแล้ว
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย การกระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใส
ของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลาย จงขกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง
อย่างนี้ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๓๑. ๖. อนึ่ง ภิกษุณีใด ให้เปลี่ยนซึ่งปัจฉัยอย่างอื่น ด้วย
กับปียภันท์ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าแก่ปัจฉัยอย่างหนึ่ง อุทิศไว้
อย่างหนึ่ง ซึ่งเขาตั้งใจถวายสงฆ์ เป็นนิสัคคิยาปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีหลายรูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๑๑๕] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

คำว่า ด้วยกัมปियภังค์ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่าง
หนึ่ง อุทิศไว้อย่างหนึ่ง คือที่เขาถวายไว้เพื่อประโยชน์แก่ปัจจัยอย่างอื่น.

บทว่า ซึ่งเขาตั้งใจถวายสงฆ์ คือ เพื่อประโยชน์แก่สงฆ์ ไม่ใช่
แก่คณะ ไม่ใช่แก่ภิกษุณีรูปหนึ่ง.

บทว่า ให้เปลี่ยนซึ่งปัจจัยอย่างอื่น ความว่า ทายกถวายกัมปिय-
ภังค์ไว้เพื่อประโยชน์แก่ปัจจัยใด เว้นปัจจัยนั้น ให้เปลี่ยนเป็นปัจจัยอย่างอื่น
เป็นทุกกฏในประโยค เป็นนิสสัคคีย์ด้วยได้ปัจจัยนั้นมา ต้องเสียสละแก่สงฆ์
คณะหรือภิกษุณีรูปหนึ่ง.

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลปัจจัยอย่างอื่นที่ได้มานั้น อันภิกษุณีพึง
เสียสละอย่างนี้.

วิธีเสียสละ

เสียสละแก่สงฆ์

ภิกษุณีรูปนั้นพึงเข้าไปหาสงฆ์...แม่เจ้า ปัจจัยอย่างอื่นนี้ ของข้าพเจ้า
ให้เปลี่ยนมาด้วยกัมปियภังค์ที่เขาถวายไว้เพื่อประโยชน์แก่ปัจจัยอย่างหนึ่ง
อุทิศไว้อย่างหนึ่ง ซึ่งเขาตั้งใจถวายสงฆ์ เป็นของจำจะสละ ข้าพเจ้าสละปัจจัย
อย่างอื่นนี้แก่สงฆ์... สงฆ์พึงให้ปัจจัยอย่างอื่นนี้ แก่ภิกษุณีมีชื่อนี้ ดังนี้.

เสียดละแก่คณะ

ภิกษุณีรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุณีหลายรูป... แม่เจ้าทั้งหลาย พึงให้
ปัจจัยอย่างอื่นนี้ แก่ภิกษุณีมีชื่อนี้ ดังนี้.

เสียดละแก่ภิกษุณีรูปหนึ่ง

ภิกษุณีรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุณีรูปหนึ่ง... ข้าพเจ้าให้ปัจจัยอย่าง
อื่นนี้ แก่แม่เจ้า ดังนี้.

บทภาษณีย์

ติกะนิสสัคคียปาจิตตีย์

[๑๒๐] กัปปิยภันฑ์ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง ภิกษุณี
สำคัญว่า เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง ให้เปลี่ยนเป็นปัจจัยอย่างอื่น
เป็นนิสสัคคีย์ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

กัปปิยภันฑ์ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง ภิกษุณีสงสัย
ให้เปลี่ยนเป็นปัจจัยอย่างอื่น เป็นนิสสัคคีย์ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

กัปปิยภันฑ์ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง ภิกษุณีสำคัญ
ว่าเขามีได้ถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง ให้เปลี่ยนเป็นปัจจัยอย่างอื่น
เป็นนิสสัคคีย์ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ได้ปัจจัยที่เสียดละแล้วคืนมา พึงน้อมไปในปัจจัยตามที่เขาถวายไว้
เดิม.

ทูกะทูกกฏ

มิใช่กัปปิยภันฑ์ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง ภิกษุณี
สำคัญว่าเขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง... ต้องอาบัติทูกกฏ.

มิใช่กัปปิยภันฑ์ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง ภิกษุณี
สงสัย... ต้องอาบัติทูกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

มิใช่กัปปิยภันฑ์ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง ภิกษุณี
สำคัญว่า เขาไม่ได้ถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๑๒๑] น้อมกัปปิยภันฑ์ที่เหลือไป ๑ ขออนุญาตจากเจ้าของ แล้ว
น้อมไป ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ปัตตวรรค สิกขาบทที่ ๖ จบ

อรรถกถापัตตวรรค สิกขาบทที่ ๖

วินิจฉัย ในสิกขาบทที่ ๖ พึงทราบดังนี้:-

คำว่า **จนุทกั** นี้ เป็นชื่อแห่งบริวาร (สิ่งของเครื่องใช้) ที่เขา
ถวายอันก่อให้เกิดความพอใจ และความชอบใจแก่คนเหล่านี้ แล้วถือเอา
อย่างนี้ว่า พวกเราจักทำกิจชอบธรรม (บุญกรรม) ชื่อนี้ท่านทั้งหลายจงให้
สิ่งของที่พวกท่านอาจจะให้ได้.

บทว่า **อณุตทฺถิเกณ** คือ ที่เขาถวายไว้เพื่อต้องการเป็นมูลค่าแก่ปัจจัยอย่างหนึ่ง.

บทว่า **อณฺตุทฺทิสิเกณ** คือ ที่เขาถวายเจาะจงไว้อย่างหนึ่ง.

บทว่า **สงฺฆิเกณ** คือ ที่เขาตั้งใจถวายแก่สงฆ์.

สองบทว่า **เสถกํ อุปเนติ** มีความว่า สั่งให้จ่ายปัจจัยที่เขาถวายกับปียกัณฑ์ไว้เป็นมูลค่า แล้วน้อมของที่เหลือไปเพื่อประโยชน์แก่ปัจจัยอื่น.

สองบทว่า **สามิเก อปฺโลเกตุวา** มีความว่า ขออนุญาตจากเจ้าของแล้วน้อมไปอย่างนี้ว่า พวกท่านถวายกับปียกัณฑ์ไว้เพื่อเป็นมูลค่าแห่งจีวรและจีวรของพวกเรามีอยู่ แต่มีความต้องการด้วยน้ำมันเป็นต้น .

บทว่า **อาปทาสุ** มีความว่า เพราะอันตรายเช่นนั้น พวกภิกษุณีพากันทิ้งวัดคอปยพหนี ในอันตรายมีรูปเห็นปานนั้น จะแลกเปลี่ยนสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ควรอยู่. คำที่เหลือ ตื่นทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๖ เป็นทั้งกิริยาทั้งอกิริยา โนสัณฺญาวิโมกข์ อจิตตกะ ปิณณัตติวัชชะ กายกรรม วจกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ ฉะนีแล.

อรรถกถาปัตตวรก สิกขาบทที่ ๖ จบ

ปัดตวรรค สิกขาบทที่ ๘

เรื่องภิกษุณีหลายรูป

[๑๒๒] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น พวกอุบาสกอุบาสิกาพากันรวบรวมสิ่งของเครื่องใช้ที่เขาเต็มใจทำบุญเพื่อเป็นมูลค่าจิวรสำหรับภิกษุณีสงฆ์ ผากไว้ที่ร้านพ่อค้าคนหนึ่ง แล้วได้เข้าไปหาภิกษุณีทั้งหลายกล่าวกันว่า แม่เจ้าทั้งหลาย เจ้าข้า กัปปิยกัณฑ์เพื่อเป็นมูลค่าจิวร พวกข้าพเจ้าผากไว้ที่ร้านพ่อค้าผ้าชื่อโน้น ขอท่านทั้งหลายกรุณาให้ไวยวัจกรไปนำจิวรจากร้านพ่อค้าผ้าผู้นั้นมาแจกกันเถิด เจ้าข้า.

ภิกษุณีทั้งหลายได้ขอให้เปลี่ยนกัปปิยกัณฑ์นั้นแหละเป็นเกสัชไปบริโภคเป็นส่วนตัว.

อุบาสกอุบาสิกาทั้งหลายทราบเรื่องแล้วพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้ให้เปลี่ยนกัปปิยกัณฑ์ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง อุทิสไว้อย่างหนึ่ง ซึ่งเขาตั้งใจถวายสงฆ์ ไปเป็นปัจจัยอย่างอื่น ทั้งขอมมาเป็นส่วนตัวด้วยเล่า.

ภิกษุณีทั้งหลายได้ยื่นอุบาสกอุบาสิกาเหล่านั้นเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษตีเตียนโพนทะนาว่า โฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้ให้เปลี่ยนกัปปิยกัณฑ์ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง อุทิสไว้อย่างหนึ่ง ซึ่งเขาตั้งใจถวายสงฆ์ ไม่เป็นปัจจัยอย่างอื่น ทั้งขอมมาเป็นส่วนตัวด้วยเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย
ข้าว่า ภิกษุณีทั้งหลายได้ให้เปลี่ยนกับปียภันท์ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่า
ปัจจัยอย่างหนึ่ง อุทิศไว้อย่างหนึ่ง ซึ่งเขาตั้งใจถวายสงฆ์ ไปเป็นปัจจัยอย่าง
อื่น ทั้งขอมาเป็นส่วนตัวด้วย จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉน
ภิกษุณีทั้งหลาย จึงได้ให้เปลี่ยนกับปียภันท์ ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัย
อย่างหนึ่ง อุทิศไว้อย่างหนึ่ง ซึ่งเขาตั้งใจถวายสงฆ์ ไปเป็นปัจจัยอย่างอื่น
ทั้งขอมาเป็นส่วนตัวด้วยเล่า การกระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความ
เลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงขกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง
อย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๓๒. ๗. อนึ่ง ภิกษุณีใด ให้เปลี่ยนซึ่งปัจจัยอย่างอื่น ด้วย
กับปียภันท์ที่เขาถวายเพื่อไว้เป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง อุทิศไว้อย่าง
หนึ่ง ซึ่งเขาตั้งใจถวายสงฆ์ แต่ขอมาเป็นส่วนตัว เป็นนิสัคคิย-
ปาจิตตีย์

เรื่องภิกษุณีหลายรูป จบ

ลักษณะทวิภังค์

[๑๒๓] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

คำว่า ด้วยกัมปियภังค์ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่าง
หนึ่ง อุทิศไว้อย่างหนึ่ง คือ เขาถวายไว้เพื่อประโยชน์แก่ปัจจัยอย่างหนึ่ง

บทว่า ซึ่งเขาตั้งใจถวายสงฆ์ คือ เพื่อประโยชน์แก่สงฆ์ ไม่ใช่
แก่คณะ ไม่ใช่แก่ภิกษุณีรูปเดียว.

บทว่า ขอมมาเป็นส่วนตัว คือ ขอร้องเขาเอง.

บทว่า ให้เปลี่ยนซึ่งปัจจัยอย่างอื่น ความว่า ทายกถวายกัมปिय-
ภังค์ไว้เพื่อประโยชน์แก่ปัจจัยใด เว้นปัจจัยนั้น ให้เปลี่ยนเป็นปัจจัยอย่างอื่น
เป็นทุกกฏในประโยค เป็นนิสัคคีย์ด้วยได้ปัจจัยนั้นมา ต้องเสียสละแก่สงฆ์
คณะหรือภิกษุณีรูปหนึ่ง.

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลปัจจัยที่ได้มานั้น อันภิกษุณีพึงเสียสละ
อย่างนี้.

วิธีเสียสละ

เสียสละแก่สงฆ์

ภิกษุณีรูปนั้นพึงเข้าไปหาสงฆ์... แม่เจ้า ปัจจัยอื่นสิ่งนี้ของข้าพเจ้า
ให้เปลี่ยนมาด้วยกัมปियภังค์ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง อุทิศ
ไว้อย่างหนึ่ง ซึ่งเขาตั้งใจถวายสงฆ์ แต่ขอมมาเป็นส่วนตัว เป็นของจำจะสละ
ข้าพเจ้าสละปัจจัยอื่นสิ่งนี้แก่สงฆ์... สงฆ์พึงให้ปัจจัยอื่นสิ่งนี้แก่ภิกษุณีมีชื่อนี้
ดังนี้.

เสียดละแก่คณะ

ภิกษุณีรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุณีหลายรูป... แม่เจ้าทั้งหลายพึงให้
ปัจจัยอื่นสิ่งนี้แก่ภิกษุณีมีชื่อนี้ ดังนี้.

เสียดละแก่ภิกษุณีรูปหนึ่ง

ภิกษุณีรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุณีรูปหนึ่ง... ข้าพเจ้าให้ปัจจัยอื่นสิ่ง
นี้แก่แม่เจ้า ดังนี้.

บทภาษณีย์

ติกะนิสสัคคียปาจิตตีย์

[๑๒๔] กบปียกัณท์ที่เขากวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง ภิกษุณี
สำคัญว่า เขากวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง ให้เปลี่ยนเป็นปัจจัยอย่าง
อื่น เป็นนิสสัคคีย์ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

กบปียกัณท์ที่เขากวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง ภิกษุณีสงสัย
ให้เปลี่ยนเป็นปัจจัยอย่างอื่น เป็นนิสสัคคีย์ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

กบปียกัณท์ที่เขากวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง ภิกษุณีสำคัญ
ว่า เขามีได้กวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง ให้เปลี่ยนเป็นปัจจัยอย่างอื่น
เป็นนิสสัคคีย์ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ได้ปัจจัยที่เสียดละแล้วคืนมา พึงน้อมเข้าไปในปัจจัยตามที่ทายกวาย
ไว้เดิม.

ทูกะทูกกฏ

มิใช่กัปปิยภันฑ์ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง ภิกษุณี
สำคัญว่า เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง ต้องอาบัติทูกกฏ.

มิใช่กัปปิยภันฑ์ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง ภิกษุณี
สงสัย ต้องอาบัติทูกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

มิใช่กัปปิยภันฑ์ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง ภิกษุณี
สำคัญว่า เขามิได้ถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๑๒๕] น้อมกัปปิยภันฑ์ที่เหลือไป ๑ ขออนุญาตจากเจ้าของแล้ว
น้อมไป ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ปัตตวรรค สิกขาบทที่ ๗ จบ

อรรถกถापัตตวรรค สิกขาบทที่ ๗

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๗ พิงทราบดังนี้:-

บทว่า **สญฺญาจิเณ** คือ ที่ตนขอมาเป็นส่วนตัวเอง. บทนี้แหละ
ทำให้ต่างกันในสิกขาบทที่ ๗ นี้. บทที่เหลือเป็นเช่นกับสิกขาบทที่ ๖. ทั้ง
นั้นแล.

อรรถกถापัตตวรรค สิกขาบทที่ ๗ จบ

ปัดตวรรค ลิกขาบทที่ ๘

เรื่องภิกษุณีหลายรูป

[๑๒๖] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีทั้งหลาย ผู้อาศัยอยู่ในบริเวณหาหมู่บ้านตำบลหนึ่งอัครคด้วยข้าวยาก จึงชาวบ้านตำบลนั้นได้รวบรวมสิ่งของเครื่องใช้ที่เขาเต็มใจทำบุญเพื่อประสงค์เป็นมูลค่าข้าวยาก สำหรับภิกษุณีทั้งหลาย ฝากไว้ที่ร้านชาวตลาดคนหนึ่ง แล้วได้เข้าไปหาภิกษุณีทั้งหลาย กล่าวกันว่า แม่เจ้าทั้งหลาย เจ้าข้า ก็ปียกณฑ์เพื่อเป็นมูลค่าข้าวยาก พวกข้าพเจ้าได้ฝากไว้ที่ร้านของชาวตลาดชื่อโน้น ขอท่านทั้งหลายจงให้ไวยาวัจกรไปนำข้าวสารจากร้านชาวตลาดผู้นั้นมาหุงต้มฉันเถิด.

ภิกษุณีทั้งหลายได้ให้เปลี่ยนกับปียกณฑ์นั้นเป็นเกสซ์ไปบริโภค.

ชาวบ้านตำบลนั้นทราบเรื่องแล้ว พวกกันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้ให้เปลี่ยนกับปียกณฑ์ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง อุทิสไว้อย่างหนึ่ง ซึ่งเขาตั้งใจถวายแก่ภิกษุณีหม่อมมาก เป็นปัจจัยอย่างอื่นไปเล่า.

ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินเขาเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้ให้เปลี่ยนกับปียกณฑ์ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง อุทิสไว้อย่างหนึ่ง ซึ่งเขาตั้งใจถวายแก่ภิกษุณีหม่อมมาก มาเป็นปัจจัยอย่างอื่นไปเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า ภิกษุณีทั้งหลายได้ให้เปลี่ยนกับปียภันท์ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง อุทิสไว้อย่างหนึ่ง ซึ่งเขาตั้งใจถวายแก่ภิกษุณีหม่มมาก มาเป็นปัจจัยอย่างอื่นไป จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉน ภิกษุณีจึงได้ให้เปลี่ยนกับปียภันท์ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง อุทิสไว้อย่างหนึ่ง ซึ่งเขาตั้งใจถวายแก่ภิกษุณีหม่มมาก มาเป็นปัจจัยอย่างอื่นไป เล่า การกระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง อย่างนี้ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๓๓. ๘. อนึ่ง ภิกษุณีใด ให้เปลี่ยนซึ่งปัจจัยอย่างอื่น ด้วย กับปียภันท์ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง อุทิสไว้อย่างหนึ่ง ซึ่งเขาตั้งใจจะถวายแก่ภิกษุณีหม่มมาก เป็นนิสัคคิยปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีหลายรูป จบ

ติखाบทวิภังค์

[๑๒๗] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...
บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.
คำว่า ด้วยกัมปียภังค์ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่าง
หนึ่ง อุทิศไว้อย่างหนึ่ง คือ เขาถวายไว้เพื่อประโยชน์แก่ปัจจัยอย่างหนึ่ง.
บทว่า ซึ่งเขาตั้งใจถวายแก่ภิกษุณีหมุ่มมาก คือ เพื่อประโยชน์
แก่คณะไม่ใช่สงฆ์ ไม่ใช่ภิกษุณีรูปเดียว.
บทว่า ให้เปลี่ยนซึ่งปัจจัยอย่างอื่น ความว่า ทายกถวายกัมปีย-
ภังค์ไว้เพื่อประโยชน์แก่ปัจจัยใด เว้นปัจจัยนั้น ให้เปลี่ยนเป็นปัจจัยอย่างอื่น
เป็นทุกกฏในประโยค เป็นนิสัคคีย์ด้วยได้ปัจจัยนั้นมา ต้องเสียสละแก่สงฆ์
คณะ ภิกษุณีรูปหนึ่ง.
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลปัจจัยอย่างอื่นที่ได้มานั้น อันภิกษุณีพึงเสีย
สละอย่างนี้.

วิธีเสียสละ

เสียสละแก่สงฆ์

ภิกษุณีรูปนั้นพึงเข้าไปหาสงฆ์... แม่เจ้า ปัจจัยอย่างอื่นนี้ของข้าพเจ้า
ให้เปลี่ยนมาด้วยกัมปียภังค์ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง อุทิศ
ไว้อย่างหนึ่ง ซึ่งเขาตั้งใจถวายแก่ภิกษุณีหมุ่มมาก เป็นของจำจะสละ ข้าพเจ้า
สละปัจจัยอย่างอื่นนี้แก่สงฆ์... สงฆ์พึงให้ปัจจัยอย่างอื่นนี้แก่ภิกษุณีมีชื่อนี้
ดังนี้.

เสียดละแก่คณะ

ภิกษุณิรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุณีหลายรูป... แม่เจ้าทั้งหลายพึงให้
ปัจจัยอย่างอื่นนี้แก่ภิกษุณินี้ชื่อว่า ดังนี้.

เสียดละแก่ภิกษุณิรูปหนึ่ง

ภิกษุณิรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุณิรูปหนึ่ง... ข้าพเจ้าให้ปัจจัยอย่างอื่น
นี้แก่แม่เจ้า ดังนี้.

บทภาษณีย์

ติกระนิสัสคคิยปาจิตตีย์

[๑๒๘] กบปียกัณห์ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง
ภิกษุณีสำคัญว่า เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง ให้เปลี่ยนเป็นปัจจัย
อย่างอื่นเป็นนิสัสคคิย ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

กบปียกัณห์ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง ภิกษุณีสงสัย...
ให้เปลี่ยนเป็นปัจจัยอย่างอื่น เป็นนิสัสคคิย ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

กบปียกัณห์ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง ภิกษุณีสำคัญ
ว่าเขามีได้ถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง ให้เปลี่ยนเป็นปัจจัยอย่างอื่น
เป็นนิสัสคคิย ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ได้ปัจจัยที่เสียดละแล้วคืนมา พึงน้อมไปในปัจจัยตามที่ทายถวายไว้
เดิม.

ทุกะทุกกฏ

มิใช่กบปียกัณห์ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง ภิกษุณี

สำคัญว่า เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง ต้องอาบัติทุกกฏ.

มิใช่กับปียกัณฑ์ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง ภิกษุณี
สงฆ์ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

มิใช่กับปียกัณฑ์ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง ภิกษุณี
สำคัญว่า เขามิได้ถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๑๒๕] น้อมกับปียกัณฑ์ที่เหลือไป ๑ ขออนุญาตต่อเจ้าของแล้วน้อม
ไป ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ปัตตวรรค สิกขาบทที่ ๘ จบ

อรรถกถापัตตวรรค สิกขาบทที่ ๘

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๘ พึงทราบดังนี้:-

บทว่า มหาชนิเกน คือ ที่เขาตั้งใจถวายแก่คณะ (แก่ภิกษุณีหมู่มาก)

บทว่า ที่เขาตั้งใจถวายแก่ภิกษุณีหมู่มากนี้แหละทำให้ต่างกันในสิกขาบทนี้.

อรรถกถापัตตวรรค สิกขาบทที่ ๘ จบ

ปัดตวรรค สิกขาบทที่ ๕

เรื่องภิกษุณีหลายรูป

[๑๓๐] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีทั้งหลาย ผู้อาศัยอยู่ในบริเวณบ้านตำบลหนึ่ง อัดคักด้วยข้าวยาคุ ชาวบ้านตำบลนั้นจึง ได้รวบรวมเครื่องใช้สอยที่เขาเต็มใจทำบุญเพื่อเป็นมูลค่าข้าวยาคุสำหรับภิกษุณีทั้งหลายฝากไว้ที่ร้านชาวตลาดคนหนึ่ง แล้วได้เข้าไปหาภิกษุณีทั้งหลายกล่าว คำนี้ว่า แม่เจ้าทั้งหลาย เจ้าข้า กัปปิยภันท์เพื่อเป็นมูลค่าข้าวยาคุ พวกข้าพเจ้า ฝากไว้ที่ร้านชาวตลาดชื่อโน้น ขอท่านทั้งหลายจงให้ไวยวัจกรไปนำข้าวสาร จากร้านชาวตลาดนั้นมาหุงต้มฉันเถิด.

ภิกษุณีทั้งหลายได้ขอให้เปลี่ยนกัปปิยภันท์นั้นแหละเป็นเกสซ์ไป บริโภคเป็นส่วนตัว.

ชาวบ้านตำบลนั้นทราบเรื่องแล้ว พวกกันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนา ว่า โฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้ให้ เปลี่ยนกัปปิยภันท์ ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็น มูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง อุทิศไว้อย่างหนึ่ง ซึ่งเขาตั้งใจถวายแก่ภิกษุณีหมู่ มาก ไปเป็นปัจจัยอย่างอื่น ทั้งขอมมาเป็นส่วนตัวด้วยเล่า.

ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินชาวบ้านตำบลนั้นพวกกันเพ่งโทษ ตีเตียน โพน- ทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้ให้เปลี่ยน กัปปิยภันท์ที่เขาบริจาค ไว้เพื่อเป็น มูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่งอุทิศไว้อย่างหนึ่ง ซึ่งเขาตั้งใจถวายแก่ภิกษุณีหมู่ มาก ไป เป็นปัจจัยอย่างอื่น ทั้งขอมมาเป็นส่วนตัวด้วยเล่า... แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่ พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข้าว่าภิกษุณีทั้งหลายให้เปลี่ยนกับปิยภัณฑ์ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็น มูลค่าปัจจัย อย่างหนึ่งอุทิศไว้อย่างหนึ่ง ซึ่งเขาตั้งใจถวายแก่ภิกษุณีหม่อมมากไปเป็นปัจจัย ทั้งขอมมาเป็นส่วนตัวด้วย จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉน ภิกษุณีทั้งหลาย จึงได้ให้เปลี่ยนกับปิยภัณฑ์ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัย อย่างหนึ่งอุทิศไว้อย่างหนึ่ง ซึ่งเขาตั้งใจถวายแก่ภิกษุณีหม่อมมากไปเป็นปัจจัย อย่างอื่น ทั้งขอมมาเป็นส่วนตัวด้วยเล่า การกระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็น ไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง อย่างนี้ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๓๔. ๕. อนึ่ง ภิกษุณีใด ให้เปลี่ยนซึ่งปัจจัยอย่างอื่น ด้วย กับปิยภัณฑ์ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง อุทิศไว้อย่าง หนึ่ง ซึ่งเขาตั้งใจถวายภิกษุณีหม่อมมาก แต่ขอมมาเป็นส่วนตัว เป็น นิสสัคคิยปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีหลายรูป จบ

ติกขาบทวิภังค์

[๑๓๑] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

บทว่า ด้วยกัปปิยภัณฑ์ ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัย
อย่างหนึ่ง อุทิศไว้อย่างหนึ่ง นั้น คือ เขาถวายไว้เพื่อประโยชน์แก่ปัจจัย
อย่างหนึ่ง.

บทว่า ซึ่งเขาตั้งใจถวายภิกษุณีหมุ่มมาก คือ เพื่อประโยชน์แก่
คณะไม่ใช่สงฆ์ ไม่ใช่ภิกษุณีรูปเดียว.

บทว่า ขอมมาเป็นส่วนตัว คือ ขอร้องเขาเอง.

บทว่า ให้เปลี่ยนซึ่งปัจจัยอย่างอื่น ความว่า ทายกถวายกัปปิย-
ภัณฑ์ไว้เพื่อประโยชน์แก่ปัจจัยใด เว้นปัจจัยนั้น ให้เปลี่ยนเป็นปัจจัยอย่าง
อื่น เป็นทุกกฏในประโยชน์ เป็นนิสัคคีย์ด้วยได้ปัจจัยนั้นมา ต้องเสียสละแก่
สงฆ์ คณะ หรือภิกษุณีรูปหนึ่ง.

ดูก่อนภิกษุณีทั้งหลาย ก็แลปัจจัยอื่นที่ได้มานั้น อันภิกษุณีพึงเสีย
สละอย่างนี้.

วิธีเสียสละ

เสียสละแก่สงฆ์

ภิกษุณีรูปนั้นพึงเข้าไปหาสงฆ์... แม่เจ้า ปัจจัยอย่างอื่นนี้ของข้าพเจ้า
ให้เปลี่ยนมาด้วยกัปปิยภัณฑ์ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง อุทิศ
ไว้อย่างหนึ่ง ซึ่งเขาตั้งใจถวายแก่ภิกษุณีหมุ่มมาก แต่ขอมมาเป็นส่วนตัว เป็น

ของจำจะสละ ข้าพเจ้าสละปัจจัยอย่างอื่นนี้แก่สงฆ์... สงฆ์พึงให้ปัจจัยอย่างอื่นนี้แก่ภิกษุณีมีชื่อนี้ ดังนี้.

เสียดสละแก่คณะ

ภิกษุณีรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุณีหลายรูป... แม่เจ้าทั้งหลายพึงให้ปัจจัยอย่างอื่นนี้แก่ภิกษุณีมีชื่อนี้ ดังนี้.

เสียดสละแก่ภิกษุณีรูปหนึ่ง

ภิกษุณีรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุณีรูปหนึ่ง... ข้าพเจ้าให้ปัจจัยอย่างอื่นนี้แก่แม่เจ้า ดังนี้.

บทภาษณีย์

ติกะนิสสัคคียปาจิตตีย์

[๑๓๒] กัปปิยภันท์ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง ภิกษุณีสำคัญว่า เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง ให้เปลี่ยนเป็นปัจจัยอย่างอื่น เป็นนิสสัคคีย์ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

กัปปิยภันท์ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง ภิกษุณีสงสัยให้เปลี่ยนเป็นปัจจัยอย่างอื่น เป็นนิสสัคคีย์ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

กัปปิยภันท์ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง ภิกษุณีสำคัญว่า เขามิได้ถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง ให้เปลี่ยนเป็นปัจจัยอย่างอื่น เป็นนิสสัคคีย์ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ได้ปัจจัยที่เสียดสละแล้วคืนมา พึงน้อมเข้าไปในปัจจัยตามที่ทายถวายไว้เดิม.

ทูกะทูกกฏ

มิใช่กัปปิยภันฑ์ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง ภิกษุณี
สำคัญว่า เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง ต้องอาบัติทูกกฏ.

มิใช่กัปปิยภันฑ์ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง ภิกษุณี
สงสัย ต้องอาบัติทูกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

มิใช่กัปปิยภันฑ์ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง ภิกษุณี
สำคัญว่า เขามิได้ถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๑๓๓] ภิกษุณีน้อมกัปปิยภันฑ์ที่เหลือไป ๑ ขออนุญาตต่อเจ้าของ
แล้วน้อมไป ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ปัตตวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

อรรถกถापัตตวรรค สิกขาบทที่ ๕

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๕ พึงทราบดังนี้ :-

บทว่า **สญฺญาจิกน** (ขอมาเป็นส่วนตัว) นี้ เกินกว่า บทว่า
มหาชนิกน (ที่เขาตั้งใจถวายแก่ภิกษุณีหมู่) นี้ไป.

อรรถกถापัตตวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

ปัดตวรรค สิกขาบทที่ ๑๐

เรื่องภิกษุณีถูกลนันทา

[๑๓๔] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีถูกลนันทาเป็นพหูสูต ช่างพูด อดอาจ สามารถกล่าวถ้อยคำมีหลักฐาน คนเป็นอันมากต่างพากันเข้าไปสนทนาปราศรัยด้วย ประจวบเวลานั้นบริเวณของภิกษุณีถูกลนันทาชำรุด ชาวบ้านจึงถามภิกษุณีถูกลนันทาว่า แม่เจ้า เพราะเหตุไรแม่เจ้าจึงปล่อยให้บริเวณชำรุด.

นางตอบว่า เพราะคนให้ไม่มี คนทำก็ไม่มี.

จึงชาวบ้านพวกนั้นได้รวบรวมสิ่งของเครื่องใช้สอยที่เขาเต็มใจทำบุญเพื่อเป็นมูลค่าบริเวณ แล้วถวายเป็นกัปปิยภัณฑ์ไว้แก่ภิกษุณีถูกลนันทา ภิกษุณีถูกลนันทาได้ขอให้เปลี่ยนกัปปิยภัณฑ์นั้นแหละ เป็นเกสัช แล้วบริโภคนั้นส่วนตัว.

ชาวบ้านเหล่านั้นทราบเรื่องแล้ว พากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนแม่เจ้าถูกลนันทาจึงได้ให้เปลี่ยนกัปปิยภัณฑ์ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจฉัยอย่างหนึ่ง อุทิศไว้อย่างหนึ่ง ซึ่งเขาตั้งใจถวายบุคคล มาเป็นปัจฉัยอย่างอื่นไป ทั้งขอมมาเป็นส่วนตัวด้วยเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ชาวว่า ภิกษุณีถูกลนันทาได้ให้เปลี่ยนกัปปิยภัณฑ์ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่า

ปัจจัยอย่างหนึ่ง อุทิศไว้อย่างหนึ่ง ซึ่งเขาตั้งใจถวายบุคคล มาเป็นปัจจัย
อย่างอื่นไป ทั้งขอมาเป็นส่วนตัวด้วย จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉน
ภิกษุณีอุลลันทา จึงได้ให้เปลี่ยนกับปิยภัณฑ์ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัย
อย่างหนึ่ง อุทิศไว้อย่างหนึ่ง ซึ่งเขาตั้งใจถวายบุคคล มาเป็นปัจจัยอย่างอื่น
ไป ทั้งขอมาเป็นส่วนตัวด้วยแล้ว การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความ
เลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง
อย่างนี้ ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๓๕. ๑๐. อนึ่ง ภิกษุณีใด ให้เปลี่ยนซึ่งปัจจัยอย่างอื่น ด้วย
กับปิยภัณฑ์ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง อุทิศไว้อย่าง
หนึ่ง ซึ่งเขาตั้งใจถวายบุคคล แต่ขอมาเป็นส่วนตัว เป็นนิสัคคิย-
ปาจิตติย.

เรื่องภิกษุณีอุลลันทา จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๑๓๕] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

บทว่า ด้วยกับปิยภัณฑ์ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง อุทิศไว้อย่างหนึ่ง คือ เขาทถวายไว้เพื่อประโยชน์แก่ปัจจัยอย่างหนึ่ง

บทว่า เขาตั้งใจถวายบุคคล คือ เพื่อประโยชน์แก่ภิกษุณีรูปเดียว ไม่ใช่สงฆ์ ไม่ใช่คณะ.

บทว่า ขอมมาเป็นส่วนตัว คือ ขอร้องเขาเอง.

บทว่า ให้เปลี่ยนซึ่งปัจจัยอย่างอื่น ความว่า ทายกถวายกับปิยภัณฑ์ไว้เพื่อประโยชน์แก่ปัจจัยใด เว้นปัจจัยนั้น ให้เปลี่ยนเป็นปัจจัยอย่างอื่น เป็นทุกกฏในประโยค เป็นนิสัคคีย์ ด้วยได้ปัจจัยนั้นมา ต้องเสียดสละแก่สงฆ์ คณะ หรือภิกษุณีรูปหนึ่ง.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลปัจจัยอย่างอื่นที่ได้มานั้น อันภิกษุณีพึงเสียดสละอย่างนี้.

วิธีเสียดสละ

เสียดสละแก่สงฆ์

ภิกษุณีรูปนั้นพึงเข้าไปหาสงฆ์... แม่เจ้า ปัจจัยอย่างอื่นนี้ของข้าพเจ้า ให้เปลี่ยนมาด้วยกับปิยภัณฑ์ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง อุทิศไว้อย่างหนึ่ง ซึ่งเขาตั้งใจถวายบุคคล แต่ขอมมาเป็นส่วนตัว เป็นของจำจะสละ ข้าพเจ้าสละปัจจัยอย่างอื่นนี้แก่สงฆ์... สงฆ์พึงให้ปัจจัยอย่างอื่นนี้แก่ภิกษุณีมีชื่อนี้ ดังนี้.

เสียดสละแก่คณะ

ภิกษุณีรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุณีหลายรูป... แม่เจ้าทั้งหลายพึงให้ปัจจัยอย่างอื่นนี้แก่ภิกษุณีมีชื่อนี้ ดังนี้.

เสียดละแก่ภิกษุณีรูปหนึ่ง

ภิกษุณีรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุณีรูปหนึ่ง... ข้าพเจ้าให้ปัจจัยอย่าง
อื่นนี้แก่แม่เจ้า ดังนี้.

บทภาษณีย์

ติกะนิสสัคคียปาจิตตีย์

[๑๓๖] กับปิยภันท์ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง ภิกษุณี
สำคัญว่า เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง ให้เปลี่ยนเป็นปัจจัยอย่าง
อื่นอีก เป็นนิสสัคคีย์ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

กับปิยภันท์ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง ภิกษุณีสงสัย
ให้เปลี่ยนเป็นปัจจัยอย่างอื่นอีก เป็นนิสสัคคีย์ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

กับปิยภันท์ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง ภิกษุณีสำคัญ
ว่า เขามิได้ถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง ให้เปลี่ยนเป็นปัจจัยอย่าง
อื่นอีก เป็นนิสสัคคีย์ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ได้ปัจจัยที่เสียดละแล้วคืนมา พึงน้อมเข้าไปในปัจจัยตามที่ทายถวาย
ไว้เดิม.

ทูกะทูกกฏ

มิใช่กับปิยภันท์ที่เขาถวายไว้ เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง ภิกษุณี
สำคัญว่า เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง ต้องอาบัติทูกกฏ.

มิใช่กับปิยภันท์ที่เขาถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง ภิกษุณี
สงสัย ต้องอาบัติทูกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

มิใช่กับปิยภณฺฑ์ที่เขาถวายไว้ เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง ภิกษุณี
สำคัญว่า เขามิได้ถวายไว้เพื่อเป็นมูลค่าปัจจัยอย่างหนึ่ง ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๑๓๗] น้อมกับปิยภณฺฑ์ที่เหลือไป ๑ ขออนุญาตจากเจ้าของแล้ว
น้อมไป ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ปัตตวรรค สิกขาบทที่ ๑๐ จบ

อรรถกถापัตตวรรค สิกขาบทที่ ๑๐

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๑๐ พึงทราบดังนี้ :-

สองบทว่า **บริเวณ อุกุทฺธิยติ** ได้แก่ บริเวณทรุดโทรม. ความว่า
กำลังจะพังลง. ก็คำนี้ว่า ที่เขาตั้งใจถวายบุคคล แต่ขอมาเป็นส่วนตัว เพียง
เท่านั้นแหละทำให้ต่างกัน . บทที่เหลือก็เป็นเช่นกับบทต้น ๆ ทั้งนั้นแล.

อรรถกถापัตตวรรค สิกขาบทที่ ๑๐ จบ

จิรวรรค สิกขาบทที่ ๑

เรื่องภิกษุณีอุลลันทา

[๑๓๘] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวันอารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีอุลลันทาเป็นพหูสูต เป็นคนช่างพูด เป็นผู้องอาจ สามารถกล่าวถ้อยคำมีหลักฐาน ครั้นถึงฤดูหนาว พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงสะพักผ้ากัมพลมีค่ามาก เสด็จเข้าไปหาภิกษุณีอุลลันทาถึงสำนัก ทรงอภิวาทภิกษุณีอุลลันทาแล้วประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ภิกษุณีอุลลันทาทูลชี้แจงธรรมีกถาถวายให้ท้าวเธอทรงเห็นแจ้งสมาทาน อาจหาญ ร่าเริง ครั้นท้าวเธอทรงเห็นแจ้งสมาทาน อาจหาญ ร่าเริง ด้วยธรรมีกถาของภิกษุณีอุลลันทาแล้ว ได้ทรงปวารณาภิกษุณีอุลลันทาดังนี้ว่า ข้าแต่แม่เจ้า ขอท่านได้โปรดบอกสิ่งที่ต้องประสงค์.

ภิกษุณีอุลลันทาทูลว่า ขอถวายพระพร ถ้ามหาบพิตรมีพระราชประสงค์จะพระราชทานแก่อาตมภาพไซริ้ ขอได้โปรดพระราชทานผ้ากัมพลผืนที่ทรงนี้.

พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงถวายผ้ากัมพลแก่ภิกษุณีอุลลันทา ในทันใดนั้นแล แล้วเสด็จลุกจากที่ประทับ ทรงอภิวาทภิกษุณีอุลลันทา กระทำปทักษิณแล้วเสด็จกลับ.

คนทั้งหลายพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ภิกษุณีเหล่านั้นนี้เป็นคนมักมาก ไม่สันโดษ โจนจึงได้ทูลขอผ้ากัมพลทรงต่อองค์พระราชาแล้ว.

ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินคนพวกนั้นเฟ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่
บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เฟ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนแม่เจ้า
อุลลันทาจึงได้ทูลขอผ้ากัมพลทรงต่อองค์พระราชาเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุ
ทั้งหลาย ข่าว่าภิกษุณีอุลลันทาทูลขอผ้ากัมพลทรงต่อองค์พระราชาจริง
หรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉน
ภิกษุณีอุลลันทา จึงได้ทูลขอผ้ากัมพลทรงต่อองค์พระราชาเล่า การกระทำ
ของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเสื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เสื่อมใส...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่าง
นี้ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๓๖. ๑. อนึ่ง ภิกษุณีผู้จะให้เขาจ่ายผ้าห่มหนัก พึงให้จ่าย
ได้เพียงราคา ๔ กังสะเป็นอย่างยิ่ง ถ้าให้จ่ายยิ่งกว่านั้นเป็นนิสัคคิย-
ปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีอุลลันทา จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๑๓๕] ที่ชื่อว่า ผ้าห่มหนัก ได้แก่ผ้าชนิดหนึ่งที่สำหับห่มในฤดูหนาว

บทว่า ผู้จะให้จ่าย คือ ผู้จะขอ.

บทว่า พึงให้จ่ายได้เพียงราคา ๔ กังสะเป็นอย่างยิ่ง คือ ให้จ่ายผ้ามีราคาเพียง ๖ กหาปณะได้.

คำว่า ถ้าให้จ่ายยิ่งกว่านั้น ความว่า ขอผ้ามีราคาเกินกว่านั้นเป็นทุกกฐาในประโยค เป็นนิสัคคีย์ด้วยได้ผ้ามา ต้องเสียสละแก่สงฆ์ คณะ หรือภิกษุณีสรูปหนึ่ง.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลผ้าเป็นนิสัคคีย์นั้น อันภิกษุณีพึงเสียสละอย่างนี้.

วิธีเสียสละ

เสียสละแก่สงฆ์

ภิกษุณีสรูปนั้นพึงเข้าไปหาสงฆ์...แม่เจ้า ผ้าห่มหนักผืนนี้ของข้าพเจ้ามีราคาสูงเกิน ๔ กังสะ ขอได้มา เป็นของจำจะสละ ข้าพเจ้าสละผ้าห่มหนักผืนนี้แก่สงฆ์... สงฆ์พึงให้ผ้าห่มหนักผืนนี้แก่ภิกษุณีชื่อนี้ ดังนี้.

เสียสละแก่คณะ

ภิกษุณีสรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุณีหลายรูป... แม่เจ้าทั้งหลาย พึงให้ผ้าห่มหนักผืนนี้แก่ภิกษุณีมีชื่อนี้ ดังนี้.

เสียสละแก่ภิกษุรูปหนึ่ง

ภิกษุณิรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุณิรูปหนึ่ง... ข้าพเจ้าให้ผ้าห่มหนักคืน
นี้แก่แม่เจ้า ดังนี้.

บทภาษณีย์

ติกะนิสสัคคิยาปาจิตตีย์

[๑๔๐] ผ้าห่มหนักมีราคาเกิน ๔ กังสะ ภิกษุณีสำคัญว่าเกิน ขอได้มา เป็นนิสสัคคิย์ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ผ้าห่มหนักมีราคาเกิน ๔ กังสะ ภิกษุณีสงสัย ขอได้มา เป็นนิสสัคคิย์ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ผ้าห่มหนักมีราคาเกิน ๔ กังสะ ภิกษุณีสำคัญว่าหย่อน ขอได้มา เป็นนิสสัคคิย์ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ทุกะทุกกฏ

ผ้าห่มหนักราคาหย่อน ๔ กังสะ ภิกษุณีสำคัญว่าเกิน ต้องอาบัติทุกกฏ.

ผ้าห่มหนักมีราคาหย่อน ๔ กังสะ ภิกษุณีสงสัย ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

ผ้าห่มหนักมีราคาหย่อน ๔ กังสะ ภิกษุณีสำคัญว่าหย่อน ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๑๔๑] ขอผ้าห่มหนักมีราคา ๔ กังสะ เป็นอย่างยิ่ง ๑ ขอผ้าห่มหนักมีราคาหย่อน ๔ กังสะ ๑ ขอต่อญาติ ๑ ขอต่อคนปวารณา ๑ ขอเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น ๑ ง่ายมาด้วยทรัพย์ของตน ๑ ทายกประสงค์ให้จ่ายผ้าห่มหนักมีราคา

แพง แต่ให้จ่ายผ้าห่มหนักมีราคาถูกลง ๑ วิภังค์ ๑ อาทิกังมิกา ๑ ไม่ต้อง
อาบัติแล.

จิวรรรค สิกขาบท^๑ ที่ ๑ จบ

อรรถกถาจิวรรรค สิกขาบทที่ ๑๑

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๑๑ พึงทราบดังนี้:-

บทว่า **ครุปาปุณณ** คือ ผ้าห่มในฤดูหนาว. ชื่อว่า **กังสะ** ใน
บทว่า **จตุกุกัสปรม** นี้ มีราคา ๔ กหาปณะ; เพราะฉะนั้น ในบทภาชนะ
พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า มีค่าเท่ากับ ๑๖ กหาปณะ.

อรรถกถาจิวรรรค สิกขาบท^๑ ที่ ๑๑ จบ

๑. อรรถกถาเป็นสิกขาบทที่ ๑๑

จิวรรค สิกขาบท ที่ ๒

เรื่องภิกษุณีอุลลันทา

[๑๔๒] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีอุลลันทาเป็นพหูสูต เป็นคนช่างพูด เป็นผู้องอาจ สามารถกล่าวถ้อยคำมีหลักฐาน ครั้นอุรؤون พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงสะพักผ้าไหมพัศตร์มีค่ามาก เสด็จเข้าไปหาภิกษุณีอุลลันทาถึงสำนัก ทรงอภิวาทภิกษุณีอุลลันทา แล้วประทับนั่ง ณ ที่สมควรส่วนข้างหนึ่ง เมื่อพระเจ้าปเสนทิโกศลประทับนั่ง ณ ที่สมควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ภิกษุณีอุลลันทาทูลชี้แจงธรรมิกถา ถวายให้ท้าวเธอทรงเห็นแจ้ง สมทาน อาจหาญ ร่ำเริง ครั้นท้าวเธอทรงเห็นแจ้ง สมทาน อาจหาญ ร่ำเริง ด้วยธรรมิกถาของภิกษุณีอุลลันทาแล้ว ได้ทรงปวารณาภิกษุณีอุลลันทาดังนี้ว่า ข้าแต่แม่เจ้า ขอท่านได้โปรดบอกสิ่งที่จะต้องประสงค์.

ภิกษุณีอุลลันทาทูลว่า ขอถวายพระพร ถ้ามหาบพิรมีพระราชประสงค์จะพระราชทานแก่อาตมภาพไซ้ร ขอได้โปรดพระราชทานผ้าไหมพัศตร์ผืนที่ทรงนี้.

พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงถวายผ้าไหมพัศตร์แก่ภิกษุณีอุลลันทาในทันใดนั้นแล แล้วเสด็จลุกจากที่ประทับ ทรงอภิวาทภิกษุณีอุลลันทา กระทำปทักษิณแล้วเสด็จกลับ.

คนทั้งหลายพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ภิกษุณีเหล่านี้เป็น คนมักมาก ไม่สันโดษ ไฉนจึงได้ทูลขอผ้าไหมพัศตร์ทรงต่อองค์พระราชาเล่า.

ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินคนพวกนั้นเฟ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่
บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เฟ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนแม่เจ้า
ถูกลนันทาจึงได้ทูลขอผ้าไหมพัสดุ์ทรงต่อองค์พระราชาเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย
ข่าวว่าภิกษุณีถูกลนันทาทูลขอผ้าไหมพัสดุ์ทรงต่อองค์พระราชา จริงหรือ.
ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉน
ภิกษุณีถูกลนันทาจึงได้ขอผ้าไหมพัสดุ์ทรงต่อองค์พระราชา การกระทำของ
นางนั้นไม่ ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง
อย่างนี้ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๓๗. ๒. อนึ่ง ภิกษุณีผู้จะให้เขาจ่ายผ้าห่มเบา พึงให้จ่าย
ได้เพียงราคา ๒ กังสะกึ่งเป็นอย่างยิ่ง ถ้าให้จ่ายยิ่งกว่านั้น เป็น
นิสัสัคคิยาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีถูกลนันทา จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๑๔๓] ที่ชื่อว่า ผ้าห่มเบา ได้แก่ ผ้าชนิดใดชนิดหนึ่งที่สำหรับ

หมื่นในฤดูร้อน.

บทว่า ผู้จะให้จ่าย คือ ผู้จะขอ.

บทว่า พึงให้จ่ายได้เพียงราคา ๒ กังสะกึ่งเป็นอย่างยิ่ง คือ ให้จ่ายผ้ามีราคาเพียง ๑๐ กหาปณะได้.

คำว่า ถ้าให้จ่ายยิ่งกว่านั้น ความว่า ขอผ้ามีราคาเกินกว่านั้น เป็น ทุกกฏในประโยค เป็นนิสสัคคีย์ด้วยได้ผ้ามา ต้องเสียดสละแก่สงฆ์ คณะ หรือ ภิกษุณีรูปหนึ่ง.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลผ้าเป็นนิสสัคคีย์นั้น อันภิกษุณีพึงเสียดสละ อย่างนี้.

วิธีเสียดสละ

เสียดสละแก่สงฆ์

ภิกษุณีรูปนั้นพึงเข้าไปหาสงฆ์...แม่เจ้า ผ้าห่มเบาผืนนี้ของข้าพเจ้า มีราคาสูงเกิน ๒ กังสะกึ่ง ขอได้มา เป็นของจำจะสละ ข้าพเจ้าสละผ้าห่มเบา ผืนนี้แก่สงฆ์... สงฆ์พึงให้ผ้าห่มเบาผืนนี้แก่ภิกษุณีมีชื่อนี้ ดังนี้.

เสียดสละแก่คณะ

ภิกษุณีรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุณีหลายรูป...แม่เจ้าทั้งหลายพึงให้ผ้า ห่มเบาผืนนี้แก่ภิกษุณีมีชื่อนี้ ดังนี้.

เสียดสละแก่ภิกษุณีรูปหนึ่ง

ภิกษุณีรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุณีรูปหนึ่ง...ข้าพเจ้าให้ผ้าห่มเบาผืน นี้แก่แม่เจ้า ดังนี้.

บทภาษณีย์

ติกะนิสสัคคียปาจิตติย

[๑๔๔] ผ้าห่มเบามีราคาเกิน ๒ กังสะกึ่ง ภิกษุณีสำคัญว่าเกิน ขอ
ได้มา เป็นนิสสัคคีย์ ต้องอาบัติปาจิตติย.

ผ้าห่มเบามีราคาเกิน ๒ กังสะกึ่ง ภิกษุณีสงสัย ขอได้มา เป็นนิสสัคคีย์
ต้องอาบัติปาจิตติย.

ผ้าห่มเบามีราคาเกิน ๒ กังสะกึ่ง ภิกษุณีสำคัญว่าหย่อน ขอได้มา
เป็นนิสสัคคีย์ ต้องอาบัติปาจิตติย.

ทุกะทุกกฏ

ผ้าห่มเบามีราคาหย่อน ๒ กังสะกึ่ง ภิกษุณีสำคัญว่าเกิน ต้องอาบัติ
ทุกกฏ.

ผ้าห่มเบามีราคาหย่อน ๒ กังสะกึ่ง ภิกษุณีสงสัย ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

ผ้าห่มเบามีราคาหย่อน ๒ กังสะกึ่ง ภิกษุณีสำคัญว่าหย่อน ไม่ต้อง
อาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๑๔๕] ขอผ้าห่มเบามีราคา ๒ กังสะกึ่งเป็นอย่างยิ่ง ๑ ขอผ้าห่มเบ
มีราคาหย่อน ๒ กังสะกึ่ง ๑ ขอต่อญาติ ๑ ขอต่อคนปวารณา ๑ ขอเพื่อ
ประโยชน์ของผู้อื่น ๑ จำมาด้วยทรัพย์ของตน ๑ ทายกประสงค์ให้จ่ายผ้าห่ม
เบามีราคาแพง แต่ให้จ่ายผ้าห่มเบามีราคาถูกลง ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑
ไม่ต้องอาบัติแล.

บทสรุป

[๑๔๖] แม่เจ้าทั้งหลาย ธรรม คือ นิสัสัคคิยาปาจิตติย ๓๐ สิกขาบท^๑ ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้วแล ข้าพเจ้าขอถามแม่เจ้าทั้งหลายในธรรมคือนิสัสัคคิยาปาจิตติย ๓๐ สิกขาบทเหล่านั้นว่า ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธฺิ์แล้วหรือ ข้าพเจ้าขอถามแม่ครั้งที่สองว่า ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธฺิ์แล้วหรือ ข้าพเจ้าขอถามแม่ครั้งที่สามว่า ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธฺิ์แล้วหรือ แม่เจ้าทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธฺิ์แล้วในธรรมคือนิสัสัคคิยาปาจิตติย ๓๐ สิกขาบทเหล่านี้ เหตุนี้จึงนึ่งข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้.

นิสัสัคคิยาปาจิตติย จบ

อรรถกถาจีวรวรรค สิกขาบทที่ ๑๒

วินิจฉัย ในสิกขาบทที่ ๑๒ ฟังทราบดังนี้:-

บทว่า **ลหุปาปุรณ** คือ ผ้าสำหรับห่มในฤดูร้อน. คำที่เหลือตั้งทั้งนั้น แม้ในสิกขาบททั้ง ๒.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๖ เป็นกิริยา โนตัณญาวิโมกข์ อจิตตกะ ปันณตติวัชชะ กายกรรม วจีกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ ฉะนี้แล.

อรรถกถาจีวรวรรค สิกขาบทที่ ๑๒ จบ

๑. นิสัสัคคิยาปาจิตติย ๓๐ สิกขาบท คือ เอกโตบัญญัติ ๑๒ สิกขาบทเท่านี้ กับอุกโตบัญญัติ ๑๘ สิกขาบท. สมันตปาสาทิกา หน้า ๕๓๒.

สรุปท้ายนิสัคคียปาจิตติย

ในคำว่า อุตฺตฤฎฺฐา โข เป็นต้นนี้ บัณฑิตพึงเห็นใจความอย่างนี้
ว่า ในคำว่า ข้าแต่แม่เจ้าทั้งหลาย ธรรม คือ นิสัคคียปาจิตติย ๓๐ ข้าพเจ้า
ยกขึ้นแสดงแล้วแล นี้ ผู้ศึกษาพึงซัก ๒ สิกขาบท คือ โธวนสิกขาบทกับ
ปฏิกคณหสิกขาบท ออกจากจีวรวรรคในมหาวิภังค์แล้วเพิ่มให้เต็มวรรคที่ ๑
ด้วยสิกขาบท คือ ภิกษุณเณรชฺชานอกกาลจีวรว่า เป็นกาลจีวร แล้วแจกกัน
กับสิกขาบทว่าด้วยจีวรที่ภิกษุณีแลกเปลี่ยนกันแล้วจึงคืนมา. ต่อไปพึงซัก
๗ สิกขาบทข้างต้นแห่งเอภกโธมวรรคออกแล้ว เพิ่มอัญญาตตติสิกขาบท ๗
สิกขาบทเข้ามาให้เต็มวรรคที่ ๒. ซัก ๓ สิกขาบท คือ ปฐมปัตตสิกขาบท
วัสสิกสาฎกสิกขาบท และอารัญญุกสิกขาบท ออกจากวรรคที่ ๓ แล้วเพิ่ม
วรรคที่ ๓ ให้เต็มด้วยปัตตสันนิยสิกขาบท คุรุปาปุณณสิกขาบท และลหุ-
ปาปุณณสิกขาบท. แม่เจ้าทั้งหลาย ธรรมคือ นิสัคคียปาจิตติย ๓๐ แม่
ทั้งหมดอย่างนี้ คือ ๑๒ สิกขาบทที่ทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุณีทั้งหลายฝ่ายเดียว
อย่างนี้ กับ ๑๘ สิกขาบทที่ทรงบัญญัติแก่ทั้ง ๒ ฝ่าย ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว
แล ตามแนวทางปาฏิโมกข์ขุทเทส* บทที่เหลื่อมินัยดังกล่าวแล้วทั้งนั้นแล.

ติงสกถกัณทวารรณนาในภิกขุณีวิภังค์ ในอรรถกถาพระวินัย

ชื่อสมันตปาสาทิกา จบ

๑. ปาฐะตรงนี้ข้างต้นเป็น ปาฏิโมกข์ขุทเทสมคฺเคน แต่ไปเป็น ปาฏิโมกข์ขุทเทสมคฺเคน. ขุติ
อย่างไร ควรพิจารณา. ม. ปาฏิโมกข์ขุทเทสมคฺเคน

ปาจิตติยกัณฑ์

แม่เจ้าทั้งหลาย ก็กรรมคือปาจิตตีย์ ๑๖๖ สิกขาบทเหล่านี้แล มาสู่อุเทศ.

ลสุณวรรค สิกขาบทที่ ๑

เรื่องภิกษุณีอุลลันทา

[๑๔๓] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น อุบาสกคนหนึ่งได้พิจารณากระเทียมไว้แก่ภิกษุณีสงฆ์ว่า แม่เจ้าเหล่าใดต้องการกระเทียม กระผมขอปวารณา และยังสามารถส่งคนเฝ้าไร่ไว้ด้วยว่า ถ้าภิกษุณีทั้งหลายมาขอ จงถวายท่านไปรูปละ ๒-๓ กำ ก็สมัยนั้นแล ในเมืองสาวัตถีกำลังมีงานมหรสพ กระเทียมเท่าที่เขานำมาขายได้หมดขาดคราว ภิกษุณีทั้งหลายพากันเข้าไปหาอุบาสกคนนั้น แล้วได้กล่าวคำนี้ว่า อาวุโส พวกเราต้องการกระเทียม.

อุบาสกกล่าวว่า ไม่มี เจ้าข้า กระเทียมเท่าที่นำมาแล้วหมดขาดคราวขอท่านทั้งหลายได้โปรดไปที่ไร่.

ภิกษุณีอุลลันทาได้ไปที่ไร่ ขนกระเทียมไปมาก ไม่รู้จักประมาณ คนเฝ้าไร่จึงเพ่งโทษ ดิเสียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุณีทั้งหลายไปถึงไร่แล้ว จึงไม่รู้จักประมาณ ขนกระเทียมไปมากมายเล่า.

ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินคนเฝ้าไร่เฝ้าโทษ ดิเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดา
ที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เฝ้าโทษดิเตียนโพนทะนาว่า โฉนแม่เจ้าอุลลันทา
จึงไม่รู้จักประมาณ ขนกระเทียมเอาไปมากมายเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย
ข่าวว่า ภิกษุณีอุลลันทาไม่รู้จักประมาณ ขนกระเทียมไปมากมาย จริงหรือ.
ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉน
ภิกษุณีอุลลันทาจึงได้ไม่รู้จักประมาณ ขนกระเทียมเอาไปมากมาย การกระทำ
ของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อ
ความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว โดยที่แท้ การกระทำของนางนั้น
เป็นไปเพื่อความไม่เลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส และเพื่อความเป็นอย่าง
อื่นของชนบางพวกที่เลื่อมใสแล้ว.

[๑๔๘] พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียนภิกษุณีอุลลันทา โดยอนก
ปริยายดังนี้แล้ว ทรงกระทำธรรมีกถาอันสมควรแก่เรื่องนั้น อันเหมาะสมแก่
เรื่องนั้น แก่ภิกษุทั้งหลาย แล้วตรัสเล่ากะภิกษุทั้งหลายว่า.

เรื่องหงส์ทอง

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว ภิกษุณีอุลลันทาได้เคยเป็น
ปชาบดีของพราหมณ์คนหนึ่ง มีธิดา ๓ คน ชื่อนันทา ๑ นันทวดี ๑ สุนทร-

นันทา ๑ ครั้นพรหมณ์สามีทำลายชั้นขึ้นไปบังเกิดในกำเนิดหงส์ตระกูลหนึ่ง มีขนเป็นทองทั้งตัว หงส์นั้นสลัดขนให้แก่สตรีเหล่านั้นคนละขน แต่ภิกษุณี ถูกลนันทาคิดว่า หงส์ตัวนี้สลัดขนให้แก่พวกเราคนละขนเท่านั้น แล้วได้จับ พระยาหงส์นั้นถอนขนจนเกลี้ยง ขนพระยาหงส์นั้นที่งอกใหม่ได้กลายเป็นสีขาวยุติไป.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้นภิกษุณีถูกลนันทาได้เสื่อมจากทองเพราะ ความโลภจัด มาบัดนี้ เสื่อมจากกระเทียม.

[๑๔๕] ได้สิ่งใดแล้ว ควรยินดีด้วยสิ่งนั้น เพราะความโลภจัดเป็น เหตุให้เสื่อม เหมือนภิกษุณีถูกลนันทาจับพระยาหงส์ถอนขนแล้ว เสื่อมจาก ทองฉะนั้น.

[๑๕๐] พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียนภิกษุณีถูกลนันทา โดยอนุ- ปริยายดังนี้แล้ว... ตรัสกะภิกษุทั้งหลายว่า...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงขกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง อย่างนี้ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๕๖. ๑. อนึ่ง ภิกษุณีใด ฉันทกระเทียม เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีถูกลนันทา จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๑๕๑] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่าที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า กระทบ ได้แก่ กระทบที่เขาเรียกกันว่าเกิดในแคว้น
มกธ.

ภิกษุณีรับประเคนด้วยหมายใจว่า จักฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ กลืนกิน
ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ คำกลืน.

บทภาษณีย์

ติกะปาจิตตีย์

[๑๕๒] กระทบ ภิกษุณีสำคัญว่ากระทบ ฉัน ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

กระทบ ภิกษุณีสงสัย ฉัน ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

กระทบ ภิกษุณีสำคัญว่าไม่ใช่กระทบ ฉัน ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ทุกะทุกกฏ

ไม่ใช่กระทบ ภิกษุณีสำคัญว่ากระทบ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ใช่กระทบ ภิกษุณีสงสัย ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

ไม่ใช่กระทบ ภิกษุณีสำคัญว่า ไม่ใช่กระทบ ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๑๕๓] กระทบเหลือง ๑ กระทบแดง ๑ กระทบเขียว ๑
กระทบดำไม่มีเชื้อ ๑ กระทบที่ปรุงลงในแคง ๑ กระทบที่ปรุงลงในเนื้อ ๑
กระทบเขียวน้ำมัน ๑ กระทบที่ปรุงลงในน้ำพุทรา ๑ กระทบที่ปรุงลง
ในแคงอ่อม ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ลศุณวรรค ลิกขาบทที่ ๑ จบ

อรรถกถาขุททกัณฑ์

ธรรมเหล่าใด รวบรวมได้ ๖๖ ข้อ

**ที่พระธรรมลังคาอาจารย์ทั้งหลายร้อย-
กรองไว้ ในลำดับแห่งตึงสกัณฑ์ บัดนี้จะ
พรรณนาธรรมแม่เหล่านั้นดังต่อไปนี้.**

ปาจิตติย

ลสูณวรรคที่ ๑ สิกขาบทที่ ๑

ในบรรดา ๕ วรรคนั้น พึงทราบวินิจฉัย ในสิกขาบทที่ ๑ แห่ง
ลสูณวรรคก่อน.

[ว่าด้วยเรื่องภิกษุณีฉันกระเทียม]

สามบทว่า เทว ตโย ภณฺทกา ได้แก่ จุกกระเทียม ๒-๓ จุก
คำว่า โปฏฺฐลเก นี้ เป็นชื่อของกระเทียมมีเชื้อในสมบุรณ์.
สองบทว่า น มตฺตํ ชานิตฺวา มีความว่า (ภิกษุณีอุลลนันทานั้น)
ไม่รู้จักประมาณ เมื่อคนเฝ้าไร่ห้ามปรามอยู่ ไซ้ให้ (พวกภิกษุณี) ขนเอา
กระเทียมมาเป็นอันมาก.

สองบทว่า อญฺญตรํ หฺสโยนี ได้แก่ กำเนิดหงส์ทอง.

สามบทว่า โส ตาสฺ เอเกกฺ มีความว่า หงส์นั้น เป็นสัตว์
ระลึกชาติได้. ดังนั้นจึงมาหาด้วยความรักในก่อน แล้วสลัดขนให้แก่สตรี
เหล่านั้นคนละขน. ขนนั่นเป็นทองคำแท้ ควรแก่การหลอมการทูปและตัดได้.

บทว่า **มาคริถิ** แปลว่า เกิดแล้วในแคว้นมคธ. จริงอยู่ เฉพาะ
กระเทียมที่เกิดในแคว้นมคธ ท่านประสงค์เอาว่า **ลสุถิ** ในสิกขาบทนี้. แม้
กระเทียมนั้นเป็นกระเทียมที่มีเชื้อในสมบุรณ์ ไม่ใช่กระเทียมที่มีเชื้อในเพียงกลีบ
หรือ ๒-๓ กลีบ. แต่ในกรุงที่ท่านไม่กล่าวถึงประเทศที่เกิด กล่าวว่ กระเทียม
มีเชื้อในสมบุรณ์ ชื่อว่า กระเทียมมคธ.

ในคำว่า **อชฺโฆหาร** **อชฺโฆหาร** นี้ มีวินิจฉัยดังนี้; ถ้า
ภิกษุณีรวบรวมกระเทียม ๒-๓ จุกเข้าด้วยกันเคี้ยวกลืนกิน เป็นปาจิตติย
ตัวเดียว แต่เมื่อภิกษุณีบิออกกินทีละกลีบ เป็นปาจิตติยมากตัว ด้วยการนับ
ประโยคแล.

บัณฑิตพึงทราบความแตกต่างกันแห่งกระเทียมเหลืองเป็นต้น โดยสี
หรือโดยเชื้อใน. ว่าด้วยสีก่อน ชื่อว่า กระเทียมเหลือง ย่อมมีสีเหลือง
กระเทียมแดง มีสีแดง กระเทียมเขียวมีใบสีเขียว.

แต่ว่าโดยเชื้อใน (หรือกลีบ) กระเทียมเหลืองมีเชื้อในชั้นเดียว.
กระเทียมแดงมีเชื้อใน ๒ ชั้น. กระเทียมเขียวมีเชื้อใน ๓ ชั้น กระเทียมต้น
ไม่มีเชื้อใน. จริงอยู่ กระเทียมนั้น เป็นเพียงหน่อเท่านั้น. แต่ในมหาปิจจริ
เป็นต้นกล่าวไว้ว่า กระเทียมเหลืองมีเชื้อใน (มีกลีบ) ๓ ชั้น กระเทียมแดง
มีเชื้อใน ๒ ชั้น กระเทียมเขียวมีเชื้อในชั้นเดียว. กระเทียมเหลืองเป็นต้นนั้น
ย่อมควร โดยสภาพทีเดียว

แต่ในการต้มแกงเป็นต้น แม้กระเทียมมคธก็ควร. ความจริง จะใส่
กระเทียมมคธนั้นลง ในแกงถั่วเป็นต้นซึ่งกำลังแกงก็ดี ในกับข้าวชนิดที่ปรุง
ด้วยปลาเนื้อก็ดี ในน้ำมันก็ดี ในน้ำปานะมีน้ำพุทราเป็นต้นก็ดี ในแกงผักดอง

ที่เปรี้ยวเป็นต้นก็ดี ในแกงอ่อมก็ดี ในแกงอย่างใดอย่างหนึ่ง ชั้นที่สุดแม้ใน
ยาสูบและภัตก็ควร. คำที่เหลือตั้งทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานเหมือนเอภกโถมสิกขาบท เป็นกิริยา โนสัญญ-
ญาวิโมกษ์ อจิตตกะ ปิณตติวัชชะ กายกรรม วจีกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓
ฉะนี้แล.

อรรถกถาสุณวรรคที่ ๑ สิกขาบทที่ ๑ จบ

ลตฺถววรรค สิกขาบทที่ ๒

เรื่องภิกษุณีฉัพพัคคีย์

[๑๕๔] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีฉัพพัคคีย์ ให้ถอนขนในที่แคบ แล้วเปลือยกายอาบน้ำชำระตัวด้วยน้ำที่เดียวกับหญิงแพศยา ในแม่น้ำอจิรวดี พวกหญิงแพศยาพากันฟังโทษ ตีเตียน โพนทนาว่า โฉนภิกษุณีทั้งหลาย จึงได้ให้ถอนขนในที่แคบเหมือนพวกหญิงคฤหัสถ์ผู้บริโศกคามเล่า ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินหญิงแพศยาพวกนั้นพากันฟังโทษ ตีเตียน โพนทนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็ฟังโทษ ตีเตียน โพนทนาว่า โฉนภิกษุณีฉัพพัคคีย์จึงได้ให้ถอนขนในที่แคบ...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุณีทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ขาวว่าภิกษุณีฉัพพัคคีย์ให้ถอนขนในที่แคบ จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉนภิกษุณีฉัพพัคคีย์จึงได้ให้ถอนขนในที่แคบเล่า การกระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส.

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๕๗. ๒. อนึ่ง ภิกษุณีใด ให้ถอนขนในที่แคบ เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีฉัพคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๑๕๕] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่าผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า ที่แคบ ได้แก่ รักแร้ทั้งสอง บริเวณทวารเบา.

บทว่า ให้ถอน คือให้ถอนขนแม้เส้นเดียว ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ให้
ถอนขนแม้หลายเส้น ก็ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

อนาปัตติวาร

[๑๕๖] มีเหตุอาพาธ ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ลสุณวรรค สิกขาบทที่ ๒ จบ

อรรถกถาลสุณวรรค สิกขาบทที่ ๒

วินิจฉัย ในสิกขาบทที่ ๒ ฟังทราบดังนี้:-

บทว่า สมุพาธ คือ โอกาสที่กำบัง. ก็เพื่อแสดงจำแนก โอกาส
ที่กำบัง (ที่ลับ) นั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า อุโภ อุปกัจฉกา
มุตฺตกรณฺ์ แปลว่า รักแร้ทั้ง ๒ บริเวณทวารเบา.

สองบทว่า **เอกมุปี โลม** มีความว่า ภิกษุณีให้ถอนขนเส้นเดียวหรือ
มากเส้น โดยประโยคเดียว ด้วยกรรไกรก็ดี ด้วยแหนบก็ดี ด้วยของคม
อย่างใดอย่างหนึ่งก็ดี เป็นปาจิตติย์มากตัว โดยการนับประโยค ไม่ใช่โดยนับ
เส้นขน.

บทว่า **อาพาธปจฺจยา** ได้แก่ ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุณีผู้ให้ถอน
เพราะอาพาธ มีฝีและหิดเป็นต้นเป็นปัจจัย. คำที่เหลือ ตื่นทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๔ เกิดขึ้น ทางกาย ๑ ทางกายกับวาจา ๑
ทางกายกับจิต ๑ ทางกายวาจากับจิต ๑ เป็นกิริยา โนสัญญาวิโมกข์ อจิตตกะ
ปณฺณตติวัชชะ กายกรรม วจกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ ฉะนั้นแล.

อรรคกาลสุณฺวรรค สิกขาบทที่ ๒ จบ

ลตฺถววรรค สิกขาบทที่ ๓

เรื่องภิกษุณี ๒ รูป

[๑๕๗] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณี ๒ รูป อันความกระสันบีบคั้นแล้ว เข้าห้องน้อยแล้วทำการสัมผัสบริเวณองค์ระหัดกัน ภิกษุณีทั้งหลายพากันเข้ามาตามเสียงสัมผัสนั้น แล้วได้ถามสองภิกษุณีนั้นดังนี้ว่า แม่เจ้าทั้งหลาย เหตุไฉนพวกท่านจึงทำมิดีมิร้ายกับบุรุษ.

แม่เจ้าทั้งหลาย พวกดิฉันมิได้ทำมิดีมิร้ายกับบุรุษ ภิกษุณีสองรูปนั้นตอบแล้วได้แจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุณีทั้งหลาย.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้ทำการสัมผัสบริเวณองค์ระหัดกันเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าพวกภิกษุณีทำการสัมผัสบริเวณองค์ระหัดกัน จริงหรือ.

ภิกษุณีทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉนพวกภิกษุณีจึงได้ทำการสัมผัสบริเวณองค์ระหัดกันเล่า การกระทำของพวกนางนั้นไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่าง
นี้ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๕๘. ๑. เป็นปาจิตตีย์ ในเพราะสัมผัสบริเวณองค์กรหัส.

เรื่องภิกษุณี ๒ รูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๑๕๘] ที่ชื่อว่า สัมผัสบริเวณองค์กรหัส คือ ภิกษุณียินดีสัมผัส
ให้ตบที่องค์กรหัส โดยที่สุดแม้ด้วยกลีบบัว ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

อนาปัตติวาร

[๑๕๙] มีเหตุอาพาธ ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ลสมุณวรรค สิกขาบทที่ ๓ จบ

อรรถกถาลสมุณวรรค สิกขาบทที่ ๓

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๓ ฟังทราบดังนี้:-

บทว่า ตลมาภูเก คือ ในเพราะสัมผัสบริเวณองค์กรหัส (ในเพราะ
สัมผัสบริเวณทวารเบา).

ในคำว่า **อนุตมโส อุปฺปตฺตเตนปิ** นี้ มีวินิจฉัยว่า กลีบบัว
ค่อนข้างจะโตไป. เมื่อให้ตบแม่ด้วยเกสรบัว ก็เป็นอาบัติเหมือนกัน.

บทว่า **อาพาธปจฺจยา** มีความว่า จะตบผี หรือแผล ควรอยู่
บทที่เหลือตั้งทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานคุณปฐมปาราชิก เป็นกิริยา ตัญญาวิโมกข์
สจิตตกะ โลกวัชชะ กายกรรม อกุศลจิต มีเวทนา ๒ ฉะนั้นแล.

อรรถกถาสุมรรค สิกขาบทที่ ๓ จบ

ลตฺถวรรค สิกขาบทที่ ๔

เรื่องภิกษุณีรูปหนึ่ง

[๑๖๐] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น มีพระสนมเก่าคนหนึ่งบวชอยู่ในสำนักภิกษุณี ภิกษุณีรูปหนึ่งอันความกระสันบีบคั้นแล้ว ได้เข้าไปหาภิกษุณีพระสนมรูปนั้นถึงสำนักแล้วถามว่า แม่เจ้า พระราชาเสด็จไปหาแม่เจ้านาน ๆ ครั้ง แม่เจ้าดำรงอยู่ได้ด้วยอาการอย่างไร.

ภิกษุณีพระสนมตอบว่า ด้วยท่อนยางเกลี้ยง ๆ จ๊ะ.

ภิกษุณีนั้นซักว่า ท่อนยางเกลี้ยงนั้นเป็นอย่างไร.

ภิกษุณีพระสนมนั้น จึงได้บอกท่อนยางเกลี้ยงแก่ภิกษุณีนั้น ๆ ใช้ท่อนยางเกลี้ยงแล้วลึ่มล้างวางทิ้งไว้ ณ ที่ข้างหนึ่ง ภิกษุณีทั้งหลายเห็นท่อนยางเกลี้ยงมีหมู่แมลงวันตอม จึงพูดเป็นเชิง ถามว่า นี่การกระทำของใคร.

ภิกษุณีนั้นกล่าวตอบอย่างนี้ว่า นี่เป็นการกระทำของดิฉัน.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เฟงโทษ ตีเตียน โปนทะนาวว่า โฉนภิกษุณีจึงได้ใช้ท่อนยางเกลี้ยง ๆ เล่า. . .

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ขาวว่าภิกษุณีใช้ท่อนยางเกลี้ยง ๆ จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉน ภิกษุณีจึงได้ใช้ท่อนยางเกลี้ยง ๆ เล่า การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง อย่างนี้ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๕๕. ๔. เป็นปาจิตตีย์ ในเพราะใช้ท่อนยางเกลี้ยง ๆ.

เรื่องภิกษุณีรูปหนึ่ง จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๑๖๑] ที่ชื่อว่า ท่อนยางเกลี้ยง ๆ ได้แก่ วัตถุที่สร้างขึ้นด้วยยาง ทำขึ้นด้วยไม้ ทำขึ้นด้วยแป้ง ทำขึ้นด้วยดิน.

ภิกษุณียินดีสัมผัส สอดวัตถุโดยที่สุดแม้กลีบอุบลเข้าไปสู่องค์กรหัส ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

อนาปัตติวาร

[๑๖๒] มีเหตุอาพาธ ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติ
แล.

ลสุณวรรค สิกขาบทที่ ๔ จบ

อรรถกถาสุณวรรค สิกขาบทที่ ๔

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๔ พึงทราบดังนี้:-

บทว่า **ปฺราณราโชโรโธ** ได้แก่ เป็นพระสนมของพระเจ้าแผ่นดิน
ในกาลก่อน คือ ในคราวเป็นคฤหัสถ์.

สองบทว่า **จิราจิริ คจฺจติ** คือ นาน ๆ พระราชาจึงจะเสด็จมา.

บทว่า **ชาเรถ** คือ แม่เจ้าอาจ (ดำรงอยู่ได้อย่างไร?). เมื่อพวก
ภิกษุณีถามว่า นักรรมของใคร? ภิกษุณีนั้นเข้าใจว่า แม่เมื่อเราไม่บอก
ภิกษุณีเหล่านี้ก็จักทำความระแวงสงสัยในเรา จึงได้กล่าวอย่างนี้ว่า นี่เป็นการ
กระทำของดิฉัน.

บทว่า **ชตฺมฏฺฐเก** ได้แก่ ท่อนเกลี้ยง ๆ ทำด้วยยาง. บทว่า
ชตฺมฏฺฐเก นี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสด้วยอำนาจแห่งเรื่องเท่านั้น. แต่เมื่อ
สอดท่อนกลม ๆ อย่างใดอย่างหนึ่งเข้าไปเป็นอาบติทั้งนั้น. ด้วยเหตุนี้
พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงได้ตรัสว่า ชั้นที่สุด สอดแม็กลิบอุบลเข้าไปสู่องคร์หัต
และแม็กลิบอุบลนี้ ก็โตเกินไป แต่เมื่อสอดแม็กเพียงเกสรเข้าไปก็อาบติเหมือน
กัน. บทที่เหลือ ต้นทั้งนั้น. สมุฏฐานเป็นต้น ก็เป็นเช่นกับที่กล่าวแล้วใน
ตลฆาฏกสิกขาบทนั้นแล.

อรรถกถาสุณวรรค สิกขาบทที่ ๔ จบ

ลตฺถวรรค สิกขาบทที่ ๕

เรื่องพระมหาปชาบดีโคตมีเถรี

[๑๖๓] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ นิโครธาราม เขตพระนครกบิลพัสดุ์ สักกชนบท ครั้งนั้นพระมหาปชาบดีโคตมีเถรี เข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าถึงพุทธสำนัก ถวายบังคมแล้วได้ขึ้นเฝ้าอยู่ ณ ที่ได้สมกราบทูลว่า มาตุคามมีกลิ่นเหม็น พระพุทธเจ้าข้า.

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งว่า ภิกษุณีทั้งหลายจงใช้น้ำชำระ แล้ว ทรงยังพระมหาปชาบดีโคตมีเถรีให้เห็นแจ้ง ให้สมาทาน ให้आจหาญ ให้รำเรง ด้วยธรรมิกถา ครั้น พระมหาปชาบดีโคตมีเถรี อันพระผู้มีพระภาคเจ้า โปรดประทานให้เห็นแจ้ง ให้สมาทาน ให้आจหาญ ให้รำเรง ด้วยธรรมิกถา แล้ว ถวายบังคมทำประทักษิณหลีกไปแล้ว พระองค์จึงทรงกระทำธรรมิกถาใน เพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรา อนุญาตน้ำชำระ แก่ภิกษุณีทั้งหลาย.

เรื่องพระมหาปชาบดีโคตมีเถรี จบ

เรื่องภิกษุณีรูปหนึ่ง

[๑๖๔] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุณีรูปหนึ่งทราบว่า พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงอนุญาตน้ำชำระแล้ว จึงใช้น้ำชำระลึกลงไป ได้ทำให้เกิดแผลขึ้นในองค์ รหัส ดังนั้นนางจึงได้แจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุณีทั้งหลาย บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้ มักน้อย... ต่างก็เฟงโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุณีจึงได้ใช้น้ำ ชำระลึกลงไปแล้ว...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย
ข่าว่าภิกษุณีใช้น้ำชำระลิกเกินไป จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉน
ภิกษุณีจึงได้ใช้น้ำชำระลิกเกินไปแล้ว การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อ
ความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลาย จงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง
อย่างนี้ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๖๐. ๕. อนึ่ง ภิกษุณีผู้จะใช้น้ำชำระ ฟังใช้ชำระลิก
เพียงสองข้อองคุลีเป็นอย่างยิ่ง เกินกว่านั้น เป็นอาบัติปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีรูปหนึ่ง จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๖๖๕] ที่ชื่อว่า น้ำชำระ ได้แก่ น้ำที่เขาเรียกว่าน้ำสำหรับชำระองค์
รหัส.

บทว่า ผู้จะใช้ คือ ผู้จะชะล้าง.

คำว่า ฟังใช้ชำระลิกเพียงสองข้อองคุลีเป็นอย่างยิ่ง คือ ฟัง
ใช้ชำระลิกเพียงสองข้อ ในสององคุลี เป็นอย่างยิ่ง

คำว่า เกินกว่านั้น ความว่า ภิกษุณียินดีสัมผัสให้ล่วงเลยเข้าไป โดยที่สุดแม้ชั่วปลายเส้นผม ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

ติกะปาจิตตีย์

[๑๖๖] เกินสองข้อของคุลี ภิกษุณีสำคัญว่าเกิน ใช้ชำระ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เกินสองข้อของคุลี ภิกษุณีสงสัย ใช้ชำระ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

เกินสองข้อของคุลี ภิกษุณีสำคัญว่าไม่ถึง ใช้ชำระ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ทูกะทูกกฏ

ไม่ถึงสองข้อของคุลี ภิกษุณีสำคัญว่าเกิน ต้องอาบัติทูกกฏ.

ไม่ถึงสองข้อของคุลี ภิกษุณีสงสัย ต้องอาบัติทูกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

ไม่ถึงสองข้อของคุลี ภิกษุณีสำคัญว่าไม่ถึง ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๑๖๗] ใช้ชำระสักเพียงสองข้อของคุลี ๑ ใช้ชำระสักไม่ถึงสองข้อของคุลี ๑ เพราะเหตุอาพาธ ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ลสุณวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

อรรถกถาสุณนวรรค สิกขาบทที่ ๕

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๕ พึงทราบดังนี้:-

ชื่อว่า **อติคมฺภีรี อุทกสุทฺธิกํ อาทียติ** ได้แก่ กระทำการชำระ
ด้วยน้ำให้เข้าข้างในลึกเกินไป.

สองบทว่า **เกสฺสคฺคฺมตฺตฺปิ อติกฺกามติ** มีความว่า ภิกษุณีสอด
นิ้วมือนิ้วที่ ๓ หรือนิ้วที่ ๔ เข้าไปตามทางยาว ให้เลยทางด้านลึกเกิน ๒
ซื่อนิ้วมือไปแม้เพียงปลายเส้นผม เป็นปาจิตตีย์. สมจริงดังคำที่ท่านกล่าวไว้ใน
มหาปัจจรีว่า ภิกษุณี ย่อมไม่ได้เพื่อจะใช้ซื่อนิ้วมือ ๓ ซื่อของบางนิ้วชำระ จะ
ใช้นิ้วมือ ๓ หรือ ๔ นิ้ว แม้ซื่อเดียวชำระก็ไม่ได้. บทที่เหลือ ดั้นทั้งนั้น.
แม้สมุฏฐานเป็นต้น ก็เป็นเช่นกับที่กล่าวแล้ว ในตลฉาฎกสิกขาบทนั้นแล.

อรรถกถาสุณนวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

ลตฺถวรรค สิกขาบทที่ ๖

เรื่องภิกษุณีภรรยาเก่าของมหาอำมาตย์

[๑๖๘] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น มหาอำมาตย์ผู้หนึ่ง ชื่ออาโรหณะ ได้บวชอยู่ในสำนักภิกษุ ภรรยาเก่าของท่านก็ได้บวชอยู่ในสำนักภิกษุณี ต่อมา ภิกษุณีนั้ทำกตกิจในสำนักภิกษุณีนั้ เมื่อภิกษุณีนั้กำลังฉันอยู่ ภิกษุณีนั้ได้ยื่นปฏิบัติน้ำอยู่ใกล้ ๆ ด้วยน้ำฉันและการพัดวี แล้วกล่าวถ้อยคำเกี่ยวกับการครองเรือนยั่ววนอยู่ ภิกษุณีนั้จึงรุกรานนางว่า คุณก่อนน้องหญิง เธออย่าได้ทำเช่นนี้ ข้อนี้ไม่ควร.

เมื่อก่อนท่านได้กระทำอย่างนี้ ๆ แก่ข้าพเจ้า บัดนี้ เพียงเท่านี้ก็ทนไม่ได้ นางกล่าวดังนี้แล้วได้ครอบขันน้ำลงบนศีรษะ ประหารด้วยพัด บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุณีจึงได้ประหารแก่ภิกษุเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าภิกษุณีให้ประหารแก่ภิกษุ จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉนภิกษุณีจึงได้ให้ประหารแก่ภิกษุเล่า การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง
อย่างนี้ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๖๑. ๖. อนึ่ง ภิกษุณีใด เมื่อภิกษุกำลังฉันอยู่ เข้าไป
ปฏิบัติอยู่ใกล้ๆ ด้วยน้ำฉัน หรือด้วยการพัดวี เป็นปาจิตตีย์.
เรื่องภิกษุณีภรรยาเก่าของมหาอำมาตย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๑๖๕] บทว่า อนึ่ง...ใด. ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...
บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ...นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.
บทว่า เมื่อภิกษุ ได้แก่ เมื่ออุปสัมบัน.
บทว่า กำลังฉันอยู่ คือ กำลังฉันโภชนะ ๕ อย่างใดอย่างหนึ่ง
อยู่.
ที่ชื่อว่า น้ำฉัน ได้แก่ น้ำชนิดหนึ่งสำหรับดื่ม.
ที่ชื่อว่า การพัดวี ได้แก่ เครื่องโบกแกว่งชนิดใดชนิดหนึ่งสำหรับวี.
บทว่า เข้าไปปฏิบัติอยู่ใกล้ๆ ความว่า อยู่ในหัตถบาส ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

ติกะปาจิตตีย์

[๑๗๐] อุปสัมบัน ภิกษุณีสำคัญว่าอุปสัมบัน เข้าไปปฏิบัติอยู่ใกล้ๆ
ด้วยน้ำฉัน หรือด้วยพัดวี ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

อุปสัมบัน ภิกษุณีสงฆ์ เข้าไปปฏิบัติอยู่ใกล้ๆ ด้วยน้ำฉัน หรือด้วยการพัควี ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

อุปสัมบัน ภิกษุณีสำคัญว่าอุปสัมบัน เข้าไปปฏิบัติอยู่ใกล้ๆ ด้วยน้ำฉัน หรือด้วยการพัควี ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

นักษะทุกกฏ

ปฏิบัติอยู่นอกหัตถบาท ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุฉันของเคี้ยว ภิกษุณีเข้าไปปฏิบัติ ต้องอาบัติทุกกฏ.

เข้าไปปฏิบัติอุปสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

อุปสัมบัน ภิกษุณีสำคัญว่าอุปสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

อุปสัมบัน ภิกษุณีสงฆ์ ต้องอาบัติทุกกฏ.

อุปสัมบัน ภิกษุณีสำคัญว่าอุปสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๑๗๑] ภิกษุณีถวายเอง ๑ ให้คนอื่นถวาย ๑ สั่งอุปสัมบันให้ปฏิบัติ ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ลสมุณวรรค สิกขาบทที่ ๖ จบ

อรรถกถาลสมุณวรรค สิกขาบทที่ ๖

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๖ พึงทราบดังนี้:-

บทว่า ภตฺตวิสุตฺตคฺคฺ แปลว่า ภัตกิจ.

สามบทว่า ปานีเยน จ วิรูปเนน จ อุปติฏฺฐิตฺวา ความว่า ยืนเอามือข้างหนึ่งถือขันน้ำ เอามือข้างหนึ่งถือพัด พักวีอยู่ใกล้ๆ.

บทว่า อจฺจาวตฺติ มีความว่า กล่าวถ้อยคำเกี่ยวกับการครองเรือน ละเมียดจารีตของบรรพชิตว่า แม้เมื่อก่อน ท่านก็บริโภคอยู่อย่างนี้ ฉะนั้นก็ทำการปรนนิบัติท่านอย่างนี้.

สองบทว่า ยงฺกิลฺลิจิ ปาณียี มีความว่า น้ำสะอาด หรือน้ำเปรียง นมส้ม น้ำผึ้ง น้ำรส และนมสดเป็นต้น อย่างใดอย่างหนึ่งก็ตามที.

สองบทว่า ยากาจิ วิชฺณี คือ ชั้นที่สุดแม้ชายจิวร ก็ชื่อว่าพัด.

ในคำว่า หตฺถปาเส ติฏฺฐติ อาปตฺติ ปาจิตฺตียสฺส นี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงปรับปาจิตตีย์ เพราะการยื่นเป็นปัจจัยเท่านั้น. แต่เพราะการประหารเป็นปัจจัย ทรงบัญญัติทุกกฏไว้ในขันธกะ.

สองบทว่า เทติ ทาเปติ มีความว่า ภิกษุณีถวายน้ำดื่ม หรือแกง เป็นต้นว่า นิมนต์ท่านดื่มน้ำนี้ นิมนต์ท่านฉันกับแกงนี้เถิด. ถวายพัดไอบตาลว่า นิมนต์ท่านพัดด้วยพัดไอบตาลนี้ จันเถิด หรือว่าสั่งให้ผู้อื่นถวายน้ำดื่มและพัดให้แม่ทั้ง ๒ อย่าง ไม่เป็นอาบัติ.

สองบทว่า อนุปสมฺปนฺนํ อาณาเปติ คือ สั่งสามเณรีเพื่อให้ปฏิบัติไม่เป็นอาบัติ. คำที่เหลือตั้งทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานเหมือนเอกโหลมสิกขาบท เป็นกิริยา โนสัญญา-วิโมกข์ อจิตตกะ ปิณณัตติวัชชะ กายกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ ฉะนั้นแล.

อรรถกถาสุณฺวรรค สิกขาบทที่ ๖ จบ

ลตฺถวรรค สิกขาบทที่ ๘

เรื่องภิกษุณีหลายรูป

[๑๗๒] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น เป็นฤดูเกี่ยวข้าวภิกษุณีทั้งหลายขอข้าวเปลือกสวด แล้วนำเข้าไปในพระนคร ครั้นถึงที่ประตูพระนครคนทั้งหลายพากันกันประคตพูดสัพยอกว่า ข้าแต่แม่เจ้าทั้งหลาย ขอท่านจงให้ส่วนแบ่งบ้าง ดังนี้ แล้วปล่อยให้ ครั้นภิกษุณีเหล่านั้นกลับไปถึงสำนักแล้วได้แจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุณีทั้งหลาย บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เฟงโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้ขอข้าวเปลือกสวดเขาเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ขาวว่าพวกภิกษุณีขอข้าวเปลือกสวดเขา จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้ขอข้าวเปลือกสวดเขาเล่า การกระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๖๒. ๗. อนึ่ง ภิกษุณีใด ขอก็ดี ให้ขอก็ดี คั้วก็ดี ให้
คั้วก็ดี ต่าก็ดี ให้ต่าก็ดี หุงก็ดี ให้หุงก็ดี ซึ่งข้าวเปลือกสด แล้ว
ฉัน เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีหลายรูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๑๙๓] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...
บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.
ที่ชื่อว่า ข้าวเปลือกสด ได้แก่ ข้าวสาลี ข้าวเปลือก ข้าวเหนียว
ข้าวละมาน ข้าวฟ่าง ลูกเดือย หญ้ากับแก.
บทว่า ขอ คือ ขอเอง. บทว่า ให้ขอ คือ ให้ผู้อื่นขอแทน.
บทว่า คั้ว คือ คั้วเอง. บทว่า ให้คั้ว คือ ให้ผู้อื่นคั้ว.
บทว่า ต่า คือ ต่าเอง. บทว่า ให้ต่า คือ ให้ผู้อื่นต่า.
บทว่า หุง คือ หุงเอง. บทว่า ให้หุง คือ ให้ผู้อื่นหุง.
ภิกษุณีรับประเคนไว้ด้วยหมายใจว่า จักฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ ฉัน
ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำกลืน.

อนาปัตติวาร

[๑๙๔] เพราะเหตุอาพาธ ๑ ขอปรัดณาติ ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ลสุณวรรค สิกขาบทที่ ๗ จบ

อรรถกถาสถาปนาวรรค สิกขาบทที่ ๗

วินัยฉัยในสิกขาบทที่ ๗ พึงทราบดังนี้ :-

ชื่อว่า ภูษิตสูตมิตติ ปฏิกคฺคฺหาติ อาปตฺติ ทฺกฺกฺกฺสฺส มี
ความว่า ทุกกฺกฺนี้ ชื่อว่า ปโยคทูกกฺก. เพราะฉะนั้น ไม่ใช่เป็นทูกกฺก
เพราะการรับประเคนอย่างเดี๋ยวนั้น. ยังเป็นทูกกฺก ทูก ๆ ประโยคอีก ใน
การรับประเคนแล้วนำมาจากที่อื่นก็ดี ในการตากให้แห้งก็ดี ในการเตรียมเตา
เพื่อต้องการคั่วกินในวันมีฝนตกพราภัยก็ดี ในการจัดแจงกระเบื้องก็ดี ในการ
ตระเตรียมทัพพีก็ดี ในการนำฟืนมาก่อไฟก็ดี ในการใส่ข้าวเปลือกลงบน
กระเบื้องก็ดี ในการคั่วด้วยทัพพีก็ดี ในการเตรียมครกและสากเป็นต้นเพื่อจะ
ตำก็ดี ในกิจ มีการตำฝัดและชาว เป็นต้นก็ดี จนถึงเบิบบเข้าปากแล้วบดเคี้ยว
ด้วยฟันเพื่อจะกลืนกิน. ในเวลากลืนกิน เป็นปาจิตตีย์มากตัวตามจำนวนคำกลืน
และในสิกขาบทนี้ การขอและการฉัน จัดเป็นประมาณ. เพราะฉะนั้นแม้
ภิกษุณีขอเองใช้ภิกษุณีอื่นให้ทำการคั่วการตำและการหุงต้มแล้วฉันก็เป็นอาบัติ
ถึงใช้ภิกษุณีอื่นให้ขอแล้วทำการคั่วฉันเองเป็นต้นก็อาบัติแล.

แต่ในมหาปัจจุจรีท่านกล่าวว่า ภิกษุณีขอข้าวเปลือกสคฺคฺธรรมดานี้ แม้
กะมารคามฉัน ก็เป็นปาจิตตีย์เหมือนกัน ข้าวเปลือกสคฺคฺที่ได้มาโดยมิได้ออก
ปากขอ เมื่อทำการคั่วเป็นต้นเอง หรือใช้ผู้อื่นให้ทำแล้วฉัน เป็นทูกกฺก.
ข้าวเปลือกสคฺคฺที่ภิกษุณีอื่นได้มาด้วยการออกปากขอ แม้เมื่อทำการคั่วเป็นต้นเอง
หรือใช้ให้ภิกษุณีนั้นทำ หรือใช้ให้ภิกษุณีอื่นทำแล้วฉัน ก็เป็นทูกกฺกเหมือน
กัน ท่านยังได้กล่าวไว้อีกว่า ข้าวเปลือกสคฺคฺที่ภิกษุณีอื่นได้มาด้วยการออกปาก
ขอ ถ้าภิกษุณีทำการคั่วเองเป็นต้นซึ่งข้าวเปลือกสคฺคฺนั้นแล้วฉัน เป็นปาจิตตีย์

เหมือนกัน. แต่เมื่อให้ผู้อื่นทำการค้ำเป็นต้นแล้วฉัน เป็นทุกกฐ. คำในมหา
ปัจฉิมนี้ ผิดทั้งข้างต้นทั้งข้างปลาย. ที่จริงไม่มีความแปลกกันในการทำเอง
หรือในการใช้ให้ทำ ซึ่งก็มีการค้ำเป็นต้นนั้น. แต่ในมหาอรรถกถาท่านกล่าว
ไว้โดยไม่แปลกกันว่า เป็นทุกกฐแก่ภิกษุณีผู้ฉันท้าวเปลือกสดที่ภิกษุณีอื่นออก
ปากขอมมา

บทว่า **อาพาธปจฺจยา** ความว่า ไม่เป็นอาบัติ เพราะออกปากขอ
ข้าวเปลือก เพื่อต้องการทำการนั่งตัวเป็นต้น (การเข้ากระโจม). ท่านกล่าวไว้
ในมหาปัจฉิมว่า ก็การรับเอาข้าวเปลือกที่ได้มาด้วยการไม่ได้บอกปากขอ เพื่อ
ประโยชน์แก่นวกรรม ควรอยู่.

สองบทว่า **อปฺรณฺณ วิญฺญาเปติ** มีความว่า เว้นธัญญาต ๗
ชนิดเสีย ภิกษุณีขอปรินชาต มีถั่วเขียวและถั่วเหลืองเป็นต้นก็ดี พืชผลมี
น้ำเต้าและผักเขียวเป็นต้นก็ดี วัตถุอื่นอย่างใดอย่างหนึ่งก็ดี ในที่แห่งญาติและ
คนปวารณา ไม่เป็นอาบัติ. แต่จะขอข้าวเปลือกสดแม้ในที่แห่งญาติและคน
ปวารณาไม่ควร. บทที่เหลือ ต้นทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๔ เกิดขึ้นทางกาย ๑ ทางวาจา ๑ ทางกาย
กับจิต ๑ ทางกายวาจา กับจิต ๑ เป็นกิริยา โนสัญญาวิโมกข์ อจิตตกะ
ปัญณตติวัชชะ กายกรรม วจีกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ ฉะนั้นแล.

อรรถกถาสุณฺวรรค สิกขาบทที่ ๗ จบ

ลตฺถวรรค สิกขาบทที่ ๘ เรื่องพรหมณ์คนหนึ่ง

[๑๗๕] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น พรหมณ์คนหนึ่งเป็นข้าราชการ ถูกปลดออกจากราชการแล้วคิดว่าจักทูลขอรับพระราชทานตำแหน่งเดิมคืน จึงสนานเกล้าแล้วเดินผ่านที่พำนักของภิกษุณีไปสู่ราชตระกูล ภิกษุณีรูปหนึ่งถ้ายว้จะลงในหม้อ แล้วเททิ้งออกนอกฝา ราดลงบนศีรษะของพรหมณ์นั้น ดังนั้น พรหมณ์จึงเพ่งโทษ ดิเตียน โพนทนาว่า ภิกษุณีโสดเหล่านี้ไม่ใช่สมณะ ไม่มีสมบัติ ไฉนจึงได้เทหม้อคูดลงบนศีรษะเล่า เราจักเผาที่พำนักของภิกษุณีเหล่านี้เสีย ดังนั้น จึงถือคบเพลิงเข้าไปสู่ที่พำนักภิกษุณี อุบาสกคนหนึ่งออกมาจากสำนักภิกษุณี เห็นพรหมณ์นั้นกำลังถือคบเพลิงผ่านเข้าไปสู่ที่พำนัก จึงถามพรหมณ์ว่า ท่านผู้เจริญ เหตุไรท่านถือคบเพลิงเข้าไปสู่ที่พำนักภิกษุณี.

พรหมณ์ตอบว่า ท่านผู้เจริญ เพราะภิกษุณีโสดเหล่านี้เป็นสตรีไม่มีสมบัติ เทหม้อคูดลงบนศีรษะของเรา ๆ จึงจักเผาสำนักของภิกษุณีเหล่านี้เสีย.

อุบาสกชี้แจงว่า ไปเถิด ท่านผู้เจริญ นั่นเป็นมงคล ท่านจักได้ทรัพย์ ๑,๐๐๐ ตำลึง และตำแหน่งเดิมคืน.

ฝ่ายพรหมณ์นั้นสนานเกล้าแล้วไปสู่ราชตระกูล ได้ทรัพย์พระราชทาน ๑,๐๐๐ ตำลึง และตำแหน่งเดิมนั้นคืน อุบาสกนั้นจึงเข้าไปสู่ที่พำนักภิกษุณี แจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุณีทั้งหลายแล้วขู่ตำทับ.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เฟงโทษ ตีเตียน โปนทะนา ว่า โฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้เทอจจาระทิ้งออกภายนอกฝาที่พำนักเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าพวกภิกษุณีเทอจจาระทิ้งออกภายนอกฝาที่พำนัก จริงหรือ.
ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉนพวก ภิกษุณีจึงได้เทอจจาระทิ้งออกภายนอกฝาที่พำนักเล่า การกระทำของพวกนาง นั้นไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจะยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง อย่างนี้ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๖๓. ๘. อนึ่ง ภิกษุณีใด เทหรือให้เท ซึ่งอจจาระก็ดี ปัสสาวะก็ดี หยากเยือกก็ดี ของเป็นเดนก็ดี ณ ภายนอกฝาที่พำนักก็ดี ณ ภายนอกกำแพงก็ดี เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องพรามณ์คนหนึ่ง จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๑๓๖] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้

ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค้ในอรรณนี.

ที่ชื่อว่า อูจจาระ ได้แก่ สิ่งที่เขาเรียกกันว่าคูล.
ที่ชื่อว่า ปัสสาวะ ได้แก่ สิ่งที่เขาเรียกกันว่ามูตร.
ที่ชื่อว่า หยากเยื่อ ได้แก่ สิ่งที่เขาเรียกว่าขยะมูลฝอย.
ที่ชื่อว่า ของเป็นเดน ได้แก่ อามิสเป็นเดน หรือกระดูก หรือน้ำ
ที่เป็นเดน.

ที่ชื่อว่า ฝา ได้แก่ฝา ๓ ชนิด คือ ฝาอิฐ ฝาศิลา ฝาไม้.
ที่ชื่อว่า กำแพง ได้แก่ กำแพง ๓ ชนิด คือ กำแพงอิฐ กำแพง
ศิลา กำแพงไม้.

บทว่า ภายนอกฝา คือ ข้างนอกฝาที่อยู่.

บทว่า ภายนอกกำแพง คือ ข้างนอกกำแพง.

บทว่า เท ความว่า เอง ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทว่า ให้เท ความว่า ใช้คนอื่น ต้องอาบัติทุกกฏ ใช้เขาครั้งเดียว
เขาเทแม้หลายครั้ง ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

อนาปัตติวาร

[๑๗๗] มองดูก่อนแล้วจึงเท ๑ เทในที่ที่เขาไม่ใช่ ๑ วิกลจริต ๑
อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

อรรถกถาสุณวรรค สิกขาบทที่ ๘

วินัยฉัยในสิกขาบทที่ ๘ พึงทราบดังนี้:-

ราชภัฏ (พระราชทรัพย์) คือ ภาษี ส่วยสาอากรของหลวง พราหมณ์
นี้ยกยกออกไป เพราะเหตุนี้ พราหมณ์นั้น จึงชื่อนิพพิฏฐราชภัฏ (ผู้ถูก
ปลดออกจากราชการ). อธิบายว่า ผู้รับตำแหน่งอย่างหนึ่ง ทางด้านส่วยสาอากร
ได้ยกยกเบียดบังเอาผลกำไรจากตำแหน่งนั้น.

ชื่อว่า คัมภีร ภูมิลิ โยจิสสามิ ได้แก่ พราหมณ์นั้นคิดคำนึง
อยู่ว่า เราถวายส่วยแก่นายหลวงแล้ว จักขอลขอพระราชทานรับตำแหน่งเดิม
นั้นแหละ.

บทว่า ปริภาสิ ได้แก่ อุบาสกนั้นขู่สาทัตถิกษุณีเหล่านั้นว่า พวก
ท่านอย่าได้ทำอย่างนี้อีกต่อไปนะ.

บทว่า สยิ จตุเทติ มีความว่า เมื่อเททั้ง ๔ วัตถุทั้ง ด้วย
ประโยชน์เดียว เป็นอาบัติเพียงตัวเดียว. เมื่อทั้งทีละอย่างๆ เป็นอาบัติมาก
ตามจำนวนวัตถุ. แม้ในการสั่ง ก็นัยนี้นั้นแล. ถึงในการทิ้งไม่ชำระฟัน ก็
เป็นปาจิตตีย์ แก่ภิกษุณีเหมือนกัน. เป็นทุกกฎแก่ภิกษุในทั้งปวง. บทที่
เหลือ ขึ้นทั้งนั้น .

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๖ เป็นทั้งกิริยาทั้งอกิริยา เป็นโนสัจญา-
วิโมกข์ อจิตตกะ ปณัตตติวัชชะ กายกรรม วจกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓
ฉะนี้แล.

อรรถกถาสุณวรรค สิกขาบทที่ ๘ จบ

ลตฺถวรรค สิกขาบทที่ ๕

เรื่องภิกษุณีหลายรูป

[๑๖๘] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น พราหมณ์คนหนึ่งมีนาข้าวเหนียวอยู่ใกล้ที่พำนักของภิกษุณี ภิกษุณีทั้งหลายเทอจจาระบั้ง ปัสสาวะบั้ง หยากเยื่อบั้ง ของเป็นเดนบั้ง ทิ้งลงในนา พราหมณ์นั้นจึงเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้ทำนาข้าวเหนียวของข้าพเจ้าให้เสียหายเล่า.

ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินพราหมณ์นั้นเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้เทอจจาระบั้ง ปัสสาวะบั้ง หยากเยื่อบั้ง ของเป็นเดนบั้ง ลงในของเขียวสดเล่า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าพวกภิกษุณีเทอจจาระบั้ง ปัสสาวะบั้ง หยากเยื่อบั้ง ของเป็นเดนบั้ง ลงในของเขียวสด จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้เทอจจาระบั้ง ปัสสาวะบั้ง หยากเยื่อบั้ง ของเป็น

เคนบ้าง ลงในของเขี้ยวสดเล่า การกระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อ
ความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่าง
นี้ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๖๔. ๕. อนึ่ง ภิกษุณีใด เท หรือให้เท ซึ่งอุจจาระก็ดี
ปัสสาวะก็ดี หยากเยื่อก็ดี ของเป็นเดนก็ดี ลงในของเขี้ยวสด เป็น
ปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีหลายรูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๑๗๕] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...
บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...
นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.
ที่ชื่อว่า อุจจาระ ได้แก่ สิ่งที่เขาเรียกกันว่าคูล.
ที่ชื่อว่า ปัสสาวะ ได้แก่ สิ่งที่เขาเรียกกันว่ามูตร.
ที่ชื่อว่า หยากเยื่อ ได้แก่ สิ่งที่เขาเรียกกันว่าขะมูลฝอย.
ที่ชื่อว่า ของเป็นเดน ได้แก่ อามิสเป็นเดน หรือกระดูก หรือน้ำ
ที่เป็นเดน.
ที่ชื่อว่า ของเขี้ยวสด ได้แก่ บุพพัตถชาติ อปรัตถชาติ ที่
ประชาชนปลูกไว้สำหรับเป็นเครื่องอุปโภคและบริโภค.

บทว่า เท ความว่า เอง ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทว่า ให้เท ความว่า ใช้คนอื่น ต้องอาบัติทุกกฏ ใช้เขาครั้งเดียว เขาเทแม่หลายครั้ง ก็ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

ติกะปาจิตตีย์

[๑๘๐] ของเจิวสค ภิกษุณีสำคัญว่าของเจิวสค เท หรือให้เท ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ของเจิวสค ภิกษุณีสงสัย เท หรือให้เท ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ของเจิวสค ภิกษุณีสำคัญว่า มิใช่ของเจิวสค เท หรือให้เท ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ทุกะทุกกฏ

มิใช่ของเจิวสค ภิกษุณีสำคัญว่า ของเจิวสค ต้องอาบัติทุกกฏ.

มิใช่ของเจิวสค ภิกษุณีสงสัย ต้องอาบัติทุกกฏ.

มิใช่ของเจิวสค ภิกษุณีสำคัญว่า มิใช่ของเจิวสค ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๑๘๑] มองดูก่อนแล้วจึงเท ๑ เทบนคันนา ๑ บอกร้อนอนุญาตต่อเจ้าของแล้วเท ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ลสุณวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

อรรถกถาสุณวรรค สิกขาบทที่ ๕

วินัยฉัยในสิกขาบทที่ ๕ พึงทราบดังนี้:-

หลายบทว่า ยัม มนุสฺसानันฺ อูปโลกปริโลกํ โรปีตํ มีความว่า
ไร่เนาหรือสวนผลไม้มีมะพร้าวเป็นต้น ก็ตามที่ เมื่อเหตุเหตุเหล่านั้นทั้งในที่ซึ่ง
เขาปลูกของเขียวสดไว้แห่งใดแห่งหนึ่ง พึงทราบความต่างแห่งอาบัติโดยนัย
ก่อนนั้นแล.

ภิกษุณีนั่งฉันอยู่ที่ไร่เนาหรือสวน เกี่ยวอ้อยเป็นต้น เมื่อจะไปเทน้ำ
เป็นเดนและกระดุกเป็นต้นลงในของเขียวสด ชั้นที่สุด ทั้งแม้มะพร้าวที่เฉาะ
หัวคั้นน้ำแล้ว ก็เป็นปาจิตติย์เหมือนกัน, เป็นทุกกฏแก่ภิกษุ. แต่ในพืชที่เขา
หว่านไว้ในนาที่ใดแล้ว เป็นทุกกฏแก่ภิกษุและภิกษุณีทั้งหมด ตลอดเวลาที่
หน่อยังไม่งอก. จะเทลงในมูมมาเป็นต้น ที่เขายังไม่ได้หว่านพืชก็ดี ในคันนา
เป็นต้นที่ปลูกพืชไม่ขึ้นก็ดี ควรอยู่. จะเทลงแม้ในที่ทิ้งขยะมูลฝอยของพวกชาว
บ้าน ก็ควร.

บทว่า จตุทิตฺตฺกเขตฺเต มีความว่า เมื่อพวกชาวบ้านถอนข้าวกล้า
ไปแล้ว ชื่อว่าเป็นนาร้าง. จะเทลงในนาร้างนั้นนั้นแล ควรอยู่. แต่ในไร่เนา
ที่พวกชาวบ้านยังเฝ้ารักษาอยู่ ด้วยเข้าใจว่า บุปผชาติเป็นต้นที่เกี่ยวข้องแล้ว
จักงอกขึ้นอีก เป็นอาบัติตามวัตถุเหมือนกัน. บทที่เหลือ ตื่นทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๖ เป็นทั้งกิริยาและอกิริยา ๆ ละ ๗ มีเวทนา
๓ ฉะนี้แล.

อรรถกถาสุณวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

ลตฺถวรรค สิกขาบทที่ ๑๐

เรื่องภิกษุณีฉัพพัคคีย์

[๑๘๒] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวันวิหาร อันเป็นสถานที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ ครั้งนั้นในพระนครราชคฤห์มีมหรสพนยอดกุเภา เหล่าภิกษุณีฉัพพัคคีย์ได้พากันไปดูมหรสพนยอดกุเภา พวกชาวบ้านพากันฟังโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้พากันไปดูการฟ้อนรำบ้าง การขับร้องบ้าง การประโคมดนตรีบ้าง เหมือนสตรีคฤหัสถ์ผู้บริโภคกามเล่า.

ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินชาวบ้านพวกนั้น พากันฟังโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็ฟังโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุณีฉัพพัคคีย์จึงได้พากันไปดูการฟ้อนรำบ้าง การขับร้องบ้าง การประโคมดนตรีบ้างเล่า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าภิกษุณีฉัพพัคคีย์พากันไปดูการฟ้อนรำบ้าง การขับร้องบ้าง การประโคมดนตรีบ้าง จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉนภิกษุณีฉัพพัคคีย์จึงได้พากันไปดูการฟ้อนรำบ้าง การขับร้องบ้าง การประโคมดนตรี

บ้างเล่า การกระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่
ยังไม่เลื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง
อย่างนี้ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๖๕. ๑๐. อนึ่ง ภิกษุณีใด ไปดูการฟ้อนรำก็ดี การขับร้อง
ก็ดี การประโคมดนตรีก็ดี เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๑๘๓] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็น
ผู้ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า การฟ้อนรำ ได้แก่ การฟ้อนรำอย่างใดอย่างหนึ่ง.

ที่ชื่อว่า การขับร้อง ได้แก่ เพลงขับร้องอย่างใดอย่างหนึ่ง.

ที่ชื่อว่า การประโคมดนตรี ได้แก่ เครื่องดีดสีตีเป่าอย่างใดอย่าง
หนึ่ง.

ภิกษุณีเดินไปเพื่อจะดู ต้องอาบัติทุกกฏ ยืนอยู่ ณ ที่ใด ยังแลเห็น
หรือได้ยิน ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ฟันสายนไปแล้ว กลับแลดูหรือฟังอีก ก็ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์.

ภิกษุณีเดินไปเพื่อจะดูเครื่องมหรสพเฉพาะอย่างๆ ต้องอาบัติทุกกฏ
ยืนอยู่ ณ ที่ใด ยังแลเห็นหรือได้ยิน ก็ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ฟันสายนไปแล้ว
กลับแลดูหรือฟังอีก ก็ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

อนาปัตติวาร

[๑๘๔] ยืนอยู่ในอารามแลเห็นหรือได้ยิน ๑ เขาเพื่อนรำขบรื่อง หรือประโคมผ่านมายังสถานที่ภิกษุณียืนอยู่ นั่งอยู่ หรือนอนอยู่ ๑ เดินสวนทางไปแลเห็นหรือได้ยิน ๑ เมื่อมีกิจจำเป็นเดินผ่านไปแลเห็นหรือได้ยิน ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ลสุณวรรค สิกขาบทที่ ๑๐ จบ

ลสุณวรรคที่ ๑ จบ

อรรถกถาลสุณวรรค สิกขาบทที่ ๑๐

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๑๐ พึงทราบดังนี้:-

สองบทว่า **ยงฺกิญฺจิ นจฺจํ** มีความว่า พวกนักพ่อนเป็นต้นหรือพวกนักร้อง จงพอรำก็ตามที่ โดยที่สุดแม่นกยูง นกแขกเต้าและลิงเป็นต้น พ่อนรำ ทั้งหมดนั้น จักเป็นการพอรำทั้งนั้น.

สองบทว่า **ยงฺกิญฺจิ คีตํ** มีความว่า การขบรื่องของพวกนักพ่อนเป็นต้น หรือการขบรื่องก็พาให้สำเร็จประโยชน์ ซึ่งประกอบด้วยการสรรเสริญคุณพระรัตนตรัย ในเวลาที่พระอริยเจ้าทั้งหลายปรินิพพาน หรือการขบรื่องทำนองสวดธรรมสรภัญญะของพวกภิกษุ ผู้ไม่สำรวมก็ตามที่ ทั้งหมดนี้จัดเป็นการขบรื่องทั้งนั้น.

สองบทว่า **ยงฺกิญฺจิ วาทิตํ** มีความว่า เครื่องบรรเลงมีที่ขึ้นสายเป็นต้น หรือการประโคมกลองเทียมก็ตามที่ ชั้นที่สุดแม้การตีอุทกเกริ (กลองน้ำ) ทั้งหมดนี้จัดเป็นการประโคมดนตรีทั้งนั้น.

ชื่อว่า **ทสฺสนาย คจฺจติ อปฺตติ ทุกฺกฏสฺส** ได้แก่ ต้อง
อาบัติทุกกฏ โดยนับวาระอย่างเท่า.

คำว่า **ยตุถ จิตฺตา ปสฺสติ วา สฺสณาติ วา** มีความว่า ภิกษุณี
เมื่อแลดูโดยประโยคเดียวเห็น ได้ฟังการขบร้อง การประโคมดนตรีของชน
เหล่านั้นนั่นแหละ เป็นปาจิตตีย์เพียงตัวเดียว แต่ถ้าเหลือวาทิศหนึ่งแล้วเห็น
นักฟ้อน เหลียวไปดูทางอื่นอีก เห็นพวกคนขบร้อง มองไปทางอื่น เห็นพวก
คนบรรเลง เป็นอาบัติและอย่าง ๆ หลายตัว. ภิกษุณียอมไม่ได้เพื่อจะฟ้อนรำ
หรือขบร้อง หรือประโคมดนตรีแม้เอง. แม้จะบอกคนเหล่านี้ว่า จงฟ้อนรำ
จงขบร้อง จงบรรเลง ก็ไม่ได้. จะกล่าวว่า อุบาสก! พวกท่านจงให้การ
บูชาพระเจดีย์ก็ดี จะรับคำว่า ดีละ ในเมื่อเขากล่าวว่า พวกข้าพเจ้าจะทำ
การบำรุงพระเจดีย์ของพวกท่านก็ดี ยอมไม่ได้. ท่านกล่าวไว้ในทุก ๆ
อรรถกถาว่า เป็นปาจิตตีย์ในฐานะทั้งปวง. เป็นทุกกฏแก่ภิกษุ. แต่เมื่อเขา
กล่าวว่า พวกข้าพเจ้าจะทำการบำรุงพระเจดีย์ของพวกท่าน ภิกษุณีจะกล่าวว่า
อุบาสก! ชื่อว่า การทำนุบำรุง เป็นการดี ควรอยู่.

สองบทว่า **อาราเม จิตฺตา** มีความว่า ภิกษุณีขึ้นอยู่ในอารามแลเห็น
หรือได้ยินการฟ้อนรำเป็นต้น ภายในอารามก็ดี ภายนอกอารามก็ดี ไม่เป็น
อาบัติ.

สองบทว่า **สติ กรณียะ** มีความว่า ภิกษุณีไปเพื่อประโยชน์แก่
สลากภัตเป็นต้น หรือด้วยกรณีะอื่นบางอย่าง เห็นอยู่ หรือได้ยินอยู่ในสถาน
ที่ตนไป ไม่เป็นอาบัติ.

บทว่า **อาปาทาสู** มีความว่า ภิกษุณีถูกอุปัชฌาย์เช่นนั้นเบียดเบียน
เข้าไปสู่สถานทีคูมหรสพ เข้าไปแล้วอย่างนี้ เห็นอยู่ก็ดี ได้ยินอยู่ก็ดี ไม่เป็น
อาบัติ. คำที่เหลือ ตื่นตั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานคฺจเอพฺกโถมสิกขาบท เป็นกิริยา โนสติญญา-
วิโมกข์ อจิตตกะ โลกวัชชะ กายกรรม อกุศลจิต มีเวทนา ๓ ฉะนั้นแล.

อรรถกถาสุณฺวารรค สิกขาบทที่ ๑๐ จบ

ลสุณฺวารรค ที่ ๑ จบ

อันธการวรรคที่ ๒

สิกขาบทที่ ๑

เรื่องภิกษุณีอันเตวาสนีของพระภัททากาปิลาณีเถรี

[๑๘๕] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ญาติผู้ชายของภิกษุณีอันเตวาสนีแห่งภัททากาปิลาณีเถรี ได้จากบ้านไปสู่พระนครสาวัตถี ด้วยกรณียกิจบางอย่าง ฝ่ายภิกษุณีนั้นกับญาติผู้ชายนั้นหนึ่งต่อหนึ่ง ยืนร่วมบ้าง เจรจรร่วมบ้าง ในเวลาค่ำมืดไม่มีแสงสว่าง.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทนาว่า ไฉนภิกษุณีจึงได้ยืนร่วมบ้าง เจรจรร่วมบ้าง กับบุรุษในเวลาค่ำมืดที่ไม่มีแสงสว่างหนึ่งต่อหนึ่งเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ชาวว่าภิกษุณีกับบุรุษหนึ่งต่อหนึ่ง ยืนร่วมบ้าง เจรจรร่วมบ้าง ในเวลาค่ำมืดที่ไม่มีแสงสว่าง จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉนภิกษุณีกับบุรุษหนึ่งต่อหนึ่ง จึงได้ยืนร่วมบ้าง เจรจรร่วมบ้าง ในเวลาค่ำมืดที่ไม่มีแสงสว่างเล่า การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง
อย่างนี้ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๖๖. ๑. อนึ่ง ภิกษุณีใด กับบุรุษหนึ่งต่อหนึ่ง ยืนร่วมกัถิ
เจรจาร่วมกัถิ ในเวลาค้ำคั้นไม่มีประทีป เป็นปาจิตติย.
เรื่องภิกษุณีอันเตวาสินีของพระภัททาภาปิลาณีเถรี จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๑๘๖] บทว่า อนึ่ง..ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...
บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.
บทว่า ในเวลาค้ำคั้น ได้แก่ เวลาพระอาทิตย์ตกดินแล้ว.
บทว่า ไม่มีประทีป คือ ไม่มีแสงสว่าง.
ที่ชื่อว่า บุรุษ ได้แก่ มนุษย์ผู้ชาย มิใช่ยักษ์ผู้ชาย มิใช่เปรตผู้ชาย มิใช่
สัตว์ดิรัจฉานตัวผู้ เป็นบุคคลผู้รู้ความ เป็นผู้สามารถจะยืนร่วม เจริญร่วมได้.
บทว่า กับ คือ ด้วยกัน.
บทว่า หนึ่งต่อหนึ่ง คือบุรุษหนึ่ง และภิกษุณีรูปหนึ่ง.
บทว่า ยืนร่วมกัถิ คือ ยืนอยู่ในระยะช่วงแขนของบุรุษ ต้อง
อาบัติปาจิตติย.
บทว่า เจริญร่วมกัถิ คือ เจริญอยู่ในระยะช่วงแขนของบุรุษ
ต้องอาบัติปาจิตติย.
ยืนร่วม หรือเจริญร่วม พันระยะช่วงแขน ต้องอาบัติทุกกฏ.
ยืนร่วมหรือเจริญร่วม กับยักษ์ผู้ชาย เปรตผู้ชาย บัณเฑาะก์หรือ
สัตว์ดิรัจฉานตัวผู้มีร่างกายคล้ายมนุษย์ ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๑๘๑] มีสตรีผู้รู้ความคนใดคนหนึ่งอยู่เป็นเพื่อน ๑ ไม่เฟ่งที่ลับ
ขึ้นร่วมหรือเจรจาร่วม ๑ ส่งใจไปอื่น ขึ้นร่วมหรือเจรจาร่วม ๑ วิกลจริต ๑
อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

อรรถการวรรค สิกขาบทที่ ๑ จบ

อรรถกถาอรรถการวรรค สิกขาบทที่ ๑

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๑ แห่งอรรถการวรรค ฟังทราบดังนี้:-

บทว่า **อปฺปทีเป** คือในที่ไม่มีแสงสว่าง ด้วยบรรดาแสงสว่างมี
ประทีป ดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ และไฟเป็นต้น แม้อย่างหนึ่ง ด้วยเหตุนี้
นั้นแล ในบทภาชนะแห่งบทว่า **อปฺปทีเป** นั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัส
ว่า อนาโลเก.

บทว่า **สลุปลยฺย** วา ได้แก่ กล่าวถ้อยคำเกี่ยวกับการครองเรือน
สองบทว่า **อรโหเปกฺขา** **อญฺญาวิทฺตา** มีความว่า ไม่เฟ่งความ
ยินดีในที่ลับ เป็นผู้ส่งใจไปอื่น จากความยินดีในที่ลับ ใต้ถ้ำถึงญาติ หรือ
เชื้อเชิญเขาในการถวายทานก็ดี ในการบูชาก็ดี. บทที่เหลือ ตื่นทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานจุโดยสัตถสิกขาบท เกิดขึ้นทางกายกับจิต ๑
ทางกายวาจากับจิต ๑ เป็นกิริยา สัญญาวิโมกข์ สจิตตกะ โลกวัชชะ
กายกรรม วจีกรรม อกุศลจิต มีเวทนา ๒ แล.

อรรถกถาอรรถการวรรค สิกขาบทที่ ๑ จบ

อันธการวรรค สิกขาบทที่ ๒

เรื่องภิกษุณีอันเตวาสินีของพระภัททกาปิธานิเถรี

[๑๘๘] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวันอารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ญาติผู้ชายของภิกษุณีอันเตวาสินีแห่งภัททกาปิธานิเถรี ได้จากบ้านไปสู่พระนครสาวัตถี ด้วยกรณีกิจบางอย่าง ฝ่ายภิกษุณีนั้นทราบแล้วว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงห้ามการยี่นร่วมเจรจาร่วม กับบุรุษหนึ่งต่อหนึ่ง ในเวลาค่ำมืด ไม่มีประทีป จึงยี่นร่วมบ้าง เจรจาร่วมบ้าง กับบุรุษผู้นั้นและหนึ่งต่อหนึ่ง ในสถานที่กำบัง.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุณีจึงได้ยี่นร่วมบ้าง เจรจาร่วมบ้าง กับบุรุษหนึ่งต่อหนึ่ง ในสถานที่กำบังเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าภิกษุณียี่นร่วมบ้าง เจรจาร่วมบ้าง กับบุรุษหนึ่งต่อหนึ่ง ในสถานที่กำบัง จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉนภิกษุณีจึงได้ยี่นร่วมบ้าง เจรจาร่วมบ้าง กับบุรุษหนึ่งต่อหนึ่ง ในสถานที่กำบังเล่า การทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเสื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เสื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง
อย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๖๗. ๒. อนึ่ง ภิกษุณีใด กับบุรุษหนึ่งต่อหนึ่ง ยืนร่วมกัถิ
เจรจาร่วมกัถิ ในสถานที่กำบัง เป็นปาจิตติย
เรื่องภิกษุณีอันเตวาสินีของพระภัททาภาปิลานีเถรี จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๑๘๕] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่าผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...
บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.
ที่ชื่อว่า สถานที่กำบัง ได้แก่ สถานที่ที่เขาบังด้วยฝา บานประตู
ลำแพน ม่าน ดันไม้ เสา หรือฉางข้าว อย่างใดอย่างหนึ่ง.
ที่ชื่อว่า บุรุษ ได้แก่ มนุษย์ผู้ชาย มิใช่ยักษ์ผู้ชาย มิใช่เปรตผู้ชาย
มิใช่สัตว์ดิรัจฉานตัวผู้ เป็นบุคคลผู้รู้ความ เป็นผู้สามารถ จะยืนร่วม เจรจา
ร่วมได้.
บทว่า กับ คือ ด้วยกัน.
คำว่า หนึ่งต่อหนึ่ง คือ บุรุษผู้หนึ่ง และภิกษุณีรูปหนึ่ง.
บทว่า ยืนร่วมกัถิ คือ ยืนอยู่ในระยะช่วงแขนของบุรุษ ต้องอาบัติ-
ปาจิตติย.
บทว่า เจรจาร่วมกัถิ คือ เจรจาอยู่ในระยะช่วงแขนของบุรุษ
ต้องอาบัติปาจิตติย.

ยืนร่วมหรือเจรจาร่วม ฟันช่วงระยะแขน ต้องอาบัติทุกกฏ.

ยืนร่วมหรือเจรจาร่วมกับยักษ์ผู้ชาย เปรดผู้ชาย บัณเฑาะก์ หรือ
สัตว์ดิรัจฉานตัวผู้มีร่างกายคล้ายมนุษย์ ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๑๕๐] มีสตรีผู้รู้ความคนใดคนหนึ่งอยู่เป็นเพื่อน ๑ ไม่เพ่งที่ลับยืน
ร่วมหรือเจรจาร่วม ๑ ส่งใจไปอื่น ยืนร่วมหรือเจรจาร่วม ๑ วิกลจริต ๑
อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

อันธการวรรค สิกขาบทที่ ๒ จบ

อรรถกถาอันธการวรรค สิกขาบทที่ ๒

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๒ ฟิงทราบดังนี้ :-

เฉพาะคำว่า ปฏิจฺจนฺเน โสภาเส (สถานที่กำบัง) นี้เท่านั้น
ต่างกัน. บทที่เหลือทั้งหมด เป็นอันเดียวกับสิกขาบทก่อนนั้นแล.

อรรถกถาอันธการวรรค สิกขาบทที่ ๒ จบ

อรรถกถารวบรวม สิกขาบทที่ ๓

เรื่องภิกษุณีอันเตวาสิณีของพระภัททากาปิลาณีเถรี

[๑๕๑] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ญาติผู้ชายของภิกษุณีอันเตวาสิณีแห่งพระภัททากาปิลาณีเถรี ได้จากบ้านไปสู่พระนครสาวัตถีด้วยกรณีกิจบางอย่าง ฝ่ายภิกษุณีนั้นทราบแล้วว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงห้ามการขึ้นร่วม เจริญร่วม กับบุรุษหนึ่งต่อหนึ่ง ในสถานที่กำบัง จึงขึ้นร่วมบ้าง เจริญร่วมบ้าง กับบุรุษคนนั้นแหละหนึ่งต่อหนึ่ง ในสถานที่แจ้ง บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุณีจึงได้ขึ้นร่วมบ้าง เจริญร่วมบ้าง กับบุรุษหนึ่งต่อหนึ่ง ในสถานที่แจ้งเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า ภิกษุณีขึ้นร่วมบ้าง เจริญร่วมบ้าง กับบุรุษหนึ่งต่อหนึ่ง ในสถานที่แจ้ง จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉนภิกษุณีจึงได้ขึ้นร่วมบ้าง เจริญบ้าง กับบุรุษหนึ่งต่อหนึ่ง ในสถานที่แจ้งเล่า การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลาย จงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง
อย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๖๘.๓. อนึ่ง ภิกษุณีใด กับบุรุษหนึ่งต่อหนึ่ง ยินร่วมกัถิ
เจรจาร่วมกัถิ ในสถานที่แจ้ง เป็นปาจิตติย.

เรื่องภิกษุณีอันเตวาลินีของพระภัททาภาปิตานีเถรี จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๑๕๒] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ...นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า สถานที่แจ้ง ได้แก่ สถานที่อันมิได้กำบังด้วยสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
คือ ฝา บานประตู ลำแพน ม่าน ต้นไม้ เสา หรือฉางข้าว.

ที่ชื่อว่า บุรุษ ได้แก่ มนุษย์ผู้ชาย มิใช่ยักษ์ผู้ชาย มิใช่เปรตผู้ชาย
มิใช่สัตว์ดิรัจฉานตัวผู้ เป็นบุคคลผู้รู้ความ เป็นผู้สามารถจะยินร่วม เจรจา
ร่วมได้.

บทว่า กับ คือ ด้วยกัน.

บทว่า หนึ่งต่อหนึ่ง คือ บุรุษผู้หนึ่ง และภิกษุณีรูปหนึ่ง.

บทว่า ยินร่วมกัถิ คือ ยืนอยู่ในระยะช่วงแขนของบุรุษ ต้องอาบัติ
ปาจิตติย.

บทว่า เจรจาร่วมกัถิ คือ เจรจาอยู่ในระยะช่วงแขนของบุรุษ ต้อง
อาบัติปาจิตติย.

ยืนร่วมหรือเจรจาร่วม พันระยช่วงแขน ต้องอาบัติทุกกฏ.

ยืนร่วมหรือเจรจาร่วม กับยักษ์ผู้ชาย เปรดผู้ชาย บัณเฑาะก์ หรือ
สัตว์ดิรัจฉานตัวผู้มีร่างกายคล้ายมนุษย์ ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๑๕๓] มีสตรีผู้รู้ความคนใดคนหนึ่งอยู่เป็นเพื่อน ๑ ไม่พ่วงที่ลับ ยืน
ร่วมหรือเจรจาร่วม ๑ ส่งใจไปอื่น ยืนร่วมหรือเจรจาร่วม ๑ วิกลจริต ๑
อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

อรรถการวรรค สิกขาบทที่ ๓ จบ

อรรถกถาอรรถการวรรค สิกขาบทที่ ๓

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๓ พึงทราบดังนี้ :-

คำว่า อชฺโฏกาส (ในสถานที่แจ้ง) ต่างกัน. คำที่เหลือทั้งหมด
เป็นเช่นนั้นนั่นแล.

อรรถกถาอรรถการวรรค สิกขาบทที่ ๓ จบ

อันธการวรรค สิกขาบทที่ ๔

เรื่องภิกษุณีอุลลันทา

[๑๕๔] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีอุลลันทา ยืนร่วมบ้าง เจรจาร่วมบ้าง กระทบไหล่บ้าง กับบุรุษหนึ่งต่อหนึ่ง ในถนนบ้าง ในตรอกตันบ้าง ในทางสามแพร่งบ้าง ส่งภิกษุณีเป็นเพื่อนกลับไปบ้าง.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทนาว่า ไฉนแม่เจ้าอุลลันทาได้ยืนร่วมบ้าง เจรจาร่วมบ้าง กระทบไหล่บ้าง กับบุรุษหนึ่งต่อหนึ่ง ในถนนบ้าง ในตรอกตันบ้าง ในทางสามแพร่งบ้าง ส่งภิกษุณีผู้เป็นเพื่อนกลับไปบ้างเล่า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า พวกท่านทั้งหลายก่อนภิกษุทั้งหลายกล่าวว่าภิกษุณีอุลลันทายืนร่วมบ้าง เจรจาร่วมบ้าง กระทบไหล่บ้าง กับบุรุษหนึ่งต่อหนึ่ง ในถนนบ้าง ในตรอกตันบ้าง ในทางสามแพร่งบ้าง ส่งภิกษุณีผู้เป็นเพื่อนกลับไปบ้าง จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า พวกท่านทั้งหลาย ไฉนภิกษุณีอุลลันทาจึงได้ยืนร่วมบ้าง เจรจาร่วมบ้าง กระทบไหล่บ้าง กับบุรุษ

หนึ่งต่อหนึ่ง ในถนนข้าง ในตรอกตันข้าง ในทางสามแพร่งข้าง ส่งภิกษุณี
ผู้เป็นเพื่อนกลับไปข้างเล่า การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใส
ของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง
อย่างนี้ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๖๘. ๔. อนึ่ง ภิกษุณีใด ยินร่วมกัถิ เจรจาร่วมกัถิ กระชิบ
ใกล้หูกัถิ กับบุรุษ หนึ่งต่อหนึ่ง ในถนนกัถิ ในตรอกตันกัถิ ใน
ทางสามแพร่งกัถิ ส่งภิกษุณีผู้เป็นเพื่อนกลับไปกัถิ เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีอุลลันนทา จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๑๕๕] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...
บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.
ที่ชื่อว่า ถนน ได้แก่ ทางเดิน.
ที่ชื่อว่า ตรอกตัน ได้แก่ ทางที่เข้าทางใดออกทางนั้น.
ที่ชื่อว่า ทางสามแพร่ง ได้แก่ ชุมทางที่เกี่ยวเตร.
ที่ชื่อว่า บุรุษ ได้แก่ มนุษย์ผู้ชาย มิใช่ยักษ์ผู้ชาย มิใช่เปรตผู้ชาย
มิใช่สัตว์ดิรัจฉานตัวผู้ เป็นบุคคลผู้รู้ความ เป็นผู้สามารถจะยินร่วม เจรจา
ร่วมได้.

บทว่า กับ คือด้วยกัน.

บทว่า **หนึ่งต่อหนึ่ง** คือ บุรุษผู้หนึ่ง และภิกษุณีอีกรูปหนึ่ง.

บทว่า **ยี่นร่วมกัถิ** คือ ยี่นร่วมในระยะช่วงแขนของบุรุษ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทว่า **เจรจาร่วมกัถิ** คือ เจรจาอยู่ในระยะช่วงแขนของบุรุษ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทว่า **กระชิบใกล้หูกัถิ** คือ บอกเนื้อความใกล้หูของบุรุษ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

พากย์ว่า **ภิกษุณีผู้เป็นเพื่อนกลับไปกัถิ** คือ ประสงค์จะประพุดติอนาจาร จึงส่งภิกษุณีผู้เป็นเพื่อนกลับไป ต้องอาบัติทุกกฏ, เมื่อภิกษุณีผู้เป็นเพื่อนละไปใกล้จะพันสายตา หรือสุดเสียงสั่ง ต้องอาบัติทุกกฏ เมื่อภิกษุณีผู้เป็นเพื่อนพันไปแล้ว ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ยี่นร่วม หรือเจรจาร่วม พันระยะช่วงแขน ต้องอาบัติทุกกฏ.

ยี่นร่วม หรือเจรจาร่วม กับชัษผู้ชาย เปรตผู้ชาย บัณเฑาะก์ หรือสัตว์ดิรัจฉานตัวผู้มีร่างกายคล้ายมนุษย์ ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๑๕๖] มีสตรีผู้รู้ความคนใดคนหนึ่งอยู่เป็นเพื่อน ๑ ไม่เพ่งที่ลับ ยี่นร่วมหรือเจรจาร่วม ๑ สงใจไปอื่น ยี่นร่วมหรือเจรจาร่วม ๑ ไม่ประสงค์จะประพุดติอนาจาร มีกิจจำเป็นจึงส่งภิกษุณีผู้เป็นเพื่อนกลับ ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

อันธการวรรค สิกขาบทที่ ๔ จบ

อรรถกถาอันธการวรรค สิกขาบทที่ ๔

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๔ ฟังทราบดังนี้:-

ที่โกสฬุ ท่านเรียกว่า **นิกกัณณิกะ**. มีคำอธิบายว่า กระชบที่โกสฬุ
สองบทว่า **สติ กรณีเย** มีความว่า มีกิจจำเป็นเพื่อต้องการจะนำ
สลาภภัตเป็นต้นมา หรือเพื่อต้องการจะเก็บงำของที่วางไว้ไม่ดีในวัด. คำที่เหลือ
ต้นทั้งนั้น. สมุฏฐานเป็นต้น เป็นเช่นเดียวกันกับสิกขาบทก่อนทั้งนั้นแล.

อรรถกถาอันธการวรรค สิกขาบทที่ ๔ จบ

อันธการวรรค สิกขาบทที่ ๕

เรื่องภิกษุณีรูปหนึ่ง

[๑๕๗] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีรูปหนึ่งเป็นกุลุปิกาของสกุลแห่งหนึ่ง รับประทานเป็นประจำ ภิกษุณีนั้น ครั้นเวลาเช้า จึงครองอันตราวาสกแล้ว ถือบาตรจีวร เดินผ่านเข้าไปทางสกุลนั้น ครั้นถึงจึงนั่งบนอาสนะแล้วไม่บอกลาเจ้าของบ้านกลับไป ทาสีแห่งสกุลนั้นมัดสาละวนเก็บกวาดเรือน ได้เก็บอาสนะนั้นลงในกระโถน คนในบ้านไม่เห็นอาสนะ จึงถามภิกษุณีนั้นว่า ข้าแต่แม่เจ้า อาสนะนั้นอยู่ที่ไหน.

ภิกษุณีนั้นปฏิเสธว่า อาวุโส ดิฉันไม่เห็นอาสนะนั้น.

คนเหล่านั้นกล่าวคาดคั้นว่า ข้าแต่แม่เจ้า ขอท่านจงให้อาสนะนั้น ดั่งนี้แล้ว ได้บอกเลิกถวายภัตตาหารประจำ ภายหลังเขาชำระเรือนพบอาสนะนั้นอยู่ในกระโถน จึงขอขมาโทษภิกษุณีนั้น แล้วได้เริ่มต้นถวายภัตตาหารประจำต่อไป.

ส่วนภิกษุณีนั้นได้เล่าเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนภิกษุณีเข้าสู่สกุลในเวลาก่อนอาหารนั่งบนอาสนะแล้ว จึงไม่บอกลาเจ้าของบ้านก่อนกลับเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าภิกษุณีเข้าสู่สกุลในเวลาก่อนอาหาร นั่งบนอาสนะแล้ว ไม่บอกลาเจ้าของบ้านก่อนกลับ จริงหรือ?

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉน ภิกษุณีเข้าสู่สกุลในเวลาก่อนอาหาร นั่งบนอาสนะแล้ว จึงได้ไม่บอกลาเจ้าของ บ้านก่อนกลับเล่า การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของ ชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงขกสิกขาบทนี้ขึ้น แสดง อย่างนี้ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๓๐.๕. อนึ่ง ภิกษุณีใด เข้าไปสู่สกุลทั้งหลาย ในเวลา ก่อนอาหาร นั่งบนอาสนะแล้ว ไม่บอกลาเจ้าของบ้าน หลีกไป เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีรูปหนึ่ง จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๑๕๘] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ...นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า เวลาก่อนอาหาร คือเวลาอรุณขึ้นทราบเท่าเที่ยงวัน.

ที่ชื่อว่า สกุล ได้แก่สกุล ๔ คือ สกุลกษัตริย์ สกุลพราหมณ์ สกุล
แพศย์ สกุลศูทร.

บทว่า **เข้าไป** คือ ไปในสกุลนั้น.
ที่ชื่อว่า **อาสนะ** ได้แก่ เอกเทศที่เขาเรียกกันว่าที่สำหรับนั่งพับ
แพนงเชิง.
บทว่า **นั่ง** คือ นั่งบนอาสนะนั้น.
คำว่า **ไม่บอกลาเจ้าของบ้าน หลีกไป** ความว่า ไม่อำลาคนใน
สกุลนั้นซึ่งเป็นเจ้าของถวาย.
เดินพันช่ายคา ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ในที่แจ้ง เดินล่วงอุปจาร ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

ติกะปาจิตตีย์

[๑๕๕] ยังมีได้บอกลา ภิกษุณีสำคัญว่า ยังมีได้บอกลา หลีกไป
ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
ยังมีได้บอกลา ภิกษุณีสงฆ์ หลีกไป ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
ยังมีได้บอกลา ภิกษุณีสำคัญว่า บอกลาแล้ว หลีกไป ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์.

ติกะทุกกฏ

ไม่ใช่สถานที่สำหรับนั่งพับแพนงเชิง ต้องอาบัติทุกกฏ.
บอกลาแล้ว ภิกษุณีสำคัญว่า ยังมีได้บอกลา ต้องอาบัติทุกกฏ.
บอกลาแล้ว ภิกษุณีสงฆ์ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

บอกลาแล้ว ภิกษุณีสำคัญว่าบอกลาแล้ว ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๒๐๐] บอกลาแล้วไป ๑ อาสนะเคลื่อนที่ไม่ได้ ๑ อาพาธ ๑ มี
อันตราย ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

อรรถการวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

อรรถกถาอรรถการวรรค สิกขาบทที่ ๕

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๕ พึงทราบดังนี้:-

สองบทว่า **ฆร โสเธนฺตา** มีความว่า ได้ยินว่า คนเหล่านั้นได้มี
ความปริวิตกนี้ว่า การล่วงละเมิดทางกายทางวาจาบางอย่างของพระเถรีไม่
ปรากฏ. พวกเราจงช่วยกันชำระเรือนคูบังก่อนเกิด เพราะฉะนั้น พวกเจ้า
ของบ้าน เมื่อชำระเรือนจึงได้พบอาสนะ.

สองบทว่า **อโนวสุสิกฺ อติกุมนฺตฺยา** มีความว่า ภิกษุณีเมื่อให้
เท้าแรกก้าวเลยไป เป็นทุกกฎ. เมื่อให้เท้าที่ ๒ ก้าวเลยไปเป็นปาจิตติย. แม้
ในการก้าวล่วงอุปจาร ก็มีนัยอย่างนี้เหมือนกัน.

บทว่า **คิลานาย** คือ ไม่อาจจะบอกลา เพราะอาพาธเช่นนั้น.

บทว่า **อาปาทาสุ** มีความว่า ที่เรือนเกิดไฟไหม้ขึ้น หรือถูกพวก
โจรปล้น ในอันตรายเห็นปานนี้ ไม่บอกลาหลีกเลี่ยง ไม่เป็นอาบัติ. คำที่
เหลือในสิกขาบทนี้ ตื่นทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานคฺจกฐินสิกขาบท เกิดขึ้นทางกายกับวาจา ๑
ทางกายวากกับจิต ๑ เป็นทั้งกิริยาทั้งอกิริยา เป็นโนสัณญาวีโมกข์ อจิตตกะ
ปณฺณตติวัชชะ กายกรรม วจฺจกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ ฉะนั้นแล.

อรรถกถาอรรถการวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

อันธการวรรค สิกขาบทที่ ๖

เรื่องภิกษุณีอุลลันทา

[๒๐๑] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีอุลลันทาเข้าไปสู่สกุลในเวลาหลังอาหาร แล้วนั่งข้าง นอนข้าง บนอาสนะ ไม่บอกกล่าวเจ้าของบ้าน คนในบ้านกระดากภิกษุณีอุลลันทา ไม่กล้านั่ง ไม่กล้านอน บนอาสนะ เขาจึงเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉน แม่เจ้าอุลลันทา จึงได้เข้าไปสู่สกุลในเวลาหลังอาหาร แล้วนั่งข้าง นอนข้าง บนอาสนะ ไม่บอกกล่าวเจ้าของบ้านเล่า.

ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินคนพวกนั้น พากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนแม่เจ้าอุลลันทาจึงได้เข้าไปสู่สกุลในเวลาหลังอาหาร แล้วนั่งข้าง นอนข้าง บนอาสนะ ไม่บอกกล่าวเจ้าของบ้านเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าภิกษุณีอุลลันทาเข้าไปสู่สกุลในเวลาหลังอาหาร แล้วนั่งข้าง นอนข้าง บนอาสนะ ไม่บอกกล่าวเจ้าของบ้าน จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉน ภิกษุณีถูกลนันทาจึงได้เข้าไปสู่สกุลในเวลาหลังอาหาร แล้วนั่งบ้าง นอนบ้าง บนอาสนะ ไม่บอกกล่าวเจ้าของบ้านเล่า การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไป เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงขกสิกขาบทนี้ขึ้น แสดง อย่างนี้ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๓๑. ๖ อนึ่ง ภิกษุณีใด เข้าไปสู่สกุลในเวลาหลังอาหาร ไม่บอกกล่าวพวกเจ้าของบ้าน นั่งก็ดี นอนก็ดี บนอาสนะ เป็น ปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีถูกลนันทา จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๒๐๒] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า เวลาหลังอาหาร ได้แก่ เวลาที่ล่วงไปแล้ว トラบเท่า พระอาทิตย์อัสดงกต.

ที่ชื่อว่า สกุล ได้แก่ สกุล ๔ คือ สกุลกษัตริย์ สกุลพราหมณ์ สกุลแพศย์ สกุลศูทร.

บทว่า **เข้าไป** คือ ไปในสกุลนั้น.

คำว่า **ไม่บอกกล่าว**พวกเจ้าของบ้าน คือ ไม่บอกคนในสกุลนั้น
ซึ่งเป็นเจ้าของถวาย.

ที่ชื่อว่า **อาสนะ** ได้แก่ สถานที่ที่เขาเรียกกันว่าแท่นหรือเตียงอันว่าง
บทว่า **นั่ง** คือ นั่งลงบนอาสนะนั้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทว่า **นอน** คือ นอนลงบนอาสนะนั้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

ติกะปาจิตตีย์

[๒๐๓] มิได้บอกกล่าว ภิกษุณีสำคัญว่ามิได้บอกกล่าว นั่งก็ดี นอน
ก็ดี บนอาสนะ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

มิได้บอกกล่าว ภิกษุณีสงฆ์ นั่งก็ดี นอนก็ดี บนอาสนะ ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์.

มิได้บอกกล่าว ภิกษุณีสำคัญว่าบอกกล่าวแล้ว นั่งก็ดี นอนก็ดี
บนอาสนะ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ติกะทุกกฏ

นั่ง ณ สถานที่อันมิใช่แท่นหรือเตียง ต้องอาบัติทุกกฏ.

บอกกล่าวแล้ว ภิกษุณีสำคัญว่ายังมีได้บอกกล่าว ต้องอาบัติทุกกฏ.

บอกกล่าวแล้ว ภิกษุณีสงฆ์ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

บอกกล่าวแล้ว ภิกษุณีสำคัญว่าบอกกล่าวแล้ว ไม่ต้องอาบัติ.

อานาปัตติวาร

[๒๐๔] บอกแล้ว นั่งก็ดี นอนก็ดี บนอาสนะ ๑ บนอาสนะที่เขา
ปูไว้เป็นประจำ ๑ อาพาธ ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่
ต้องอาบัติแล.

อรรถการวรรค สิกขาบทที่ ๖ จบ

อรรถกถาอรรถการวรรค สิกขาบทที่ ๖

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๖ ฟังทราบดังนี้:-

บทว่า อภินีสึเทยฺย แปลว่า ฟังนิง. เมื่อนั่งแล้วลุกไป เป็นอาบัติ
ตัวเดียว. เมื่อไม่นั่ง นอนแล้วไป เป็นอาบัติตัวเดียว. เมื่อนั่งแล้วนอน
เป็นอาบัติ ๒ ตัว.

บทว่า ฐวปลฺลตุเต ได้แก่ อาสนะที่เขาปูไว้เป็นประจำ เพื่อ
ประโยชน์แก่ภิกษุณีทั้งหลาย. คำที่เหลือ ตื่นทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานเหมือนกับกฐินสิกขาบท ฯลฯ มีเวทนา ๓
ฉะนี้แล.

อรรถกถาอรรถการวรรค สิกขาบทที่ ๖ จบ

อันธการวรรค ลิกขาบทที่ ๗

เรื่องภิกษุณีหลายรูป

[๒๐๕] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีหลายรูปพากันไปสู่พระนครสาวัตถีในโกศลชนบท พอเข้าถึงบ้านหมู่หนึ่งในเวลาเย็นได้เข้าสู่สกุลพราหมณ์สกุลหนึ่ง ขอให้พักแรม พราหมณ์จึงได้กล่าวคำนี้กะภิกษุณีเหล่านั้นว่า แม่เจ้าทั้งหลาย ขอได้โปรดรองจนกว่าท่านพราหมณ์จะมา.

ภิกษุณีทั้งหลายกล่าวว่า จนกว่าท่านพราหมณ์จะมา ดังนี้ แล้วได้จัดปูลาดเครื่องสำหรับนอนแล้ว บางพวกนั่ง บางพวกนอน.

ตกค่ำพราหมณ์มาเห็นแล้วได้ถามพราหมณ์นั้นว่า สตรีเหล่านั้นคือใครกัน พราหมณ์ตอบว่า ภิกษุณีเจ้าค่ะ.

พราหมณ์กล่าวว่า จงขับไล่ไป สตรีศิระชะโล้นเหล่านี้เป็นหญิงเสเพล ดังนี้ แล้วให้ขับไล่ออกจากเรือนไป.

ครั้งภิกษุณีเหล่านั้นไปถึงพระนครสาวัตถีแล้ว ได้เล่าเรื่องนั้นแก่ภิกษุณีทั้งหลาย บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เฟงโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้เข้าสู่สกุลในเวลาวิกาล แล้วไม่บอกเจ้าของบ้าน ปูลาดเองบ้างให้ผู้อื่นปูลาดบ้าง ซึ่งเครื่องนอน แล้วนั่งบ้าง นอนบ้างเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย
ข้าว่าภิกษุณีทั้งหลายเข้าสู่สกุลในเวลาวิกาล แล้วไม่บอกพวกเจ้าของบ้าน
ปูลาดเองบ้าง ให้ผู้อื่นปูลาดบ้าง ซึ่งเครื่องนอน แล้วนั่งบ้าง นอนบ้าง จริง
หรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉน
ภิกษุณีทั้งหลายจึงได้เข้าสู่สกุลในเวลาวิกาล แล้วไม่บอกพวกเจ้าของบ้าน ลาด
เองบ้าง ให้ผู้อื่นลาดบ้าง ซึ่งเครื่องนอน แล้วนั่งบ้าง นอนบ้างเล่า การ
กระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง
อย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๗๒.๗. อนึ่ง ภิกษุณีใด เข้าไปสู่สกุลทั้งหลาย ในเวลา
วิกาลไม่บอกพวกเจ้าของบ้าน ลาดก็ดี ให้ลาดก็ดี ซึ่งเครื่องนอน
แล้ว นั่งก็ดี นอนก็ดี เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีหลายรูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๒๐๖] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้

ขอ...นี้ชื่อว่า ภิภษุณิ ที่ทรงประสงค้ในอรรณนี้.

ที่ชื่อว่า เวลาวิกาล ได้แก่ เวลาตั้งแต่อาทิตย์อัสดงคตตราบเท่าถึง
อรุณขึ้น.

ที่ชื่อว่า สกฺล ได้แก่ สกฺล ๔ คือ สกฺลกษัตริย์ สกฺลพราหมณ์ สกฺล
แพศย์ สกฺลศูทร.

บทว่า เข้าไป คือ ไปในสกฺลนั้น.

คำว่า ไม่บอกพวกเจ้าของบ้าน คือ ไม่บอกคนในสกฺลนั้นซึ่งเป็น
เจ้าของถวาย.

ที่ชื่อว่า เครื่องนอน ได้แก่ เครื่องปูลาด โดยที่สุคแม่เครื่องลาด
ที่ทำด้วยใบไม้.

บทว่า ลาด คือ ลาดเอง.

บทว่า ให้ลาด คือ ใช้คนอื่นลาด.

บทว่า นั่ง คือ นั่งบนเครื่องนอนที่ลาดนั้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทว่า นอน คือ นอนบนเครื่องนอนที่ลาดนั้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์

บทภาษณีย์

ติกะปาจิตตีย์

[๒๐๗] มิได้บอกเจ้าของ ภิกษุณีสำคัญว่ามิได้บอก ลาดก็ดี ให้ลาด
ก็ดี ซึ่งเครื่องนอน แล้วนั่งหรือนอน ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

มิได้บอกเจ้าของ ภิกษุณีสงฆ์ ลาดก็ดี ให้ลาดก็ดี ซึ่งเครื่องนอน
แล้วนั่งหรือนอน ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

มิได้บอกเจ้าของ ภิกษุณีสำคัญว่าบอกแล้ว ลาดก็ดี ให้ลาดก็ดี ซึ่ง
เครื่องนอน แล้วนั่งหรือนอน ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ทูกะทูกกฏ

บอกเจ้าของแล้ว ภิกษุณีสำคัญว่ามีได้บอก ต้องอาบัติทูกกฏ.

บอกเจ้าของแล้ว ภิกษุณีสงสัย ต้องอาบัติทูกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

บอกเจ้าของแล้ว ภิกษุณีสำคัญว่าบอกแล้ว ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๒๐๘] ภิกษุณีบอกเจ้าของแล้ว ลาดก็ดี ให้ลาดก็ดี ซึ่งเครื่องนอน
แล้วนั่งหรือนอน ๑ อาพาธ ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้อง
อาบัติแล.

อันธการวรรค สิกขาบทที่ ๗ จบ

อรรถกถาอันธการวรรค สิกขาบทที่ ๗

แม้ในสิกขาบทที่ ๗ บัณฑิตพึงทราบคำทั้งหมด โดยนัยดังได้กล่าว
แล้วในสิกขาบทที่ ๖ นั้นแล.

อรรถกถาอันธการวรรค สิกขาบทที่ ๗ จบ

อันธการวรรค สิกขาบทที่ ๘

เรื่องภิกษุณีอันเตวาสนีของพระภัททากาปิตานีเถรี

[๒๐๕] โดยสมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีอันเตวาสนีของพระภัททากาปิตานีเถรี ย่อมตั้งใจปฏิบัติพระภัททากาปิตานีเถรี ๆ จึงได้กล่าวคำนี้กะภิกษุณีทั้งหลายว่า แม่เจ้าทั้งหลาย ภิกษุณีสรูปนี้ปฏิบัติข้าพเจ้า โดยเคารพ ข้าพเจ้าจักให้จิวรแก่ภิกษุณีสรูปนี้ แต่ภิกษุณีสรูปนั้นให้ภิกษุณีอื่น โพนทนาโดยให้เชื่อถือผิด เข้าใจผิดว่า แม่เจ้า ข่าว่า ดิฉันมิได้ปฏิบัติแม่เจ้าโดยเคารพ ข่าว่า แม่เจ้าจักไม่ให้จิวรแก่ดิฉัน ดังนี้ .

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างพากันฟังโทษ ตีเตียน โพนทนาว่า ไฉนภิกษุณีจึงได้ให้ภิกษุณีอื่น โพนทนาโดยให้เชื่อถือผิด เข้าใจผิดเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าภิกษุณีให้ภิกษุณีอื่น โพนทนา โดยให้เชื่อถือผิด เข้าใจผิด จริงหรือ. ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉนภิกษุณีจึงได้ให้ภิกษุณีอื่น โพนทนาโดยให้เชื่อถือผิด เข้าใจผิดเล่า การกระทำของนางนั้นไม่เป็นไปเพื่อความเสื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เสื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง
อย่างนี้ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๓๓. ๘. อนึ่ง ภิกษุณีใด ให้คนอื่นโพนทนา โดยให้เชื่อ
ผิด เข้าใจผิด เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีอันเตวาสินีของพระภัททากาปิลาณีเถรี จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๒๑๐] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...
บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็น
ผู้ขอ...นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.
บทว่า โดยให้เชื่อผิด คือ โดยให้เชื่อเป็นอย่างอื่น.
บทว่า เข้าใจผิด คือ ให้เข้าใจเป็นอย่างอื่น.
บทว่า คนอื่น ได้แก่ อุปสัมบัน ให้อุปสัมบันโพนทนา ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

ติกะปาจิตตีย์

[๒๑๑] อุปสัมบัน ภิกษุณีสำคัญว่าอุปสัมบัน ให้โพนทนา ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์.

อุปสัมบัน ภิกษุณีสงสัย ให้โพนทนา ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

อุปสัมบัน ภิกษุณีสำคัญว่า อนุอุปสัมบัน ให้โพนทนา ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์.

จตุกกะทุกกฏ

ภิกษุณีให้อนุปลัมบัน โปนทนา ต้องอาบัติทุกปาจิตตีย์.
อนุปลัมบัน ภิกษุณีสำคัญว่าอนุปลัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ.
อนุปลัมบัน ภิกษุณีสงสัย ต้องอาบัติทุกกฏ.
อนุปลัมบัน ภิกษุณีสำคัญว่าอนุปลัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๒๑๒] วิภจจิริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ด้อยอาบัติแล.

อชันการวรรค สิกขาบทที่ ๘ จบ

อรรถถาอชันการวรรค สิกขาบทที่ ๘

คำทั้งหมดในสิกขาบทที่ ๘ ตั้งตั้งนั้น. สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๓ เป็น
กิริยา สัญญาวิโมกข์ สจิตตกะ โลกวัชชะ กายกรรม วจิกรรม อกุศลจิต
เป็นทุกขเวทนาแล.

อรรถถาอชันการวรรค สิกขาบทที่ ๘ จบ

อันธการวรรค ลิกขาบทที่ ๕

เรื่องภิกษุณีจันทกาลิ

[๒๑๓] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีทั้งหลายหาบิหารของตนไม่พบ ต่างก็ถามภิกษุณีจันทกาลิดังนี้ว่า แม่เจ้า ท่านเห็นบิหารของพวกคิฉันบ้างไหม.

ภิกษุณีจันทกาลิเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ข้าพเจ้าคนเดียวเป็นโจรแน่ละ ข้าพเจ้าคนเดียวเป็นคนไม่ละอายแน่ละ เพราะแม่เจ้าพวกที่หาบิหารของตนไม่พบ ต่างก็มากล่าวอย่างนี้กะข้าพเจ้าว่า แม่เจ้า ท่านเห็นบิหารของพวกคิฉันบ้างไหม แม่เจ้าทั้งหลาย ถ้าข้าพเจ้าถือเอาบิหารของพวกท่านไป ข้าพเจ้าก็มีใช้สมณะ ย่อมเคลื่อนจากพรหมจรรย์ ต้องตกนรก แม่แม่เจ้าที่กล่าวอย่างนั้นกะข้าพเจ้าด้วยคำไม่จริง ก็ขอให้เป็นไม่ใช่สมณะ ต้องเคลื่อนจากพรหมจรรย์ ต้องตกนรก.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนแม่เจ้าจันทกาลิจึงได้แข่งตนและคนอื่นด้วยนรกบ้าง ด้วยพรหมจรรย์บ้างเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า ภิกษุณีจันทกาลิแข่งตนและคนอื่น ด้วยนรกบ้าง ด้วยพรหมจรรย์บ้างจริงหรือ.

ภิกษุณีทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉน ภิกษุณีจักทกาลีจึงได้แข่งตนและคนอื่น ด้วยนรกบ้าง ด้วยพรหมจรรย์บ้างเล่า การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๓๔. ๕. อนึ่ง ภิกษุณีใด แข่งตนก็ดี คนอื่นก็ดี ด้วยนรก หรือด้วยพรหมจรรย์ เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีจักทกาลี จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๒๑๔] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

บทว่า ตน คือ ตัวของตัวเอง.

บทว่า คนอื่น ได้แก่ อุปสัมบัน แข่ง ด้วยคำวานรกกัฏฐิ ด้วย คำว่าพรหมจรรย์ก็ดี ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

ติกะปาจิตติย

[๒๑๕] อุปสัมบัน ภิกษุณีสำคัญว่าอุปสัมบัน แข่งด้วยนรกก็ดี ด้วยพรหมจรรย์ก็ดี ต้องอาบัติปาจิตติย.

อุปสัมบัน ภิกษุณีสงฆ์ แข่งด้วยนรกก็ดี ด้วยพรหมจรรย์ก็ดี ต้องอาบัติปาจิตติย.

อุปสัมบัน ภิกษุณีสำคัญว่าอนุปสัมบัน แข่งด้วยนรกก็ดี ด้วยพรหมจรรย์ก็ดี ต้องอาบัติปาจิตติย.

ปัจญจะทุกกฏ

ภิกษุณีแข่งด้วยคำว่ากำเนิดสัตว์ดิรัจฉานก็ดี ด้วยคำว่าเปรตวิสัยก็ดี ด้วยคำว่าเป็นคนโงคร้ายก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ.

แข่งอนุปสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนุปสัมบัน ภิกษุณีสำคัญว่าอุปสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนุปสัมบัน ภิกษุณีสงฆ์ ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนุปสัมบัน ภิกษุณีสำคัญว่าอนุปสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๒๑๖] มุ่งอรรถ ๑ มุ่งธรรม ๑ มุ่งสั่งสอน ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

อันธการวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

อรรถกถาอันธการวรรค สิกขาบทที่ ๕

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๕ พึงทราบดังนี้:-

บทว่า **อภิสเปยฺย** ได้แก่ พึงทำการสวด. อธิบายว่า ที่ชื่อว่าแข่งด้วยนรก ได้แก่ คำทอ ปริภาส โดยนัยมีอาทิอย่างนี้ว่า ขอให้เราเกิดในนรก เกิดในอเวจีเกิด ขอให้ผู้ขโมย จงเกิดในนรก เกิดในอเวจีเกิด. ที่ชื่อว่า แข่งด้วยพรหมจรรย์ ได้แก่ คำทอ โดยนัยมีอาทิอย่างนี้ว่า ขอให้เราจงเป็นคฤหัสถ์ เป็นผู้สูงส่ง เป็นปริพาชกาเกิด. หรือภิกษุณีนอกนี้ จงเป็นเช่นนี้เกิด. เป็นปาจิตตีย์ทุก ๆ คำพูด แต่เมื่อคำโดยนัยเป็นต้นว่า ขอให้เราเป็นนางสุนัข เป็นนางสุกร เป็นคนตาบอด เป็นคนง่อยเกิด. เว้นนรกและและพรหมจรรย์เสีย เป็นทุกกฏทุก ๆ คำพูด.

บทว่า **อตฺตปฺปฺเรกฺขาราย** คือ ผู้กล่าวอรรถกถา.

บทว่า **ธมฺมปฺปฺเรกฺขาราย** คือ ผู้สอนบอกบาลี.

บทว่า **อนุสาศนฺิปฺปฺเรกฺขาราย** มีความว่า เมื่อตั้งอยู่ในอนุสาศนีกถาว่าสอนอย่างนี้ว่า แม้บัดนี้ ท่านยังเป็นเช่นนี้ ดีละท่านจงงดเว้น ถ้าท่านไม่งดเว้น จักทำกรรมเห็นปานนี้อีก ก็จักเกิดในนรก เกิดในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉานแน่นอน ไม่เป็นอาบัติ. คำที่เหลือ ต้นทั้งนั้น .

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๓ เป็นกิริยา สัจญญาวิโมกข์ สจิตตกะ โลภ- วัชชะ กายกรรม วจีกรรม อกุศลจิต เป็นทุกขเวทนาแล.

อรรถกถาอันธการวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

อันธการวรรค สิกขาบทที่ ๑๐

เรื่องภิกษุณีจันทกาลิ

[๒๑๗] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีจันทกาลิ ทะเลาะกับภิกษุณีทั้งหลาย แล้วร้องไห้ประหารตนเอง.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มั่งน้อย... ต่างพากันเพ่งโทษ ดิเตียน โพนทะนาว่า ไฉนแม่เจ้าจันทกาลิจึงได้พรำตีตนแล้วร้องไห้เล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าภิกษุณีจันทกาลิพรำตีตนแล้วร้องไห้ จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉนภิกษุณีจันทกาลิจึงได้พรำตีตนแล้วร้องไห้เล่า การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๓๕. ๑๐. อนึ่ง ภิกษุณีใด พรำตีตนแล้วร้องไห้ เป็นปาจิตตีย์

เรื่องภิกษุณีจันทกาลิ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๒๑๘] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...
บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ...นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.
บทว่า ตน คือ ร่างกายของตน.
พราตึ แล้วร้องไห้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
ดี ไม่ร้องไห้ ต้องอาบัติทุกกฏ.
ร้องไห้ ไม่ดี ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๒๑๙] อันความเสื่อมแห่งญาติ อันความวอดวายแห่งโภคะ หรือ
อันความเบียนแห่งโรคกระทบกระทั่ง จึงร้องไห้ ไม่ตีตน ๑ วิกลจริต ๑
อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

อันธการวรรค สิกขาบทที่ ๑๐ จบ

อันธการวรรคที่ ๒ จบ

อรรถกถาอันธการวรรค สิกขาบทที่ ๑๐

คำทั้งหมดในสิกขาบทที่ ๑๐ ดั้นทั้งนั้น. สิกขาบทนี้ มีการทอดธุระ
เป็นสมุฏฐาน เกิดทางกายวาจาและจิต เป็นกิริยา สัตยญาวิโมกข์ สจิตตกะ
โลกวัชชะ กายกรรม วจีกรรม อุกุศลจิต เป็นทุกขเวทนาแล.

อรรถกถาอันธการวรรค สิกขาบทที่ ๑๐ จบ

อรรถกถาอันธการวรรคที่ ๒ จบ

ปาจิตติยํ นคควรรคที่ ๓

นคควรรค สิกขาบทที่ ๑

เรื่องภิกษุณีหลายรูป

[๒๒๐] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีหลายรูป เปลือยกายอาบน้ำในแม่น้ำอจิรวดีทำเดียวกันกับพวกหญิงแพศยาฯ ได้พูดชั่วเข้าภิกษุณีเหล่านั้นว่า แม่เจ้าทั้งหลาย พวกท่านยังเป็นสาว จะประพฤติพรหมจรรย์ไปทำไมกัน ธรรมดานุคคลต้องบริโภคมามิใช่หรือ ต่อภายหลังพวกท่านจึงค่อยประพฤติพรหมจรรย์เถิด อย่างนี้พวกท่านจักได้รับประโยชน์ทั้งสองประการ พวกภิกษุณีถูกพวกหญิงแพศยาพูดชั่วเข้าอยู่ ได้เป็นผู้เก้อเขิน ครั้นกลับไปสู่สำนักแล้ว ได้เล่าเรื่องนั้นแก่ภิกษุณีทั้งหลาย ภิกษุณีทั้งหลายได้แจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลายฯ ได้กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงบัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงกระทำธรรมิกถาในเพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล เราจักบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุณีทั้งหลาย อาศัยอำนาจประโยชน์ ๑๐ ประการ คือ เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์ ๑... เพื่อถือตามพระวินัย ๑.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง. อย่างนี้ ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๓๖. ๑. อนึ่ง ภิกษุณีใด เปลือยกายอาบน้ำ เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีหลายรูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๒๒๑] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็น
ผู้ขอ...นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

บทว่า เปลือยกายอาบน้ำ คือ ไม่นุ่งผ้า หรือไม่ห่มผ้าอาบน้ำ
เป็นทุกกฏในประโยค อาบเสร็จ ต้องอาบตีปาจิตตีย์.

อนาปัตติวาร

[๒๒๒] มีจิวรถูกโจรชิงไป หรือจิวรหาย ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต
๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

นักควรรค สิกขาบทที่ ๑ จบ

อรรถกถาปาจิตตีย์ นักควรรคที่ ๓

สิกขาบทที่ ๑

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๑ แห่งนักควรรค ฟังทราบดังนี้:-

บทว่า พุทธมจฺริยํ จินฺนุณฺณํ คือ ด้วยพรหมจรรย์ที่พวกท่านประ-
พடுத்தกัน. อีกอย่างหนึ่ง ฟังเห็นทุตยาวิภัตติลงในอรรถแห่งตุตยาวิภัตติ หรือใน
อรรถแห่งนัจฺฐวิภัตติอย่างนี้ว่า ด้วยการประพடுத்தพรหมจรรย์.

บทว่า อจฺฉินฺนจิวรกาย นี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสหมายเอาผ้าอาบน้ำ มิได้ทรงหมายเอาจีวรชนิดอื่น. เพราะเหตุนั้น ภิกษุณีเปลื้องกายอาบน้ำ เมื่อผ้าอาบน้ำถูกชิงไปก็ดี หายเสียดังดี ไม่เป็นอาบัติ. ถ้าแม้ว่าจีวรคือผ้าอาบน้ำมีค่ามาก ภิกษุณีไม่อาจเพื่อจะนุ่งออกไปภายนอกได้ แม้อย่างนี้ จะเปลื้องกายอาบน้ำ ก็ควร. คำที่เหลือในสิกขาบทนี้ ตั้งทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานคฺจเอฬกโถมสิกขาบท เป็นกิริยา โนสฺสญฺญา-
วิโมกข์ อจิตตกะ ปิณณตติวัชชะ กายกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ แล.

อรรถกถานักคฺวรรค สิกขาบทที่ ๑ จบ

นักควรรค สิกขาบทที่ ๒

เรื่องภิกษุณีฉัพพัคคีย์

[๒๒๓] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตผ้าอาบน้ำฝนแก่ภิกษุณีทั้งหลายแล้ว ภิกษุณีเหล่าฉัพพัคคีย์ทราบว่ามีพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตผ้าอาบน้ำฝนแล้ว จึงใช้ผ้าอาบน้ำไม่มีประมาณ เลื่อยข้างหน้าบ้าง เลื่อยข้างหลังบ้าง เทียวไป.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มกน้อย... ต่างพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนภิกษุณีเหล่าฉัพพัคคีย์ จึงได้ใช้ผ้าอาบน้ำไม่มีประมาณเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าภิกษุณีเหล่าฉัพพัคคีย์ใช้ผ้าอาบน้ำไม่มีประมาณ จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉนภิกษุณีฉัพพัคคีย์ จึงได้ใช้ผ้าอาบน้ำไม่มีประมาณเล่า การกระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๓๗. ๒. อนึ่ง ภิกษุณีใด ผู้จะให้ทำผ้าอาบน้ำ ฟังให้ทำให้
ได้ประมาณ นี้ประมาณในคำนั้น โดยยาว ๔ คืบ โดยกว้าง ๒ คืบ
ด้วยคืบสุด เธอทำให้ล่วงประมาณนั้น เป็นปาจิตติย มีอันให้ตัด
เสีย.

เรื่องภิกษุณีฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๒๒๔] ที่ชื่อว่า ผ้าอาบน้ำ ได้แก่ ผ้าสำหรับนุ่งอาบน้ำ
บทว่า ผู้จะให้ทำ อธิบายว่า ทำเองก็ดี ให้ผู้อื่นทำก็ดี ต้องทำ
ให้ได้ประมาณ ประมาณในคำนี้คือนี้ คือ โดยยาว ๔ คืบ โดยกว้าง ๒ คืบ
ด้วยคืบสุด ทำเองก็ดี ให้ผู้อื่นทำก็ดี ให้ล่วงประมาณนั้นไป เป็นทุกกฏใน
ประโยค ได้มาฟังตัดเสีย แล้วแสดงอาบัติปาจิตติย.

บทภาษณีย์

จตุกกะปาจิตติย

[๒๒๕] ผ้าอาบน้ำที่ตนทำค้างไว้ ตนทำต่อจนสำเร็จ ต้องอาบัติ
ปาจิตติย.

ผ้าอาบน้ำที่ตนทำค้างไว้ ให้ผู้อื่นทำต่อจนสำเร็จ ต้องอาบัติปาจิตติย.

ผ้าอาบน้ำที่ผู้อื่นทำค้างไว้ ตนทำต่อจนสำเร็จ ต้องอาบัติปาจิตติย.

ผ้าอาบน้ำที่ผู้อื่นทำค้างไว้ ใช้ผู้อื่นทำต่อจนสำเร็จ ต้องอาบัติปาจิตติย

ทูกะทูกกฏ

ทำเองก็ดี ให้ผู้อื่นทำก็ดี เพื่อประโยชน์ของผู้อื่น ต้องอาบัติทูกกฏ
ได้ผ้าอาบน้ำที่คนอื่นทำไว้มาใช้สอย ต้องอาบัติทูกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๒๒๖] ทำให้ได้ประมาณ ๑ ทำห่อนกว่าประมาณ ๑ ได้ผ้าอาบน้ำ
ที่ผู้อื่นทำไว้เกินประมาณ ตัดให้ได้ประมาณแล้วใช้สอย ๑ ทำเป็นเพดาน ผ้า
ลาดพื้นม่าน ฟูก หรือหมอน ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

นัคควรรค สิกขาบทที่ ๒ จบ

อรรถกถานัคควรรค สิกขาบทที่ ๒

คำทั้งหมดในสิกขาบทที่ ๒ ตั้งตั้งนั้น. สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๖ เป็น
กิริยา โนสังญญาวิโมกข์ อจิตตกะ ปณณัตติวัชชะ กายกรรม วจีกรรม มี
จิต ๓ มีเวทนา ๓ แล.

อรรถกถานัคควรรค สิกขาบทที่ ๒ จบ

นักควรรค สิกขาบทที่ ๓

เรื่องภิกษุณีอุลลันทา

[๒๒๗] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีรูปหนึ่งเอาผ้าสำหรับทำจีวร ซึ่งมีราคามากมาทำจีวร เย็บจีวรให้เสียไป ภิกษุณีอุลลันทาได้กล่าวคำนี้แก่ภิกษุณีสรูปนั้นว่า แม่เจ้า ผ้าสำหรับทำจีวรของท่าน ผืนนี้เนื้อดี แต่ทำจีวรไม่ดี เย็บไม่สวย.

ภิกษุณีสรูปนั้นถามว่า แม่เจ้า ดิฉันจักเลาะออก ท่านจักเย็บให้หรือ.

ภิกษุณีอุลลันทาทอบว่า จ๊ะ ดิฉันจักเย็บให้.

ครั้นแล้วภิกษุณีสรูปนั้นได้เลาะจีวรนั้นให้แก่ภิกษุณีอุลลันทา ๆ กล่าว ว่าดิฉันจักเย็บให้ ดิฉันจักเย็บให้ แล้วไม่เย็บ ไม่ชวนขวายให้ผู้อื่นเย็บ ดังนั้นภิกษุณีสรูปนั้นจึงแจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุณีทั้งหลาย.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โจนแม่เจ้าอุลลันทาให้เลาะจีวรของภิกษุณีแล้ว จึงไม่เย็บให้ ไม่ชวนขวายให้ผู้อื่นเย็บให้เล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ขาวว่าภิกษุณีอุลลันทาให้เลาะจีวรของภิกษุณีแล้วไม่เย็บให้ ไม่ชวนขวายให้ผู้อื่นเย็บให้ จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉน ภิกษุณีถูกลนันทาให้เลาะจีวรของภิกษุณีแล้ว จึงได้ไม่เย็บให้ ไม่ขวนขวาย ให้ผู้อื่นเย็บให้เล่า การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของ ชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงขกสิกขาบทนี้ ขึ้นแสดง อย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๓๘. ๓. อนึ่ง ภิกษุณีใด เลาะก็ดี ให้เลาะก็ดี ซึ่งจีวรของ ภิกษุณีแล้ว เธอไม่มีอันตรายในภายหลัง ไม่เย็บ ไม่ทำการขวน- ขวายเพื่อให้เย็บ พัน ๔-๕ วันไป เป็นปาจิตตีย์.

สิกขาบทวิภังค์

[๒๒๘] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...
บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็น ผู้ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.
บทว่า ของภิกษุณี ได้แก่ ภิกษุณีรูปอื่น.
ที่ชื่อว่า จีวร ได้แก่ จีวร ๖ ชนิด ชนิดใดชนิดหนึ่ง.
บทว่า เลาะ คือ เลาะด้วยตนเอง.
บทว่า ให้เลาะ คือ ให้ผู้อื่นเลาะ.
คำว่า เธอไม่มีอันตรายในภายหลัง คือ ในเมื่ออันตรายไม่มี.

บทว่า **ไม่เย็บ** คือ ไม่เย็บด้วยตนเอง.

บทว่า **ไม่ทำการขวนขวายเพื่อให้เย็บ** คือ ไม่บังคับผู้อื่น.

คำว่า **พ้น ๔-๕ วันไป** คือเก็บไว้ได้ ๔-๕ วัน พอทอดธุระว่าจักไม่เย็บ จักไม่ทำความขวนขวายเพื่อให้เย็บ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

ติกะปาจิตตีย์

[๒๒๕] อุปลัมบัน ภิกษุณีสำคัญว่าอุปลัมบัน เลาะกัถิ ให้เลาะกัถิ ซึ่งจีวร แล้วเธอไม่มีอันตรายในภายหลัง **ไม่เย็บ ไม่ขวนขวายให้เย็บ พ้น ๔-๕ วันไป ต้องอาบัติปาจิตตีย์.**

อุปลัมบัน ภิกษุณีสงสัย เลาะกัถิ ให้เลาะกัถิ ซึ่งจีวร แล้วเธอไม่มีอันตรายในภายหลัง **ไม่เย็บ ไม่ขวนขวายให้เย็บ พ้น ๔-๕ วันไป ต้องอาบัติปาจิตตีย์.**

อุปลัมบัน ภิกษุณีสำคัญว่าอนุปลัมบัน เลาะกัถิ ให้เลาะกัถิ ซึ่งจีวร แล้วเธอไม่มีอันตรายในภายหลัง **ไม่เย็บ ไม่ขวนขวายให้เย็บ พ้น ๔-๕ วันไป ต้องอาบัติปาจิตตีย์.**

บัญญัติทุกกฏ

เลาะกัถิ ให้เลาะกัถิ ซึ่งบริวารอย่างอื่น แล้วเธอไม่มีอันตรายในภายหลัง **ไม่เย็บ ไม่ขวนขวายให้เย็บ พ้น ๔-๕ วันไป ต้องอาบัติปาจิตตีย์.**

เลาะกัถิ ให้เลาะกัถิ ซึ่งจีวรก็ดี บริวารอย่างอื่นก็ดี ของอนุปลัมบัน แล้วเธอไม่มีอันตรายในภายหลัง **ไม่เย็บ ไม่ขวนขวายให้เย็บ พ้น ๔-๕ วันไป ต้องอาบัติทุกกฏ.**

อนุปสัมบัน ภิกษุณีสำคัญว่าอนุปสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนุปสัมบัน ภิกษุณีสงสัย ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนุปสัมบัน ภิกษุณีสำคัญว่าอนุปสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๒๓๐] ในเมื่อเหตุจำเป็นมี ๑ แสวงหาแล้วไม่ได้ ๑ ทำอยู่เกิน ๔-๕ วัน ๑ อาพาธ ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

นักควรรค สิกขาบทที่ ๓ จบ

อรรถกถานักควรรค สิกขาบทที่ ๓

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๓ พึงทราบดังนี้:-

บทว่า อนนุตรายิกินี ได้แก่ ผู้ไม่มีอันตราย ด้วยอันตรายแม้
อย่างหนึ่ง ในอันตราย ๑๐ อย่าง.

สองบทว่า ฐุรฺ นิภูจิตฺตมตฺเต มีความว่า ภิกษุณีทอดธุระเสียแล้ว
ถ้าแผ่นดินหลังจึงเย็บ เป็นอาบัติเหมือนกัน. คำที่เหลือตั้งนั้น.

สิกขาบทนี้มีการทอดธุระเป็นสมุฏฐาน เป็นกิริยา สัตถุญญาวิโมกข์
สจิตตกะ โลกวัชชะ กายกรรม วจีกรรม อกุศลจิต เป็นทุกขเวทนาแล.

อรรถกถานักควรรค สิกขาบทที่ ๓ จบ

นักวรรค สิกขาบทที่ ๔

เรื่องภิกษุณีหลายรูป

[๒๓๑] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุณีพากันฝากผ้าจีวรไว้ในมือของภิกษุณีทั้งหลาย แล้วมีแต่ผ้าอันตราสกกับผ้าอุตราสงค์เที่ยวจาริกไปตามชนบท ผ้าจีวรเหล่านั้นถูกเก็บไว้นาน ก็ขึ้นราตกหนาว ภิกษุณีพวกที่รับฝาก จึงผึ่งผ้าจีวรเหล่านั้น ภิกษุณีทั้งหลายได้ถามภิกษุณีพวกที่รับฝากว่า แม่เจ้า ผ้าจีวรเหล่านี้ของใครทุกหนาว.

ภิกษุณีพวกที่รับฝากจึงได้เล่าเรื่องนั้นแก่ภิกษุณีทั้งหลาย.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างพากันเฟงโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนพวกภิกษุณีจึงได้ฝากผ้าจีวรไว้ในมือของภิกษุณีทั้งหลายแล้วมีแต่ผ้าอันตราสกกับผ้าอุตราสงค์ เที่ยวจาริกไปในชนบทเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าพวกภิกษุณีฝากผ้าจีวรไว้ในมือของภิกษุณีทั้งหลาย แล้วมีแต่ผ้าอันตราสกกับผ้าอุตราสงค์ เที่ยวจาริกไปในชนบท จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉนพวกภิกษุณีจึงได้ฝากผ้าจีวรไว้ในมือของภิกษุณีทั้งหลาย แล้วมีแต่ผ้าอันตราสกกับผ้าอุตราสงค์ เที่ยวจาริกไปในชนบทเล่า การกระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง
อย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๗๕. ๔. อนึ่ง ภิกษุณีใด ยังวาระผลัดเปลี่ยนผ้าสังฆาฏิ อัน
มีกำหนด ๕ วันให้เกินไป เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีหลายรูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๒๓๒] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...
นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

บทว่า ยังวาระผลัดเปลี่ยนผ้าสังฆาฏิอันมีกำหนด ๕ วัน ให้
เกินไป อธิบายว่า ไม่นุ่ง ไม่ห่ม ไม่ผึ่งผ้าจีวรทั้ง ๕ ผืน ในวันคำรบห้า
ให้เลยวันคำรบห้าไป ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

ติกะปาจิตตีย์

[๒๓๓] เลข ๕ วัน ภิกษุณีสำคัญว่าเลข ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

เลข ๕ วัน ภิกษุณีสงสัย ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

เลข ๕ วัน ภิกษุณีสำคัญว่ายังไม่เลย ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ทุกะทุกกฏ

ยังไม่เลย ๕ วัน ภิกษุณีสำคัญว่าเลข ต้องอาบัติทุกกฏ.

ยังไม่เลย ๕ วัน ทัศนียภาพต้องอับทึบทุกฤดู.

ไม่ต้องอาบัติ

ยังไม่เลย ๕ วัน ภิกษุณีสำคัญว่ายังไม่เลย ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๒๓๔] นุ่ง ห่ม หรือฝัง จีวรทั้ง ๕ ผืนในวันคำรบห้า ๑ อาพาธ ๑ มีอันตราย ๑ วิกตจรีต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

นัคควรรค สิกขาบทที่ ๔ จบ

อรรถกถานัคควรรค สิกขาบทที่ ๔

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๔ ฟังทราบดังนี้:-

วัน ๕ วัน ชื่อ ปัญญาหะ. ปัญญาหะนั้นเอง ชื่อว่า ปัญญาหิจะ วาระผลัดเปลี่ยนผ้าสังฆาฏิทั้งหลาย ชื่อว่า สังฆาฏิวาระ. การผลัดเปลี่ยนจีวร ๕ ผืน ที่ได้ชื่อว่าสังฆาฏิ โดยอรรถว่า สับเปลี่ยนสลับกันไป ด้วยการบริโภค ใช้สอยบ้าง ด้วยอำนาจการผึ่งแดดบ้าง. เพราะเหตุนั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงตรัสไว้ในบทภาษณะว่า ให้จีวร ๕ ผืนล่วงเลยวันคำรบ ๕ ไป.

ก็ในคำว่า **อาปตฺติ ปาจิตฺตียสฺส** นี้ มีวินิจฉัยว่า ในจีวรผืนเดียว เป็นอาบัติตัวเดียว ในจีวร ๕ ผืน เป็นอาบัติ ๕ ตัว.

บทว่า **อาปทาสุ** มีความว่า จีวรมีราคาแพง เป็นของที่ภิกษุณีไม่ อาจจะบริโภคใช้สอย เพราะอันตรายมิโจรภัยเป็นต้น ในอุปัชเวเห็นปานนี้ ไม่เป็นอาบัติ. คำที่เหลือ ตื่นทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานเหมือนกับกฐินสิกขาบท เป็นอกิริยา โนสังญญา- วิโมกข์ อจิตตกะ ปิณณัตติวัชชะ กายกรรม วจีกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ แล.

อรรถกถานัคควรรค สิกขาบทที่ ๔ จบ

นักวรรค สิกขาบทที่ ๕

เรื่องภิกษุณีรูปหนึ่ง

[๒๓๕] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีรูปหนึ่งไปบิณฑบาตกลับมาแล้ว แผลฝั่งจิวรที่เปียกชุ่มเหงื่อไว้แล้วเข้าสู่วิหาร ภิกษุณีรูปหนึ่งได้ห้ามจิวรฝั่งที่แผลฝั่งไว้แล้ว เข้าบ้านไปบิณฑบาต ภิกษุณีเจ้าของออกมาถามภิกษุณีทั้งหลายว่า แม่เจ้าทั้งหลายเห็นจิวรของดิฉันบ้ำไหม ภิกษุณีทั้งหลายแจ้งความนั้นแก่เธอ ๆ จึงเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุณีจึงไม่บอกกล่าวห้ามจิวรของเราไปเล่า แล้วแจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุณีทั้งหลาย.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุณีจึงได้ไม่บอกกล่าวห้ามจิวรของภิกษุณีเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าภิกษุณีไม่บอกกล่าว ห้ามจิวรของภิกษุณี จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉนภิกษุณี จึงได้ไม่บอกกล่าว ห้ามจิวรของภิกษุณีเล่า การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง
อย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๘๐. ๕. อนึ่ง ภิกษุณีใด ใช้จิวรลับเปลี่ยน เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีรูปหนึ่ง จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๒๓๖] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า จิวรลับเปลี่ยน ได้แก่ จิวร ๕ ชนิด ชนิดใดชนิดหนึ่ง
ของภิกษุณีผู้อุปสัมบัน.

ภิกษุณีนุงก็ติ ห่มก็ติ ซึ่งจิวรที่เจ้าของมิได้ให้เธอ หรือไม่บอกกล่าว
เจ้าของ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

ติกะปาจิตตีย์

[๒๓๗] ภิกษุณีอุปสัมบัน ภิกษุณีสำคัญว่า ภิกษุณีอุปสัมบัน ใช้
จิวรลับเปลี่ยน ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ภิกษุณีอุปสัมบัน ภิกษุณีสงสัย ใช้จิวรลับเปลี่ยน ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ภิกษุณีอุปสัมบัน ภิกษุณีสำคัญว่า ภิกษุณีนุปสัมบัน ใช้จิวร
ลับเปลี่ยน ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

จตุกกะทุกกฏ

ภิกษุณีใช้จีวรสับเปลี่ยนของภิกษุณีอนุปสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ.
ภิกษุณีอนุปสัมบัน ภิกษุณีสำคัญว่าภิกษุณีอนุปสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ.
ภิกษุณีอนุปสัมบัน ภิกษุณีสงฆ์ ต้องอาบัติทุกกฏ.
ภิกษุณีอนุปสัมบัน ภิกษุณีสำคัญว่าภิกษุณีอนุปสัมบัน ต้องอาบัติ
ทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๒๓๘] เจ้าของให้ หรือบอกกล่าวเจ้าของก่อน นุ่งก็ดี ห่มก็ดี ซึ่ง
จีวรนั้น ๑ ถูกชิงจีวรไป ๑ จีวรหาย ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑ อาทิ-
กัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

นัคควรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

อรรถกถานัคควรรค สิกขาบทที่ ๕

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๕ พึงทราบดังนี้:-

บทว่า จีวรสงฺกมณียํ คือ จีวรที่สับเปลี่ยนกัน ความว่า จีวรที่
เป็นของภิกษุณีรูปอื่น อันภิกษุณีไม่บอกกล่าวเจ้าของก่อนถือเอาไปจะต้อง
กลับคืนให้.

บทว่า อาปทาสุ มีความว่า ถ้าพวกโจรลักเอาผ้าที่ยังไม่ได้ห่มหรือยัง
ไม่ได้นุ่งไป. ในอันตรายเห็นปานนี้ นุ่งห่มไม่เป็นอาบัติ. คำที่เหลือ ต้นทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานเหมือนกฐินสิกขาบท เป็นทั้งกิริยาทั้งอกิริยา
โนสัจญญาวิโมกข์ อจิตตกะ ปิณณตติวัชชะ กายกรรม วจีกรรม มีจิต ๓
มีเวทนา ๓ แล.

อรรถกถานัคควรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

นักวรรค สิกขาบทที่ ๖

เรื่องภิกษุณีอุลลันทา

[๒๓๕] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ตระกูลอุปฐากของภิกษุณีอุลลันทาว่า แม่เจ้า พวกข้าพเจ้าจักถวายจีวรแก่ภิกษุณีสงฆ์.

ภิกษุณีอุลลันทาได้ทำการขัดขวางว่า พวกท่านยังมีธุระมาก มีภาระงานที่ยังจะต้องทำมาก.

ต่อมาเรือนแห่งตระกูลนั้นถูกไฟไหม้ พวกเขาจึงเฟงโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนแม่เจ้าอุลลันทาจึงได้ทำไทยธรรมของพวกเราให้เป็นอันตรายเล่า พวกเราเป็นคนคลาดจากประโยชน์ทั้งสอง คือ โภคะและบุญ.

ภิกษุณีทั้งหลายได้ยื่นคนเหล่านั้นเฟงโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เฟงโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนแม่เจ้าอุลลันทาจึงได้ทำลาย คือ จีวรของหมู่ให้เป็นอันตรายเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าภิกษุณีอุลลันทา ทำลาย คือ จีวรของหมู่ให้เป็นอันตราย จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉนภิกษุณีอุลลันทาจึงได้ทำลาย คือ จีวรของหมู่ให้เป็นอันตรายเล่า การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง
อย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๘๑. ๖. อนึ่ง ภิกษุณีใด ทำลาภ คือ จีวรของหมู่ให้เป็น
อันตราย เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีถูกลนันทา จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๒๔๐] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็น
ผู้ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า หมู่ ได้แก่ หมู่ที่เรียกกันว่าภิกษุณีสงฆ์.

ที่ชื่อว่า จีวร ได้แก่ จีวร ๖ ชนิด ชนิดใดชนิดหนึ่ง ซึ่งเข้าองค์
กำหนดแห่งผ้าต้องวิกัปเป็นอย่างต่ำ.

บทว่า ทำ...ให้เป็นอันตราย คือ ทำการขัดขวางว่า เขาจะพึง
ถวายจีวรนี้ได้ด้วยวิธีใด ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ทำการขัดขวางบริวารอย่างอื่น ต้องอาบัติทุกกฏ.

ทำการขัดขวางจีวรหรือบริวารอย่างอื่น ของภิกษุณีหลายรูปก็ดี ของ
ภิกษุณีรูปเดียวก็ดี ของอนุปสัมบันก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๒๔๑] แสดงคุณและโทษแล้วห้าม ๑ วิภังจโร ๑ อาทิกัมมิกา ๑
ไม่ต้องอาบัติแล.

นักควรรค ลิกขบทที่ ๖ จบ

อรรถกถาสิกขวรรค สิกขาบทที่ ๖

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๖ ฟังทราบดังนี้:-

สองบทว่า **อณฺถํ ปริกฺขารํ** ได้แก่ บริหารชนิดใดชนิดหนึ่ง คือ
สิ่งของมีภาชนะเป็นต้น หรือเกตุขมิเนยใสและน้ำมันเป็นต้นอย่างใดอย่างหนึ่ง.

บทว่า **อานิสฺสํ** มีความว่า ภิกษุณีถามว่า พวกท่านมีความประสงค์
จะถวายผ้ามีราคาเท่าไร? พวกทายกตอบว่า มีราคาเท่านี้. ภิกษุณีพูดอย่างนี้
ว่า พวกท่านจงรอไปก่อน เวลานี้ผ้ามีราคาแพงต่อไปอีกสักหน่อย เมื่อผ้าจะมา
ถึง จักมีราคาพอสมควร แล้วห้ามไว้ ไม่เป็นอาบัติ. คำที่เหลือ ตื่นตั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๓ เป็นกิริยา สัตถุญญาวิโมกข์ สจิตตกะ โลภ-
วัชชะ กายกรรม วจีกรรม อกุศลจิต มีเวทนา ๓ แล.

อรรถกถาสิกขวรรค สิกขาบทที่ ๖ จบ

นักวรรค สิกขาบทที่ ๗

เรื่องภิกษุณีอุลลันทา

[๒๔๒] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น มีโอกาสจิรวังเกิดแก่ภิกษุณีสงฆ์แล้ว ภิกษุณีสงฆ์จึงประชุมใคร่จะแจกกัน แต่เวลานั้นพวกภิกษุณีอันเตวาสนีของภิกษุณีอุลลันทาได้พากันหนีไป ภิกษุณีอุลลันทาได้กล่าวคำนี้แก่ภิกษุณีทั้งหลายห้ามการแจกจิรวว่า แม่เจ้า ภิกษุณีทั้งหลายหนีไปแล้ว จักแจกจิรวกันยังไม่ได้ก่อน ดังนี้.

ภิกษุณีทั้งหลายกล่าวกันว่า ยังไม่แจกจิรวก่อน แล้วพากันกลับไป เมื่อหมู่ภิกษุณีอันเตวาสนีกลับมาแล้ว ภิกษุณีอุลลันทาจึงสั่งให้แจกจิรวนั้น.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนเจ้าแม่เจ้าอุลลันทาจึงได้ห้ามการแจกจิรวอันเป็นไปโดยชอบธรรมเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าภิกษุณีอุลลันทาห้ามการแจกจิรว อันเป็นไปโดยชอบธรรม จริงหรือ. ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉนภิกษุณีอุลลันทาจึงได้ห้ามการแจกจิรว อันเป็นไปโดยชอบธรรมเล่า การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง
อย่างนี้ ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๘๒. ๓. อนึ่ง ภิกษุณีใด ห้ามการแจกจีวรอันเป็นไปโดย
ชอบธรรม เป็นปาจิตติย.

เรื่องภิกษุณีอุลลันทา จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๒๔๓] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...
นี้ ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

การแจกจีวร ที่ชื่อว่า เป็นไปโดยชอบธรรม คือ ภิกษุณีสงฆ์ ผู้
พร้อมเพรียงประหุ่กันแจก.

บทว่า ห้าม คือห้ามว่า การแจกจีวรนี้ด้วยวิธีไร ต้องอาบัติปาจิตติย.

บทภาษณีย์

[๒๔๔] การแจกเป็นธรรม ภิกษุณีสำคัญว่าเป็นธรรม ห้าม ต้อง
อาบัติปาจิตติย.

การแจกเป็นธรรม ภิกษุณีสงฆ์ ห้าม ต้องอาบัติทุกกฏ.

การแจกเป็นธรรม ภิกษุณีสำคัญว่าไม่เป็นธรรม ห้าม ไม่ต้องอาบัติ.

การแจกไม่เป็นธรรม ภิกษุณีสำคัญว่าเป็นธรรม ต้องอาบัติทุกกฏ.

การแจกไม่เป็นธรรม ภิกษุณีสงฆ์ ต้องอาบัติทุกกฏ.

การแจกไม่เป็นธรรม ภิกษุณีสำคัญว่าไม่เป็นธรรม ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๒๔๕] แสดงอนาติสงส์แล้วห้าม ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่
ต้องอาบัติแล.

นัคควรรค สิกขาบทที่ ๗ จบ

อรรถกถานัคควรรค สิกขาบทที่ ๗

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๗ พึงทราบดังนี้:-

บทว่า วิปฺปกุมมิตฺตํ มีความว่า ภิกษุณีทั้งหลายกล่าวกันว่า พวก
ภิกษุณียังรอการมาของภิกษุณีแม่เหล่าอื่นได้ ก็จรรอพวกเรามาบ้างเป็นแน่
จึงได้พากันไปในที่จำเป็นต่องไปนั้น.

บทว่า ปฏฺิพาหะยฺย แปลว่า พึงห้ามไว้.

บทว่า อนาติสฺสํ มีความว่า แสดงอนาติสงส์ห้ามอย่างนี้ว่า ผ้าผืน
เดียวไม่เพียงพอสำหรับภิกษุณีรูปเดียว พวกท่านจงรอไปก่อน ต่อไปอีกหน่อย
ผ้าจักเกิดขึ้น ต่อนั้นเรจักแบ่งกัน ดังนี้ ไม่เป็นอาบัติ. คำที่เหลือ ตื่นทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๓ เป็นกิริยา สัตถุญาวิโมกข์ สจิตตกะ
ปัญณตติวัชชะ กายกรรม วจิกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ แล.

อรรถกถานัคควรรค สิกขาบทที่ ๗ จบ

นักควรรค สิกขาบทที่ ๘

เรื่องภิกษุณีอุลลันทา

[๒๔๖] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีอุลลันทาให้สมณจิรวแก่พวกครูพื่อนรำบ้าง พวกคนพื่อนรำบ้าง พวกโคดไม้สูงบ้าง พวกจำอวดบ้าง พวกเล่นกลองบ้าง ด้วยสั่งว่า พวกท่านจงกล่าวพรรณาคุณของฉันในที่ชุมชน พวกครูพื่อนรำก็ดี พวกพื่อนรำก็ดี พวกโคดไม้สูงก็ดี พวกจำอวดก็ดี พวกเล่นกลองก็ดี ย่อมกล่าวพรรณาคุณของภิกษุณีอุลลันทาในที่ชุมชนว่า แม่เจ้าอุลลันทาเป็นผู้คงแก่เรียน เป็นคนช่างพูด เป็นผู้องอาจ เป็นผู้สามารถเจรจา ถ้อยคำมีหลักฐาน ท่านทั้งหลายจงถวายแก่แม่เจ้าจงทำแม่เจ้า ดังนี้.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนแม่เจ้าอุลลันทาจึงให้สมณจิรวแก่ชาวบ้านเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ขาวว่าภิกษุณีอุลลันทาให้สมณจิรวแก่ชาวบ้าน จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตีเตียนว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉนภิกษุณีอุลลันทาจึงให้สมณจิรวแก่ชาวบ้านเล่า การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง
อย่างนี้ ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๘๓. ๘. อนึ่ง ภิกษุณีใด ให้สมณจีวรแก่ชาวบ้านก็ดี
ปริพาชกก็ดี ปริพาชิกาก็ดี เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีถูกลนันทา จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๒๔๙] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...
บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็น
ผู้ขอ...นี้ ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.
ที่ชื่อว่า ชาวบ้าน ได้แก่ บุคคลผู้ยังครองเรือนอยู่.
ที่ชื่อว่า ปริพาชก ได้แก่ บุรุษคนใดคนหนึ่งผู้นับเนื่องในจำพวก
นักบวชชาย. เว้นภิกษุและสามเณร.
ที่ชื่อว่า ปริพาชิกา ได้แก่ สตรีคนใดคนหนึ่งผู้นับเนื่องในจำพวก
นักบวชหญิง เว้นภิกษุณี สิกขมานา และสามเณรี.
ที่ชื่อว่า สมณจีวร ได้แก่ ผ้าที่เรียกกันว่าทำกัปปะแล้ว ให้ ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์.

อนาปัตติวาร

[๒๕๘] ให้แก่มารดาบิดา ๑ ให้ชั่วคราว ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑
ไม่ต้องอาบัติแล.

นัคควรรค สิกขาบทที่ ๘ จบ

อรรถกถาสิกขวรรค สิกขาบทที่ ๘

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๘ ฟังทราบดังนี้:-

พวกชนผู้ฝึกหัดนักพื่อนรำ ชื่อว่า ครูนักพื่อนรำ. เหล่าชนผู้พื่อนรำ
ชื่อว่า พวกนักพื่อนรำ. พวกชนผู้ทำการโคดบนราวและบนเชือกเป็นต้น ชื่อว่า
พวกโคดไม้สูง. พวกชนผู้แสดงกล ชื่อว่า พวกจำอวด. พวกชนผู้เล่นด้วยกลอง
ชื่อว่า พวกเล่นกลอง. อาจารย์บางพวกกล่าวว่า พวกบรรเลงปี่พาทย์ ก็มี.

ในคำว่า **เทติ อาปตติ ปาจิตฺตียสฺส** นี้ บัณฑิตฟังทราบว่า
อาบัติหลายตัวตามจำนวนจิวร. คำที่เหลือ ตื่นทั้งนั้น.

สิกขาบทว่า มีสมุฏฐาน ๖ เป็นกิริยา โนสัญญาวิโมกข์ อจิตตกะ
ปัญณตติวัชชะ กายกรรม วจกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ ฉะนั้นแล.

อรรถกถาสิกขวรรค สิกขาบทที่ ๘ จบ

นักควรรค สิกขาบทที่ ๕

เรื่องภิกษุณีอุลลันทา

[๒๔๕] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ตระกูลอุปัฏฐากของภิกษุณีอุลลันทาได้กล่าวคำนี้แก่ภิกษุณีอุลลันทาว่า แม่เจ้า ถ้าพวกข้าพเจ้าสามารถจักถวายจิ๋วแก่ภิกษุณีสงฆ์ ครั้นภิกษุณีทั้งหลายจำพรรษาแล้วได้ประชุมกันประสงค์จะแจกจิ๋ว ภิกษุณีอุลลันทาได้กล่าวคำนี้กะภิกษุณีเหล่านั้นว่า แม่เจ้า โปรดรอก่อน ภิกษุณีสงฆ์ยังมีหวังจะได้จิ๋ว.

ภิกษุณีทั้งหลายได้กล่าวคำนี้แก่ภิกษุณีอุลลันทาว่า ขอเชิญแม่เจ้าไปสืบดูให้รู้เรื่องจิ๋ว.

ภิกษุณีอุลลันทาได้เข้าไปสู่ตระกูลนั้นแล้ว ได้กล่าวคำนี้กะเขาว่า อาวุโสทั้งหลาย จงถวายจิ๋วแก่ภิกษุณีสงฆ์เถิด.

คนในตระกูลตอบว่า แม่เจ้า พวกข้าพเจ้ายังไม่สามารถจะถวายจิ๋วแก่ภิกษุณีสงฆ์ได้.

ภิกษุณีอุลลันทาได้แจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุณีทั้งหลาย บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนแม่เจ้าอุลลันทา จึงได้ยังสมัยจิ๋วกาลให้ล่วงไปด้วยหวังว่าจะได้จิ๋วอันไม่แน่นอนเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย
ข่าว่าภิกษุณีถูกลนันทาได้ยังสมัยจิวรกาลให้ล่วงไป ด้วยหวังว่าจะได้จิวรอัน
ไม่แน่นอนจริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉน
ภิกษุณีถูกลนันทาจึงได้ยังสมัยจิวรกาลให้ล่วงไป ด้วยหวังว่าจะได้จิวรอันไม่
แน่นอนเล่า การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่
ยังไม่เลื่อมใส...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง
อย่างนี้ ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๘๔.๕. อนึ่ง ภิกษุณีใด ยังสมัยจิวรกาลให้ล่วงไป ด้วย
หวังว่าจะได้จิวรอันไม่แน่นอน เป็นปาจิตตีย์.

สิกขาบทวิภังค์

[๒๕๐] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...
นี้ ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า **หวังว่าจะได้จิรวรอันไม่แน่นอน** ได้แก่ วาจาที่เขาเปล่งออกมาว่า ถ้าพวกข้าพเจ้าสามารถ ก็จักถวาย จักทำ.

ที่ชื่อว่า **สมัยจิรวรกาล** คือ เมื่อภิกษุณียังไม่ได้กราน มีกำหนดเดือนหนึ่งทำยถุฝน เมื่อได้กรานภิกษุณีแล้ว มีกำหนด ๕ เดือน.

บทว่า **ยังสมัยจิรวรกาลให้ล่วงไป** ความว่า เมื่อไม่ได้กรานภิกษุณียังวันที่ภิกษุณีเดาะให้ล่วงไป ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

[๒๕๑] จีรวรไม่แน่นอน ภิกษุณีสำคัญว่าจิรวรไม่แน่นอน ยังสมัยจิรวรกาลให้ล่วงไป ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

จิรวรไม่แน่นอน ภิกษุณีสงสัย ยังสมัยจิรวรกาลให้ล่วงไป ต้องอาบัติทุกกฏ.

จิรวรไม่แน่นอน ภิกษุณีสำคัญว่าแน่นอน ยังสมัยจิรวรกาลให้ล่วงไป ไม่ต้องอาบัติ.

จิรวรแน่นอน ภิกษุสำคัญว่าจิรวรไม่แน่นอน ต้องอาบัติทุกกฏ.

จิรวรแน่นอน ภิกษุณีสงสัย ต้องอาบัติทุกกฏ.

จิรวรแน่นอน ภิกษุณีสำคัญว่าจิรวรแน่นอน ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๒๕๒] แสดงอนาถสงฆ์แล้วห้าม ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

นักควรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

อรรถกถาสิกขบทที่ ๕

วินิจฉัยในสิกขบทที่ ๕ พึงทราบดังนี้:-

บทว่า **ทุพพลจิวรปจฺจาสาย** คือ ด้วยความหวังจะได้จิวรอันไม่
แน่นอน.

บทว่า **อานิสฺสํ** มีความว่า ถึงแม้พวกชาวบ้านกล่าวว่า แม่เจ้า
พวกข้าพเจ้ายังไม่อาจ ดังนี้ ก็จริง เมื่อภิกษุณีแสดงอานิสงส์ห้ามอย่างนี้ว่า
เวลานี้ ฝ่ายจักมาถึงแก่ชาวบ้านนั้น บุรุษผู้มีศรัทธาเลื่อมใส จักมา จักถวาย
แน่นอน ไม่เป็นอาบัติ. คำที่เหลือง่ายทั้งนั้น.

สิกขบทนี้ มีสมุฏฐาน ๓ เป็นกิริยา สัตถุญญาวิโมกข์ สจิตตกะ โลก-
วัชชะ กายกรรม วจีกรรม อกุศลจิต มีเวทนา ๓ แล.

อรรถกถาสิกขบทที่ ๕ จบ

นักควรรค สิกขาบทที่ ๑๐

เรื่องอุบาสกคนหนึ่ง

[๒๕๓] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น อุบาสกคนหนึ่งให้ช่างสร้างวิหารหลังหนึ่งอุทิศสงฆ์ ในงานฉลองวิหารนั้น เขามีความประสงค์จะถวายอภิลักขิตแก่สงฆ์ทั้งสองฝ่าย แต่สมัยนั้น สงฆ์ทั้งสองฝ่ายกรานกฐินแล้วอุบาสกจึงเข้าไปหาสงฆ์แล้วขอการเคาะกฐิน ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ลำดับนั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงกระทำธรรมีกถา ในเพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตเพื่อเคาะกฐิน แต่พึงเคาะอย่างนี้.

อันภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยอุத்தัตถุติยกรรมวาจา ว่าดังนี้ :-

กรรมวาจา

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงเคาะกฐิน นี้เป็นอุத்தัตถุติ.

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สงฆ์ยอมเคาะกฐิน การเคาะกฐิน ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด.

กฐินอันสงฆ์เคาะแล้ว ชอบแก่สงฆ์ เหตุอันหนึ่งจึงนึ่ง ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้.

[๒๕๔] ครั้นแล้ว อุบาสกนั้นเข้าไปหาภิกษุณีสงฆ์ขอเดาะกฐิน ภิกษุณีอุลลันตาทำห้ามการเดาะกฐินว่า จีวรจักมีแก่พวกข้าพเจ้า อุบาสกนั้น จึงฟังโทษ ตีเตียน โปนทะนาวา ไฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงไม่ให้การเดาะกฐิน แก่พวกเราเล่า.

ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินอุบาสกนั้นฟังโทษ ตีเตียน โปนทะนาวาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็ฟังโทษ ตีเตียน โปนทะนาวา ไฉนแม่เจ้า อุลลันตาทา จึงได้ห้ามการเดาะกฐินอันเป็นไปแล้วโดยธรรมเล่า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า ภิกษุณีอุลลันตาทำห้ามการเดาะกฐินอันเป็นไปแล้วโดยธรรม จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉน ภิกษุณีอุลลันตาทาจึงได้ห้ามการเดาะกฐินอันเป็นไปแล้วโดยธรรมเล่า การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง อย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๘๕ . ๑๐. อนึ่ง ภิกษุณีใด ห้ามการเดาะกฐินอันเป็นไปแล้ว โดยธรรมเป็นปาจิตตีย์.

เรื่องอุบาสกคนหนึ่ง จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๒๕๕] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...
นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

การเคาะกฐินที่ชื่อว่า เป็นไปแล้วโดยธรรม คือ ภิกษุณีสงฆ์พร้อม
เพรียงประชุมกันเคาะ.

บทว่า ห้าม คือ ห้ามว่า กฐินนี้จะเคาะได้ด้วยวิธีใด ดังนี้ ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

[๒๕๖] การเคาะเป็นธรรม ภิกษุณีสำคัญว่าเป็นธรรม ห้าม ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์.

การเคาะเป็นธรรม ภิกษุณีสงฆ์ ต้องอาบัติทุกกฐ.

การเคาะเป็นธรรม ภิกษุณีสำคัญว่าไม่เป็นธรรม ไม่ต้องอาบัติ.

การเคาะไม่เป็นธรรม ภิกษุณีสำคัญว่าเป็นธรรม ต้องอาบัติทุกกฐ.

การเคาะไม่เป็นธรรม ภิกษุณีสงฆ์ ต้องอาบัติทุกกฐ.

การเคาะไม่เป็นธรรม ภิกษุณีสำคัญว่าไม่เป็นธรรม ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๒๕๗] แสดงอานิสงส์แล้วห้าม ๑ วิภังจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่
ต้องอาบัติแล.

นักควรรค สิกขาบทที่ ๑๐ จบ

นักควรรคที่ ๓ จบ

อรรถกถานักควรรค สิกขาบทที่ ๑๐

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๑๐ พึงทราบดังนี้:-

ในคำว่า กิณฺหุชารํ น ทสฺสนฺติ นี้ มีวินิจฉัยดังนี้:- การเคาะ
กฐินเช่นไรสงฆ์ควรให้ เช่นไรไม่ควรให้ คือ การเคาะกฐิน เช่นอย่างที่มี
อานิสงส์มาก มีการกรานเป็นมูล มีอานิสงส์น้อย มีการเคาะเป็นมูล ไม่ควร
ให้. แต่การเคาะกฐินเช่นอย่างที่มีอานิสงส์น้อย มีการกรานเป็นมูล มีอานิ-
สงส์มาก มีการเคาะเป็นมูล ควรให้. การเคาะกฐินแม้มีอานิสงส์เท่าๆ กัน.
สงฆ์ก็ควรให้ทีเดียว เพื่อรักษาศรัทธาไว้.

บทว่า อานิสฺสํ มีความว่า ภิกษุณีแสดงอานิสงส์เห็นปานนี้ว่า
ภิกษุณีสงฆ์มีจีวรเก่า มีลาภมาก ซึ่งมีอานิสงส์แห่งกฐินเป็นมูล แล้วห้ามเสีย
ไม่เป็นอาบัติ. คำที่เหลือ คั้นทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๓ เป็นกิริยา สัจญญาวิโมกข์ สจิตตกะ โลก
วัชชะ กายกรรม วจีกรรม อกุศลจิต มีเวทนา ๓ แล.

อรรถกถานักควรรค สิกขาบทที่ ๑๐ จบ

อรรถกถานักควรรคที่ ๓ จบ

ตุฎฐวรรคที่ ๔

สิกขาบทที่ ๑

เรื่องภิกษุณีหลายรูป

[๒๕๘] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีสองรูปจำวัดร่วมเตียงกัน คนทั้งหลายเที่ยวเดินชมวิหาร พบเห็นแล้วพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้นอนร่วมเตียงกันสองรูป เหมือนหญิงชาวบ้านเล่า.

ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินคนเหล่านั้น เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนภิกษุณีทั้งหลาย จึงได้จำวัดบนเตียงเดียวกันสองรูปเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ชาวว่าพวกภิกษุณีจำวัดร่วมเตียงกันสองรูป จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉนพวกภิกษุณีจึงได้จำวัดร่วมเตียงเดียวกันสองรูปเล่า การกระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้น แสดง
อย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๘๖. ๑. อนึ่ง เหล่าภิกษุณีใด สองรูปนอนในเตียงเดียวกัน
เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีหลายรูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๒๕๕] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

ที่ชื่อว่า เหล่าภิกษุณี ได้แก่ เหล่าสตรีที่เรียกกันว่า ภิกษุณีอุป-
สัมบัน.

พากย์ว่า สองรูปนอนในเตียงเดียวกัน คือ เมื่อรูปหนึ่งนอนแล้ว
อีกรูปหนึ่งจึงนอน ต้องอาบัติปาจิตตีย์ หรือนอนทั้งสองรูป ต้องอาบัติปาจิตตีย์
ลุกขึ้นแล้วนอนต่ออีก ก็ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

อนาปัตติวาร

[๒๖๐] รูปหนึ่งนอน อีกรูปหนึ่งนั่ง หรือนั่งทั้งคู่ ๑ วิกลจริตทั้งคู่ ๑
อาทิกัมมิกาทั้งคู่ ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ศุวัฏฏวรรค สิกขาบทที่ ๑ จบ

ศุวัฏฏวรรคที่ ๔

อรรถถาศุวัฏฏวรรค สิกขาบทที่ ๑

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๑ แห่งศุวัฏฏวรรค ฟังทราบดังนี้:-
บทว่า **ศุวัฏฏ** แปลว่า ฟังนอน. คำที่เหลือ ตั้งตั้งนั้น.
สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานเหมือนเอฬกโถมสิกขาบท เป็นกิริยา โนสัญญา-
วิโมกข์ อจิตตกะ ปณัตติวัชชะ กายกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ แล.

ศุวัฏฏวรรค สิกขาบทที่ ๑ จบ

ตวัฏฐวรรค สิกขาบทที่ ๒

เรื่องภิกษุณี ๒ รูป

[๒๖๑] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีสองรูปจำวัดมีผ้าลาดและผ้าห่มผืนเดียวกัน คนทั้งหลายเที่ยวชมวิหารพบเห็นแล้วพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุณีสองรูปจึงได้จำวัดมีผ้าลาดและผ้าห่มผืนเดียวกันคฤหาญชาวบ้านเล่า.

ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินคนพวกนั้นเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุณีสองรูปจึงได้จำวัดมีผ้าลาดและผ้าห่มผืนเดียวกันเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าภิกษุณีสองรูปนอนมีผ้าลาดและผ้าห่มผืนเดียวกัน จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉนภิกษุณีสองรูป จึงได้นอนมีผ้าลาดและผ้าห่มผืนเดียวกันเล่า การกระทำของพวกนางนั้นไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๘๓. ๒. อนึ่ง เหล่าภิกษุณีใด สองรูป มีผ้าลาดและผ้าห่มผืนเดียวกันนอน เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณี ๒ รูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๒๖๒] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...
ที่ชื่อว่า เหล่าภิกษุณี ได้แก่ เหล่าภิกษุณีที่เรียกกันว่าภิกษุณีอุป-
สัมบัน.

พากย์ว่า สองรูปมีผ้าลาดและผ้าห่มผืนเดียวกันนอน นั้น คือ
ลาดก็ผืนนั้น ห่มก็ผืนนั้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

ติกะปาจิตตีย์

[๒๖๓] ผ้าลาดและผ้าห่มผืนเดียวกันภิกษุณีสำคัญว่า ผ้าลาดและ
ผ้าห่มผืนเดียวกันนอน ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ผ้าลาดและผ้าห่มผืนเดียวกัน ภิกษุณีสงฆ์ นอน ต้องอาบัติปาจิตตีย์
ผ้าลาดและผ้าห่มผืนเดียวกัน ภิกษุณีสำคัญว่า ผ้าลาดและผ้าห่มต่าง
ผืนกัน ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

จตุกกะทุกกฏ

ผ้าลาดผืนเดียวกัน ผ้าห่มต่างผืน* ต้องอาบัติทุกกฏ.

ผ้าลาดต่างผืน ผ้าห่มผืนเดียวกัน* ต้องอาบัติทุกกฏ.

๑. ยู ม. ผ้าลาดผืนเดียวกัน สำคัญว่าเป็นผ้าห่มต่างผืนกัน
๒. ยู ม. ผ้าลาดต่างผืน สำคัญว่าเป็นผ้าห่มผืนเดียวกัน.

ผ้าลาดและผ้าห่มต่างผืนกัน สำคัญว่าผ้าลาดและผ้าห่มผืนเดียวกัน
ต้องอาบัติทุกกฐ.

ผ้าลาดและผ้าห่มต่างผืนกัน สงสัย ต้องอาบัติทุกกฐ.

ผ้าลาดและผ้าห่มต่างผืนกัน สำคัญว่าผ้าลาดและผ้าห่มต่างผืนกัน ไม่
ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๒๖๔] คูผ้าแล้วนอน^๑ ๑ วิภจจิต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติ
แล.

ศุวัฏฐวรรค สิกขาบทที่ ๒ จบ

อรรถกถาศุวัฏฐวรรค สิกขาบทที่ ๒

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๒ พึงทราบดังนี้:-

ผ้าปูที่นอนและผ้าห่มของภิกษุณี ๒ รูปนี้ ผืนเดียวกัน; เพราะฉะนั้น
เธอทั้ง ๒ จึงชื่อว่า ผู้มีผ้าปูนอนและผ้าห่มผืนเดียวกัน. คำว่า เอกตุลธ-
ปาปุรณา นี้ เป็นชื่อแห่งภิกษุณีทั้ง ๒ ผู้ปูชายข้างหนึ่งแห่งผ้าปาวารผ้าปูนอน
และเสื้อลำแพนเป็นต้นอันเคลื่อนที่ได้ แล้วนอนห่มชายข้างหนึ่ง.

สองบทว่า ววฏฐานํ ทสเสตฺวา มีความว่า ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุณี
ทั้ง ๒ รูปผู้นอนวางผ้ากาสาเย หรือไม้เท้าคนแก่ ชั้นที่สุดแม้ประคดเอาไว้
ในท่ามกลาง. คำที่เหลือ ตื่นทั้งนั้น .

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานคฺจเอพฺกโลมสิกขาบท เป็นกิริยา สัจญญาวิโมกข์
อจิตตกะ ปิณณัตติวัชชะ กายกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ แล.

อรรถกถาศุวัฏฐวรรค สิกขาบทที่ ๒ จบ

๑. ยู วัตถุอันเป็นเครื่องกำหนด.

ตวัฏฐวรรค สิกขาบทที่ ๓

เรื่องภิกษุณีอุลลันทา

[๒๖๕] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีอุลลันทาเป็นคนคงแก่เรียน เป็นคนช่างพูด เป็นคนองอาจ สามารถกล่าวถ้อยคำมีหลักฐาน แม้ภิกษุณีภัททาภาปิลานีก็เป็นคนคงแก่เรียน เป็นคนช่างพูด เป็นคนองอาจสามารถกล่าวถ้อยคำมีหลักฐาน เป็นผู้ได้รับการสรรเสริญว่าเป็นเยี่ยมกว่า จึงพากันเข้าไปหาภิกษุณีภัททาภาปิลานีก่อน แล้วจึงเข้าไปหาภิกษุณีอุลลันทาต่อภายหลัง ภิกษุณีอุลลันทาเป็นคนมักริษยา รู้ได้คือว่า ธรรมคาภิกษุณีผู้สาวะวนอยู่ด้วยการอภิปรายที่จะให้คนอื่นรู้เข้าใจเพื่อความแจ่มแจ้ง ย่อมเป็นผู้มักน้อย สันโดษ ชอบสงัด ไม่คลุกคลีด้วยหมู่ ดังนั้น จึงจงกรม บ้าง ยืนบ้าง นั่งบ้าง สำเร็จการนอนบ้าง บรรยายเองบ้าง ให้ผู้อื่นบรรยายบ้าง ท่องบ่นบ้าง เบื้องหน้าภิกษุณีภัททาภาปิลานี.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนนาคะว่า โจนแม่เจ้าอุลลันทาจึงได้แก่งก่อกความไม่สำราญให้แก่แม่เจ้าภัททาภาปิลานีเล่า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ชาวว่าภิกษุณีอุลลันทาแก่งก่อกความไม่สำราญให้แก่ภิกษุณีภัททาภาปิลานีจริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉนภิกษุณี-
อุลลันทาจึงได้แกลังก่อความไม่สำราญให้แก่ภิกษุณีภัททาภาปิลาณีเล่า การ
กระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลาย จงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง
อย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๘๘. ๓. หนึ่ง ภิกษุณีใด แกลังก่อความไม่สำราญให้แก่
ภิกษุณี เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีอุลลันทา จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๒๖๖] บทว่า หนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

บทว่า แก่ภิกษุณี คือ แก่ภิกษุณีรูปอื่น.

บทว่า แกลัง คือ รู้ รู้ดี จงใจ ตั้งใจละเมิด.

บทว่า ก่อความไม่สำราญให้ คือ คิดว่าด้วยวิธีนี้ความไม่ผาสุก
จักมีแก่ภิกษุณีรูปนี้ แล้วไม่ขอโอกาส จงกรมกัดี ยืนกัดี นั่งกัดี สำเร็จการ
นอนกัดี บรรยายเองกัดี ให้ผู้อื่นบรรยายกัดี ท่องบ่นกัดี ในเบื้องหน้า ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

ติกะปาจิตตีย์

[๒๖๗] อุปสัมบันภิกษุณี ภิกษุณีสำคัญว่าอุปสัมบันภิกษุณีแกลัง
ก่อความไม่สำราญให้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

อุปสัมบันภิกษุณี ภิกษุณีสงฆ์ แกลังก่อความไม่สำราญให้ ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์.

อุปสัมบันภิกษุณี ภิกษุณีสำคัญว่าอุปสัมบันภิกษุณี แกลังก่อความไม่
สำราญให้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ติกะทุกกฏ

อนุปสัมบันภิกษุณี ภิกษุณีสำคัญว่าอุปสัมบันภิกษุณี ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนุปสัมบันภิกษุณี ภิกษุณีสงฆ์ ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนุปสัมบันภิกษุณี ภิกษุณีสำคัญว่าอนุปสัมบันภิกษุณี ต้องอาบัติ
ทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๒๖๘] ไม่ประสงค์จะก่อความไม่สำราญให้ ขอโอกาสแล้ว จึงจกรรม
ก็ดี ยืนก็ดี นั่งก็ดี สำเร็จการนอนก็ดี บรรยายเองก็ดี ให้ผู้อื่นบรรยายก็ดี
ท่องบ่นก็ดี ในเบื้องหน้า ๑ วิถจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ศุวัฏฐวรรค สิกขาบทที่ ๓ จบ

อรรถกถาวิภูฏวรรค สิกขาบทที่ ๓

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๓ พึงทราบดังนี้:-

บทว่า **อุพารสมุภาวิตา** มีความว่า อันคนทั้งหลายยกย่องว่าเป็นผู้เยี่ยมกว่า เพราะเป็นผู้บวชจากตระกูลสูง และเพราะเป็นผู้เยี่ยมกว่าโดยคุณทั้งหลาย.

บทว่า **อิสฺสาปคตา** มีความว่า ผู้ถูกความริษยาขี้ใจ คือก่อกองงาแล้ว.

ภิกษุณีเหล่านี้ มีการอภิปรายมากมาย เพราะฉะนั้น จึงชื่อว่า ผู้สาละวนอยู่ด้วยการอภิปรายให้คนอื่นเข้าใจ. อธิบายว่า ชีแจงให้มหาชนเข้าใจตลอดทั้งวัน.

ภิกษุณีเหล่านี้ มีการชีแจงอรรถให้แจ่มแจ้งมากมาย เพราะฉะนั้น จึงชื่อว่า ผู้สาละวนอยู่ด้วยการชีแจงอรรถให้แจ่มแจ้ง.

พึงทราบว่า **วิญญิตติ** ได้แก่ การชีแจงอรรถให้แจ่มแจ้ง โดยนัยต่าง ๆ มีเหตุและอุทาหรณ์เป็นต้น. ไม่พึงเข้าใจว่า การออกปากขอ. พึงทราบว่า เป็นอาบัติมากตัว โดยนัยการเดินกลับไปมา ในการจงกรม

ในคำว่า **ติฏฺฐติ** วา เป็นต้น พึงทราบว่า เป็นอาบัติมากตัว โดยนัยประโยค.

ในคำว่า **อุทฺทิสฺสติ** วา เป็นต้น พึงทราบว่า เป็นอาบัติมากตัว โดยการนบบทเป็นต้น คำที่เหลือ ต้นทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๓ เป็นทั้งกิริยาทั้งอกิริยา สัตฺตญฺญาวิโมกข์ สจิตตกะ โลกวัชชะ กายกรรม วจกรรม อกุศลจิต เป็นทุกขเวทนา แล.

อรรถกถาวิภูฏวรรค สิกขาบทที่ ๓ จบ

ตวัฏฐวรรค สิกขาบทที่ ๔

เรื่องภิกษุณีอุลลันทนา

[๒๖๕] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีอุลลันทนาไม่ช่วยเหลือสหชวีณีผู้ได้รับความลำบาก ทั้งไม่ชวนขวายเป็นผู้ช่วยเหลือ.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนแม่เจ้าอุลลันทนาจึงไม่ช่วยเหลือสหชวีณีผู้ได้รับความลำบาก ทั้งไม่ชวนขวายเป็นผู้ช่วยเหลือเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าภิกษุณีอุลลันทนาไม่ช่วยเหลือสหชวีณีผู้ได้รับความลำบาก ทั้งไม่ชวนขวายเป็นผู้ช่วยเหลือ จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉนภิกษุณีอุลลันทนา จึงได้ไม่ช่วยเหลือสหชวีณีผู้ได้รับความลำบาก ทั้งไม่ชวนขวายเป็นผู้ช่วยเหลือเล่า การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๘๕. ๔. อนึ่ง ภิกษุณีใด ไม่ช่วยเหลือ ไม่ชวนขวายเป็นให้
ผู้อื่นช่วยเหลือ ซึ่งสหชวินีผู้ได้รับความลำบาก เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีอุลลันทา จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๒๗๐] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...
บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.
ที่ชื่อว่า ผู้ได้รับความลำบาก ได้แก่ ที่เรียกกันว่าผู้ป่วยไข้.
ที่ชื่อว่า สหชวินี ได้แก่ ภิกษุณีที่เรียกกันว่าสหชวินี.
บทว่า ไม่ช่วยเหลือ คือ ไม่ดูแลด้วยตนเอง.
บทว่า ไม่ชวนขวายเป็นให้ผู้อื่นช่วยเหลือ คือ ไม่ใช่ผู้อื่น.
พอทอดธุระว่าจักไม่ช่วยเหลือ จักไม่ชวนขวายเป็นให้ผู้อื่นช่วยเหลือ
ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
ไม่ช่วยเหลือ ไม่ชวนขวายเป็นให้ผู้อื่นช่วยเหลือ ซึ่งอันเตวาสนีก็ดี
อนุปสัมบันก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๒๗๑] ในเมื่ออันตรายมี ๑ แสวงหาแล้วไม่ได้ ๑ อาพาธ ๑ มีเหตุ
ขัดข้อง ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ศุวัฏฏวรรค สิกขาบทที่ ๔ จบ

อรรถกถาวิภูฏวรรค สิกขาบทที่ ๔

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๔ พึงทราบดังนี้:-

สองบทว่า สติ อนุตราย คือ เมื่อมีอันตราย ๑๐ อย่าง.

สองบทว่า ปรียติตฺวา น ลภติ คือ ไม่ได้ภิกษุณีอื่นผู้ช่วยเหลือ.

บทว่า คิลานาย คือ อาพาธเสียเอง.

บทว่า อาปทาสฺว ได้แก่ เมื่อมีอันตรายเห็นปานนั้น ไม่เป็นอาบัติ.
คำที่เหลือ ง่ายทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีการทอดธุระเป็นสมุฏฐาน เป็นอกิริยา สัตถุญญาวิโมกข์
สจิตตกะ โลกวัชชะ กายกรรม วจีกรรม อกุศลจิต เป็นทุกขเวทนา แล.

อรรถกถาวิภูฏวรรค สิกขาบทที่ ๔ จบ

ศุภกัณฐวรรค สิกขาบทที่ ๕

เรื่องภิกษุณีอุลลันทา

[๒๗๒] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีภัททาภาปิตานีจำพรรษาอยู่ ณ เมืองสาเกต เธอมีกิจจำเป็นบางอย่าง จึงสื่อสารไปในสำนักภิกษุณีอุลลันทาว่า ถ้าแม่เจ้าอุลลันทาให้ห้องพักแก่ดิฉัน ๆ จะไปกรุงสาวัตถี.

ภิกษุณีอุลลันทาทตอบไปอย่างนี้ว่า มาเถิด ดิฉันจักให้.

ดังนั้นภิกษุณีภัททาภาปิตานีจึงเดินทางจากเมืองสาเกต ไปถึงกรุงสาวัตถี ภิกษุณีอุลลันทา ก็ได้ให้ห้องพักแก่นาง.

ก็สมัยนั้นแล ภิกษุณีอุลลันทาเป็นพหูสูต เป็นคนช่างพูด เป็นคนองอาจ สามารถเจรจาถ้อยคำมีหลักฐาน แม้ภิกษุณีภัททาภาปิตานีก็เป็นพหูสูต เป็นคนช่างพูด เป็นคนองอาจ สามารถเจรจาถ้อยคำมีหลักฐาน ทั้งได้รับการสรรเสริญยิ่งกว่า คนทั้งหลายลงความเห็นกันว่า แม่เจ้าภัททาภาปิตานีเป็นพหูสูต เป็นคนช่างพูด องอาจ สามารถเจรจาถ้อยคำมีหลักฐาน มีคนนิยมยิ่งกว่า จึงพากันเข้าไปหาเธอก่อน แล้วจึงพากันไปหาภิกษุณีอุลลันทาภายหลัง ภิกษุณีอุลลันทาเป็นคนมักริษยา รู้ได้ดีว่า ธรรมดาภิกษุณีผู้สาละวนอยู่ด้วยการอภิปรายที่จะให้คนอื่นรู้ เข้าใจเนื้อความแจ่มแจ้งเหล่านั้น ย่อมเป็นผู้มักน้อย ตันโดย ชอบสงัด ไม่คลุกคลีด้วยหมู่ ดังนี้ จึงโกรธ ขัดใจ นุคร่ำภิกษุณีภัททาภาปิตานีออกจากห้องพัก.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มั่งน้อย...ต่างก็เฟ่งโทษ ตีเตียน โปนทะนาวา
โจนแม่เจ้าอุลลันทาให้ที่ปักแกแม่เจ้าภัททากาปิตานีแล้ว จึงได้โกรธ ชัดใจ
นุคคร่าเธอออกไปเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย
ข่าวว่า ภิกษุณีอุลลันทาให้ที่ปักแกภิกษุณีภัททากาปิตานีแล้ว โกรธ ชัดใจ
นุคคร่าเธอออกไป จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โจน
ภิกษุณีอุลลันทาให้ที่ปักแกภิกษุณีภัททากาปิตานีแล้ว จึงได้โกรธ ชัดใจ
นุคคร่าเธอออกไปเล่า การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใส
ของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง
อย่างนี้ ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๕๐. ๕. อนึ่ง ภิกษุณีใด ให้ห้องปักแกภิกษุณีแล้ว โกรธ
ชัดใจ นุคคร่าก็ดี ให้นุคคร่าก็ดี เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีอุลลันทา จบ

ติกขาบทวิภังค์

- [๒๗๓] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...
บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.
บทว่า แก่ภิกษุณี คือภิกษุณีสรูปอื่น.
ที่ชื่อว่า ห้องพัก ได้แก่ อาคารที่เรียกว่าติดบานประตู.
บทว่า ให้อาศัย คือให้ด้วยตนเอง.
บทว่า โกรธ ขัดใจ คือ ไม่พอใจ แค้นใจ เจ็บใจ.
บทว่า นุคคร่าเอง ความว่า จับในห้องแล้วคร่าออกมาหน้ามุข ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์ จับที่หน้ามุขแล้วคร่าออกมาข้างนอก ต้องอาบัติปาจิตตีย์ จับ
นุคมาครั้งเดียวให้ก้าวพื้นประตูแม้มาก ก็ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
บทว่า ให้นุคคร่า คือ สั่งผู้อื่น ต้องอาบัติทุกกฏ สั่งครั้งเดียว
ผู้รับสั่งให้ก้าวพื้นประตูแม้มาก ก็ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

ติกะปาจิตตีย์

- [๒๗๔] อุปสัมบัน ภิกษุณีสำคัญว่าอุปสัมบัน ให้อาศัยแล้ว
โกรธ ขัดใจ นุคคร่าเองก็ดี ให้นุคคร่าก็ดี ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
อุปสัมบัน ภิกษุณีสงสัย ให้อาศัยแล้ว โกรธ ขัดใจ นุคคร่า
เองก็ดี ให้นุคคร่าก็ดี ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
อุปสัมบัน ภิกษุณีสำคัญว่าอุปสัมบัน ให้อาศัยแล้ว โกรธ ขัดใจ
นุคคร่าเองก็ดี ให้นุคคร่าก็ดี ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

อัญญกะทุกกฏ

ตนเองก็ดี ให้คนอื่นก็ดี ซึ่งบริวารของเขา ต้องอาบัติทุกกฏ.
นุคร่ำเองก็ดี ให้นุคร่ำก็ดี จากสถานที่ไม่มีบานประตู ต้องอาบัติ
ทุกกฏ.

ตนเองก็ดี ให้คนอื่นก็ดี ซึ่งบริวารของเขา ต้องอาบัติทุกกฏ.
นุคร่ำเองก็ดี ให้นุคร่ำก็ดี ซึ่งอนุปลัมบัน จากสถานที่มีบานประตู
หรือจากสถานที่ไม่มีบานประตู ต้องอาบัติทุกกฏ.

ตนเองก็ดี ให้คนอื่นก็ดี ซึ่งบริวารของเขา ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนุปลัมบัน ภิกษุณีสำคัญว่าอนุปลัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนุปลัมบัน ภิกษุณีสงสัย ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนุปลัมบัน ภิกษุณีสำคัญว่าอนุปลัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๒๗๕] นุคร่ำเองหรือใช้ผู้อื่นนุคร่ำซึ่งภิกษุณีอสังขี ขนเองหรือ
ใช้ผู้อื่นขนซึ่งบริวารของเขา ๑ นุคร่ำเองหรือใช้ผู้อื่นนุคร่ำซึ่งภิกษุณีวิกต-
จริต ขนเองหรือใช้ผู้อื่นขนซึ่งบริวารของเขา ๑... ซึ่งภิกษุณีผู้ก่อความ
บาดหมาง... ๑... ซึ่งภิกษุณีผู้ก่อการทะเลาะ... ๑... ซึ่งภิกษุณีผู้ก่อการ
วิวาท... ๑... ซึ่งภิกษุณีผู้ก่อการอื้อฉาว... ๑... ซึ่งภิกษุณีผู้ก่ออริกรรม
ในสงฆ์... ๑... ซึ่งอันเตวาสินีหรือสัททวิหารินีผู้ประพฤติไม่ชอบ... ๑
วิกตจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ศุวัฏฏวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

อรรถกถาศูตฺตวรรค สิกขาบทที่ ๕

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๕ พึงทราบดังนี้ :-

ในคำว่า **อญฺญํ อาณาเปติ** นี้ มีวินิจฉัยดังนี้ :- ถ้าภิกษุณีผู้ใด
รับสั่งว่า เธอจงนุดออกไป นุดคร่ำให้เลยประตูแม่เฒ่าออกไป โดยประโยค
เดียว ก็เป็นอาบัติตัวเดียว. ถ้าได้รับสั่งอย่างนี้ว่า จงนุดให้เลยประตูนี้และนี้
ออกไป นุดให้เลยออกไป เป็นอาบัติหลายตัว โดยการนับประตู คำที่เหลือ
ง่ายทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๓ เป็นกิริยา สัตฺตญฺญาวิโมกข์ สจิตตกะ
โลกวัชชะ กายกรรม วจีกรรม อกฺุสลจิต เป็นทุกขเวทนา แล.

อรรถกถาศูตฺตวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

ศุวัฏฏวารรค สิกขาบทที่ ๖

เรื่องภิกษุณีจันทกาลิ

[๒๗๖] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีจันทกาลิอยู่คลุกคลีกับคหบดีบ้าง กับบุตรคหบดีบ้าง บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนแม่เจ้าจันทกาลิ จึงได้อยู่คลุกคลีกับคหบดีบ้าง กับบุตรคหบดีบ้างเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า ภิกษุณีจันทกาลิ อยู่คลุกคลีกับคหบดีบ้าง กับบุตรคหบดีบ้าง จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉนภิกษุณีจันทกาลิ จึงได้อยู่คลุกคลีกับคหบดีบ้าง กับบุตรคหบดีบ้างเล่า การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๕๑. ๖. อนึ่ง ภิกษุณี อยู่คลุกคลีกับคหบดีก็ดี กับบุตรคหบดีก็ดี ภิกษุณีนั้นอันภิกษุณีทั้งหลายพึงว่ากล่าวอย่างนี้ว่า แม่เจ้าอย่าได้อยู่คลุกคลีกับคหบดีหรือบุตรคหบดี แม่เจ้าของจงแยกออกสงฆ์ยอมสรรเสริญความแยกออกอย่างเดียวแก่พี่น้องหญิง แลภิกษุณีนั้น อันภิกษุณีทั้งหลายว่ากล่าวอยู่อย่างนี้ ยังยกย่องอยู่อย่างนี้เพียว ภิกษุณีนั้นอันภิกษุณีทั้งหลาย พึงสวดสมณูภาสว่าจะครบ ๓ จบ เพื่อให้สละการกระทำนั้น หากเธอถูกสวดสมณูภาสว่าจะครบ ๓ จบอยู่ สละการกระทำนั้นได้ การสละได้โดยนี้ นั่นเป็นการดี หากไม่สละ เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีจันทกาตี จบ

ติกาบทวิภังค์

[๒๗๖] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...
บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.
ที่ชื่อว่า คลุกคลี คือ คลุกคลีด้วยการคลุกคลีทางกายและทางวาจาอันไม่สมควร.
ที่ชื่อว่า คหบดี ได้แก่ บุรุษผู้ครองเรือนคนใดคนหนึ่ง.
ที่ชื่อว่า บุตรคหบดี ได้แก่ บุตรหรือพี่น้องชายคนใดคนหนึ่ง.
[๒๗๗] บทว่า ภิกษุณีนัน ได้แก่ ภิกษุณีรูปที่คลุกคลี.
บทว่า อันภิกษุณีทั้งหลาย ได้แก่ ภิกษุณีพวกอื่น.

ภิกษุณีผู้คลุกคลีนั้น อันภิกษุณีผู้ที่ได้เห็นได้ทราบ ฟังว่ากล่าวดังนี้ แม่เจ้าอย่าอยู่คลุกคลีกับคหบดีหรือกับบุตรคหบดี แม่เจ้าของจงปลีกตัวออก สงฆ์ย่อมสรรเสริญความปลีกตัวออกอย่างเดียวกันแก่พี่น้องหญิง ฟังว่ากล่าวแม่ ครั้งที่สอง ฟังว่ากล่าวแม่ครั้งที่สาม หากสละได้ การสละได้แบบนี้ นั่นเป็นการดี หากไม่สละ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุณีผู้ทราบเรื่องแล้วไม่ว่ากล่าว ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุณีนั่นอันภิกษุณีทั้งหลายฟังกุมตัวไป ณ ท่ามกลางสงฆ์แล้วว่า กล่าว ดังนี้ แม่เจ้าอย่าอยู่คลุกคลีกับคหบดีหรือกับบุตรคหบดี ของจงปลีกตัว อยู่ต่างหาก สงฆ์ย่อมสรรเสริญความแยกออกอย่างเดียวกันแก่พี่น้องหญิง ฟังว่ากล่าวแม่ครั้งที่สอง ฟังว่ากล่าวแม่ครั้งที่สาม หากสละได้ การสละได้แบบนี้ นั่นเป็นการดี หากไม่สละ ต้องอาบัติทุกกฏ.

วิธีสวดสมณูภาส

[๒๓๕] ภิกษุณีนั่น อันภิกษุณีทั้งหลายฟังสวดสมณูภาส คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลสมณูภาสนั้นฟังสวดอย่างนี้.

อันภิกษุณีผู้ฉลาด ผู้สามารถ ฟังประกาศให้สงฆ์ทราบ ด้วยอุตติ จตุตถกรรมวาจาว่าดังนี้:-

กรรมวาจาสมณูภาส

แม่เจ้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ภิกษุณีมีชื่อนี้ผู้นี้ อยู่คลุกคลีกับคหบดีบ้าง กับบุตรคหบดีบ้าง เธอยังไม่สละวัตตุนั้น ถ้าความพร้อมของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์ฟังสวดสมณูภาสภิกษุณีมีชื่อนี้ เพื่อให้สละวัตตุนั้น นี้เป็นอุตติ.

แม่เจ้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ภิกษุณีมีชื่อนี้ผู้นี้ อยู่คลุกคลี
กับคหบดีบ้าง กับบุตรคหบดีบ้าง เธอยังไม่สละวัตตุนั้น สงฆ์สวด
สมณูภาสภิกษุณีมีชื่อนี้ เพื่อให้สละวัตตุนั้น การสวดสมณูภาสภิกษุณี
มีชื่อนี้เพื่อให้สละวัตตุนั้น ขอบแก่แม่เจ้ารูปใด แม่เจ้ารูปนั้นพึง
เป็นผู้หนึ่ง ไม่ขอบแก่แม่เจ้ารูปใด แม่เจ้ารูปนั้นพึงพูด.

ข้าพเจ้ากล่าวความนี้แม่ครั้งที่สอง...

ข้าพเจ้ากล่าวความนี้แม่ครั้งที่สาม...

ภิกษุณีมีชื่อนี้ อันสงฆ์สวดสมณูภาสแล้ว เพื่อให้สละวัตต
ุนั้น ขอบแก่สงฆ์ เหตุอันจึงนึ่ง ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ ด้วยอย่างนี้.

[๒๘๐] จบญัตติ ต้องอาบัติทุกกฏ จบกรรมวาจาสองครั้ง ต้อง
อาบัติทุกกฏสองตัว จบกรรมวาจาครั้งสุด ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทภาชนีย์

ติกะปาจิตตีย์

[๒๘๑] กรรมเป็นกรรม ภิกษุณีสำคัญว่า กรรมเป็นกรรม ไม่สละ
ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

กรรมเป็นกรรม ภิกษุณีสงฆ์ ไม่สละ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

กรรมเป็นกรรม ภิกษุณีสำคัญว่า กรรมไม่เป็นกรรม ไม่สละ ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์.

ติกะทุกกฏ

กรรมไม่เป็นกรรม ภิกษุณีสำคัญว่า กรรมเป็นกรรม ต้องอาบัติ
ทุกกฏ.

กรรมไม่เป็นธรรม ภิกษุณีสงฆ์ ต้องอาบัติทุกกฏ.

กรรมไม่เป็นธรรม ภิกษุณีสำคัญว่า กรรมไม่เป็นธรรม ต้องอาบัติ
ทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๒๘๒] ไม่ถูกสวดสมณูภาส ๑ สละได้ ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑
ไม่ต้องอาบัติแล.

คฺวุฏฺฐวรรค สิกขาบทที่ ๖ จบ

อรรถกถาคฺวุฏฺฐวรรค สิกขาบทที่ ๖

ในสิกขาบทที่ ๖ บททั้งปวง ดั้นทั้งนั้น. สิกขาบทนี้ มีการสวด
สมณูภาสเป็นสมุฏฐาน เป็นอกิริยา สัจญญาวิโมกษ์ สจิตตกะ โลภวัชชะ
กายกรรม วจีกรรม อกุศลจิต เป็นทุกขเวทนา แล.

อรรถกถาคฺวุฏฺฐวรรค สิกขาบทที่ ๖ จบ

ตวัฏฐวรรค สิกขาบทที่ ๘

เรื่องภิกษุณีหลายรูป

[๒๘๓] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีทั้งหลายไม่มีพวกเกวียนเป็นเพื่อน พวกท้าวจาริกไปในสถานที่ซึ่งรู้กันอยู่ว่ามีรังเกียจ มีภัยเฉพาะหน้า ณ ภายในรัฐ เหล่านักเลงพากันประทุษร้าย.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มกน้อย...ต่างก็เฟงโทษ ตีเตียน โปนทะนาวา. ไฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้ไม่มีพวกเกวียนเป็นเพื่อน ท้าวจาริกไปในสถานที่ซึ่งรู้กันอยู่ว่ามีรังเกียจ มีภัยเฉพาะหน้า ณ ภายในรัฐเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าภิกษุณีทั้งหลายไม่มีพวกเกวียนเป็นเพื่อน ท้าวจาริกไปในสถานที่ซึ่งรู้กันอยู่ว่ามีรังเกียจ มีภัยเฉพาะหน้า ณ ภายในรัฐ จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉนพวกภิกษุณีจึงได้ไม่มีพวกเกวียนเป็นเพื่อน ท้าวจาริกไปในสถานที่ซึ่งรู้กันอยู่ว่ามีรังเกียจ มีภัยเฉพาะหน้า ณ ภายในรัฐเล่า การกระทำของพวกนางนั้นไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้;

พระบัญญัติ

๕๒. ๗. อนึ่ง ภิกษุณีใด ไม่มีพวกเกวียนเป็นเพื่อน เทียว
จาริกไปในสถานที่ซึ่งรู้กันอยู่ว่ามีรังเกียจ มีภัยเฉพาะหน้า ณ ภายใน
รัฐ เป็นปาจิตติย.

เรื่องภิกษุณีหลายรูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๒๘๔] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...
บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.
บทว่า ณ ภายในรัฐ คือ ในบ้านเมืองของพระเจ้าแผ่นดินที่ตนอยู่
ที่ชื่อว่า มีรังเกียจ คือ มีสถานที่พวกโจรช่องสุม บริโภค ยืน นั่ง
นอน ปรากฏอยู่ในหนทางนั้น.
ที่ชื่อว่า มีภัยเฉพาะหน้า คือ มีคนถูกพวกโจรฆ่า ปล้น ทูบตี
ปรากฏอยู่ในหนทางนั้น.
ที่ชื่อว่า ไม่มีพวกเกวียนเป็นเพื่อน คือ เว้นพวกเกวียน
บทว่า เทียวจาริกไป คือ ในหมู่บ้าน กำหนดระยะชั่วไต่บิณฑก
ต้องอาบัติปาจิตติย ทุก ๆ ระยะบ้าน ในป่าที่ไม่มีบ้าน ต้องอาบัติปาจิตติย
ทุก ๆ ระยะกิ่งโยชน์.

อนาปัตติวาร

[๒๘๕] ไปกับพวกเกวียน ๑ ไปในสถานที่ปลอดภัย คือ ไม่มีภัยเกิด
ขึ้นเฉพาะหน้า ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกรรมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ศุวัฏฐวรรค สิกขาบทที่ ๗ จบ.

ศุวัฏฏวรรค สิกขาบทที่ ๘

เรื่องภิกษุณีหลายรูป

[๒๘๖] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้นนั้น ภิกษุณีทั้งหลายไม่มีพวกเกวียนเป็นเพื่อนพากันเที่ยวจาริกไปในสถานที่ซึ่งรู้กันอยู่ว่ามีรังเกียจ มีภัยเฉพาะหน้า ภายนอกรัฐ ถูกพวกนักเลงประทุษร้าย

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างก็เฟ่งโทษ ตีเตียน โปนทะนาวา โฉนภิกษุณีจึงไม่มีพวกเกวียนเป็นเพื่อน เที่ยวจาริกไปในสถานที่ซึ่งรู้กันอยู่ว่ามีรังเกียจ มีภัยเฉพาะหน้า ภายนอกรัฐเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าพวกภิกษุณีไม่มีพวกเกวียนเป็นเพื่อน เที่ยวจาริกไปในสถานที่ซึ่งรู้กันอยู่ว่ามีรังเกียจ มีภัยเฉพาะหน้า ภายนอกรัฐ จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉนพวกภิกษุณีจึงได้ไม่มีพวกเกวียนเป็นเพื่อน เที่ยวจาริกไปในสถานที่ซึ่งรู้กันอยู่ว่ามีรังเกียจ มีภัยเฉพาะหน้าภายนอกรัฐเล่า การกระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๕๓. ๘. อนึ่ง ภิกษุณีใด ไม่มีพวกเกวียนเป็นเพื่อน เทียว
จาริกไปในสถานที่ซึ่งรู้กันอยู่ว่ามีรังเกียจ มีภัยเฉพาะหน้า ภายนอก
รัฐ เป็นปาจิตติย.

เรื่องภิกษุณีหลายรูป จบ

ติखाบทวิภังค์

[๒๘๙] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...
นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

บทว่า ภายนอกรัฐ คือ ในบ้านเมืองของพระเจ้าแผ่นดินอื่น นอก
รัฐที่ตนอยู่.

ที่ชื่อว่า มีรังเกียจ คือ มีสถานที่พวกโจรช่องสุม บริโภค ยืน นั่ง
นอน ปรากฏอยู่ในหนทางนั้น.

ที่ชื่อว่า มีภัยเฉพาะหน้า คือ มีคนถูกพวกโจรฆ่า ปล้น ทูบตี
ปรากฏอยู่ในหนทางนั้น.

ที่ชื่อว่า ไม่มีพวกเกวียนเป็นเพื่อน คือ เว้นพวกเกวียน.

บทว่า เทียวจาริกไป คือ ในหมู่บ้าน กำหนดระยะชั่วไก่อินตก
ต้องอาบัติปาจิตติย ทุก ๆ ระยะบ้าน ในป่าที่ไม่มีบ้าน ต้องอาบัติปาจิตติย
ทุก ๆ ระยะกิ่งโยชน์.

อนาปัตติวาร

[๒๘๘] ไปกับพวกเกวียน ๑ ไปในสถานที่ปลอดภัย คือไม่มีภัยเกิด
ขึ้นเฉพาะหน้า ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ศุภวิภูววรรค สถิกขาบทที่ ๘ จบ

ตวัฏฏวรรค สิกขาบทที่ ๕

เรื่องภิกษุณีหลายรูป

[๒๘๕] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวันวิหาร อันเป็นสถานที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ ครั้งนั้น ภิกษุณีทั้งหลายพากันเที่ยวจาริกไปในภายในพรรษา คนทั้งหลายพากันฟังโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนพวกภิกษุณีจึงได้เที่ยวจาริกไปในภายในพรรษา เหยียบย่ำหญ้าเขียวสด เบียดเบียนอินทรีย์ชนิดหนึ่ง ซึ่งมีชีวะ ทำสัตว์เล็ก ๆ เป็นจำนวนมาก ให้ประสบการประหาร.

ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินคนเหล่านั้นฟังโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็ฟังโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้เที่ยวจาริกไปในภายในพรรษาแล้ว...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า พวกภิกษุณีเที่ยวจาริกไปในภายในพรรษา จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉนพวกภิกษุณีจึงได้เที่ยวจาริกไปในภายในพรรษาแล้ว การกระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่าง
นี้ ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๕๔. ๕. อนึ่ง ภิกษุณีใด เทียวจาริกไปในภายในพรรษา
เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีหลายรูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๑๒๗] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

บทว่า ในภายในพรรษา คือ ไม่อยู่ตลอดไตรมาสต้น หรือ
ไตรมาสหลัง.

บทว่า เทียวจาริกไป คือ ในหมู่บ้าน กำหนดระยะชั่วไก่อินตก
ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุกๆ ระยะบ้าน ในป่าไม่มีบ้าน ต้องอาบัติปาจิตตีย์
ทุกๆ ระยะกิ่งโยชน์

อนาปัตติวาร

[๒๕๑] ไปด้วยสัตตทาหกรณียะ ๑ ถูกใครๆ รบกวานจึงไป ๑ มี
อันตราย ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ศุวัฏฏวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

อรรถกถาตุฎฐวรรค สิกขาบทที่ ๗-๘-๕

ในสิกขาบทที่ ๗-๘-๕ ทุก ๆ บท ตื่นทั้งนั้น . ทุก ๆ สิกขาบท มี
สมุฏฐานคฺจเอพฺกโถมสิกขาบท เป็นกิริยา โนสฺสญฺญาวิโมกข์ อจิตตกะ ปิณ-
ณัตติวัชชะ กายกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ แล.

อรรถกถาตุฎฐวรรค สิกขาบทที่ ๗-๘-๕ จบ

ศุภกัณฐวรรค สิกขาบทที่ ๑๐

เรื่องภิกษุณีหลายรูป

[๒๕๒] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวันวิหาร อันเป็นสถานที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ ครั้งนั้น ภิกษุณีทั้งหลายอยู่ในพระนครราชคฤห์นั้นนั้นแหละ ตลอดฤดูฝน ตลอดฤดูหนาว ตลอดฤดูร้อน คนทั้งหลายพากันฟังโทษ ตีเตียน โพนทนาว่า ทิศทั้งหลายคับแคบเป็นดุจมีดมนแก่ภิกษุณีทั้งหลาย ทิศทั้งหลายย่อมไม่ปรากฏแก่ภิกษุณีเหล่านี้ ดังนี้ .

ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินคนเหล่านั้นฟังโทษ ตีเตียน โพนทนาอยู่ จึงเล่าเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย ๆ ได้กราบทูลเรื่องนั้นแก่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงบัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงกระทำธรรมมีกถา ในเพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล เราจักบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุณีทั้งหลาย อาศัยอำนาจประโยชน์ ๑๐ ประการ คือ เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์ ๑ ... เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม ๑ เพื่อถือตามพระวินัย ๑.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๕๕. ๑๐. อนึ่ง ภิกษุณีใด อยู่จำตลอดฤดูฝนแล้ว ไม่หลีก
ไปสู่จาริก โดยที่สูดแม่สิ้นหนทาง ๕ - ๖ โยชน์ เป็นปาจิตติย.
เรื่องภิกษุณีหลายรูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๒๕๓] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า อยู่จำตลอดฤดูฝนแล้ว คือ อยู่จำตลอดฤดูฝนสามเดือน
ต้น หรือสามเดือนหลังแล้ว พอทอดธุระว่าจักไม่หลีกไปสู่จาริก สิ้นหนทาง
อย่างต่ำ ๕- ๖ โยชน์ ดังนี้เท่านั้น ต้องอาบัติปาจิตติย.

อนาปัตติวาร

[๒๕๔] ในเมื่ออันตรายมี ๑ แสวงหาภิกษุณีเป็นเพื่อนแล้วไม่ได้ ๑
อาพาธ ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ตวัฏฏวรรค สิกขาบทที่ ๑๐ จบ

ตวัฏฏวรรคที่ ๔ จบ

อรรถกถาศูตฺตวรรค สิกขาบทที่ ๑๐

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๑๐ พึงทราบดังนี้ :-

บทว่า **อาหุณฺทริกา** แปลว่า คับแคบ.

สองบทว่า **ฐุรี นิกฺขิตฺตมตฺเต** มีความว่า ถ้าแม้ว่า ภิกษุณี ทอดธุระแล้ว ภายหลังจึงหลีกไป เป็นอาบัติเหมือนกัน. แม้เมื่อปวารณาแล้ว ไปสิ้น ๕ โยชน์ ไม่เป็นอาบัติ. ใน ๖ โยชน์ ไม่มีคำที่จะพึงกล่าวถึงเลย. ก็ถ้าว่า ภิกษุณีไปได้ ๓ โยชน์ แล้วย้อนกลับมาโดยทางเดิมนั้นแล ไม่ควร. จะมาโดยทางอื่น ควรอยู่.

บทว่า **อนฺตราย** คือ มีอันตราย ๑๐ อย่าง. ภิกษุณีออกไปด้วย คิดว่า เราจักไปละ แต่ห้วงน้ำหลากมาเต็มแม่น้ำ หรือมีพวกโจรคักชุมอยู่ ไกล่ทาง หรือเมฆตั้งเค้ามา จะกลับมา ก็ควร. คำที่เหลือตั้งทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานคฺจปฐฺมปาราชก เป็นอกิริยา สญฺญาวิโมกข์ สจิตตกะ โลกวัชชะ กายกรรม อกุศลจิต เป็นทุกขเวทนา แล.

อรรถกถาศูตฺตวรรค สิกขาบทที่ ๑๐

อรรถกถาศูตฺตวรรค ที่ ๔ จบ

ปาจิตติย จิตตาคารวรรคที่ ๕

จิตตาคารวรรค สิกขาบทที่ ๑

เรื่องภิกษุณีฉัพพัคคีย์

[๒๕๕] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ในพระราชอุทยานของพระเจ้าปเสนทิโกศล มีลายภาพสวยงามซึ่งจิตรกรเขียนไว้ในห้องภาพ คนเป็นอันมากพากันไปดูห้องภาพ แม้ภิกษุณีเหล่าฉัพพัคคีย์ก็ไปดูห้องภาพ ชาวบ้านพากันเฟ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนพวกภิกษุณีจึงได้ไปดูห้องภาพ เหมือนสตรีชาวบ้านผู้บริโศกยามเล่า.

ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินชาวบ้านพวกนั้นเฟ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เฟ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุณีเหล่าฉัพพัคคีย์จึงได้ไปดูห้องภาพเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ชาวว่า ภิกษุณีเหล่านี้ฉัพพัคคีย์ไปดูห้องภาพ จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉนภิกษุณีเหล่าฉัพพัคคีย์จึงได้ไปดูห้องภาพเล่า การกระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง
อย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๕๖. ๑. อนึ่ง ภิกษุณีใด ไปดูโรงละครหลวงก็ดี อาคาร
ประกวดภาพก็ดี สถานที่หย่อนใจก็ดี อุทยานก็ดี สระโบกขรณีก็ดี
เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๒๕๖] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า โรงละครหลวง ได้แก่ สถานที่เขาสร้างขึ้นไว้ถวายพระ
ราชาเพื่อให้ทรงเพลิดเพลิน เพื่อทรงพระสำราญ.

ที่ชื่อว่า อาคารประกวดภาพ ได้แก่ สถานที่เขาสร้างขึ้นไว้ เพื่อ
ให้คนทั้งหลายชมเล่น เพื่อความรื่นเริง.

ที่ชื่อว่า สถานที่หย่อนใจ ได้แก่ สถานที่เขาสร้างขึ้นไว้เพื่อให้
คนทั้งหลายเล่น เพื่อหย่อนอารมณ์.

ที่ชื่อว่า อุทยาน ได้แก่ อุทยานที่เขาจัดไว้ให้คนทั้งหลายเล่น
กีฬา เพื่อพักผ่อน.

ที่ชื่อว่า สระโบกขรณี ได้แก่ ชลาลัยที่เขาขุดไว้ให้คนทั้งหลาย
เล่นกีฬา เพื่อรื่นเริง.

ไปคู ต้องอาบัติทุกกฏ ยืนอยู่สถานที่ใดมองเห็น ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
พ้นสายตาไปแล้วกลับมามองคูอีก ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ไปคูอย่างหนึ่ง ๆ ต้อง
อาบัติทุกกฏ ยืนคูอยู่ในสถานที่ใดมองเห็น ต้องอาบัติปาจิตตีย์ พ้นสายตาไป
แล้วกลับมามองคูอีก ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

อนาปัตติวาร

[๒๕๗] ยืนอยู่ในอารามมองเห็น ๑ เดินไปหรือเดินมาแลเห็น ๑ มี
กิจธุระเดินไปพบเข้า ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้อง
อาบัติแล.

จิตตาคารวรรค สิกขาบทที่ ๑ จบ

อรรถกถาจิตตาคารวรรคที่ ๕

อรรถกถาจิตตาคารวรรค สิกขาบทที่ ๑

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๑ แห่งจิตตาคารวรรค พึงทราบดังต่อไปนี้:-

บทว่า ราชอาณาจักร ได้แก่ โรงละครหลวง.

บทว่า จตุตถาคาร ได้แก่ ศาลาแสดงจิตรกรรมนำเพลิงเพลิน.

บทว่า อาราม ได้แก่ สวนที่เป็นสถานที่หย่อนใจ.

บทว่า อุทยาน ได้แก่ อุทยานเป็นที่หย่อนอารมณ์.

บทว่า โปกุขรณิ ได้แก่ สระโบกขรณิเป็นที่สำหรับเล่นกีฬา เพราะ
เหตุนั้นแล ในบทภาชนะ พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงได้ตรัสคำว่า ยตุถ กตุถจิ
รณุโธ กิพิตุ เป็นต้น.

ในคำว่า ทสฺสนาย คจฺจนฺติ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส นี้ พึงทราบ
วินิจฉัยดังนี้:- เป็นทุกกฏ โดยนัยอย่างเท่า.

ก็ในคำว่า ยตฺถ จิตฺตา ปสฺสตี นี้ มีวินิจฉัยว่า ถ้าภิกษุณียืนใน
ที่เดียวนั้นแหละ ไม่ยกเท้าไปมาอยู่ถึง ๕ ครั้ง ก็เป็นปาจิตตีย์ตัวเดียวเท่านั้น.
แต่เมื่อภิกษุณีมองดูทิศภาคนั้น ๆ แล้วอยู่ เป็นอาบัติ แยกออกไปหลายตัว.
แต่เป็นทุกกฏแก่ภิกษุในที่ทั้งปวง.

สองบทว่า อารามํ จิตฺตา มีความว่า ชนทั้งหลายสร้างพระราชวัง-
หลวงเป็นต้นใกล้อารามที่อยู่ ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุณีมองเห็นพระราชวังหลวง
เป็นต้นนั้น.

สองบทว่า คจฺจนฺติ वा อคจฺจนฺติ वा มีความว่า มองเห็น
พระราชวังหลวงเป็นต้นนั้น ซึ่งมีอยู่ใกล้ทางของภิกษุณีผู้เดินไปเพื่อประโยชน์
แก่บิณฑบาตเป็นต้น ไม่เป็นอาบัติ.

คำว่า สติ กรณียเณ คนฺตฺวา มีความว่า ภิกษุณีไปยังราชสำนัก
ด้วยกิจจำเป็นบางอย่าง แล้วเห็น ไม่เป็นอาบัติ.

บทว่า อาปทาสุ มีความว่า ภิกษุณีถูกอันตรายบางอย่างรบกวน
หลบเข้าไปแล้วเห็นไม่เป็นอาบัติ. บทที่เหลือ ต้นทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานคฺจฺเจพฺกโลมสิกขาบท เป็นกิริยา โนสฺสญฺญา-
วิโมกข์ อจิตตคฺกะ โลกวัชชะ กายกรรม อกุศลจิต มีเวทนา ๓ แล.

อรรถกถาจิตตาการวรรค สิกขาบทที่ ๑ จบ

จิตตาคารวรรค สิกขาบทที่ ๒

เรื่องภิกษุณีหลายรูป

[๒๕๘] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีทั้งหลายนั้นนอนบนตั่งบ้าง บนแคร่บ้าง คนทั้งหลายเที่ยวชมวิหารพบเห็นแล้วพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนพวกภิกษุณีจึงได้ใช้ตั่งบ้าง แคร่บ้าง เหมือนสตรีคฤหัสถ์ผู้บริโภคคามเล่า.

ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินคนพวกนั้นเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนพวกภิกษุณีจึงได้ใช้ตั่งบ้าง แคร่บ้าง เล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าพวกภิกษุณีใช้ตั่งบ้าง แคร่บ้าง จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉนพวกภิกษุณีจึงได้ใช้ตั่งบ้าง แคร่บ้างเล่า การกระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๕๗. ๒. อนึ่ง ภิกษุณีใด ใช้นั่งก็ดี แคร่ก็ดี เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีหลายรูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๒๕๕] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้

ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า นั่ง ได้แก่ ตั้งชนิดที่เรียกกันว่ากินประมาณ.

ที่ชื่อว่า แคร่ ได้แก่ แคร่ที่เขาถักด้วยเครือเถาห้อยนางที่คนหามา

บทว่า ใช้นั่งก็ดี นอนก็ดี บนตั้งหรือแคร่นั้น ต้องอาบัติ

ปาจิตตีย์.

อนาปัตติวาร

[๓๐๐] ใช้นั่งที่ตัดเท้าแล้ว ๑ ใช้นั่งที่ทำลายเคลือบห้อยนางแล้ว ๑

วิกัลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

จิตตาคารวรรค สิกขาบทที่ ๒ จบ

อรรถกถาจิตตาคารวรรค สิกขาบทที่ ๒

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๒ พึงทราบดังนี้:-

บัณฑิตพึงทราบว่าเป็นอาบัติมากตัว ด้วยการนับประโยคในกาลนั่งทับ และนอนทับ. คำที่เหลือ ตื่นทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานเหมือนเอภกโถมสิกขาบท เป็นกิริยา โนสัญญา-
วิโมกษ์ อจิตตกะ ปิณัตติวัชชะ กายกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ แล.

อรรถกถาจิตตาคารวรรค สิกขาบทที่ ๒ จบ

จิตตาคารวรรค สิกขาบทที่ ๓

เรื่องภิกษุณีฉัพพัคคีย์

[๓๐๑] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีฉัพพัคคีย์ พากันกรอด้าย คนทั้งหลายเที่ยวชมวิหารพบเห็นแล้ว พากันเฟ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้กรอด้ายกัน เหมือนสตรีชาวบ้านผู้บริโศกมาแล้ว.

ภิกษุณีทั้งหลายได้ยื่นคนพวกนั้นเฟ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เฟ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนภิกษุณีฉัพพัคคีย์จึงได้กรอด้ายกันแล้ว.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า ภิกษุณีฉัพพัคคีย์พากันกรอด้าย จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉนภิกษุณีฉัพพัคคีย์จึงได้กรอด้ายกัน การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเสื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เสื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้น แสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๕๘. ๓. **อนึ่ง ภิกษุใด กรอด้าย เป็นปาจิตตีย์.**

เรื่องภิกษุณีนัพคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๓๐๒] บทว่า **อนึ่ง...ใด** ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า **ภิกษุณี** ความว่า ที่ชื่อว่า **ภิกษุณี** เพราะอรรถว่าเป็น
ผู้ขอ... นี้ชื่อว่า **ภิกษุณี** ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า **ด้าย** ได้แก่ ด้าย ๖ ชนิด คือ ด้ายทำด้วยเปลือกไม้ ทำ
ด้วยฝ้าย ทำด้วยไหม ทำด้วยขนสัตว์ ทำด้วยป่าน ทำด้วยสัมภาระเจือกัน.

บทว่า **กรอ** คือ กรอเอง เป็นทุกกฏในประโยค ม้วนไป ๆ ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์.

อนาปัตติวาร

[๓๐๓] กรอด้ายที่เขากรอไว้แล้ว ๑ วิภลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่
ต้องอาบัติแล.

จิตตาคารวรรค สิกขาบทที่ ๓ จบ

อรรถกถาจิตตาคารวรรค สิกขาบทที่ ๓

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๓ พึงทราบดังนี้:-

บทว่า **อุชฺชวฺชเว** มีความว่า เมื่อภิกษุณีม้วนด้ายเท่าที่สาวออกไปด้วยมือเข้ามา เป็นอาบัติตัวเดียว. แต่เป็นทุกกฏ ในทุกๆ ประโยค โดยนับครั้งขยับมือ ตั้งต้นแต่เลือกฝ้ายก่อนจะกรอ.

บทว่า **กนฺติตฺตฺตํ** ความว่า กรอด้วยเชิงชายให้ควบกันเป็นต้น หรือกรอด้วยที่เขากรอไว้ไม่ดีใหม่. บทที่เหลือ ดั้นทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานคฺจเอพฺกโลมสิกขาบท เป็นกิริยา โนสฺญญา-วิโมกข์ อจิตตกะ ปณฺณตติวฺชชะ กายกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ แล.

อรรถกถาจิตตาคารวรรค สิกขาบทที่ ๓ จบ

จิตตาคารวรรค สิกขาบทที่ ๔

เรื่องภิกษุณีหลายรูป

[๓๐๔] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีทั้งหลายช่วยทำงานของชาวบ้าน บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างก็เพ่งโทษติเตียน โพนทะนาว่า โฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้ช่วยทำงานของชาวบ้านแล้ว...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า พวกภิกษุณีช่วยทำงานของชาวบ้าน จริงหรือ.
ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉนภิกษุณีจึงได้ช่วยทำงานของชาวบ้านแล้ว การกระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใส ของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๕๕. ๔. อนึ่ง ภิกษุณีใด ทำงานช่วยเหลือสำหรับคฤหัสถ์ เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีหลายรูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๓๐๕] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...
นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า งานช่วยเหลือสำหรับคฤหัสถ์ คือ ต้มยาคุกกี้ดี หุงข้าว
ก็ดี ทำของเคี้ยวก็ดี หรือซักผ้าสาฎกก็ดี ผ้าโพกก็ดี ของชาวบ้าน ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์.

อนาปัตติวาร

[๓๐๖] ต้มยาคุถวายสงฆ์ ๑ หุงข้าวถวายสงฆ์ ๑ ในการบูชาเจดีย์ ๑
ต้มยาคุกกี้ดี หุงข้าวก็ดี ทำของเคี้ยวก็ดี ซักผ้าสาฎกก็ดี ผ้าโพกก็ดี ให้แก่
ไวยาวัจกรของตน ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

จิตตาคารวรรค สิกขาบทที่ ๔ จบ

อรรถกถาจิตตาคารวรรค สิกขาบทที่ ๔

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๔ ฟังทราบดังนี้ :-

ในบทว่า ยาคุ วา เป็นต้น ฟังทราบว่า เป็นทุกกฐ โดยนับประโยชน์
ในทุกๆ ประโยค ตั้งต้นแต่การบดข้าวสารเป็นต้น . ในข้าวต้มและข้าวสวย
ฟังทราบว่า เป็นปาจิตตีย์มากตัว โดยการนับภาชนะ. ในของควรเคี้ยวเป็นต้น
เป็นปาจิตตีย์มากตัว โดยการนับชนิดของ.

บทว่า **ยาคุปาเน** มีความว่า เมื่อพวกชาวบ้านกำลังปรุงข้าวยาคุ ทำน้ำปานะหรือสังฆภัตเพื่อประโยชน์แก่สงฆ์ ภิกษุณีหุงต้มโภชนะอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยสมทบเข้าร่วมกับชาวบ้านเหล่านั้น ไม่เป็นอาบัติ. ภิกษุณีเป็นเพื่อนบูชาพระเจดีย์ บูชาของหอมเป็นต้น ควรอยู่.

สองบทว่า **อตุตโน เวยยาวจรสฺส** มีความว่า ถ้าแม้ว่า มารดาและบิดามารดา ภิกษุณีจะวานให้ท่านทำของอย่างใดอย่างหนึ่งให้ เป็นพัค หรือค้ำไม้กวาดก็ได้ ตั้งในไวฐานะแห่งไวยาจักรก่อนแล้วหุงต้มโภชนะอย่างใดอย่างหนึ่งให้ ควรอยู่. คำที่เหลือ ตื่นทั้งนั้น.

สมุฏฐานเป็นต้น เป็นเช่นเดียวกับสิกขาบทที่ ๓ ทั้งนั้นแล.

อรรถกถาจิตตาคารวรรค สิกขาบทที่ ๔ จบ

จิตตาคารวรรค สิกขาบทที่ ๕

เรื่องภิกษุณีอุลลันทา

[๓๐๗] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีรูปหนึ่งเข้าไปหาภิกษุณีอุลลันทา แล้วได้กล่าวขอร้องว่า ขอเชิญแม่เจ้าโปรดไปช่วยระงับอธิกรณ์นี้ เธอรับคำว่าได้ แล้วไม่ช่วยระงับ ไม่ชวนขวายเพื่อระงับ ภิกษุณีรูปนั้นจึงได้เล่าเรื่องนั้นแก่ภิกษุณีทั้งหลาย.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มกน้อย...ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทนาว่า แม่เจ้าอุลลันทา อันภิกษุณีกล่าวขอร้องว่า ขอเชิญแม่เจ้าได้โปรดช่วยระงับอธิกรณ์นี้ ดังนี้ รับคำว่าได้ แล้วไม่ช่วยระงับ ไม่ชวนขวายเพื่อจะระงับเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ขาวว่าภิกษุณีอุลลันทารับปากคำภิกษุณีรูปหนึ่งว่าจะช่วยระงับอธิกรณ์ แล้วไม่ช่วยระงับ ไม่ชวนขวายเพื่อจะระงับ จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีอุลลันทาอันภิกษุณีรูปหนึ่งกล่าวขอร้องว่า ขอเชิญแม่เจ้าช่วยระงับอธิกรณ์นี้ รับคำเขาแล้ว ไม่ช่วยระงับ ไม่ชวนขวายเพื่อจะระงับ การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง
อย่างนี้ ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๑๐๐. ๕. อนึ่ง ภิกษุณีใด ผู้อันภิกษุณีกล่าวอยู่ว่า มาเถิด
แม่เจ้า จงช่วยระงับอธิกรณ์นี้ รับคำว่าดีละแล้ว นางไม่มีอันตราย
ในภายหลัง ไม่ระงับ ไม่ทำการขวนขวายเพื่อระงับ เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีถูกลนันทา จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๓๐๘] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...
นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

บทว่า อันภิกษุณี คือ อันภิกษุณีรูปอื่น.

ที่ชื่อว่า อธิกรณ์ ได้แก่ อธิกรณ์ ๔ คือ วิวาทาธิกรณ์ อนุวาทาธิ-
กรณ์ อาปัตตาธิกรณ์ กิจจาธิกรณ์.

คำว่า มาเถิดแม่เจ้า จะช่วยระงับอธิกรณ์นี้ ความว่า ขอเชิญ
แม่เจ้า โปรดตัดสินอธิกรณ์นี้.

คำว่า นางไม่มีอันตรายในภายหลัง คือ ในเมื่อเหตุขัดขวางไม่มี

บทว่า ไม่ระงับ คือ ไม่ระงับด้วยตนเอง.

บทว่า ไม่ทำการขวนขวายเพื่อระงับ คือ ไม่ใช่ผู้อื่น.

พอทอดธุระว่าจักไม่ระงับละ จักไม่ทำการขวนขวายเพื่อระงับละ ดังนี้
ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

ติกะปาจิตติย

[๓๐๕] อธิกรณ์ของอุปสัมบัน ภิกษุณีสำคัญว่า ของอุปสัมบัน ไม่ระงับ ไม่ทำการขวนขวายเพื่อระงับ ต้องอาบัติปาจิตติย.

อธิกรณ์ของอุปสัมบัน ภิกษุณีมีความสงสัย ไม่ระงับ ไม่ทำการขวนขวายเพื่อระงับ ต้องอาบัติปาจิตติย.

อธิกรณ์ของอุปสัมบัน ภิกษุณีสำคัญว่า ของอนุปสัมบัน ไม่ระงับ ไม่ทำการขวนขวายเพื่อระงับ ต้องอาบัติปาจิตติย.

จตุกกะทุกกฏ

อธิกรณ์ของอนุปสัมบัน ภิกษุณีไม่ระงับ ไม่ทำการขวนขวายเพื่อระงับ ต้องอาบัติทุกกฏ.

อธิกรณ์ของอนุปสัมบัน ภิกษุณีสำคัญว่าของอุปสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

อธิกรณ์ของอนุปสัมบัน ภิกษุณีมีความสงสัย ต้องอาบัติทุกกฏ.

อธิกรณ์ของอนุปสัมบัน ภิกษุณีสำคัญว่าอนุปสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๓๑๐] ในเมื่ออันตรายมี ๑ แสวงหาแล้วไม่ได้ ๑ อาพาธ ๑ มีเหตุขัดข้อง ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

จิตตาคารวรรค ลิกขาบทที่ ๕ จบ

จิตตาคารวรรค สิกขาบทที่ ๖

เรื่องภิกษุณีอุลลันทา

[๓๑๑] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระ-
เชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณี
อุลลันทาให้ของเคี้ยวของบริโภค แก่พวกครูฟ้อนรำบ้าง แก่พวกฟ้อนรำบ้าง
แก่พวกโคดไม้สูงบ้าง แก่พวกจำอวดบ้าง แก่พวกเล่นกลองบ้าง ด้วยมือของ
ตน พร้อมกับสั่งว่า ท่านทั้งหลายจงกล่าวสรรเสริญข้าพเจ้าในที่ชุมนุมชน พวก
ครูฟ้อนรำก็ดี พวกฟ้อนรำก็ดี พวกโคดไม้สูงก็ดี พวกจำอวดก็ดี พวกเล่น
กลองก็ดี ต่างก็สรรเสริญภิกษุณีอุลลันทาในที่ชุมนุมชนว่า แม่เจ้าอุลลันทา
เป็นพหูสูต เป็นคนช่างพูด เป็นผู้องอาจ สามารถเจรจาถ้อยคำมีหลักฐาน
ท่านทั้งหลายจงถวายแก่แม่เจ้า จงทำแม่เจ้า ดังนี้.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เฟ่งโทษ ตีเตียน โพนทนา
ว่า ไฉนแม่เจ้าอุลลันทาจึงได้ให้ของเคี้ยวของบริโภคแก่พวกชาวบ้านด้วยมือ
ของตนเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย
ข่าวว่า ภิกษุณีอุลลันทาให้ของเคี้ยวของบริโภคแก่ชาวบ้านด้วยมือของตนเอง
จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

อรรถกถาจิตตาคารวรรค สิกขาบทที่ ๕

วินัจฉัยในสิกขาบทที่ ๕ พึงทราบดังนี้:-

สองบทว่า อสติ อนุตราเย ได้แก่ เมื่อไม่มีอันตราย ๑๐ อย่าง.
ภิกษุณีทอดธุระแล้ว ภายหลังจึงวินัจฉัย ชื่อว่า ต้องอาบัติก่อนแล้วจึงวินัจฉัย.

สองบทว่า ปรีเยสิตฺวา น ลภติ มีความว่า ไม่ได้ภิกษุณีทั้งหลาย
ผู้ร่วมมือ. คำที่เหลือ ตื่นทั้งนั้น .

สิกขาบทนี้ มีการทอดธุระเป็นสมุฏฐาน เป็นอกิริยา สัตยญาวิโมกข์
สจิตตกะ โลกวัชชะ กายกรรม วจีกรรม อกุศล เป็นทุกขเวทนา แล.

อรรถกถาจิตตาคารวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉน ภิกษุณีอุตถันนทา จึงได้ให้ของเคี้ยวของบริโภคแก่ชาวบ้านด้วยมือของตนเอง เล่า การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง อย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๐๑. ๖. อนึ่ง ภิกษุณีใด ให้ของเคี้ยวหรือของบริโภคแก่ชาวบ้านก็ดี แก่ปริพาชกก็ดี แก่ปริพาชกาก็ดี ด้วยมือของตัวเอง เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีอุตถันนทา จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๓๑๒] บทว่า อนึ่ง..ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า ชาวบ้าน ได้แก่ บุคคลผู้ครองเรือนผู้ใดผู้หนึ่ง.

ที่ชื่อว่า ปริพาชก ได้แก่ บุรุษผู้ใดผู้หนึ่ง ผู้บวชเป็นปริพาชก เว้นภิกษุ และสามเณร.

ที่ชื่อว่า ปริพาชกา ได้แก่ สตรีผู้ใดผู้หนึ่ง ผู้บวชเป็นปริพาชกา เว้นภิกษุณี สิกขมานา และสามเณรี.

ที่ชื่อว่า **ของเคี้ยว** ได้แก่ ของเคี้ยว เว้นโภชนะ ๕ น้ำและไม้
ชำระฟัน นอกนั้นชื่อว่าของเคี้ยว.

ที่ชื่อว่า **ของบริโภคน** ได้แก่ โภชนะ ๕ คือข้าวสุก ขนมสด ขนม
แห้ง ปลา เนื้อ.

บทว่า **ให้** คือ ให้ด้วยกายก็ดี ด้วยของเนื่องด้วยกายก็ดี ด้วยโยน
ให้ก็ดี ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ให้น้ำ ไม้ชำระฟัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๓๑๓] ใช้ผู้อื่นให้ ๑ มิได้ให้ ๑ วางให้ ๑ ให้ขอลูบได้ภายนอก ๑
วิกัลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

จิตตาคารวรรค สิกขาบทที่ ๖ จบ

อรรถกถาจิตตาคารวรรค สิกขาบทที่ ๖

คำทั้งหมดในสิกขาบทที่ ๖ บัณฑิตพึงทราบโดยนัยดังกล่าวแล้ว ใน
อาคาริกสิกขาบท ในนักควรรคนั้นแล. แต่มีความแปลกกันดังนี้;-
อาคาริกสิกขาบทนั้น มีสมุฏฐาน ๖ สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานจุจเอพกโลม
สิกขาบท เพราะท่านกล่าวว่า ด้วยมือของตนเอง เป็นกิริยา โนสัจญญาวิโมกข์
อจิตตกะ ปณัตตวิวัชชะ กายกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ แล.

อรรถกถาจิตตาคารวรรค สิกขาบทที่ ๖ จบ

จิตตาคารวรรค สิกขาบทที่ ๗

เรื่องภิกษุณีอุลลันทา

[๓๑๔] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้น ภิกษุณีอุลลันทาใช้ผ้าอาสัยคนเดียว ไม่ยอมสละ ภิกษุณีเหล่าอื่นที่มีประจำเดือน ย่อมไม่ได้ใช้ บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เฟงโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนแม่เจ้าอุลลันทาจึงได้ใช้ผ้าอาสัยไม่ยอมสละเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าภิกษุณีอุลลันทาใช้ผ้าอาสัยไม่ยอมสละ จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉน ภิกษุณีอุลลันทาจึงได้ใช้ผ้าอาสัยไม่ยอมสละเล่า การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๐๒. ๗. อนึ่ง ภิกษุใด ใช้ผ้าอาศัยไม่ละ เป็นปาจิตตีย์

เรื่องภิกษุณีถูกลนันทา จบ

ติกาบทวิภังค์

[๓๑๕] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า ผ้าอาศัย ได้แก่ ผ้าที่เขาถวายไว้สำหรับให้ภิกษุณีผู้มี
ประจำเดือนใช้.

บทว่า ใช้...ไม่ละ คือใช้ ๒-๓ ราตรี ชักในวันที่ ๔ แล้วยัง
ใช้อีก ไม่ยอมให้ภิกษุณี ลิกขมานา หรือสามเณรี ใช้บ้าง ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

ติกะปาจิตตีย์

[๓๑๖] ยังไม่ละ ภิกษุณีสำคัญว่ายังไม่ละ ใช้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ยังไม่ละ ภิกษุณีมีความสงสัย ใช้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ยังไม่ละ ภิกษุณีสำคัญว่าละแล้ว ใช้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ทุกะทุกกฏ

ละแล้ว ภิกษุณีสำคัญว่ายังไม่ละ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ละแล้ว ภิกษุณีมีความสงสัย ต้องอาบัติทุกกฏ.

ละแล้ว ภิกษุณีสำคัญว่าละแล้ว ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๓๑๗] ละแล้วจึงใช้ ๑ ใช้คราวต่อไป ๑ ภิกษุณีพวกอื่นผู้มีประจำเดือนไม่มี ๑ ถูกแย่งชิงผ้าไป ๑ ผ้าหาย ๑ มีเหตุอุกฉิน ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

จิตตาคารวรรค สิกขาบทที่ ๗ จบ

อรรถถาจิตตาคารวรรค สิกขาบทที่ ๗

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๗ พึงทราบดังนี้:-

บทว่า ปุณฺปริยาเย แปลว่า คราวต่อไป.

บทว่า อาปทาสุ มีความว่า พวกโจรลักจีวรที่มีราคาแพงซึ่งภิกษุณีเปลื้องออกจากกาย เก็บไว้ดีแล้วไป ในอันตรายเห็นปานนี้ไม่เป็นอาบัติ แก่ภิกษุณีผู้นุ่งไม่สละ. คำที่เหลือ ตื่นทั้งนั้น .

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานอุกฉินสิกขาบท เกิดขึ้นทางกายกับวาจา ๑ ทางกายวากับจิต ๑ เป็นทั้งกิริยาทั้งอกิริยา เป็นโนสัณญาวิโมกข์ อจิตตกะ ปณณัตติวัชชะ กายกรรม วจีกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ แล.

อรรถถาจิตตาคารวรรค สิกขาบทที่ ๗ จบ

จิตตาคารวรรค สิกขาบทที่ ๘

เรื่องภิกษุณีถูกลั่นทา

[๓๑๘] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีถูกลั่นทา ไม่มอบหมายห้องที่อยู่หลีกไปสู่จาริก ต่อมาห้องที่อยู่ของนางถูกไฟไหม้ ภิกษุณีทั้งหลายจึงพากันกล่าวอย่างนี้ว่า แม่เจ้าทั้งหลาย พวกเราจะช่วยกันขนสิ่งของออก.

ภิกษุณีบางพวกกล่าวอย่างนี้ว่า พวกดิฉันไม่ขนเจ้าข้า เพราะของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหายไป แม่เจ้าจักทวงเอากะพวกเราจนครบ.

เมื่อภิกษุณีถูกลั่นทากลับมายังห้องที่อยู่แล้ว ถ้ามภิกษุณีทั้งหลายว่า แม่เจ้าทั้งหลายได้ช่วยขนสิ่งของออกบ้างหรือเปล่า.

ภิกษุณีทั้งหลายตอบว่า พวกดิฉันไม่ได้ขนออกเลยเจ้าข้า.

ภิกษุณีถูกลั่นทาจึงเฟงโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุณีทั้งหลายเมื่อห้องที่อยู่ถูกอัคคีภัย จึงได้ไม่ช่วยกันขนสิ่งของออกเล่า.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มกน้อย... ต่างก็เฟงโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนแม่เจ้าถูกลั่นทาจึงไม่มอบหมายห้องที่อยู่ หลีกไปสู่จาริกเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลายกล่าวว่าภิกษุณีถูกลั่นทาไม่มอบหมายห้องที่อยู่หลีกไปสู่จาริก จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉน ภิกษุณีถูกลนันทาจึงได้ไม่มอบหมายห้องที่อยู่หลีกไปสู่จาริกเล่า การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๐๓. ๘. อนึ่ง ภิกษุณีใด ไม่มอบหมายห้องที่อยู่หลีกไปสู่จาริก เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีถูกลนันทา จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๓๑๕] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า ห้องที่อยู่ ได้แก่ อาคารที่เรียกกันว่าห้อง มีบานประตูติด

คำว่า ไม่มอบหมาย...หลีกไปสู่จาริก นั้น ความว่า ไม่มอบหมายแก่ภิกษุณี สิกขมานา หรือสามเณรี เมื่อเดินพื้นเขตห้องที่อยู่ซึ่งมีเครื่องล้อมต้องอาบัติปาจิตตีย์ เดินพื้นอุปจารห้องที่อยู่ซึ่งไม่มีเครื่องล้อม ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

ติกะปาจิตตีย์

[๓๒๐] มิได้มอบหมาย ภิกษุณีสำคัญว่ามิได้มอบหมาย หลีกไป
ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

มิได้มอบหมาย ภิกษุณีมีความสงสัย หลีกไป ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

มิได้มอบหมาย ภิกษุณีสำคัญว่ามอบหมายแล้ว หลีกไป ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์.

ติกะทุกกฏ

ห้องที่อยู่มิได้ติดบานประตู ภิกษุณีมิได้มอบหมาย หลีกไป ต้อง
อาบัติทุกกฏ.

ห้องที่อยู่ซึ่งมิได้ติดบานประตู ภิกษุณีมอบหมายแล้ว สำคัญว่ามิได้
มอบหมาย ต้องอาบัติทุกกฏ.

ห้องที่อยู่ซึ่งมิได้ติดบานประตู ภิกษุณีมอบหมายแล้ว มีความสงสัย
ต้องอาบัติทุกกฏ.

ห้องที่อยู่ซึ่งมิได้ติดบานประตู ภิกษุณีมอบหมายแล้ว สำคัญว่า มอบ-
หมายแล้ว ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๓๒๑] มอบหมายแล้วหลีกไป ๑ หลีกไปในเมื่อมีอันตราย ๑ แสวง
หาแล้วไม่ได้ ๑ อาพาธ ๑ มีเหตุขัดข้อง ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้อง
อาบัติแล.

จิตตาคารวรรค สิกขาบทที่ ๘ จบ

อรรถกถาจิตตาคารวรรค สิกขาบทที่ ๘

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๘ พึงทราบดังนี้ :-

บทว่า อนิสฺสุชฺชิตฺวา มีความว่า ไม่มอบให้เพื่อประโยชน์แก่การ
รักษา คือ ไม่มอบหมายอย่างนี้ว่า พึงช่วยกันรักษาดูแลห้องที่อยู่นี้ให้ด้วย
ดังนี้.

สองบทว่า ปริยสฺสิตฺวา น ลกฺติ คือ ไม่ได้ผู้ดูแลรักษา.

บทว่า คิลานาย คือ ไม่สามารถจะพูดได้.

บทว่า อาปทาสุ มีความว่า เมื่อแวนแคว้นแตกทะเลา พวกภิกษุณี
ทั้งหลาย ทิ้งอาวาสแล้วหนีไป ในอันตรายเห็นปานนี้ ไม่เป็นอาบัติ. บทที่
เหลือ ตี้นทั้งนั้น. สมุฏฐานเป็นต้น ก็เป็นเช่นกับสิกขาบทถัดไปนั้นแล.

อรรถกถาจิตตาคารวรรค สิกขาบทที่ ๘ จบ

จิตตาคารวรรค สิกขาบทที่ ๕

เรื่องภิกษุณีฉัพพัคคีย์

[๓๒๒] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีฉัพพัคคีย์พากันเรียนตริจฉานวิชา คนทั้งหลายพากันฟังโทษ ตีเตือน โพนทะนาว่า โฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงเรียนตริจฉานวิชา เหมือนสตรีคฤหัสถ์ผู้บริโศกคามเล่า.

ภิกษุณีทั้งหลาย ได้ยินคนพวกนั้นฟังโทษ ตีเตือน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็ฟังโทษ ตีเตือน โพนทะนาว่า โฉนภิกษุณีฉัพพัคคีย์จึงได้เรียนตริจฉานวิชาเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า ภิกษุณีฉัพพัคคีย์พากันเรียนตริจฉานวิชา จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตือนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตือนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉนภิกษุณีฉัพพัคคีย์จึงได้พากันเรียนตริจฉานวิชาเล่า การกระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงขกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๐๔. ๕. อนึ่ง ภิกษุณีใด เรียนติรัจฉานวิชา เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีนัฟคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๓๒๓] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...
นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า ติรัจฉานวิชา ได้แก่ ศิลปวิทยาการนอกพระศาสนาชนิดใด
ชนิดหนึ่ง ซึ่งไม่ก่อไปด้วยประโยชน์.

บทว่า เรียน คือ เรียนโดยบท ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุกๆบท เรียน
โดยอักขระ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ ตัวอักขระ.

อนาปัตติวาร

[๓๒๔] เรียนหนังสือ ๑ เรียนวิชาท่องจำ ๑ เรียนวิชาป้องกันเพื่อ
ประสงค์คุ้มครองตัว ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

จิตตาคารวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

อรรถกถาจิตตาคารวรรค สิกขาบทที่ ๕

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๕ พึงทราบดังนี้ :-

สองบทว่า พาทิรํ อนุตฺตสํหิตํ ได้แก่ (ศิลปวิทยาการ) ทำลายผู้อื่น มีชนิดเช่นศิลปปะเนื่องด้วยช่าง ม้า รถ ธนู และดาบ กับมนต์อาถรรพณ์ มนต์ฝังหุ่น มนต์ทำให้มีอำนาจ มนต์ทำให้ผอมแห้งและวิชาประกอบยาพิษ เป็นต้น.

บทว่า ปริตฺตํ ได้แก่ (วิชาป้องกันตัว) มีชนิดเช่นวิชาป้องกันพวกยักษ์ และป้องกันพวกนาค (งู) เป็นต้น แม้ทุกอย่าง ย่อมสมควร. บทที่เหลือ ต้นทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานคฺจปทโสธรรมสิกขาบท เกิดขึ้นทางวาจา ๑ ทาง วาจกัปปจิต ๑ เป็นกิริยา โนสํญญาวิโมกข์ อจิตตกะ ปณฺณตติวัชชะ วจฺจกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ แล.

อรรถกถาจิตตาคารวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

จิตตาคารวรรค สิกขาบทที่ ๑๐

เรื่องภิกษุณีฉัพพัคคีย์

[๑๒๕] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีฉัพพัคคีย์พากันสอนตริจฉานวิชา คนทั้งหลายพากันฟัง โทษ ตีเตียน โพนทนาว่า ไฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้สอนตริจฉานวิชา เหมือนเหล่าสตรีคฤหัสถ์ ผู้บริโภคมานเล่า.

ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินคนพวกนั้นฟังโทษ ตีเตียน โพนทนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็ฟังโทษ ตีเตียน โพนทนาว่า ไฉนภิกษุณีฉัพพัคคีย์จึงได้สอนตริจฉานวิชาเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าภิกษุณีฉัพพัคคีย์สอนตริจฉานวิชา จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉนภิกษุณีฉัพพัคคีย์จึงได้พากันสอนตริจฉานวิชาเล่า การกระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๐๕. ๑๐. อนึ่ง ภิกษุณีใด สอนติรัจฉานวิชา เป็นปาจิตติย์.

เรื่องภิกษุณีฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๓๒๖] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า ติรัจฉานวิชา ได้แก่ ศิลปวิทยาการนอกพระศาสนาชนิดใด
ชนิดหนึ่ง ซึ่งไม่ก่อไปด้วยประโยชน์.

บทว่า สอน ความว่า สอนโดยบท ต้องอาบัติปาจิตติย์ ทุก ๆ บท
สอนโดยอักขระ ต้องอาบัติปาจิตติย์ ทุก ๆ ตัวอักขระ.

อนาปัตติวาร

[๓๒๗] สอนหนังสือ ๑ สอนวิชาท่องจำ ๑ สอนวิชาป้องกันเพื่อ
ประสงค์คุ้มครองตัว ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

จิตตาคารวรรค สิกขาบทที่ ๑๐ จบ

จิตตาคารวรรคที่ ๕ จบ

อรรถกถาจิตตาคารวรรค สิกขาบทที่ ๑๐

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๑๐ พึงทราบดังนี้:-

บทว่า วาเจยฺย แปลว่า พึงสอน (นี้) แปลกกัน. บทที่เหลือ
พร้อมด้วยสมุฏฐาน เป็นต้น พึงทราบโดยนัยดังกล่าวแล้วในสิกขาบทที่ ๕
ทั้งนั้นแล.

อรรถกถาจิตตาคารวรรค สิกขาบทที่ ๑๐ จบ

อรรถกถาจิตตาคารวรรคที่ ๕ จบ

ปาจิตตีย์ อารามวรรคที่ ๖
อารามวรรค สิกขาบทที่ ๑
เรื่องภิกษุณีหลายรูป

[๓๒๘] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระ-
เชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณี
หลายรูปมีจิวรผืนเดียว กำลังทำจิวรกรรมกันอยู่ในอาวาสใกล้หมู่บ้านแห่งหนึ่ง
พวกภิกษุณีไม่บอกก่อนเข้าสู่อาราม แล้วพากันเข้าไปหาภิกษุเหล่านั้น ภิกษุ
ทั้งหลายพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า "इनภิกษุณีทั้งหลายจึงได้
ไม่บอกกล่าวก่อนเข้าไปสู่อารามเล่า . .

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า "ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย
ข่าวว่าพวกภิกษุณีไม่บอกกล่าวก่อนเข้าไปสู่อาราม จริงหรือ.
ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า "จริง พระพุทธเจ้าข้า."

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียนว่า "ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ในนพวก
ภิกษุณีจึงไม่บอกกล่าวก่อนเข้าไปสู่อารามเล่า การกระทำของพวกนางนั้น ไม่
เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส . .

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้น แสดง
อย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๐๖.๑. อนึ่ง ภิกษุณีใด ไม่บอกกล่าวก่อน เข้าสู่อาราม
เป็นปาจิตตีย์.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุณี
ทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องภิกษุณีหลายรูป จบ

เรื่องภิกษุณีหลายรูป

[๓๒๕] ต่อจากสมัยนั้นแล ภิกษุเหล่านั้นหลีกไปแล้วจากอาวาสนั้น
พวกภิกษุณีทราบว่าคุณเจ้าทั้งหลายหลีกไปแล้ว จึงไม่มาสู่อาราม ครั้น
ภิกษุเหล่านั้นกลับมายังอาวาสนั้นดังเดิม ภิกษุณีทั้งหลายทราบว่าคุณพระคุณ-
เจ้ากลับมาแล้วจึงบอกกล่าวก่อนเข้าสู่อาราม เข้าไปหาภิกษุเหล่านั้น กราบไหว้
แล้ว ได้ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง.

ภิกษุเหล่านั้นได้กล่าวคำนี้แก่ภิกษุณีเหล่านั้นว่า น้องหญิงทั้งหลาย
เหตุไฉนพวกเธอจึงไม่กวาดอาราม ไม่จัดน้ำฉัน น้ำใช้ใช้เล่า.

ภิกษุณีเหล่านั้นชี้แจงว่าเพราะพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบท
ไว้แล้วเจ้าข้า ว่าภิกษุณีไม่บอกกล่าวก่อน ไม่พึงเข้าสู่อาราม ฉะนั้น พวก
ดิฉันจึงไม่ได้มา.

ภิกษุทั้งหลายทราบเหตุเรื่องนั้นแล้วพระผู้มีพระภาคเจ้าฯ ทรงอนุญาต
ว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้บอกกล่าวภิกษุที่มีอยู่ก่อนเข้าสู่อาราม.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ ขึ้นแสดง
อย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระอนุบัญญัติ ๑

๑๐๖. ๑. ก. อนึ่ง ภิกษุณีใด ไม่บอกกล่าวภิกษุที่มีอยู่ก่อน
เข้าสู่อาราม เป็นปาจิตตีย์.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุณี
ทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องภิกษุณีหลายรูป จบ

[๓๓๐] ต่อจากสมัยนั้นแล ภิกษุเหล่านั้นหลีกไปจากอาวาสนั้น แล้ว
กลับไปสู่อาวสานตามเดิม ภิกษุณีทั้งหลายเข้าใจว่าพระผู้เป็นเจ้าหลีกไปแล้ว
จึงไม่บอกกล่าว เข้าสู่อาราม แล้วได้มีความรังเกียจว่า พระผู้มีพระภาคเจ้า
ทรงบัญญัติสิกขาบทไว้ว่า ภิกษุณีไม่บอกกล่าวภิกษุที่มีอยู่ ไม่พึงเข้าไปสู่อาราม
ก็พวกเรามีได้บอกกล่าวภิกษุที่มีอยู่ ได้พากันเข้ามาสู่อาราม พวกเราต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์แล้วกระมังหนอ ดังนี้ แล้วได้กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ
ทรงบัญญัติ อนุบัญญัติ ๒ ว่า.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง
อย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระอนุบัญญัติ ๒

๑๐๖. ๑. ข. อนึ่ง ภิกษุณีใด รู้อยู่ไม่บอกกล่าว เข้าไปสู่
อารามที่มีภิกษุ เป็นปาจิตตีย์.

สิกขาบทวิภังค์

[๓๓๑] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า **รู้อยู่** คือรู้เอง หรือคนอื่นบอกแก่นาง หรือภิกษุเหล่านั้นบอก.
อารามที่ชื่อว่า **มีภิกษุ** คือ มีภิกษุอยู่แม้ที่ใต้ต้นไม้.

บทว่า **ไม่บอกกล่าวเข้าไปสู่อาราม** คือ ไม่บอกกล่าวภิกษุ
सानเณรหรือคนวัด ก้าวล่วงเขตอารามที่มีเครื่องล้อม ต้องอาบัติปาจิตตีย์
อารามที่ไม่มีเครื่องล้อม เมื่อก้าวลงสู่อุปจาร ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

[๓๓๒] อารามมีภิกษุ ภิกษุณีสำคัญว่ามีภิกษุ ไม่บอกกล่าวภิกษุที่มี
อยู่เข้าไปสู่อาราม ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

อารามมีภิกษุ ภิกษุณีสงสัย ไม่บอกกล่าวภิกษุที่มีอยู่ เข้าไปสู่อาราม
ต้องอาบัติทุกกฏ.

อารามมีภิกษุ ภิกษุณีสำคัญว่าไม่มีภิกษุ ไม่บอกกล่าวภิกษุที่มีอยู่
เข้าไปสู่อาราม ไม่ต้องอาบัติ.

อารามไม่มีภิกษุ ภิกษุณีสำคัญว่ามีภิกษุ ต้องอาบัติทุกกฏ.

อารามไม่มีภิกษุ ภิกษุณีสงสัย ต้องอาบัติทุกกฏ.

อารามไม่มีภิกษุ ภิกษุณีสำคัญว่าไม่มีภิกษุ ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๓๓๓] ภิกษุมีอยู่ บอกกล่าวแล้วเข้าไป ๑ ภิกษุไม่มี ไม่บอกกล่าว
เข้าไป ๑ เคนมองคูสิริษะภิกษุณีผู้เข้าไปก่อน ๑ ไป ณ สถานที่มีพวกภิกษุณี
ประชุมกัน ๑ หนทางมีผ่านไปทางอาราม ๑ อาพาธ ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต
๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

อารามวรรค สิกขาบทที่ ๑ จบ

อรรถกถาอารามวรรคที่ ๖

อรรถกถาอารามวรรค สิกขาบทที่ ๑

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๑ แห่งอารามวรรค พึงทราบดังนี้:-

ในคำว่า **ปริกุเซป** อติกุกมนุตติยา อุปะจาริ โอกุกมนุตติยา นี้
พึงทราบว่า เป็นทุกกฏในอย่างเท่าที่ ๑ เป็นปาจิตติยในอย่างเท่าที่ ๒.

บทว่า **สีถานุโลภิกา** มีความว่า ภิกษุณีตามเข้าไปคอยคูศิระยะแห่ง
พวกภิกษุณีผู้เข้าไปก่อน ไม่เป็นอาบัติ. พวกภิกษุณีเข้าไปในที่ใดก่อน กระทำ
กิจมีการสาธยายและไหว้พระเจดีย์เป็นต้น จะเข้าไปด้วยตั้งใจว่า เราจะไปสู่
สำนักแห่งภิกษุณีพวกนั้น ในที่นั้น ควรอยู่.

บทว่า **อาปทาสุ** มีความว่า ภิกษุณีถูกอันตรายบางอย่างเบียดเบียน
ในอันตรายเห็นปานนี้ จะเข้าไป ก็ควร คำที่เหลือ ตื่นทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีการทอดธุระเป็นสมุฏฐาน เป็นทั้งกิริยาทั้งอกิริยา สัญญา
วิโมกข์ สจิตตกะ ปิณณัตติวัชชะ กายกรรม วจีกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓
แล.

อรรถกถาอารามวรรค สิกขาบทที่ ๑ จบ

อารามวรรค สิกขาบทที่ ๒

เรื่องพระกัปปิตกะเถระ

[๓๓๔] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ ภูเขาคาร-
ศาลา ป่ามหาวัน เขตพระนครเวสาลี ครั้งนั้น ท่านพระกัปปิตกะ อุปัชฌายะ
ของท่านพระอุบาลี ยับยั้งอยู่ในสุสานประเทศ ครั้งนั้น มีภิกษุณีรูปหนึ่งผู้แก่
กว่าพวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์ถึงมรณภาพลง ภิกษุณีฉัพพัคคีย์ช่วยกันนำศพออก
ไปเผาแล้วก่อสถูปไว้ใกล้ ๆ ที่อยู่ของท่านพระกัปปิตกะ แล้วพากันไปร้องให้ ณ
สถูปนั้น จึงท่านพระกัปปิตกะรำคาญเสียงร้องไห้นั้น แล้วได้ทำลายสถูปนั้น
พังกระจาย ภิกษุณีฉัพพัคคีย์ปรึกษากันเป็นความลับว่า พระกัปปิตกะนี้ทำลาย
สถูปแม่เจ้าของพวกเรา มาพวกเราช่วยกันฆ่าท่านเสียเถิด ภิกษุณีรูปหนึ่งได้แจ้ง
ข้อปรึกษากันนั้นแก่ท่านพระอุบาลี ๆ ได้กราบเรียนเรื่องนั้นให้ท่านพระกัปปิต-
กะทราบ ท่านพระกัปปิตกะได้ออกจากวิหารไปหลบซ่อนอยู่.

ครั้งนั้น ภิกษุณีฉัพพัคคีย์ได้เดินผ่านเข้าไปทางวิหารของท่านพระ-
กัปปิตกะแล้วช่วยกันชนก้อนหินและก้อนดินทับถมวิหารของท่าน แล้วหลีกไป
ด้วยเข้าใจว่าท่านถึงมรณภาพแล้ว ครั้นราตรีนั้นผ่านไป ท่านครองอันตราวาสก
แล้ว ถือบาตรจีวรเข้าไปบิณฑบาตในเมืองเวสาลีแต่เช้า ภิกษุณีฉัพพัคคีย์ได้
เห็นท่านยังเดินเที่ยวบิณฑบาตอยู่ ครั้นแล้วได้พูดกันอย่างนี้ว่า พระกัปปิตกะ
นี้ยังมีชีวิตอยู่ ใครหนอนำเอาความลับของเราไปบอก ครั้นได้ทราบข่าวว่า
พระคุณเจ้าอุบาลีนำไป จึงพากันด่าท่านพระอุบาลีว่า ท่านนี้เป็นคนสำหรับ
คอยรับใช้เมื่อเวลาอาบน้ำ เป็นคนคอยชำระของเปรอะเปื้อน เป็นคนมีสกุลต่ำ
โฉนจึงได้ลอบนำความลับของเราไปเที่ยวบอกเขาเล่า.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มั่งน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า
โฉนภิกษุณีฉัพพัคคีย์จึงได้ค่าพระคุณเจ้าอุบาสิเถ่า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย
ข่าว่าภิกษุณีฉัพพัคคีย์พำกัณค่าภิกษุอุบาสิ จริงหรือ.
ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉน
ภิกษุณีเหล่าฉัพพัคคีย์จึงได้ค่าภิกษุอุบาสิเถ่า การกระทำของพวกนางนั้น ไม่
เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง
อย่างนี้ ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๑๐๗. ๒. อนึ่ง ภิกษุณีใด ค่าก็ดี กล่าวขู่ก็ดี ซึ่งภิกษุณี เป็น
ปาจิตติย์.

เรื่องพระกัปปิตกเถระ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๓๓๕] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงคัในอรรถนี้.

บทว่า ภิภษุ ได้แก่ อุปสัมบัน.

บทว่า **ค่าก็ตี** คือ ค่าด้วยวัตถุสำหรับค่าทั้ง ๑๐ อย่าง หรือด้วย
อย่างใดอย่างหนึ่งในทั้ง ๑๐ นั้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทว่า **กล่าวชู่ก็ตี** คือ แสดงเรื่องหรืออาการที่น่ากลัว ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

ติกะปาจิตตีย์

[๓๓๖] อุปสัมบัน ภิกษุณีสำคัญว่าอุปสัมบัน ค่าก็ตี กล่าวชู่ก็ตี
ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

อุปสัมบัน ภิกษุณีสงสัย ค่าก็ตี กล่าวชู่ก็ตี ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

อุปสัมบัน ภิกษุณีสำคัญว่าอนุสัมบัน ค่าก็ตี กล่าวชู่ก็ตี ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์.

จตุกะทุกกฏ

ค่าก็ตี กล่าวชู่ก็ตี ซึ่งอนุสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนุสัมบัน ภิกษุณีสำคัญว่าอุปสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนุสัมบัน ภิกษุณีสงสัย ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนุสัมบัน ภิกษุณีสำคัญว่าอนุสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๓๓๗] มุ่งอรรถ ๑ มุ่งธรรม ๑ มุ่งสั่งสอน ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา
๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

อารามวรรค สิกขาบทที่ ๒ จบ

อรรถกถาอารามวรรค สิกขาบทที่ ๒

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๒ ฟังทราบดังนี้:-

สองบทว่า **อายสมา กปิปโตโก** คือ ท่านผู้มีอายุนี้ เป็นพระเถระ
อยู่ภายในจำนวนภิกษุชฎิลพันรูป.

บทว่า **ลัมหริ** คือ ให้แพร่่งพรายแล้ว (ได้นำไปบอก).

บทว่า **ลัมโหโต** คือ ท่านพระอุบาลีให้แพร่่งพรายแล้ว (นำไปบอก).

บทว่า **กสาวโฏ** แปลว่า ช่างกัลบก. พวกภิกษุณีกล่าวหมายเอา
ผู้ที่นุ่งผ้าข้อมน้ำฝาด กระทำการงาน. คำที่เหลือ ตื่นตั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๓ เป็นกิริยา สัตถุญญาวิโมกข์ สจิตตกะ โลก
วัชชะ กายกรรม วจีกรรม อกุศลจิต เป็นทุกขเวทนา แล.

อรรถกถาอารามวรรค สิกขาบทที่ ๒ จบ

อารามวรรค สิกขาบทที่ ๓

เรื่องภิกษุณีจันทกาลิ

[๓๓๘] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับ อยู่ ณ พระ-
เชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณี
จันทกาลิเป็นผู้ก่อความบาดหมาง ก่อความทะเลาะ ก่อการวิวาท ก่อความ
อื้อฉาว ก่ออธิกรณ์ในสงฆ์ เมื่อภิกษุณีสงฆ์ทำกรรมแก่นาง ภิกษุณีอุลลันทา
ก้าน.

[๓๓๙] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุณีอุลลันทาได้ไปสู่หมู่บ้านแห่งหนึ่ง
ด้วยกรณียะบางอย่าง ครั้นภิกษุณีสงฆ์ทราบว่ ภิกษุณีอุลลันทาหลีกไปแล้ว
จึงยกวัตรภิกษุณีจันทกาลิ ในเพราะไม่เห็นอาบัติ ภิกษุณีอุลลันทาเสร็จ
กรณียกิจในหมู่บ้านนั้นแล้ว กลับมาสู่นครสาวัตถีดังเดิม เมื่อนางมาถึง ภิกษุณี
จันทกาลิไม่ปูอาสนะรับ ไม่จัดตั้งน้ำล้างเท้า ตั้งรองเท้า กระเบื้องเช็ดเท้า
ไม่ลุกไปรับบาตรจีวร ไม่ได้ถามด้วยน้ำฉัน ภิกษุณีอุลลันทาได้กล่าวคำนี้กะ
ภิกษุณีจันทกาลิว่า ทำไ้ม เมื่อฉันมาถึง เธอจึงไม่ปูอาสนะรับ ไม่จัดตั้งน้ำล้าง
เท้า ตั้งรองเท้า กระเบื้องเช็ดเท้า ไม่ลุกมารับบาตรจีวร ไม่ได้ถามด้วยน้ำฉัน.

ภิกษุณีจันทกาลิตอบว่า การที่เป็นดังนี้ นั้น เพราะดิฉันเป็นคั่งสตรี
ผู้ไร้ที่พึ่ง เจ้าข้า.

ภิกษุณีอุลลันทาซ้กว่า เพราะเหตุไร เธอจึงเป็นคั่งสตรีผู้ไร้ที่พึ่งเล่า

ภิกษุณีจันทกาลิแถลงว่า เพราะภิกษุณีเหล่านี้ยกวัตรดิฉันในเพราะ
ไม่เห็นอาบัติ ด้วยเข้าใจว่านางผู้ไร้ที่พึ่ง ไม่สู้จะมีชื่อเสียง ไม่มีใครซึ่งจะ
เป็นผู้ยำเกรงนางผู้นี้.

ภิกษุณีอุลลันทาขึ้นเคียดกล่าวติคนะว่า ภิกษุณีเหล่านี้เขลา ภิกษุณีเหล่านี้ไม่ฉลาด ภิกษุณีเหล่านี้ไม่รู้จักรกรรม โทษอันสมควรแก่กรรม กรรมวิบัติหรือกรรมสมบัติ.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทนาว่า ไฉนแม่เจ้าอุลลันทาจึงได้ซึ่งเคียดกล่าวติคนะเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ชาวว่าภิกษุณีอุลลันทาซึ่งเคียดกล่าวติคนะ จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉนภิกษุณีอุลลันทาจึงได้ซึ่งเคียดกล่าวติคนะเล่า การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๐๘. ๓. อนึ่ง ภิกษุณีใด ขึ้นเคียดกล่าวติคนะ เป็นปาจิตติย.

เรื่องภิกษุณีจันทกาตี จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๓๔๐] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด ก็ ผู้เช่นใด...

บอกว่า ภิภษุณั ความว่า ที่ชื่อว่า ภิภษุณั เพราะอรรคกว่าเป็นผู้ขอ...
นี้ชื่อว่า ภิภษุณั ที่ทรงประสงค้ในอรรคนี้.

ที่ชื่อว่า **จึงเคียด** ได้แก่ กิริยาที่เขาเรียกกันว่าโกรธ.

ที่ชื่อว่า **คณะ** ได้แก่ หมู่ที่เรียกกันว่าภิกษุณีสงฆ์.

บทว่า **กล่าวติ** คือ ตีโทษว่า ภิกษุณีเหล่านี้ไม่ฉลาด ภิกษุณีเหล่านี้ไม่รู้จักรกรรม โทษอันสมควรแก่กรรม กรรมวิบัติ หรือกรรมสมบัติ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ กล่าวติภิกษุณีหลายรูป ภิกษุณีรูปเดียว หรืออนุปสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๓๔๑] มุ่งอรรถ ๑ มุ่งธรรม ๑ มุ่งสั่งสอน ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

อรรถกถาวรรค สิกขาบทที่ ๓ จบ

อรรถกถาอารามวรรค สิกขาบทที่ ๓

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๓ พึงทราบดังนี้ :-

บทว่า **อนุสาสนีปุเรกุชาย** มีความว่า ภิกษุณีดำรงอยู่ในฝ่ายแห่งการพร่ำสอนกล่าวโดยนัยเป็นต้นว่า แม้เดี๋ยวนี้ เธอก็เป็นคนโง่ไม่ฉลาด ไม่เป็นอาบัติ. คำที่เหลือ ตื่นทั้งนั้น. สมุฏฐานเป็นต้นก็เป็นเช่นกับสิกขาบทถัดไปนั้นแล.

อรรถกถาอารามวรรค สิกขาบทที่ ๓ จบ

อารามวรรค สิกขาบทที่ ๔

เรื่องภิกษุณีหลายรูป

[๓๔๒] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น พราหมณ์คนหนึ่งได้นิมนต์ภิกษุณีทั้งหลาย ภิกษุณีทั้งหลายฉันเสร็จห้ามภัตแล้ว ไปเยี่ยมตระกูลญาติ บางพวกก็ฉันอีก บางพวกได้นำบิณฑบาตไป.

เมื่อเสร็จการเลี้ยงภิกษุณีทั้งหลายแล้ว พราหมณ์ได้กล่าวเชื้อเชิญชาวเพื่อนบ้านว่า คุณ ๆ ทั้งหลาย ข้าพเจ้าเลี้ยงดูภิกษุณีทั้งหลายให้อิ่มหนำแล้ว เชิญมาเถิด ข้าพเจ้าจักเลี้ยงพวกท่านให้อิ่มหนำบ้าง.

พวกเพื่อนบ้านเหล่านั้นพากันกล่าวอย่างนี้ว่า ท่านจักเลี้ยงพวกข้าพเจ้าให้อิ่มหนำได้อย่างไร แม้พวกภิกษุณีที่ท่านนิมนต์มาฉันเหล่านั้น ไปถึงเรือนของพวกข้าพเจ้าแล้ว บางพวกก็ฉันอีก บางพวกก็นำบิณฑบาตไป.

พราหมณ์นั้นจึงฟังโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนภิกษุณีทั้งหลายฉันอาหารที่เรือนของพวกเราแล้ว จึงได้ไปฉันในที่อื่นอีกเล่า เราไม่มีกำลังพอที่จะถวายให้พอแก่ความต้องการหรือ.

ภิกษุทั้งหลายได้ยินพราหมณ์นั้นฟังโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็ฟังโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนภิกษุณีทั้งหลายฉันเสร็จห้ามภัตแล้ว จึงได้ฉันในที่อื่นอีกเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ชาวว่าภิกษุณีทั้งหลายฉันเสร็จห้ามภัตแล้ว ยังฉันในที่อื่นอีก จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉน ภิกษุณีทั้งหลายฉันเสร็จห้ามภัตแล้ว จึงได้ฉันในที่อื่นอีกเล่า การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๐๕. ๔. อนึ่ง ภิกษุณีใด อันทายกนิมนต์แล้ว หรือห้ามภัตแล้ว เคี้ยวก็ดี ฉันทก็ดี ซึ่งของเคี้ยว หรือของฉัน เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีหลายรูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๓๔๓] บทว่า อนึ่ง...ใด. ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า อันทายกนิมนต์แล้ว คือ นิมนต์ด้วยโภชนะ ๕ อย่าง ๆ ใดอย่างหนึ่ง.

ที่ชื่อว่า ห้ามภัตแล้ว คือ อาสนะปรากฏ โภชนะปรากฏ ตนอยู่ในหัตถบาต ทายกนำของเข้าไปถวาย การห้ามปรากฏ.

ที่ชื่อว่า ของเคี้ยว คือ เว้นโภชนะ ๕ ยาคู ยามกาลิก สัตตาทกาลิก ยาวชีวิก นอกนั้นชื่อว่าของเคี้ยว.

ที่ชื่อว่า **ของฉัน** ได้แก่โภชนะ ๕ คือ ข้าวสุก ๑ ขนมสด ๑ ขนม
แห้ง ๑ ปลา ๑ เนื้อ ๑.

รับประเคนไว้ด้วยหมายใจว่าจักเคี้ยว จักฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ ฉัน
ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุก ๆ คำกลืน.

บทภาษณีย์

ติกะปาจิตตีย์

[๓๔๔] ทายกนิมนต์แล้ว ภิกษุณีสำคัญว่านิมนต์แล้ว เคี้ยวก็ดี ฉัน
ก็ดี ซึ่งของเคี้ยว หรือของฉัน ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ทายกนิมนต์แล้ว ภิกษุณีสงสัย เคี้ยวก็ดี ฉันก็ดี ซึ่งของเคี้ยว หรือ
ของฉัน ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ทายกนิมนต์แล้ว ภิกษุณีสำคัญว่าได้นิมนต์ เคี้ยวก็ดี ฉันก็ดี ซึ่ง
ของเคี้ยว หรือของฉัน ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ทูกะทุกกฏ

รับประเคนขามกะลิก สัตตาทกาลิก ยาวชีวิก ไว้เพื่อประสงค์เป็น
อาหาร ต้องอาบัติทุกกฏ ฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำกลืน.

อนาปัตติวาร

[๓๔๕] ทายกไม่ได้นิมนต์ ๑ ไม่ได้ห้ามภัด ๑ คัมภีระ ๑ บอกรู้
ของแล้วฉัน ๑ เมื่อเหตุจำเป็นมี ฉันขามกาลิก สัตตาทกาลิก ยาวชีวิก ๑
วิกตจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

อารามวรรค สิกขาบทที่ ๔ จบ

อรรถกถาอารามวรรค สิกขาบทที่ ๔

คำทั้งหมดในสิกขาบทที่ ๔ ตั้งตั้งนั้น. สิกขาบทนี้มีสมุฏฐาน ๔
เกิดขึ้นทางกาย ๑ ทางกายกับวาจา ๑ ทางกายกับจิต ๑ ทางกายวาจากับจิต ๑
เป็นทั้งกิริยาทั้งอกิริยา เพราะเป็นอาบัติแก่ภิกษุณีผู้รับนิมนต์แล้ว ไม่บอก
กล่าวก่อนฉันก็มี เป็นกิริยา เพราะเป็นอาบัติ แก่ภิกษุณีผู้ห้ามภัตแล้ว ให้
ทำโภชนะให้เป็นกับปิยะบ้าง ไม่ให้ทำบ้าง ฉันก็มี เป็นโนสัจญาวิโมกข์
อจิตตกะ ปิณณัตติวัชชะ กายกรรม วจีจรรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ แล.

อรรถกถาอารามวรรค สิกขาบทที่ ๔ จบ

อารามวรรค สิกขาบทที่ ๕

เรื่องภิกษุณีรูปหนึ่ง

[๓๔๖] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีรูปหนึ่งเที่ยวบิณฑบาตไปในตรอกแห่งหนึ่ง ในพระนครสาวัตถี ผ่านเข้าไปสู่สกุลแห่งหนึ่ง ครั้นแล้วได้นั่งบนอาสนะที่เขาปูลาดไว้ ครั้นเขานิมนต์ภิกษุณีรูปนั้นให้ฉันแล้วได้กล่าวคำนี้ว่า แม่เจ้า แม่ภิกษุณีรูปอื่น ๆ ก็จะมา.

ทันทีนั้น นางคิดว่า ทำไฉนภิกษุณีรูปอื่น ๆ จึงจะไม่มา แล้วได้เข้าไปหาภิกษุณีทั้งหลายกล่าวคำนี้ว่า. แม่เจ้า ณ สถานที่โน้นสุนัขคุ โคนเปลี่ยวคู สถานที่อื่น ท่านทั้งหลายอย่าได้ไปสถานที่นั้นเลย.

แม้ภิกษุณีอีกรูปหนึ่งก็ได้เที่ยวบิณฑบาตไปในตรอกนั้น เดินผ่านเข้าไปถึงสกุลนั้น ครั้นแล้วนั่งบนอาสนะที่เขาจัดถวาย ครั้นคนพวกนั้นนิมนต์ให้นางฉันแล้วได้กล่าวคำนี้ว่า แม่เจ้า ทำไมภิกษุณีทั้งหลายจึงไม่ค่อยมา.

ภิกษุณีรูปนั้นจึงได้เล่าเรื่องนั้นแก่เขาเหล่านั้น พวกเขาจึงฟังโทษติเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุณีจึงได้หวงตระกูลเล่า. . .

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ขาวว่าภิกษุณีหวงตระกูล จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉน ภิกษุณีจึงได้หวงตระกูลเล่า การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๑๐. ๕. อนึ่ง ภิกษุณีใด เป็นคนตระหนี่ตระกูล เป็นปาจิตติย.

เรื่องภิกษุณีรูปหนึ่ง จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๓๔๗] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า ตระกูล ได้แก่ ตระกูลทั้ง ๔ คือ ตระกูลกษัตริย์ ตระกูลพราหมณ์ ตระกูลแพथย์ ตระกูลศูทร.

บทว่า เป็นคนตระหนี่ตระกูล คือคิดว่า ทำโฉนภิกษุณีทั้งหลาย จะไม่พึงมา แล้วยกล่าวโทษของพวกพ้องในสำนักภิกษุณีทั้งหลาย ต้องอาบัติปาจิตติย หรือกล่าวโทษของภิกษุณีทั้งหลายในสำนักของพวกพ้อง ก็ต้องอาบัติปาจิตติย.

อนาปัตติวาร

[๓๔๘] 'ไม่หวงตระกูล บอกโทษเท่าที่มีอยู่ ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑'ไม่ต้องอาบัติแล.

อารามวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

อรรถกถาอารามวรรค สิกขาบทที่ ๕

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๕ พึงทราบดังนี้:-

ความหวงแหนตระกูล ชื่อว่า ความตระหนี่ตระกูล. ความตระหนี่ตระกูลมีแก่ภิกษุณีนั้น เหตุนั้น ภิกษุณีนั้น จึงชื่อว่า ผู้มีความตระหนี่ตระกูล อีกอย่างหนึ่ง ชื่อว่าเป็นคนตระหนี่ตระกูล เพราะอรรถว่าพระพุทิตัวเป็นคนหวงแหนสกุล.

สองบทว่า กุลสุต อวณฺณ ได้แก่ กล่าวโทษว่า ตระกูลนั้น ไม่มีศรัทธา ไม่เลื่อมใส.

สองบทว่า ภิกขุณีนํ อวณฺณ ได้แก่ กล่าวโทษของพวกภิกษุณีว่า พวกภิกษุณี เป็นผู้ทุศีล มีธรรมลามก.

สองบทว่า สนฺตฺเตยว อาทินว ได้แก่ บอกโทษมิใช่คุณที่มีอยู่ของตระกูล หรือของพวกภิกษุณี. คำที่เหลือ ดั้นทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๓ เป็นกิริยา สัจญญาวิโมกข์ สจิตตกะ โลกวัชชะ กายกรรม วจีกรรม อกุศลจิต เป็นทุกขเวทนา แล.

อรรถกถาอารามวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

อารามวรรค สิกขาบทที่ ๖

เรื่องภิกษุณีหลายรูป

[๓๔๕] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีหลายรูปจำพรรษาอยู่ในอาวาสใกล้หมู่บ้าน แล้วได้พากันไปสู่พระนครสาวัตถี ภิกษุณีทั้งหลายได้รุมกันถามภิกษุณีพวกนั้นว่า แม่เจ้าทั้งหลายจำพรรษาอยู่ ณ ที่ไหน โอวาทการกล่าวสอนได้มีสมณบุรุษแล้วหรือ.

ภิกษุณีเหล่านั้นตอบว่า แม่เจ้า ในอาวาสที่พวกดิฉันจำพรรษาอยู่นั้น ไม่มีภิกษุเลย การกล่าวสอนจักสมณบุรุษได้จากไหน.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้จำพรรษาอยู่ในอาวาสที่ไม่มีภิกษุเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ขาวว่าพวกภิกษุณีทั้งหลายจำพรรษาอยู่ในอาวาสที่ไม่มีภิกษุ จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้จำพรรษาอยู่ในอาวาสที่ไม่มีภิกษุเล่า การกระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๑๑. ๖. อนึ่ง ภิกษุณีใด จำพรรษาอยู่ในอาวาสที่ไม่มีภิกษุ
เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีหลายรูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๓๕๐] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...
นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

อาวาสที่ชื่อว่า ไม่มีภิกษุ ได้แก่ อาวาสที่ภิกษุณีไม่สามารถจะไป
เพื่อรับครุธรรมอันเป็นโอวาท หรือเพื่อประสงค์จะถามอุโบสถและปวารณาได้
ตั้งใจว่าจักอยู่จำพรรษา แล้วจัดแจงเสนาสนะ จัดตั้งน้ำฉัน น้ำใช้
กวาดบริเวณ ต้องอาบัติทุกกฏ พออรุณขึ้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

อนาปัตติวาร

[๓๕๑] มีภิกษุที่อยู่จำพรรษา หลีกไป สีก มรณภาพ หรือไปเข้า
ริตเดียรถีย์ ๑ มีอันตราย ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล

อารามวรรค สิกขาบทที่ ๖ จบ

อรรถกถาอารามวรรค สิกขาบทที่ ๖

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๖ ฟังทราบดังนี้;-

บทว่า โฉวาทาย คือ เพื่อประโยชน์แก่ครุธรรม.

บทว่า ลำวาสาย คือ เพื่อประโยชน์แก่การถามอุโบสถและปวารณา.

นี้ความย่อในสิกขาบทนี้. ส่วนความพิสดาร ข้าพเจ้าได้กล่าวไว้ในวรรณนาแห่งภิกษุโนวาทกสิกขาบทนี้นั้นแล.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานคฺจเอฬกโถมสิกขาบท เป็นกิริยา โนสัญญา วิโมกข์ อจิตตกะ ปณณัตติวัชชะ กายกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ แล.

อรรถกถาอารามวรรค สิกขาบทที่ ๖ จบ

อารามวรรค สิกขาบทที่ ๗

เรื่องภิกษุณีหลายรูป

[๓๕๒] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีหลายรูปจำพรรษาอยู่ในอาวาสใกล้หมู่บ้าน แล้วได้พากันไปสู่พระนครสาวัตถี ภิกษุณีทั้งหลายได้พากันถามภิกษุณีพวกนั้นว่า เจ้าแม่ทั้งหลายจำพรรษาอยู่ ณ ที่ไหนได้พิจารณาต่อภิกษุสงฆ์แล้วหรือ.

ภิกษุณีเหล่านั้นตอบว่า พวกดิฉันยังมีได้พิจารณาต่อภิกษุสงฆ์เจ้าข้า บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนภิกษุณีทั้งหลายอยู่จำพรรษาแล้ว จึงได้ไม่พิจารณาต่อภิกษุสงฆ์เล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ขาวว่า ภิกษุณีทั้งหลายจำพรรษาแล้วไม่พิจารณาต่อภิกษุสงฆ์ จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉนภิกษุณีจำพรรษาแล้วจึงได้ไม่พิจารณาต่อภิกษุสงฆ์เล่า การกระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๑๑๒. ๗. อนึ่ง ภิกษุณีใด จำพรรษาแล้ว ไม่ปวารณาต่อ
สงฆ์สองฝ่าย ด้วยสถาน ๓ คือ ด้วยได้เห็นกัฏฐิ ด้วยได้ยินกัฏฐิ ด้วย
รังเกียจกัฏฐิ เป็นปาจิตติย.

เรื่องภิกษุณีหลายรูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๓๕๓] บทว่า อนึ่ง..ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...
นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า จำพรรษาแล้ว คือ อยู่ตลอดไตรมาสต้น หรือไตรมาส
หลัง.

พอทอดธุระว่า จักไม่ปวารณาต่อสงฆ์สองฝ่าย ด้วยสถาน ๓ คือ ด้วย
ได้เห็นกัฏฐิ ด้วยได้ยินกัฏฐิ ด้วยรังเกียจกัฏฐิ ต้องอาบัติปาจิตติย.

อนาปัตติวาร

[๓๕๔] ในเมื่ออันตรายมี ๑ แสวงหาแล้วไม่ได้ ๑ อาพาธ ๑ มีเหตุ
ขัดข้อง ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

อารามวรรค สิกขาบทที่ ๗ จบ

อรรถกถาอารามวรรค สิกขาบทที่ ๘

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๘ ฟังทราบดังนี้:-

สองบทว่า **ปรียะสิตุวา น ลมฺติ** คือ (แสวงหาแล้ว) ไม่ได้ภิกษุณี
คำที่เหลือ ตื่นทั้งนั้น . ความพิสดารแห่งสิกขาบทนี้ ก็ได้กล่าวไว้แล้วใน
ภิกขุโนวาทกสิกขาบทเหมือนกัน.

สิกขาบทนี้ มีการทอดธุระเป็นสมุฏฐาน เป็นอกิริยา สัตยญาวิโมกข์
สจิตตกะ โลกวัชชะ กายกรรม วจีกรรม อกุศลจิต เป็นทุกขเวทนา แล.

อรรถกถาอารามวรรค สิกขาบทที่ ๘ จบ

อารามวรรค สิกขาบทที่ ๘

เรื่องภิกษุณีฉัพพัคคีย์

[๓๕๕] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับ อยู่ ณ นิโครธาราม เขตพระนครกบิลพัสดุ์ สักกชนบท ครั้งนั้น ภิกษุณีฉัพพัคคีย์ เข้าไปสู่สำนักของภิกษุณีแล้ว จะกล่าวสอนภิกษุณีฉัพพัคคีย์ ภิกษุณีทั้งหลาย ได้กล่าวชวนภิกษุณีฉัพพัคคีย์ว่า มาเถิดแม่เจ้า ไปรับโอวาทกันเถิดเจ้าข้า.

ภิกษุณีฉัพพัคคีย์กล่าวว่า แม่เจ้าทั้งหลาย พวกเราจะชวนกันไป แม่ เพราะเหตุแห่งโอวาทอันใด พระคุณเจ้าฉัพพัคคีย์ ก็จะมากล่าวสอนพวกเราด้วย โอวาทนั้น ณ สถานที่นี้แล้ว.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มกน้อย...ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทนา ว่า ไฉนภิกษุณีฉัพพัคคีย์จึงได้ไม่ไปรับโอวาทเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ขาวว่าภิกษุณีไม่ไปรับโอวาท จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉน ภิกษุณีฉัพพัคคีย์จึงได้ไม่ไปรับโอวาทเล่า การกระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง อย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๑๓. ๘. อนึ่ง ภิกษุณีใด ไม่ไปเพื่อโอวาทก็ดี เพื่อธรรม
เป็นเหตุอยู่ร่วมก็ดี เป็นปาจิตติย.

เรื่องภิกษุณีฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๓๕๗] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า โอวาท ได้แก่ คุรุธรรม ๘.

ที่ชื่อว่า ธรรมเป็นเหตุอยู่ร่วม ได้แก่ กรรมที่พึงทำร่วมกัน อุเทศ
ที่พึงสวดร่วมกัน ความเป็นผู้มีสิกขาเสมอกัน.

พอทอดธุระว่า จักไม่ไปเพื่อโอวาทก็ดี เพื่อธรรมเป็นเหตุอยู่ร่วมก็ดี
ต้องอาบัติปาจิตติย.

อนาปัตติวาร

[๓๕๗] ในเมื่ออันตรายมี ๑ แสวงหาภิกษุณีเป็นเพื่อนไม่ได้ ๑
อาพาธ ๑ มีเหตุขัดข้อง ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

อารามวรรค สิกขาบทที่ ๔ จบ

อรรถกถาอารามวรรค สิกขาบทที่ ๘

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๘ พึงทราบดังนี้:-

ด้วยคำว่า **เอกุμμม** เป็นต้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสหมายถึงอุโบสถ และปวารณาเท่านั้น. คำที่เหลือ ตั้งแต่ขึ้น. ความพิสดารแห่งสิกขาบทนี้ ก็ได้กล่าวไว้แล้ว ในภิกขุโนวาทกสิกขาบทเหมือนกัน.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานคฺจปฐมปาราชิกสิกขาบท เป็นอกิริยา สัตถุญญา- วิโมกข์ สจิตตกะ โลกวัชชะ กายกรรม อกุศลจิต เป็นทุกขเวทนา แล.

อรรถกถาอารามวรรค สิกขาบทที่ ๘ จบ

อารามวรรค สิกขาบทที่ ๕

เรื่องภิกษุณีหลายรูป

[๓๕๘] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีทั้งหลายไม่ถามอุโบสถก็มี ไม่ขอโอวาทก็มี ภิกษุทั้งหลายพากันเพ่งโทษติเตียน โพนทะนาว่า โฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้ไม่ถามอุโบสถและไม่ขอโอวาทเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ขำว่าภิกษุณีทั้งหลายไม่ถามอุโบสถและไม่ขอโอวาท จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้ไม่ถามอุโบสถ ไม่ขอโอวาท การกระทำของพวกนางนั้นไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๑๔. ๕. หนึ่ง ทุก ๆ ระยะเวลาเดือน ภิกษุณีพึงหวังเฉพาะธรรม ๒ ประการ จากภิกษุสงฆ์ คือการถามอุโบสถ ๑ การเข้าไปขอโอวาท ๑ เมื่อฝ่าฝืนธรรม ๒ อย่างนั้น เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีหลายรูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๓๕๕] บทว่า ทูกระยะกึ่งเดือน คือ ทุก ๆ วันที่มีอุโบสถ.

ที่ชื่อว่า อุโบสถ ได้แก่ อุโบสถ ๒ อย่าง คือ อุโบสถมีในวัน
๑๔ คำ ๑ อุโบสถมีในวัน ๑๕ คำ ๑.

ที่ชื่อว่า โอวาท ได้แก่ คุรุธรรม ๘.

พอทอดธุระว่า จักไม่ถามอุโบสถก็ดี จักไม่ขอโอวาทก็ดี ดังนี้ ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์.

อนาปัตติวาร

[๓๖๐] ในเมื่ออันตรายมี ๑ แสวงหาภิกษุณีเป็นเพื่อนไม่ได้ ๑
อาพาธ ๑ มีเหตุขัดข้อง ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

อารามวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

อรรถกถาอารามวรรค สิกขาบทที่ ๕

คำทั้งหมดในสิกขาบทที่ ๕ ขึ้นทั้งนั้น. ความพิสดารแห่งสิกขาบทแม่
นี้ก็ได้อธิบายไว้แล้ว ในภิกขุโนวาทกสิกขาบทเหมือนกัน. สิกขาบทนี้ มีการ
ทอดธุระเป็นสมุฏฐาน เป็นอกิริยา สัญญาวิโมกข์ สจิตตกะ โลกวัชชะ
กายกรรม วจีกรรม อกุศลจิต เป็นทุกขเวทนา แล.

อรรถกถาอารามวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

อารามวรรค สิกขาบทที่ ๑๐

เรื่องภิกษุณีรูปหนึ่ง

[๓๖๑] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีรูปหนึ่งกับบุรุษหนึ่งต่อหนึ่ง ให้บังฝ้ออันเกิดในร่มผ้า ครั้นแล้วบุรุษนั้นได้พยายามประทุษร้ายภิกษุณีรูปนั้น นางได้ส่งเสียงขึ้น ภิกษุณีทั้งหลายได้พากันวิ่งเข้าไปถามภิกษุณีนั้นว่า แม่เจ้าส่งเสียงอะไรกัน เมื่อถูกถาม นางได้เล่าเรื่องนั้นแก่เหล่าภิกษุณี.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เฟ่งโทษ ตีเตียน โพนทนาว่า ไฉนภิกษุณีกับบุรุษหนึ่งต่อหนึ่ง จึงได้ให้บังฝ้ออันเกิดในร่มผ้าเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ขาวว่าภิกษุณีกับบุรุษหนึ่งต่อหนึ่ง ให้บังฝ้ออันเกิดในร่มผ้า จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้พระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉนภิกษุณีกับบุรุษหนึ่งต่อหนึ่ง จึงได้ให้บังฝ้ออันเกิดในร่มผ้าเล่า การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้;-

พระบัญญัติ

๑๕. ๑๐. อนึ่ง ภิกษุณีใด ไม่บอกกล่าวสงฆ์หรือคณะ กับ
บุรุษหนึ่งต่อหนึ่ง ให้บงก็ดี ผ่าก็ดี ชะก็ดี ทาก็ดี พันก็ดี แกะก็ดี
ซึ่งผีหรือบาดแผลอันเกิดในร่มผ้า เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีรูปหนึ่ง จบ

ติกาบทวิภังค์

[๓๖๒] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...
นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า ร่มผ้า ได้แก่ อวัยวะที่นาถิลงไป เนื้อเข้าขึ้นมา.

บทว่า เกิด คือ เกิดขึ้นในบริเวณนั้น.

ที่ชื่อว่า ผี ได้แก่ ผีชนิดใดชนิดหนึ่ง.

ที่ชื่อว่า แผล ได้แก่ แผลชนิดใดชนิดหนึ่ง.

บทว่า ไม่บอกกล่าว คือ ไม่แจ้งให้ทราบ.

ที่ชื่อว่า สงฆ์ ได้แก่ หมู่ที่เรียกกันว่าภิกษุณีสงฆ์.

ที่ชื่อว่า คณะ ได้แก่ หมู่ที่เรียกกันว่าภิกษุณีหลายรูป.

ที่ชื่อว่า บุรุษ ได้แก่ มนุษย์ผู้ชาย ไม่ใช่ยักษ์ผู้ชาย ไม่ใช่เปรต
ผู้ชาย ไม่ใช่สัตว์ดิรัจฉานตัวผู้ เป็นผู้รู้เดียงสา เป็นผู้สามารถเพื่อประทุษร้ายได้.

บทว่า กับ คือ ด้วยกัน.

บทว่า หนึ่งต่อหนึ่ง คือ บุรุษผู้หนึ่ง ภิกษุณีรูปหนึ่ง.

สั่งว่า บงบ่ง ต้องอาบัติทุกกฏ เมื่อบงเสร็จ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

สั่งว่า ผ่าผ่า ต้องอาบัติทุกกฏ เมื่อผ่าเสร็จ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

สั่งว่า **จงชะ** ต้องอาบัติทุกกฏ เมื่อชะเสร็จ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
สั่งว่า **จงทา** ต้องอาบัติทุกกฏ เมื่อทาเสร็จ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
สั่งว่า **จงพัน** ต้องอาบัติทุกกฏ เมื่อพันเสร็จ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.
สั่งว่า **จงแกะ** ต้องอาบัติทุกกฏ เมื่อแกะเสร็จ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

อนาปัตติวาร

[๓๖๓] บอกกล่าวแล้ว ให้บ่ง ให้ผ่า ให้ชะ ให้ทาพัน ให้ หรือ ให้แกะ ๑ มีสตรีผู้รู้ความอยู่เป็นเพื่อน ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

อารามวรรค สิกขาบทที่ ๑๐ จบ

อารามวรรคที่ ๖ จบ

อรรถถาอารามวรรค สิกขาบทที่ ๑๐

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๑๐ พึงทราบดังนี้:-

บทว่า **ปสาข** ได้แก่ ในกายท่อนล่าง. จริ่งอยู่ กายท่อนล่างท่าน เรียกว่า **ปสาขะ** เพราะเหตุว่า ต้นขาทั้ง ๒ แยกออกไปจากกายท่อนล่างนั้น คัจจิ่งแห่งต้นไม้ออกจากต้นไม้ ฉะนั้น .

ในบทว่า **ภินุท** เป็นต้น มีวินิจฉัยดังนี้:- ถ้าภิกษุณีสั่งทุกอย่างว่า จงบ่ง จงผ่า และอุบาสกนั้นทำตามสั่งอย่างนั้น ภิกษุณีต้องอาณัตติทุกกฏ (ทุกกฏเพราะสั่ง) ๖ ตัว และปาจิตตีย์ ๖ ตัว. ถ้าแม่นว่า ภิกษุณีสั่งอย่างนี้ว่า อุบาสก! ก็อย่างใดอย่างหนึ่งที่ควรทำในกายท่อนล่างนี้ ท่านจงกระทำกิจนั้น ทั้งหมด และอุบาสกนั้น ทำกิจมีการบ่ง เป็นต้น แม้ทั้งหมด. เป็นอาบัติ ๑๒

ตัว คือ เป็นทุกกฎ ๖ ตัว ปาจิตตีย์ ๖ ตัว เพราะคำพูดคำเดียว. แต่ถ้า
ภิกษุณีพูดเพียงอย่างเดียว ในบรรดาจกมีการบ่งเป็นต้นแล้ว สั่งว่า จงทำกิจนี้
และอุบาสนั้น ทำกิจทั้งหมด เป็นปาจิตตีย์ ในเพราะการทำกิจที่สั่งเท่านั้น
ในกิจที่เหลือไม่เป็นอาบัติ. คำที่เหลือ ต้นทั้งนั้น .

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานคุณจกฐินสิกขาบท เป็นทั้งกิริยาทั้งอกิริยา โน-
สัจญญวิโมกข์ อจิตตกะ ปิณณัตติวัชชะ กายกรรม วจีกรรม มีจิต ๓ มี
เวทนา ๓ แล.

อรรถถาอารามวรรค สิกขาบทที่ ๑๐ จบ

อรรถถาอารามวรรคที่ ๖ จบ

ปาจิตตีย์ คัณฑ์วรรคที่ ๗

คัณฑ์วรรค สิกขาบทที่ ๑

เรื่องภิกษุณีหลายรูป

[๓๖๔] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีทั้งหลายพากันบวชสตรีมีครรภ์ นางบวชแล้วเที่ยวไปบิณฑบาต คนทั้งหลายพูดกันอย่างนี้ว่า ขอท่านทั้งหลายจงถวายภิกษาแก่แม่เจ้า เพราะแม่เจ้ามีครรภ์แก่ แล้วพากันเฟ่งโทษ ดิเตียน โพนทนาว่า โฉนภิกษุณีจึงได้ให้สตรีมีครรภ์บวชเล่า

ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินคนพวกนั้นเฟ่งโทษ ดิเตียน โพนทนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างก็เฟ่งโทษ ดิเตียน โพนทนาว่า โฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้บวชสตรีมีครรภ์เล่า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าพวกภิกษุณีให้สตรีมีครรภ์บวช จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉนพวกภิกษุณีจึงได้ให้สตรีมีครรภ์บวชเล่า การกระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่าง
นี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๑๖. ๑. อนึ่ง ภิกษุณีใด ยังสตรีมีครรภ์ให้บวช เป็น
ปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีหลายรูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๑๖๕] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...
นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า สตรีมีครรภ์ ได้แก่ หญิงที่เรียกกันว่ามิบุตรมาเกิด.

บทว่า ให้บวช คือ ให้อุปสมบท.

ตั้งใจว่าจักให้บวช แล้วแสวงหาคณะก็ดี อาจารย์ก็ดี บาตรก็ดี จีวร
ก็ดี สมมติสีมาก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ จบญัตติต้องอาบัติทุกกฏ จบกรรมวาจา
๒ ครั้ง ต้องอาบัติทุกกฏ ๒ ตัว จบกรรมวาจาครั้งสุด ภิกษุณีผู้อุปฌาย์
ต้องอาบัติปาจิตตีย์ คณะและอาจารย์ ต้องอาบัติทุกกฏ

บทภาษณีย์

[๑๖๖] สตรีมีครรภ์ ภิกษุณีสำคัญว่ามีครรภ์ ให้บวช ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์.

สตรีมีครรภ์ ภิกษุณีสงฆ์ ให้อาบน้ำ ต้องอาบตีทุกกฏ.

สตรีมีครรภ์ ภิกษุณีสำคัญว่าไม่มีครรภ์ ให้อาบน้ำ ไม่ต้องอาบตี.

สตรีไม่มีครรภ์ ภิกษุณีสำคัญว่ามีครรภ์ ต้องอาบตีทุกกฏ.

สตรีไม่มีครรภ์ ภิกษุณีสงฆ์ ต้องอาบตีทุกกฏ.

สตรีไม่มีครรภ์ ภิกษุณีสำคัญว่าไม่มีครรภ์ ไม่ต้องอาบตี.

อนาปัตติวาร

[๓๖๗] สตรีมีครรภ์ สำคัญว่าไม่มีครรภ์ ให้อาบน้ำ ๑ สตรีไม่มีครรภ์ สำคัญว่าไม่มีครรภ์ ให้อาบน้ำ ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบตีแล.

กัณฑ์วรรค สิกขาบทที่ ๑ จบ

อรรถกถากัณฑ์วรรคที่ ๗

อรรถกถากัณฑ์วรรค สิกขาบทที่ ๑

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๑ แห่งกัณฑ์วรรค ฟังทราบดังนี้:-

บทว่า **อาปนุสตุตา** ได้แก่ สตรีผู้มีบุตรเข้ามาเกิดยังท้อง.

อรรถกถากัณฑ์วรรค สิกขาบทที่ ๑ จบ

คัมภีร์วรรค สิกขาบทที่ ๒

เรื่องภิกษุณีหลายรูป

[๓๖๘] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตะวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีทั้งหลายพากันบวชสตรีแม่ลูกอ่อน นางบวชแล้ว เทียวไปบิณฑบาต คนทั้งหลายพูดกันอย่างนี้ว่า ขอท่านทั้งหลายจงถวายภิกษาแก่แม่เจ้า เพราะแม่เจ้ามีลูก แล้วพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้ให้สตรีมีลูกอ่อนบวชเล่า.

ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินคนพวกนั้นเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้ให้สตรีแม่ลูกอ่อนบวชเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ชาวว่าภิกษุณีทั้งหลายให้สตรีแม่ลูกอ่อนบวช จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้ให้สตรีแม่ลูกอ่อนบวชเล่า การกระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลาย จงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๑๒. ๒. อนึ่ง ภิกษุณีใด ยังสตรีมีลูกอ่อนให้บวช เป็น
ปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีหลายรูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๑๖๕] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ...นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า สตรีมีลูกอ่อน ได้แก่ หญิงที่เป็นมารดา หรือเป็นแม่นม

บทว่า ให้บวช คือ ให้อุปสมบท.

ตั้งใจว่าจักให้บวช แล้วแสวงหาคณะก็ดี อาจารย์ก็ดี บาตรก็ดี จีวร
ก็ดี สมมติสีมาก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ. จบญัตติ ต้องอาบัติทุกกฏ. จบกรรม
วาจาสองครั้ง ต้องอาบัติทุกกฏ ๒ ตัว จบกรรมวาจาครั้งสุดท้าย
ต้องอาบัติปาจิตตีย์. คณะและอาจารย์ ต้องอาบัติทุกกฏ.

บทภาษณีย์

[๑๗๐] สตรีมีลูกอ่อน ภิกษุณีสำคัญว่ามีลูกอ่อน ให้บวช ต้องอาบัติ-
ปาจิตตีย์

สตรีมีลูกอ่อน ภิกษุณีสงฆ์ ให้บวช ต้องอาบัติทุกกฏ.

สตรีมีลูกอ่อน ภิกษุณีสำคัญว่า ไม่ใช่มีลูกอ่อน ให้บวช ไม่ต้อง
อาบัติ.

มิใช่สตรีมีลูกอ่อน ภิกษุณีสำคัญว่ามีลูกอ่อน ต้องอาบัติทุกกฏ.

มิใช่สตรีมีลูกอ่อน ภิกษุณีสงฆ์ ต้องอาบัติทุกกฏ.

มิใช่สตรีมีลูกอ่อน ภิกษุณีสำคัญว่ามิใช่มีลูกอ่อน ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๓๗๑] สตรีมีลูกอ่อน สำคัญว่าไม่มีลูกอ่อน ให้บวช ๑ มิใช่สตรี มีลูกอ่อน สำคัญว่าไม่มีลูกอ่อน ให้บวช ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

คัมภีร์วรรค สิกขาบทที่ ๒ จบ

อรรถกถาคัมภีร์วรรค สิกขาบทที่ ๒

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๒ ฟังทราบดังนี้:-

บทว่า ปายนฺตี ได้แก่ สตรีผู้ยังทารกให้ค่อม่านมอยู่.

สองบทว่า มาตา วา โหติ มีความว่า เป็นมารดาที่ดี เป็นนางนมที่ดี แห่งทารกผู้ซึ่งยังค่อม่านม. คำที่เหลือ ต้นทั้งนั้น. แม้ทั้ง ๒ สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๓ เป็นกิริยา สัญญาวิโมกข์ สจิตตกะ ปณัตติวัชชะ กายกรรม วจกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ แล.

อรรถกถาคัมภีร์วรรค สิกขาบทที่ ๒ จบ

คัมภีร์วรรค สิกขาบทที่ ๓

เรื่องภิกษุณีหลายรูป

[๓๗๒] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีทั้งหลายพากันบวชสิกขมานาผู้ยังมีได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการ ตลอด ๒ ปี สิกขมานาพวกนั้นจึงเป็นคนเขลา ไม่ฉลาด ไม่รู้สิ่งที่ควรหรือไม่ควร.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้บวชสิกขมานา ผู้ยังมีได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการ ตลอด ๒ ปีเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าภิกษุณีทั้งหลายบวชสิกขมานา ผู้ยังมีได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการ ตลอด ๒ ปี จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้บวชสิกขมานาผู้ยังมีได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการ ตลอด ๒ ปีเล่า การกระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส... ครั้นแล้วทรงกระทำธรรมิกถารับตั้งกะภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้สิกขาสมมติในธรรม ๖ ประการ ตลอด ๒ ปี แก่สิกขมานา.

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แสดงนัยให้สิกขาสมมติเช่นนี้.

วิธีให้สิกขาสมมติ

สิกขมานานั้นพึงเข้าไปหาสงฆ์ ห่มผ้าอุตราสงค์เฉวียงบ่า กราบเท้า ภิกษุณีทั้งหลาย แล้วนั่งโกระหยังประคองอัญชติ กล่าวอย่างนี้ ว่าดังนี้.

แม่เจ้า ดิฉันชื่อนี้เป็นสิกขมานาของแม่เจ้าชื่อนี้ ขอสิกขาสมมติใน
ธรรม ๖ ประการ ตลอด ๒ ปี ต่อสงฆ์.

พึงขอแม่ครั้งที่ ๒... พึงขอแม่ครั้งที่ ๓...

ภิกษุณีผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติทุตย-
กรรมวาจาว่าดังนี้

กรรมวาจา

แม่เจ้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า นางนี้มีชื่อนี้เป็นสิกขมานา
ของแม่เจ้าชื่อนี้ ขอสิกขาสมมติในธรรม ๖ ประการตลอด ๒ ปี ต่อ
สงฆ์ ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงให้สิกขาสมมติ
ในธรรม ๖ ประการตลอด ๒ ปี แก่สิกขมานาชื่อนี้ นี้เป็นญัตติ.

แม่เจ้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า นางนี้มีชื่อนี้เป็นสิกขมานา
ของแม่เจ้าชื่อนี้ ขอสิกขาสมมติในธรรม ๖ ประการ ตลอด ๒ ปี
ต่อสงฆ์ฯ ให้สิกขาสมมติในธรรม ๖ ประการตลอด ๒ ปี แก่
สิกขมานาชื่อนี้ การให้สิกขาสมมติในธรรม ๖ ประการตลอด ๒ ปี
แก่สิกขมานาชื่อนี้ ชอบแก่แม่เจ้าผู้ใด แม่เจ้าผู้หนึ่งพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่
ชอบแก่แม่เจ้าผู้ใด แม่เจ้าผู้หนึ่งพึงพูด.

สงฆ์ให้สิกขาสมมติในธรรม ๖ ประการ ตลอด ๒ ปี แก่
สิกขมานาชื่อนี้แล้ว ชอบแก่สงฆ์ เหตุนี้จึงนั่ง ข้าพเจ้าทรงความ
นี้ไว้ด้วยอย่างนี้.

พึงบอกสิกขมานาผู้นั้นว่า เธอจงว่าอย่างนี้.

๑. ข้าพเจ้าสมาทานศีลข้อเว้นจากการทำสัตว์มีชีวิตให้ตกลงไป มัน
ไม่ละเมิดตลอด ๒ ปี.

๒. ข้าพเจ้าสมาทานศีลข้อเว้นจากการถือเอาพัสดุ อันเจ้าของเขามีได้
ให้ มัน ไม่ละเมิดตลอด ๒ ปี.

๓. ข้าพเจ้าสมาทานศีลข้อเว้นจากการประทุษุติต มิใช่กิจพรหม-
จรรย์ มัน ไม่ละเมิดตลอด ๒ ปี.

๔. ข้าพเจ้าสมาทานศีลข้อเว้นจากการพูดเท็จ มัน ไม่ละเมิดตลอด
๒ ปี.

๕. ข้าพเจ้าสมาทานศีลข้อเว้นจากการค้ำน้ำเมา คือ สุราและเมรัย
อันเป็นฐานประมาท มัน ไม่ละเมิดตลอด ๒ ปี.

๖. ข้าพเจ้าสมาทานศีลข้อเว้นจากการบริโภคอาหารในเวลาวิกาล มัน
ไม่ละเมิดตลอด ๒ ปี.

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียนภิกษุณีเหล่านั้น โดยอนุเคราะห์ด้วยดังนี้แล
แล้วตรัสโทษแห่งความเป็นคนเลียงยาก . . .

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง
อย่างนี้ ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๑๑๘. ๓. อนึ่ง ภิกษุณีใด ยังสิกขมานาผู้นั้นยังมีได้ศึกษาศึกษา
ในธรรม ๖ ประการ ตลอดสองฝน ให้บวช เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีหลายรูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๓๗๓] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

บทว่า สองฝน คือ สองปี.

ที่ชื่อว่า ผู้ยังมีได้ศึกษาสิกขา คือ สิกขาอันภิกษุณียังมิได้ให้หรือ
ให้แล้วแต่สิกขมานาทำขาดเสีย.

บทว่า ให้บวช คือ ให้อุปสมบท.

ตั้งใจว่าจักให้บวช แล้วแสวงหาคณะก็ดี อาจารย์ก็ดี บาตรก็ดี จีวร
ก็ดี สมมติสีมาก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ จบญัตติ ต้องอาบัติทุกกฏ จบกรรม
วาจา ๒ ครั้ง ต้องอาบัติทุกกฏ ๒ ตัว จบกรรมวาจาครั้งสุด ภิกษุณีผู้อุปชฌาย์
ต้องอาบัติปาจิตตีย์ คณะและอาจารย์ ต้องอาบัติทุกกฏ.

บทภาษณีย์

ติกะปาจิตตีย์

[๓๗๔] กรรมเป็นกรรม ภิกษุณีสำคัญว่า กรรมเป็นกรรม ให้บวช
ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

กรรมเป็นกรรม ภิกษุณีสงสัย ให้บวช ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

กรรมเป็นกรรม ภิกษุณีสำคัญว่า กรรมไม่เป็นกรรม ให้บวช ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์.

ติกะทุกกฏ

กรรมไม่เป็นธรรม ภิกษุณีสำคัญว่า กรรมเป็นธรรม ต้องอาบัติ
ทุกกฏ.

กรรมไม่เป็นธรรม ภิกษุณีสงสัย ต้องอาบัติทุกกฏ.

กรรมไม่เป็นธรรม ภิกษุณีสำคัญว่า กรรมไม่เป็นธรรม ต้องอาบัติ
ทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๓๗๕] บวชสิกขมานาผู้ได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการ ตลอด
๒ ปี ๑ วิทลจรีต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล
กัฬภินีวรรค สิกขาบทที่ ๓ จบ

อรรถกถากัฬภินีวรรค สิกขาบทที่ ๓

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๓ ฟังทราบดังนี้ :-

สองบทว่า **สิกขาสมมติ** ทาตุ มีความว่า ถามว่า เพราะเหตุไร
พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงทรงประทานให้สงฆ์ ให้สิกขาสมมติ.

แก้วว่า ทรงทำในพระหฤทัยว่า ธรรมคามาตุคาม เป็นคนโง่เล ยัง
ไม่ได้ศึกษาในธรรม ๖ ข้อ ถึง ๒ ปี จะบำเพ็ญศีลให้บริบูรณ์ได้ลำบาก แต่
ครั้งได้ศึกษาแล้ว จักไม่ลำบากในภายหลัง คือ จักช่วยตัวได้ (จักยังสิกขาบท
๖ ข้อให้สำเร็จได้) จึงได้ทรงประทานให้สงฆ์ ให้สิกขาสมมติ.

ชื่อว่า ปาณาติปาตา เวรมณี เทว วสุธานี อวีติกุจฉิสมานัน สมัทธิยามิ มีความว่า สิกขาบทที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติไว้ว่า เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการทำสัตว์มีชีวิตให้ตกลงไป นั้นใด ข้าพเจ้าขอสมานานสิกขาบท คือเจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการทำสัตว์มีชีวิตให้ตกลงไปนั้น ให้เป็นการสมานานมัน ไม่ล่วงละเมิดตลอด ๒ ปี. ในสิกขาบททั้งปวงก็เช่นนี้ สิกขาบททั้ง ๖ ข้อนี้ ภิกษุณีสงฆ์พึงให้เหมือนกันแก่สตรี (สามเณรี) ผู้บวชมาแล้วถึง ๖๐ พรรษา. นางสิกขมานาผู้ยังไม่ได้ศึกษาในสิกขา ๖ ข้อนี้ ไม่พึงให้อุปสมบท.

อรรถกถาคัมภีร์วินัยวรรค สิกขาบทที่ ๓ จบ

คัมภีร์วรรค สิกขาบทที่ ๔

เรื่องภิกษุณีหลายรูป

[๓๗๖] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีทั้งหลายพากันบวชสิกขมานาผู้ได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการครบ ๒ ปีแล้ว แต่สงฆ์ยังไม่ได้สมมติ ภิกษุณีทั้งหลายกล่าวอย่างนี้ว่า มานี สิกขมานา เธอจงรู้สิ่งนี้ จงให้สิ่งนี้ จงนำสิ่งนี้มา เราต้องการสิ่งนี้ จงทำสิ่งนี้ให้เป็นกบปิยะ.

นางเหล่านั้นกล่าวอย่างนี้ว่า ข้าแต่แม่เจ้า ดิฉันไม่ใช่สิกขมานา พวกดิฉันเป็นภิกษุณี.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทนาว่า ไฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้บวชสิกขมานาผู้ได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการครบ ๒ ปีแล้ว แต่สงฆ์ยังไม่ได้สมมติเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า ภิกษุณีทั้งหลายบวชสิกขมานาผู้ได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการครบ ๒ ปีแล้ว แต่สงฆ์ยังไม่ได้สมมติ จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้บวชสิกขมานา ผู้ได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการครบ ๒ ปีแล้ว แต่สงฆ์ยังไม่ได้สมมติเล่า การกระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็นไป

เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส... ครั้นแล้วทรงกระทำธรรมีกถา
รับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้สงฆ์สมมติการ
อุปสมบทแก่สิกขมานาผู้ได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการ ครบ ๒ ปีแล้ว.

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แสดงซึ่งให้สมมติการอุปสมบทนั้น อย่างนี้;-

วิธีให้สมมติการอุปสมบท

สิกขมานาผู้ได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการ ครบ ๒ ปีแล้วนั้น
พึงเข้าไปหาสงฆ์ ห่มผ้าอุตราสงค์เจวียงป่า กราบเท้าภิกษุณีทั้งหลายแล้ว นั่ง
กระห่่งประคองอัญชลี กล่าวอย่างนี้ว่า.

แม่เจ้า ดิฉันมีชื่อนี้ เป็นสิกขมานาของแม่เจ้าชื่อนี้ ได้ศึกษาสิกขา
ในธรรม ๖ ประการ ครบ ๒ ปีแล้ว ขอสมมติการอุปสมบทต่อสงฆ์.

พึงขอแม่ครั้งที่สอง. พึงขอแม่ครั้งที่สาม.

ภิกษุณีผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยอุตติหุติย-
กรรมวาจา ว่าดังนี้:

กรรมวาจา

แม่เจ้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สิกขมานาชื่อนี้ผู้นี้ของแม่เจ้า
ชื่อนี้ ได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการครบ ๒ ปีแล้ว ขอสมมติ
การอุปสมบทต่อสงฆ์ ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึง
สมมติการอุปสมบทแก่สิกขมานาชื่อนี้ ผู้ได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖
ประการครบ ๒ ปีแล้ว นี่เป็นอุตติ.

แม่เจ้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สิกขมานาชื่อนี้ผู้นี้ของแม่เจ้า
ชื่อนี้ ได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการ ครบ ๒ ปีแล้ว ขอสมมติ
การอุปสมบทต่อสงฆ์ ๆ ให้สมมติการอุปสมบทแก่สิกขมานาชื่อนี้
ผู้ได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการ ครบ ๒ ปีแล้ว.

การให้สมมติการอุปสมบทแก่สิกขมานาชื่อนี้ ผู้ได้ศึกษา
ศึกษาในธรรม ๖ ประการ ครบ ๒ ปีแล้ว ชอบแก่แม่เจ้าผู้ใด แม่เจ้า
ผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ชอบแก่แม่เจ้าผู้ใด แม่เจ้าผู้นั้นพึงพูด.

สมมติการอุปสมบทอันสงฆ์ให้แล้วแก่สิกขมานาชื่อนี้ผู้ได้
ศึกษาศึกษาในธรรม ๖ ประการ ครบ ๒ ปีแล้ว ชอบแก่สงฆ์ เหตุ-
นั้นจึงหนึ่ง ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้.

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียนภิกษุณีเหล่านั้น โดยอเนกปริยายดังนี้แล
แล้วตรัสโทษแห่งความเป็นคนเลียงยาก. . .

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง
อย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๑๕. ๔. อนึ่ง ภิกษุณีใด ยังสิกขมานาผู้ศึกษาศึกษาในธรรม
๖ ประการ ตลอดสองฝนแล้ว อันสงฆ์ยังมีได้สมมติ ให้บวช เป็น
ปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีหลายรูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๓๗๗] บทว่า อนึ่ง... ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่า เป็นผู้ขอ...
นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

บทว่า ตลอดสองฝน คือ ตลอด ๒ ปี.

ที่ชื่อว่า ผู้ศึกษาศึกษา...แล้ว คือ มีศึกษาในธรรม ๖ ประการ
อันได้ศึกษาแล้ว.

ที่ชื่อว่า อันสงฆ์ยังมีได้สมมติ คือ อันสงฆ์ยังไม่ได้ให้สมมติการ
อุปสมบทด้วยญัตติทุติยกรรม.

บทว่า ให้บวช คือ ให้อุปสมบท.

ตั้งใจว่าจักให้บวช แล้วแสวงหาคณะก็ดี อาจารย์ก็ดี บาตรก็ดี จีวร
ก็ดี สมมติสีมาก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ จบญัตติต้องอาบัติทุกกฏ จบกรรมวาจา
สองครั้ง ต้องอาบัติทุกกฏสองตัว จบกรรมวาจาครั้งสุด ภิกษุณีผู้อุปัชฌาย์
ต้องอาบัติปาจิตตีย์ คณะและอาจารย์ ต้องอาบัติทุกกฏ.

บทภาษณีย์

ติกะปาจิตตีย์

[๓๗๘] กรรมเป็นกรรม ภิกษุณีสำคัญว่า กรรมเป็นกรรม ให้บวช
ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

กรรมเป็นกรรม ภิกษุณีสงสัย ให้บวช ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

กรรมเป็นกรรม ภิกษุณีสำคัญว่า กรรมไม่เป็นกรรม ให้บวช ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์

ติกะทุกกฏ

กรรมไม่เป็นกรรม ภิกษุณีสำคัญว่ากรรมเป็นกรรม ต้องอาบัติทุกกฏ.

กรรมไม่เป็นกรรม ภิกษุณีสงสัย ต้องอาบัติทุกกฏ.

กรรมไม่เป็นกรรม ภิกษุณีสำคัญว่า กรรมไม่เป็นกรรม ต้องอาบัติ
ทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๓๗๕] บวชสิกขมานาผู้ได้ศึกษาศึกษาในธรรม ๖ ประการ ครบ
๒ ปี ที่สงฆ์สมมติแล้ว ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.
กัฬณีวรรค สิกขาบทที่ ๔ จบ

อรรถกถากัฬณีวรรค สิกขาบทที่ ๔

คำทั้งหมดในสิกขาบทที่ ๔ ตั้งทั้งนั้น. แต่ถ้าว่า สิกขาสมมติเป็น
อันภิกษุณีสงฆ์ยังไม่ได้ให้มาก่อน ฟังให้แม่ในโรงอุปสมบทนั้นแล. สิกขมานา
ทั้ง ๒ นี้ ชื่อว่า มหาสิกขมานา.

อรรถกถากัฬณีวรรค สิกขาบทที่ ๔ จบ

คัมภีร์วรรค สิกขาบทที่ ๕

เรื่องภิกษุณีหลายรูป

[๓๘๐] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีทั้งหลายพากันบวชเด็กหญิงชาวบ้านผู้มีอายุยังไม่ครบ ๑๒ ปี เด็กหญิงเหล่านั้นอดทนไม่ได้ต่อความหนาว ความร้อน ความหิว ความกระหาย ไม่อดทนต่อสัมผัสแห่งเปลือก ยุง ลม แดด และสัตว์เสือกคลาน มักไม่อดทนต่อถ้อยคำที่เขากล่าวร้าย หยาบคาย มีปรกติไม่อดทนต่อทุกขเวทนาที่เกิดโนสรีระอย่างแรงกล้า หยาบช้า เฝ็ดร้อน ไม่น่ายินดี ไม่น่าพอใจ อันอาจพร่าชีวิตเสีย.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เฟงโทษ ตีเตียน โพนทนาว่า โฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้บวชเด็กหญิงชาวบ้าน ผู้มีอายุยังไม่ครบ ๑๒ ปีเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า ภิกษุณีทั้งหลายพากันบวชเด็กหญิงชาวบ้านผู้มีอายุยังไม่ครบ ๑๒ ปีจริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้พากันบวชเด็กหญิงชาวบ้านที่มีอายุยังไม่ครบ ๑๒ ปีเล่า

เพราะเด็กหญิงที่มีอายุยังไม่ครบ ๑๒ ปี เป็นผู้อดทนไม่ได้ต่อความหนาว ความร้อน ความหิว ความกระหาย ไม่อดทนต่อสัมผัสแห่งเหลือบ ยุง ลม แดด และสัตว์เสือกคลาน มักไม่อดทนต่อถ้อยคำที่เขากล่าวร้าย หยาบคาย มีปรกติไม่อดทนต่อทุกขเวทนาที่เกิดในสรีระอย่างแรงกล้า หยาบช้ำ เฝ็ดร้อน ไม่น่ายินดี ไม่น่าพอใจ อันอาจพร่าชีวิตเสีย ส่วนเด็กหญิงที่มีอายุครบ ๑๒ ปี เป็นผู้อดทนต่อความหนาว ความร้อน ความหิว ความกระหาย อดทนต่อ สัมผัสแห่งเหลือบ ยุง ลม แดด และสัตว์เสือกคลาน มีปรกติอดทนต่อ ถ้อยคำที่เขากล่าวร้าย หยาบคาย มักอดทนต่อทุกขเวทนาที่เกิดในสรีระอย่าง แรงกล้า หยาบช้ำ เฝ็ดร้อน ไม่น่ายินดี ไม่น่าพอใจ อันพร่าชีวิตเสีย การ กระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง อย่างนี้ ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๑๒๐. ๕. อนึ่ง ภิกษุณีใด ยังเด็กหญิงชาวบ้านผู้มีอายุหย่อน ๑๒ ฝนให้บวช เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีหลายรูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๓๘๑] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้ .

ที่ชื่อว่า มีอายุหย่อน ๑๒ ฝน คือ มีอายุไม่ครบ ๑๒ ปี.

ที่ชื่อว่า เด็กหญิงชาวบ้าน ได้แก่ เด็กหญิงที่เขากล่าวกันว่าอาจมีสามีได้.

บทว่า ให้บวช คือ ให้อุปสมบท.

ตั้งใจว่าจักให้บวช แล้วแสวงหาคณะก็ดี อาจารย์ก็ดี บาตรก็ดี จีวรก็ดี สมมติสีมาก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ จบญัตติ ต้องอาบัติทุกกฏ จบกรรมวาจาสองครั้ง ต้องอาบัติทุกกฏ ๒ ตัว จบกรรมวาจาครั้งสุด ภิกษุณีผู้อุปัชฌาย์ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ คณะและอาจารย์ ต้องอาบัติทุกกฏ.

บทภาษณีย์

[๑๘๒] เด็กหญิงมีอายุหย่อน ๑๒ ปี ภิกษุณีสำคัญว่ามีอายุหย่อน ๑๒ ปี ให้บวช ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

เด็กหญิงมีอายุหย่อน ๑๒ ปี ภิกษุณีสงฆ์ ให้บวช ต้องอาบัติทุกกฏ.

เด็กหญิงมีอายุหย่อน ๑๒ ปี ภิกษุณีสำคัญว่าครบ ให้บวช ไม่ต้องอาบัติ.

เด็กหญิงมีอายุครบ ๑๒ ปี ภิกษุณีสำคัญว่ามีอายุหย่อน ๑๒ ปี ต้องอาบัติทุกกฏ.

เด็กหญิงมีอายุครบ ๑๒ ปี ภิกษุณีสงฆ์ ต้องอาบัติทุกกฏ.

เด็กหญิงมีอายุครบ ๑๒ ปี ภิกษุณีสำคัญว่าครบ ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๑๘๓] บวชเด็กหญิงมีอายุหย่อน ๑๒ ปี สำคัญว่ามีอายุครบ ๑ วิภจจิต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

กัณฑ์วรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

อรรถกถาคัพภินีวรรค สิกขาบทที่ ๕

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๕ พึงทราบดังนี้ :-

เมื่อภิกษุณียังสิกขมานาผู้มีอายุน้อยกว่า ๑๒ ปี ให้บวช ด้วยความ
สำคัญว่ามีอายุครบ ไม่เป็นอาบัติ แม้ก็จริง ถึงอย่างนั้น สิกขมานานั้นก็ไม่
เป็นอุปสัมบันเลย. คำที่เหลือ ต้นทั้งนั้น.

อรรถกถาคัพภินีวรรค สิกขาบทที่ ๕

คัมภีร์วรรค สิกขาบทที่ ๖

เรื่องภิกษุณีหลายรูป

[๓๘๔] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีทั้งหลายพากันบวชเด็กหญิงมีอายุครบ ๑๒ ปี ผู้ยังมีได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการตลอด ๒ ปี เธอเหล่านั้นเป็นคนขลาด ไม่ฉลาด ไม่รู้จักสิ่งที่ควรหรือไม่ควร.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้พากันบวชเด็กหญิงมีอายุครบ ๑๒ ปี ผู้ยังมีได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการตลอด ๒ ปีเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า พวกภิกษุณีพากันบวชเด็กหญิงอายุครบ ๑๒ ปี ผู้ยังมีได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการ ตลอด ๒ ปี จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉนพวกภิกษุณีจึงได้พากันบวชเด็กหญิงมีอายุครบ ๑๒ ปี ผู้ยังมีได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการ ตลอด ๒ ปีเล่า การกระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเสื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เสื่อมใส... ครั้นแล้วทรงกระทำธรรมีกถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า.

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตเพื่อให้สิกขาสมมติในธรรม ๖ ประการ ตลอด ๒ ปี แก่เด็กหญิงผู้มีอายุครบ ๑๒ ปี.

วิธีให้สิกขาสมมติ

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แสดงซึ่งให้สิกขาสมมติ นั้น อย่างนี้:-

อันเด็กหญิงผู้มีอายุครบ ๑๒ ปี นั้น พึงเข้าไปหาสงฆ์ ห่มผ้าอุตราสงค์ เฌวียงป่า กราบเท้าภิกษุณีทั้งหลายแล้ว นั่งกระโห่งประคองอัญชุลีกว่าอย่างนี้ว่า.

แม่เจ้า ดิฉันชื่อนี้ เป็นเด็กหญิงของแม่เจ้าชื่อนี้ มีอายุครบ ๑๒ ปี ขอสิกขาสมมติในธรรม ๖ ประการ ตลอด ๒ ปีต่อสงฆ์.

พึงขอแม่ครั้งที่สอง พึงขอแม่ครั้งที่สาม.

ภิกษุณีผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยอุตติหุติกรรมวาจา ว่าดังนี้:-

กรรมวาจา

แม่เจ้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า เด็กหญิงนี้ชื่อนี้ของแม่เจ้าชื่อนี้ผู้มีอายุครบ ๑๒ ปี ขอสิกขาสมมติในธรรม ๖ ประการ ตลอด ๒ ปีต่อสงฆ์ ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงให้สิกขาสมมติในธรรม ๖ ประการ ตลอด ๒ ปี แก่เด็กหญิงชื่อนี้ ผู้มีอายุครบ ๑๒ ปี นี้เป็นอุตติ.

แม่เจ้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า เด็กหญิงนี้ชื่อนี้ ของแม่เจ้าชื่อนี้ ผู้มีอายุครบ ๑๒ ปี ขอสิกขาสมมติในธรรม ๖ ประการตลอด ๒ ปี ต่อสงฆ์ สงฆ์ให้สิกขาสมมติในธรรม ๖ ประการตลอด ๒ ปี

แก่เด็กหญิงชื่อนี้ ผู้มีอายุครบ ๑๒ ปี การให้ศึกษาสมมติในธรรม ๖ ประการ ตลอด ๒ ปี แก่เด็กหญิงชื่อนี้ ผู้มีอายุครบ ๑๒ ปี ชอบแก่แม่เจ้าผู้ใด แม่เจ้าผู้หนึ่งพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ชอบแก่แม่เจ้าผู้ใด แม่เจ้าผู้หนึ่งพึงพูด.

ศึกษาสมมติในธรรม ๖ ประการ ตลอด ๖ ปี อันสงฆ์ให้แล้ว แก่เด็กหญิงชื่อนี้ ผู้มีอายุครบ ๑๒ ปี ชอบแก่สงฆ์ เหตุนั้นจึงนึ่งข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ ด้วยอย่างนี้.

ภิกษุณีผู้ฉลาด ผู้สามารถนั้น พึงกล่าวกะเด็กหญิงผู้มีอายุครบ ๑๒ ปี นั้นว่าเธอจงกล่าวอย่างนี้ แล้วพึงกล่าวว่า ดังนี้:-

๑. ข้าพเจ้าสมาทานศีลข้อเว้นจากทำสัตว์มีชีวิตให้ตกลงไป มัน ไม่ละเมิดตลอด ๒ ปี . . .

๒. ข้าพเจ้าสมาทานศีลข้อเว้นจากบริโภคอาหารในเวลาวิกาล มัน ไม่ละเมิดตลอด ๒ ปี.

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงดิเตียนภิกษุณีเหล่านั้น โดยอนุเคราะห์อย่างนี้แล้ว ตรัสโทษแห่งความเป็นคนเลียงยาก. . .

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้น แสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๒๑.๖. หนึ่ง ภิกษุณี ภิกษุณีเหล่าใด ยังเด็กหญิงมีอายุ ๑๒ ปีบริบูรณ์ ผู้ยังมีได้ศึกษาศึกษาในธรรม ๖ ประการ ตลอดสองฝนให้บวช เป็นปาจิตตีย์.

ภิกษุณีหลายรูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๑๘๕] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า มีอายุ ๑๒ ปีบริบูรณ์ คือ มีอายุครบ ๑๒ ฝนแล้ว.

ที่ชื่อว่า เด็กหญิง ได้แก่ เด็กหญิงที่เขากล่าวกันว่าอาจมีสามีได้.

บทว่า ตลอดสองฝน คือ ตลอด ๒ ปี.

ที่ชื่อว่า ยังมีได้ศึกษาสิกขา คือ สงฆ์ยังมีได้ให้ศึกษา หรือให้
แล้วแต่เธอทำขาดเสีย.

บทว่า ให้บวช คือ ให้อุปสมบท.

ตั้งใจว่า จักให้บวช แล้วแสวงหาคณะก็ดี อาจารย์ก็ดี บาตรก็ดี
จีวรก็ดี สมมติสีมาก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ จบญัตติ ต้องอาบัติทุกกฏ จบ
กรรมวาจาสองครั้ง ต้องอาบัติทุกกฏ ๒ ตัว จบกรรมวาจาครั้งสุด ภิกษุณีผู้
อุปชฌาย์ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ คณะและอาจารย์ ต้องอาบัติทุกกฏ.

บทภาษณีย์

ติกะปาจิตตีย์

[๑๘๖] กรรมเป็นธรรม ภิกษุณีสำคัญว่า กรรมเป็นธรรม ให้บวช
ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

กรรมเป็นธรรม ภิกษุณีสงสัย ให้บวช ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

กรรมเป็นธรรม ภิกษุณีสำคัญว่า กรรมไม่เป็นธรรม ให้บวช
ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ติกะทุกกฏ

กรรมไม่เป็นธรรม ภิกษุณีสำคัญว่า กรรมเป็นธรรม ต้องอาบัติ
ทุกกฏ.

กรรมไม่เป็นธรรม ภิกษุณีสงสัย ต้องอาบัติทุกกฏ.

กรรมไม่เป็นธรรม ภิกษุณีสำคัญว่า กรรมไม่เป็นธรรม ต้องอาบัติ
ทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๓๘๗] บวชเด็กหญิงมีอายุครบ ๑๒ ปี ผู้ได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖
ประการ ตลอดสองปี ๑ วิภจจิต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

คัมภีร์วินัยวรรค สิกขาบทที่ ๖ จบ

อรรถกถาคัมภีร์วินัยวรรค สิกขาบทที่ ๖

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๖ พึงทราบดังนี้:-

ภิกษุณีสงฆ์ จะให้ศึกษาสมมติแก่หญิงคฤหัสถ์ ผู้มีอายุ ๑๐ ปี แล้ว
ให้เธอผู้มีอายุครบ ๑๒ ปีบริบูรณ์อุปสมบท ควรอยู่.

อรรถกถาคัมภีร์วินัยวรรค สิกขาบทที่ ๖ จบ

คัณฑ์วรรค สิกขาบทที่ ๗

เรื่องภิกษุณีหลายรูป

[๑๘๘] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีทั้งหลายพากันบวชเด็กหญิงมีอายุครบ ๑๒ ปี ผู้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการ ตลอด ๒ ปีแล้ว แต่สงฆ์ยังไม่ได้สมมติ ภิกษุณีทั้งหลายกล่าวอย่างนี้ว่า มาเน่ สิกขมานา เธอจงรู้วัตถุนี้ จงประเคนวัตถุนี้ จงนำวัตถุนี้มา ฉันต้องการวัตถุนี้ เธอจงทำวัตถุนี้ให้เป็นกบปียะ

เธอเหล่านั้นกล่าวอย่างนี้ว่า แม่เจ้า พวกดิฉันไม่ใช่สิกขมานา พวกดิฉันเป็นภิกษุณี.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงพากันบวชเด็กหญิงมีอายุครบ ๑๒ ปี ผู้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการ ตลอด ๒ ปีแล้ว แต่สงฆ์ยังไม่ได้สมมติเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าพวกภิกษุณีพากันบวชเด็กหญิงมีอายุครบ ๑๒ ปี ผู้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการ ตลอด ๒ ปีแล้ว แต่สงฆ์ยังไม่ได้สมมติ จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉน ภิกษุณีทั้งหลายจึงได้พากันบวชเด็กหญิงมีอายุครบ ๑๒ ปี ผู้ศึกษาสิกขาใน ธรรม ๖ ประการ ตลอด ๒ ปีแล้ว แต่สงฆ์ยังมีได้สมมติแล้ว การกระทำของ พวกนางนั้นไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส... ครั้นแล้ว ทรงกระทำธรรมีกถา รับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า.

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้สงฆ์สมมติการอุปสมบทแก่เด็กหญิง อายุครบ ๑๒ ปี ผู้ได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการ ตลอด ๒ ปีแล้ว.

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลวิธีการให้สมมติการอุปสมบทนั้นอันสงฆ์พึง ให้อย่างนี้:-

วิธีการให้สมมติการอุปสมบท

อันเด็กหญิงมีอายุครบ ๑๒ ปี ผู้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการ ตลอด ๒ ปีแล้วนั้น พึงเข้าไปหาสงฆ์ ห่มผ้าอุตราสงค์เฉวียงบ่า กราบเท้าภิกษุณี ทั้งหมดแล้ว นั่งกระโห่งประคองอัญชลี กล่าวอย่างนี้ว่า.

แม่เจ้า คิฉันชื่อนี้ เป็นเด็กหญิงของแม่เจ้าชื่อนี้ มีอายุครบ ๑๒ ปี ได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการ ตลอด ๒ ปีแล้ว ขอสมมติการอุปสมบท ต่อสงฆ์.

พึงขอแม่ครั้งที่สอง พึงขอแม่ครั้งที่สาม.

ภิกษุณี ผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบ ด้วยอุத்த- ุติยกรรมวาจา ว่าดังนี้:-

กรรมวาจา

แม่เจ้าเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า เด็กหญิงชื่อนี้ผู้นี้ ของแม่เจ้าชื่อนี้ มีอายุครบ ๑๒ ปี ได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการตลอด ๒ ปีแล้ว ขอสมมติการอุปสมบทต่อสงฆ์ ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงให้สมมติการอุปสมบทแก่เด็กหญิงชื่อนี้ผู้มีอายุครบ ๑๒ ปี ผู้ได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการ ตลอด ๒ ปีแล้ว นี่เป็นญัตติ.

แม่เจ้าเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า เด็กหญิงชื่อนี้ผู้นี้ ของแม่เจ้าชื่อนี้ มีอายุครบ ๑๒ ปี ผู้ได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการตลอด ๒ ปีแล้ว ขอสมมติการอุปสมบทต่อสงฆ์ ๆ ให้สมมติการอุปสมบทแก่เด็กหญิงชื่อนี้ ผู้มีอายุครบ ๑๒ ปี ผู้ได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการ ตลอด ๒ ปีแล้ว การให้สมมติการอุปสมบทแก่เด็กหญิงชื่อนี้ผู้มีอายุครบ ๑๒ ปี ผู้ได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการตลอด ๒ ปีแล้ว ขอบแก่แม่เจ้าผู้ใด แม่เจ้าผู้หนึ่งพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ขอบแก่แม่เจ้าผู้ใด แม่เจ้าผู้หนึ่งพึงพูด.

สมมติการอุปสมบท อันสงฆ์ให้แล้วแก่เด็กหญิงชื่อนี้ ผู้มีอายุครบ ๑๒ ปี ผู้ได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการ ตลอด ๒ ปีแล้ว ขอบแก่สงฆ์ เหตุนี้จึงนึ่ง ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้.

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียนภิกษุณีเหล่านั้น โดยอเนกปริยายดังนี้แล้ว ตรัสโทษแห่งความเป็นคนเลียงยาก. . .

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๒๒. ๗. อนึ่ง ภิกษุณีใด ยังเด็กหญิงมีอายุครบ ๑๒ ปี
ผู้ได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการ ตลอดสองฝนแล้ว อันสงฆ์
ยังมีได้สมมติ ให้บวช เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีหลายรูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๑๘๕] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ...นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า มีอายุครบ ๑๒ ปี คือ มีอายุถึง ๑๒ ฝนแล้ว.

ที่ชื่อว่า เด็กหญิง ได้แก่ สตรีที่เขากล่าวว่าจะมีสามีได้.

บทว่า ตลอดสองฝน คือ ตลอดสองปี.

ที่ชื่อว่า ผู้ศึกษาสิกขา คือ มีสิกขาในธรรม ๖ ประการอันได้
ศึกษาแล้ว.

ที่ชื่อว่า ยังมีได้สมมติ คือ สงฆ์ยังไม่ได้ให้สมมติการอุปสมบท
ด้วยญัตติทุติยกรรม.

บทว่า ให้บวช คือ ให้อุปสมบท.

ตั้งใจว่าจักให้บวช แล้วแสวงหาคณะก็ดี อาจารย์ก็ดี บาตรก็ดี จีวร
ก็ดี สมมติสีมาก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ จบญัตติ ต้องอาบัติทุกกฏ จบกรรม
วาจาสองครั้ง ต้องอาบัติทุกกฏ ๒ ตัว จบกรรมวาจาครั้งสุด ภิกษุณีผู้อุปัชฌาย์
ต้องอาบัติปาจิตตีย์ คณะและอาจารย์ ต้องอาบัติทุกกฏ.

บทภาษณีย์

ติกะปาจิตติย

[๑๕๐] กรรมเป็นกรรม ภิกษุณีสำคัญว่า กรรมเป็นกรรม ให้บวช
ต้องอาบัติปาจิตติย.

กรรมเป็นกรรม ภิกษุณีสงสัย ให้บวช ต้องอาบัติปาจิตติย.

กรรมเป็นกรรม ภิกษุณีสำคัญว่า กรรมไม่เป็นกรรม ให้บวช ต้อง
อาบัติปาจิตติย.

ติกะทุกกฏ

กรรมไม่เป็นกรรม ภิกษุณีสำคัญว่า กรรมเป็นกรรม ต้องอาบัติทุกกฏ.

กรรมไม่เป็นกรรม ภิกษุณีสงสัย ต้องอาบัติทุกกฏ.

กรรมไม่เป็นกรรม ภิกษุณีสำคัญว่า กรรมไม่เป็นกรรม ต้องอาบัติ
ทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๑๕๑] บวชเด็กหญิงมีอายุครบ ๑๒ ปี ผู้ได้ศึกษาสิกขาในกรรม ๖
ประการ ตลอด ๒ ปีแล้ว อันสงฆ์สมมติแล้ว ๑ วิภจจิต ๑ อาทิกัมมิกา ๑
ไม่ต้องอาบัติแล.

กัณฑ์นัวร์ค สิกขาบทที่ ๗ จบ

อรรถถกัณฑ์นัวร์ค สิกขาบทที่ ๗

คำทั้งหมด ในสิกขาบทที่ ๗ ตั้งทั้งนั้น. แม้สมุฏฐานเป็นต้น ใน
ทุกสิกขาบท มีสิกขาบทที่ ๓ เป็นต้น ก็เป็นเช่นเดียวกับที่กล่าวแล้วในสิกขาบท
ที่ ๒ นั้นแล. แต่มีความแปลกกันดังนี้:- ในสิกขาบทใดมีสมมติ ใน

สิกขาบทนั้น เป็นทั้งกิริยาทั้งอกิริยา.

อรรถกถาคัมภีร์วรรค สิกขาบทที่ ๗ จบ

คัมภีร์วรรค สิกขาบทที่ ๘

เรื่องภิกษุณีอุลลันทา

[๓๕๒] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีอุลลันทาบวชสหชีวิติแล้ว ไม่อนุเคราะห์เอง ไม่ให้ผู้อื่นอนุเคราะห์ ตลอด ๒ ปี สหชีวิติเหล่านั้นจึงเป็นคนเขลา ไม่ฉลาด ไม่รู้จักสิ่งทีควรหรือไม่ควร.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างพากันเพ่งโทษ ดิเตียน โพนทะนาว่า ไฉนแม่เจ้าอุลลันทาบวชสหชีวิติแล้ว จึงไม่อนุเคราะห์เอง ไม่ให้ผู้อื่นอนุเคราะห์ตลอด ๒ ปีเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า ภิกษุณีอุลลันทาบวชสหชีวิติแล้ว ไม่อนุเคราะห์เอง ไม่ให้ผู้อื่นอนุเคราะห์ตลอด ๒ ปี จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียนว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉนภิกษุณีอุลลันทาบวชสหชีวิติแล้ว จึงได้ไม่อนุเคราะห์เอง ไม่ให้ผู้อื่นอนุเคราะห์ตลอด ๒ ปีเล่า การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๒๓. ๘. อนึ่ง ภิกษุณีใด ยังสหชีวิตีให้บวชแล้ว ไม่อนุเคราะห์ ไม่ยังผู้อื่นให้อนุเคราะห์ ถิ่นสองฝน เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีอุตถนันทา จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๓๕๓] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า สหชีวิตี ได้แก่ ภิกษุณีที่เรียกกันว่าสหชีวิตินิ.

บทว่า ให้บวชแล้ว คือ ให้อุปสมบทแล้ว.

บทว่า ถิ่นสองฝน คือ ตลอด ๒ ปี.

บทว่า ไม่อนุเคราะห์ คือ ไม่อนุเคราะห์เอง ด้วยอุเทศ ปรปฐจา โอวาท อนุศาสนี.

บทว่า ไม่ให้ผู้อื่นอนุเคราะห์ คือ ไม่บังคับภิกษุณีอื่น.

พททอตุระว่า จักไม่อนุเคราะห์เอง จักไม่ให้ผู้อื่นอนุเคราะห์ ๒ ปี ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

อนาปัตติวาร

[๓๕๔] มีอันตราย ๑ แสงหาแล้วไม่ได้ ๑ อาพาธ ๑ มีเหตุขัดข้อง ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

กัปปินีวรรค สิกขาบทที่ ๘ จบ

อรรถกถาคัมภีร์วรรค สิกขาบทที่ ๘

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๘ พึงทราบดังนี้:-

บทว่า น **อนุคฺคณฺหาเปยฺย** มีความว่า ไม่ยังผู้อื่นให้อนุเคราะห์
ด้วยอุเทศเป็นต้นอย่างนี้ว่า แม่เจ้า! ท่านจงให้อุเทศเป็นต้นแก่ภิกษุณีนี้.

บทว่า **ปริเยสิตฺวา** ได้แก่ แสวงหาภิกษุณีอื่นแล้วไม่ได้. เป็นผู้
อาพาธเสียเอง ไม่สามารถจะให้อุเทศเป็นต้นได้ ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุณีนั้น.
คำที่เหลือ ตื่นทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีการทอดธุระเป็นสมุฏฐาน เป็นอกิริยา สัตยญาวิโมกข์
สจิตตกะ โลกวัชชะ กายกรรม วจีกรรม อกุศลจิต เป็นทุกขเวทนาแล.

อรรถกถาคัมภีร์วรรค สิกขาบทที่ ๘ จบ

คัมภีร์วรรค สิกขาบทที่ ๕

เรื่องภิกษุณีหลายรูป

[๑๕๕] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีทั้งหลายไม่ติดตามปวัตตินีผู้ให้บวชถึง ๒ ปี เธอจึงเป็นคนเขลา ไม่ฉลาด ไม่รู้จักสิ่งที่ควรหรือไม่ควร

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทนา ว่า โฉนภิกษุณีทั้งหลาย จึงไม่ติดตามปวัตตินีผู้ให้บวชตลอด ๒ ปีแล้ว...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ขาวว่าภิกษุณีทั้งหลายไม่ติดตามปวัตตินีผู้ให้บวชถึง ๒ ปี จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้ไม่ติดตามปวัตตินีผู้ให้บวชถึง ๒ ปีแล้ว การกระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๒๔. ๕. อนึ่ง ภิกษุณีใด ไม่ติดตามปวัตตินีผู้ให้บวชสิ้นสองฝน เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีหลายรูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๑๕๖] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็น
ผู้ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

บทว่า ผู้ให้บวช คือ ผู้ให้อุปสมบท.

ที่ชื่อว่า ปวัตตินิ ได้แก่ ภิกษุณีที่เขาเรียกกันว่าอุปัชฌาย์.

บทว่า สิ้นสองฝน คือ ตลอด ๒ ปี.

บทว่า ไม่ติดตาม คือ ไม่อุปฐาก.

พอทอดธุระว่า จักไม่ติดตามตลอด ๒ ปี ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

อนาปัตติวาร

[๑๕๗] อุปัชฌาย์เป็นคนเขลา หรือ เป็นคนไม่ละอาย ๑ อาพาธ ๑
มีเหตุขัดข้อง ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

คัมภินีวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

อรรถถกคัมภินีวรรค สิกขาบทที่ ๕

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๕ พึงทราบดังนี้ :-

บทว่า น อุปฐากเหยุ มีความว่า ไม่บำรุงด้วยกิจที่ควรทำนั้น ๆ
อย่างนี้ คือ ด้วยจุม ด้วยดินเหนียว ด้วยไม้สีฟัน ด้วยน้ำล้างหน้า. คำที่
เหลือ ตื่นทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานอุปัชฌาย์ปาราชิกสิกขาบท เป็นอกิริยา สัญญา-
วิโมกข์ สจิตตกะ โลภวัชชะ กายกรรม อกุศลกรรม เป็นทุกขเวทนา แล.

อรรถถกคัมภินีวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

คัมภีร์วรรค สิกขาบทที่ ๑๐

เรื่องภิกษุณีอุลลันทา

[๑๕๘] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีอุลลันทาทบวชชวินีไว้แล้ว ไม่พาไปด้วย ไม่ให้ผู้อื่นพาไปด้วย นายได้จับตัวไป.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทนาว่า โฉนแม่เจ้าอุลลันทาทบวชชวินีไว้แล้ว จึงไม่พาไปด้วย ไม่ให้ผู้อื่นพาไปด้วยเล่า นายได้จับตัวไป ถ้าภิกษุณีนี้ ฟังไปด้วย นายก็จะไม่ฟังจับตัวไปได้...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าภิกษุณีอุลลันทาทบวชชวินีไว้แล้ว ไม่พาไปเอง ไม่ให้ผู้อื่นพาไป นายได้จับตัวไปแล้ว จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉนภิกษุณีอุลลันทาทบวชชวินีไว้แล้ว จึงได้ไม่พาไป ไม่ให้ผู้อื่นพาไป นายจึงได้จับตัวไป การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง
อย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๒๕. ๑๐. อนึ่ง ภิกษุณีใด ยังสหขีวินีให้บวชแล้ว ไม่พา
หลีกไป ไม่ให้พาหลีกไป โดยที่สุดแม้สิ้นระยะทาง ๕-๖ โยชน์
เป็นปาจิตติย.

เรื่องภิกษุณีอุลลันทา จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๓๕๕] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ...นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า สหขีวินี ได้แก่ ภิกษุณีที่เขาเรียกกันว่าสหขีวารินี.

บทว่า ให้บวชแล้ว คือ ให้อุปสมบทแล้ว.

บทว่า ไม่พาหลีกไป คือ ตนเองไม่พาหลีกไป.

บทว่า ไม่ให้พาหลีกไป คือ ไม่สั่งผู้อื่น.

พอทอดธุระว่า จักไม่พาหลีกไป จักไม่ให้พาหลีกไป โดยที่สุดแม้
สิ้นระยะทาง ๕-๖ โยชน์ ต้องอาบัติปาจิตติย.

อนาปัตติวาร

[๔๐๐] มีอันตราย ๑ แสวงหาแล้วไม่ได้ภิกษุณีผู้สหาย ๑ มีเหตุขัด-
ข้อง ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

คัมภีร์วรรค สิกขาบทที่ ๑๐ จบ

คำพจน์วรรคที่ ๗ จบ

อรรถกถาคัมภีร์วรรค สิกขาบทที่ ๑๐

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๑๐ พึงทราบดังนี้:-

บทว่า เหนว รูปกาเสยย ได้แก่ ไม่พาเอาสหชวีณีไป.

บทว่า น รูปกาสาเปยย ได้แก่ ไม่สั่งภิกษุณีอื่นว่า แม่เจ้า !

ของงพภิกษุณีนี้ไป. คำที่เหลือในสิกขาบทนี้ ตื่นทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีการทอดธุระเป็นสมุฏฐาน เป็นอกิริยา สัตถุญาวิโมกข์
สจิตตกะ โลกวัชชะ กายกรรม วจกรรม อกุศลจิต เป็นทุกขเวทนา แล.

อรรถกถาคัมภีร์วรรค สิกขาบทที่ ๑๐ จบ

อรรถกถาคัมภีร์วรรคที่ ๗ จบ

ปาจิตติย กุมาริฎตวรรคที่ ๘

กุมาริฎตวรรค สิกขาบทที่ ๑

เรื่องภิกษุณีหลายรูป

[๔๐๑] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีทั้งหลายให้สามเณรีมีอายุหย่อน ๒๐ ฝน อุปสมบท เธอเหล่านั้นอดทนไม่ได้ต่อความหนาว ความร้อน ความหิว กระกระหาย ไม่อดทนต่อสัมผัสแห่ง เหลือบ ยุง ลม แดด และสัตว์เสือกคลาน มักไม่อดกลั้นต่อถ้อยคำที่เขา กล่าวร้าย หยาบคาบ มีปรกติไม่อดทนต่อทุกขเวทนาที่เกิดในสรีระอย่างแรงกล้า หยาบช้า เผ็ดร้อน ไม่น่ายินดี ไม่น่าพอใจ อันอาจพร่าชีวิตเสีย.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้ให้สามเณรีมีอายุหย่อน ๒๐ ฝน อุปสมบทเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าภิกษุณีให้สามเณรี มีอายุหย่อน ๒๐ ฝน อุปสมบท จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้ให้สามเณรี มีอายุหย่อน ๒๐ ฝน อุปสมบทเล่า เพราะสามเณรีมีอายุหย่อน ๒๐ ฝน เป็นผู้อดทนไม่ได้ต่อความหนาว ความร้อน

ความหิว ความระหาย ไม่อดทนต่อสัมผัสแห่งเหลือบ ยุง ลม แดด และ
สัตว์เสือกคลาน มักไม่อดกลั้นต่อถ้อยคำที่เขากล่าวร้าย หยาบคาย มีปรกติ
ไม่อดทนต่อทุกขเวทนาที่เกิดในสรีระอย่างแรงกล้า หยาบช้ำ เฝ็ดร้อน ไม่
น่ายินดี ไม่น่าพอใจ อันอาจพร่าชีวิตเสีย การกระทำของพวกนางนั้น ไม่
เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง
อย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๒๖. ๑. อนึ่ง ภิกษุณีใด ยังสตรีผู้เป็นกุมารี มีอายุหย่อน
๒๐ ปี ให้บวช เป็นปาจิตติย์.

เรื่องภิกษุณีหลายรูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๐๒] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็น
ผู้ขอ...นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า มีอายุหย่อน ๒๐ ปี คือ มีอายุยังไม่ถึง ๒๐ ฝน.

ที่ชื่อว่า สตรีผู้ยังเป็นกุมารี ได้แก่ สตรีที่เรียกกันว่าสามเณรี.

บทว่า ให้บวช คือ ให้อุปสมบท.

ตั้งใจว่าจักให้อุปสมบท แล้วแสวงหาคณะก็ดี อาจารย์ก็ดี บาตรก็ดี
จีวรก็ดี สมมติสีมาก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ จบญัตติ ต้องอาบัติทุกกฏ จบ
กรรมวาจาสองครั้ง ต้องอาบัติทุกกฏ ๒ ตัว จบกรรมวาจาครั้งสุด ภิกษุณีผู้
อุปชฌาย์ ต้องอาบัติปาจิตติย์ คณะและอาจารย์ ต้องอาบัติทุกกฏ.

บทภาษณีย์

[๔๐๓] สามเณรีมีอายุหย่อน ๒๐ ปี ภิกษุณีสำคัญว่ามีอายุหย่อน ๒๐ ปี ให้บวช ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

สามเณรีมีอายุหย่อน ๒๐ ปี ภิกษุณีสงฆ์ ให้บวช ต้องอาบัติทุกกฏ.

สามเณรีมีอายุหย่อน ๒๐ ปี ภิกษุณีสำคัญว่ามีอายุครบแล้ว ให้บวช ไม่ต้องอาบัติ.

สามเณรีมีอายุครบ ๒๐ ปี ภิกษุณีสำคัญว่า มีอายุหย่อน ๒๐ ปี ต้องอาบัติทุกกฏ.

สามเณรีมีอายุครบ ๒๐ ปี ภิกษุณีสงฆ์ ต้องอาบัติทุกกฏ.

สามเณรีมีอายุครบ ๒๐ ปี ภิกษุณีสำคัญว่ามีอายุครบแล้ว ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๔๐๔] บวชกุมารีผู้มีอายุหย่อน ๒๐ ฝน สำคัญว่ามีอายุครบแล้ว ๑ บวชกุมารีผู้มีอายุครบ ๒๐ ฝนแล้ว สำคัญว่ามีอายุครบแล้ว ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

กุมารีภูตวรรค สิกขาบทที่ ๑ จบ

กุมาริฏตวรรค สิกขาบทที่ ๒

เรื่องภิกษุณีหลายรูป

[๔๐๕] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตะวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีทั้งหลายพากันบวชสามเณรีมีอายุครบ ๒๐ ปี ผู้ยังมีได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการ ตลอด ๒ ปี เธอเหล่านั้นจึงเป็นคนเขลา ไม่ฉลาด ไม่รู้สิ่งที่ควรหรือไม่ควร.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทนา ว่า โฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้พากันบวชสามเณรีมีอายุครบ ๒๐ ปี ผู้ยังมีได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการ ตลอด ๒ ปี เล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าภิกษุณีทั้งหลายพากันบวชสามเณรีมีอายุครบ ๒๐ ปี ผู้ยังมีได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการ ตลอด ๒ ปี จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้พากันบวชสามเณรีมีอายุครบ ๒๐ ปี ผู้ยังมีได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการ ตลอด ๒ ปีเล่า การกระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส... ครั้นแล้วทรงกระทำธรรมีกถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้สิกขาสมมติในธรรม ๖ ประการ
ตลอด ๒ ปี แก่สามเณรผู้ยังเป็นกุมาร มีอายุ ๑๘ ปี.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลสิกขาสมมตินั้น อันภิกษุณีพึงให้ดังนี้:-

วิธีให้สิกขาสมมติแก่สามเณรอายุ ๑๘ ปี

อันสามเณรผู้มีอายุ ๑๘ ปีนั้น พึงเข้าไปหาสงฆ์ ห่มผ้าอุตราสงค์
เนวียงป่า กราบทำภิกษุณีทั้งหลายแล้ว นั่งกระโห่งประคองอัญชลี กล่าว
อย่างนี้ว่า.

แม่เจ้า ดิฉันชื่อนี้ เป็นสามเณรของแม่เจ้าชื่อนี้ มีอายุ ๑๘ ปี ขอ
สิกขาสมมติในธรรม ๖ ประการ ตลอด ๒ ปี ต่อสงฆ์.

พึงขอแม่ครั้งที่สอง. พึงขอแม่ครั้งที่สาม.

ภิกษุณีผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติทุติยกรรม
วาจา ว่าดังนี้:-

กรรมวาจา

แม่เจ้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สามเณรนี้ชื่อนี้ ของแม่เจ้า
ชื่อนี้ มีอายุ ๑๘ ปี ขอสิกขาสมมติในธรรม ๖ ประการ ตลอด ๒ ปี
ต่อสงฆ์ ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงให้สิกขา
สมมติในธรรม ๖ ประการ ตลอด ๒ ปี แก่สามเณรชื่อนี้ ผู้มีอายุ
๑๘ ปี นี้เป็นญัตติ.

แม่เจ้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สามเณรนี้ชื่อนี้ ของแม่เจ้า
ชื่อนี้ มีอายุ ๑๘ ปี ขอสิกขาสมมติในธรรม ๖ ประการ ตลอด ๒ ปี
ต่อสงฆ์ สงฆ์ให้สิกขาสมมติในธรรม ๖ ประการ ตลอด ๒ ปี แก่
สามเณร ชื่อนี้ ผู้มีอายุ ๑๘ ปี การให้สิกขาสมมติในธรรม ๖ ประการ

ตลอด ๒ ปี แก่สามเณรีชื่อนี้ มีอายุ ๑๘ ปี ชอบแก่แม่เจ้าผู้ใด
แม่เจ้าผู้หนึ่งพึงนิง ไม่ชอบแก่แม่เจ้าผู้ใด แม่เจ้าผู้หนึ่งพึงพูด.

สิกขาสมมติในธรรม ๖ ประการ ตลอด ๒ ปี สงฆ์ให้แล้วแก่
สามเณรีชื่อนี้ ผู้มีอายุ ๑๘ ปี ชอบแก่สงฆ์ เหตุนั้นจึงนิง ข้าพเจ้า
ทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้.

ภิกษุณีผู้ฉลาด ผู้สามารถนั้น พึงกล่าวกะสามเณรีผู้มีอายุ ๑๘ ปีนั้น
ว่าเธอจงกล่าวอย่างนี้ แล้วพึงกล่าวว่า ดังนี้:-

๑. ข้าพเจ้าสมาทานสิกขา คือ เว้นจากการทำสัตว์มีชีวิตให้ตกลงไป
มัน ไม่ล่วงละเมิดตลอด ๒ ปี.

๒. ข้าพเจ้าสมาทานสิกขา คือ เว้นจากถือเอาพัสดอันเจ้าของมิได้ให้
มัน ไม่ละเมิดตลอด ๒ ปี.

๓. ข้าพเจ้าสมาทานสิกขา คือ เว้นจากประพฤติผิดมิใช่กิจพรหมจรรย์
มัน ไม่ล่วงละเมิดตลอด ๒ ปี.

๔. ข้าพเจ้าสมาทานสิกขา คือ เว้นจากพูดเท็จ มัน ไม่ล่วงละเมิด
ตลอด ๒ ปี.

๕. ข้าพเจ้าสมาทานสิกขา คือ เว้นจากน้ำเมาคือสุราเมรัย อันเป็น
ฐานแห่งความประมาท มัน ไม่ล่วงละเมิด ตลอด ๒ ปี.

๖. ข้าพเจ้าสมาทานสิกขา คือ เว้นจากบริโภคอาหารในเวลาวิกาล มัน
ไม่ล่วงละเมิด ตลอด ๒ ปี.

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียนภิกษุณีเหล่านั้น โดยอนุเคราะห์อย่างนี้
แล้วตรัสโทษแห่งความเป็นคนเลียงยาก...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง
อย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๒๗. ๒. อนึ่ง ภิกษุณีใด ยังสตรีผู้เป็นกุมารี มีอายุครบ ๒๐ ปีแล้ว ผู้ยังมีได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการ ตลอด ๒ ฝน ใ้บวช เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีหลายรูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๐๖] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็น ผู้ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า มีอายุครบ ๒๐ ปีแล้ว คือ มีอายุถึง ๒๐ ฝนแล้ว.

ที่ชื่อว่า สตรีผู้เป็นกุมารี ได้แก่ สตรีที่เรียกกันว่าสามเณรี.

บทว่า ตลอด ๒ ฝน คือ ตลอด ๒ ปี.

ที่ชื่อว่า ผู้ยังมีได้ศึกษาสิกขา คือ สงฆ์ยังไม่ได้ให้สิกขา หรือ ให้แล้วแต่เธอทำขาดเสีย.

บทว่า ใ้บวช คือ อุปสมบท.

ตั้งใจว่าจักใ้บวช แล้วแสวงหาคณะก็ดี อาจารย์ก็ดี บาตรก็ดี จีวร ก็ดี สมมติสีมาก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ จบญัตติ ต้องอาบัติทุกกฏ จบกรรมวาจา สองครั้ง ต้องอาบัติทุกกฏสองตัว จบกรรมวาจาครั้งสุด ภิกษุณีผู้อุปชฌาย์ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ คณะและอาจารย์ ต้องอาบัติทุกกฏ.

บทภาษณีย์

ติกะปาจิตติย

[๔๐๗] กรรมเป็นกรรม ภิกษุณีสำคัญว่า กรรมเป็นกรรม ให้บวช
ต้องอาบัติปาจิตติย.

กรรมเป็นกรรม ภิกษุณีสงสัย ให้บวช ต้องอาบัติปาจิตติย.

กรรมเป็นกรรม ภิกษุณีสำคัญว่า กรรมไม่เป็นกรรม ให้บวช ต้อง
อาบัติปาจิตติย.

ติกะทุกกฏ

กรรมไม่เป็นกรรม ภิกษุณีสำคัญว่า กรรมเป็นกรรม ต้องอาบัติ
ทุกกฏ.

กรรมไม่เป็นกรรม ภิกษุณีสงสัย ต้องอาบัติทุกกฏ.

กรรมไม่เป็นกรรม ภิกษุณีสำคัญว่า กรรมไม่เป็นกรรม ต้องอาบัติ
ทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๔๐๘] บวชสามเณรีมีอายุครบ ๒๐ ปี ผู้ได้ศึกษาสิกขาในกรรม ๖
ประการ ตลอด ๒ ปี ๑ วิกขจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

กุมาริภูตวรรค สิกขาบทที่ ๒ จบ

กุมาริฎตวรรค สิกขาบทที่ ๓

เรื่องภิกษุณีหลายรูป

[๔๐๕] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีทั้งหลายพากันบวชสามเณรีผู้มีอายุครบ ๒๐ ปี ผู้ได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการ ตลอด ๒ ปีแล้ว แต่สงฆ์ยังมิได้สมมติ.

ภิกษุณีทั้งหลายพากันกล่าวอย่างนี้ว่า มาเน่ สิกขมานา เธอจงรู้วัตถุนี้ จงประเคนวัตถุนี้ จงนำวัตถุนี้มา ฉันต้องการวัตถุนี้ เธอจงทำวัตถุนี้ให้เป็นกัปปิยะ.

เธอเหล่านั้นกล่าวอย่างนี้ว่า แม่เจ้า พวกดิฉันไม่ใช่สิกขมานา พวกดิฉันเป็นภิกษุณี.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทนาว่า โฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้บวชสามเณรี ผู้มีอายุครบ ๒๐ ปี ผู้ได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการ ตลอด ๒ ปีแล้ว แต่สงฆ์ยังมิได้สมมติเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า พวกภิกษุณีพากันบวชสามเณรีผู้มีอายุครบ ๒๐ ปี ผู้ได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการ ตลอด ๒ ปีแล้ว แต่สงฆ์ยังมิได้สมมติ จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉนพวกภิกษุณีจึงได้บวชสามเณรีผู้มีอายุครบ ๒๐ ปี ผู้ได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการ ตลอด ๒ ปีแล้ว แต่สงฆ์ยังมีได้สมมติแล้ว การกระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส... ครั้นแล้ว ทรงกระทำธรรมีกถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า.

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้สงฆ์สมมติการอุปสมบทแก่สามเณรีผู้มีอายุครบ ๒๐ ปี ผู้ได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการ ตลอด ๒ ปีแล้ว.

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลวิธีการให้สมมติการอุปสมบทนั้น อันสงฆ์พึงให้ดังนี้:-

วิธีการให้สมมติอุปสมบท

อันสามเณรีผู้มีอายุครบ ๒๐ ปี ผู้ได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการ ตลอด ๒ ปีแล้วนั้น พึงเข้าไปหาสงฆ์ ห่มผ้าอุตราสงค์ เฉวียงบ่า กราบเท้าภิกษุณีทั้งหลายแล้ว นั่งกระโห่งประคองอัญชลี กล่าวอย่างนี้ว่า.

แม่เจ้า ดิฉันชื่อนี้ เป็นสามเณรีของแม่เจ้าชื่อนี้ มีอายุครบ ๒๐ ปี ได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการ ตลอด ๒ ปีแล้ว ขอสมมติการอุปสมบทต่อสงฆ์.

พึงขอแม่ครั้งที่สอง พึงขอแม่ครั้งที่สาม.

ภิกษุณีผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติทุติยกรรมวาจา ว่าดังนี้:-

กรรมวาจา

แม่เจ้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สามเณรชื่อนี้ผู้นี้ ของแม่เจ้า ชื่อนี้ มีอายุครบ ๒๐ ปี ได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการ ตลอด ๒ ปีแล้ว ขอสมมติการอุปสมบทต่อสงฆ์ ถ้าความพร้อมพรั่งของ สงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงให้สมมติการอุปสมบทแก่สามเณรชื่อนี้ ผู้มี อายุครบ ๒๐ ปี ผู้ได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการ ตลอด ๒ ปี แล้ว นี่เป็นญัตติ.

แม่เจ้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สามเณรชื่อนี้ผู้นี้ ของแม่เจ้า ชื่อนี้มีอายุครบ ๒ ปี ได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการ ตลอด ๒ ปีแล้ว ขอสมมติการอุปสมบทต่อสงฆ์ สงฆ์สมมติการอุปสมบทแก่ สามเณรชื่อนี้ผู้มีอายุครบ ๒๐ ปี ผู้ได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประ- การ ตลอด ๒ ปีแล้ว การให้สมมติการอุปสมบทแก่สามเณรชื่อนี้ มี อายุครบ ๒๐ ปี ผู้ได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการ ตลอด ๒ ปี แล้ว ขอบแก่แม่เจ้าผู้ใด แม่เจ้าผู้หนึ่งพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ขอบแก่แม่เจ้า ผู้ใด แม่เจ้าผู้หนึ่งพึงพูด.

สมมติการอุปสมบท อันสงฆ์ให้แล้วแก่สามเณรชื่อนี้ ผู้มี อายุครบ ๒๐ ปี ผู้ได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการ ตลอด ๒ ปี แล้ว ขอบแก่สงฆ์ เหตุอันจึงนี้ ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้.

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียนภิกษุณีเหล่านั้น โดยอเนกปริยายดังนี้ แล้ว ตรัสโทษแห่งความเป็นคนเลียงยาก...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ ขึ้นแสดง อย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๒๘. ๓. อนึ่ง ภิกษุณีใด ยังสตรีผู้เป็นกุมารี มีอายุครบ ๒๐ ปี ผู้ได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการ ตลอด ๒ ฝนแล้ว อันสงฆ์ยังมีได้สมมติ ให้บวช เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีหลายรูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๑๐] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า มีอายุครบ ๒๐ ปี คือ มีอายุถึง ๒๐ ฝนแล้ว.

ที่ชื่อว่า สตรีผู้เป็นกุมารี ได้แก่ สตรีที่เรียกกันว่าสามเณรี.

บทว่า ตลอด ๒ ฝน คือ ตลอด ๒ ปี.

ที่ชื่อว่า ผู้ได้ศึกษาสิกขา คือ ผู้มีสิกขาในธรรม ๖ ประการอันได้ศึกษาแล้ว.

ที่ชื่อว่า ยังมีได้สมมติ คือ สงฆ์ยังมีได้ให้สมมติการอุปสมบทด้วยญัตติทุติยกรรม.

บทว่า ให้บวช คือ ให้อุปสมบท.

ตั้งใจว่าจักให้บวช แล้วแสวงหาคณะก็ดี อาจารย์ก็ดี บาตรก็ดี จีวรก็ดี สมมติสีมาก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ จบญัตติ ต้องอาบัติทุกกฏ จบกรรมวาจา ๒ ครั้ง ต้องอาบัติทุกกฏ ๒ ตัว จบกรรมวาจาครั้งสุด ภิกษุณีผู้อุปสมบทต้องอาบัติปาจิตตีย์ และคณะอาจารย์ ต้องอาบัติทุกกฏ.

บทภาษณีย์

ติกะปาจิตตีย์

[๔๑๑] กรรมเป็นกรรม ภิกษุณีสำคัญว่า กรรมเป็นกรรม ให้บวช
ต้องอาบัติปาจิตตีย์

กรรมเป็นกรรม ภิกษุณีสงสัย ให้บวช ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

กรรมเป็นกรรม ภิกษุณีสำคัญว่า กรรมไม่เป็นกรรม ให้บวช ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์.

ติกะทุกกฏ

กรรมเป็นกรรม ภิกษุณีสำคัญว่า กรรมเป็นกรรม ต้องอาบัติทุกกฏ.

กรรมไม่เป็นกรรม ภิกษุณีสงสัย ต้องอาบัติทุกกฏ.

กรรมไม่เป็นกรรม ภิกษุณีสำคัญว่า กรรมไม่เป็นกรรม ต้องอาบัติ
ทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๔๑๒] บวชสามเณริ์ผู้มีอายุครบ ๒๐ ปี ผู้ได้ศึกษาสิกขาในกรรม
๖ ประการ ตลอด ๒ ปีแล้ว อันสงฆ์สมมติแล้ว ๑ วิภังจโร ๑ อาทิกัมมิกา ๑
ไม่ต้องอาบัติแล.

กุมาริภูตวรรค สิกขาบทที่ ๓ จบ

อรรถกถากุมารีภูตวรรคที่ ๘

อรรถกถากุมารีภูตวรรค สิกขาบทที่ ๑-๒-๓

สิกขาบทที่ ๑ ที่ ๒ และที่ ๓ แห่งกุมารีภูตวรรค เช่นเดียวกับคิหิตต
สิกขาบททั้ง ๓ นั้นเอง. กัมมหาสิกขมานา ๒ รูปก่อนเขาทั้งหมดบั้นทิตพึงทราบ
ว่า มีอายุล่วง ๒๐ ปีแล้ว มหาสิกขมานาเหล่านั้นจะเป็นสตรีฤหัสถ์ (เคยมี
สามีแล้ว) หรือมิใช่สตรีฤหัสถ์ก็ตามที่ สงฆ์ควรเรียกว่า สิกขมานา เหมือนกัน
ในสมมติกรรมเป็นต้น ไม่ควรเรียกว่า คิหิตตา หรือว่า กุมารีภูตา. ภิกษุณี
สงฆ์พึงให้สิกขาสมมติแก่สตรีฤหัสถ์ในเวลามีอายุ ๑๐ ปี แล้วทำการอุปสมบท
ในเวลามีอายุ ๑๒ ปี. ให้ในเวลามีอายุ ๑๑ ปี แล้วทำอุปสมบทในเวลามีอายุ
๑๓ ปี. ให้สมมติในเวลามีอายุ ๑๒ ปี ๑๓ ปี ๑๔ ปี ๑๕ ปี ๑๖ ปี ๑๗ ปี และ
๑๘ ปี แล้วพึงกระทำการอุปสมบทในเวลามี ๑๔-๑๕-๑๖-๑๗-๑๘-๑๙-๒๐
ปี. ก็แล ตั้งแต่เวลามีอายุ ๑๘ ปีขึ้นไป สตรีฤหัสถ์นี้ จะเรียกว่า คิหิตตา
บ้าง ว่า กุมารีภูตาบ้าง ก็ได้. แต่สตรีผู้เป็นกุมารีภูตา ไม่ควรเรียกว่า คิหิตตา
ควรเรียกว่า กุมารีภูตาเท่านั้น. ฝ่ายมหาสิกขมานา จะเรียกว่า คิหิตตาบ้าง
ก็ไม่ควร. จะเรียกว่ากุมารีภูตาบ้าง ก็ไม่ควร. แม้ทั้ง ๓ นาง ควรเรียกว่า
สิกขมานาด้วยอำนาจการให้สิกขาสมมติ.

อรรถกถากุมารีภูตวรรค สิกขาบทที่ ๑-๒-๓ จบ

กุมาริฎตวรรค สิกขาบทที่ ๔

เรื่องภิกษุณีหลายรูป

[๔๑๓] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุณีผู้มีพรรษาหย่อน ๑๒ พวกกันบวชกุลธิดา ภิกษุณีผู้อุปัชฌายะเหล่านั้นเป็นคนเขลาไม่ฉลาด ไม่รู้สิ่งที่ควรหรือไม่ควร แม้สัททวิหารินิทั้งหลายก็เป็นคนเขลาไม่ฉลาด ไม่รู้สิ่งที่ควรหรือไม่ควร.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มั่งน้อย... ต่างก็เฟ่งโทษ ตีเตียน โปนทะนาวา โฉนภิกษุณีทั้งหลายมีพรรษาหย่อน ๑๒ จึงได้บวชกุลธิดาเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ขาวว่าภิกษุณีทั้งหลายมีพรรษาหย่อน ๑๒ บวชกุลธิดา จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉนภิกษุณีทั้งหลาย มีพรรษาหย่อน ๑๒ จึงได้บวชกุลธิดาเล่า การกระทำของพวกนางนั้นไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๒๕. ๔. อนึ่ง ภิกษุณีใด มีพรรษาหย่อน ๑๒ ยังกุลธิดา
ให้บวช เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีหลายรูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๑๔] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...
บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็น
ผู้ขอ...นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.
ชื่อว่า มีพรรษาหย่อน ๑๒ คือ มีพรรษาไม่ถึง ๑๒.
บทว่า ยังกุลธิดาให้บวช คือ ให้กุลธิดาอุปสมบท.
ตั้งใจว่า จักให้บวช แล้วแสวงหาคณะก็ดี อาจารย์ก็ดี บาตรก็ดี
จีวรก็ดี สมมติสีมาก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ จบบัญญัติ ต้องอาบัติทุกกฏ จบ
กรรมวาจา ๒ ครั้ง ต้องอาบัติทุกกฏ ๒ ตัว จบกรรมวาจาครั้งสุด ภิกษุณี
ผู้อุปชฌาย์ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ คณะและอาจารย์ ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๔๑๕] มีพรรษาครบ ๑๒ แล้ว ยังกุลธิดาให้บวช ๑ วิภจจิต ๑
อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

กุมาริฎฐตวรรคสิกขาบทที่ ๔ จบ

กุมารีกุตวรรค สิกขาบทที่ ๕

เรื่องภิกษุณีหลายรูป

[๔๑๖] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีมีพรรษาครบ ๑๒ แล้ว แต่สงฆ์ยังมีได้สมมติ ได้พากันบวชกุลธิดา ภิกษุณีอุปัชฌายะเหล่านั้น เป็นคนเขลา ไม่ฉลาด ไม่รู้สิ่งที่ควรหรือไม่ควร แม้ สัททวิหารินี ก็เป็นคนเขลา ไม่ฉลาด ไม่รู้สิ่งที่ควรหรือไม่ควร.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เฟ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนพวกภิกษุณีมีพรรษาครบ ๑๒ แล้ว แต่สงฆ์ยังมีได้สมมติ จึงได้พากันบวชกุลธิดาเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า พวกภิกษุณีมีพรรษาครบ ๑๒ แล้ว แต่สงฆ์ยังมีได้สมมติ ได้พากันบวชกุลธิดา จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉนพวกภิกษุณีมีพรรษาครบ ๑๒ แล้ว แต่สงฆ์ยังมีได้สมมติ จึงได้พากันบวชกุลธิดาเล่า การกระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส... ครั้นแล้ว ทรงกระทำธรรมมีถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้สงฆ์สมมติการอุปสมบทแก่ภิกษุณีผู้มีพรรษาครบ ๑๒ แล้ว.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลวิธีการสมมติให้อุปสมบทนั้นอันสงฆ์พึงให้
อย่างนี้:-

วิธีให้สมมติการให้อุปสมบทแก่ภิกษุณีผู้มีพรรษาครบ ๑๒

อันภิกษุณีผู้มีพรรษาครบ ๑๒ แล้วนั้น พึงเข้าไปหาสงฆ์ ห่มผ้า
อุตราสงค์เฉียงบ่า กราบเท้าภิกษุณีผู้แก่พรรษากว่าแล้ว นั่งกระโห่งประคอง
อัญชลี กล่าวอย่างนี้ว่า.

แม่เจ้า ดิฉันชื่อนี้ มีพรรษาครบ ๑๒ แล้ว ขอสมมติการให้อุปสมบท
ต่อสงฆ์.

พึงขอแม่ครั้งที่สอง พึงขอแม่ครั้งที่สาม.

ภิกษุณีนั่นอันสงฆ์พึงกำหนดว่า ภิกษุณีนี้เป็นคนฉลาด มีความละเอียด
ถ้าเธอเป็นคนเขลา และไม่มี ความละเอียด ก็ไม่ควรให้ ถ้าเป็นคนเขลา แต่มี
ความละเอียด ก็ไม่ควรให้ ถ้าเป็นคนฉลาด แต่ไม่มี ความละเอียด ก็ไม่ควร
ให้ ถ้าเป็นคนฉลาดด้วย มีความละเอียดด้วย จึงควรให้.

ครั้นแล้ว สงฆ์พึงให้สมมติการให้อุปสมบทนั้นอย่างนี้:-

ภิกษุณีผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยอัญชลีทุกขิต-
วาจา ว่าดังนี้:-

กรรมวาจา

แม่เจ้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ภิกษุณีชื่อนี้ผู้นี้ มีพรรษา
ครบ ๑๒ แล้ว ขอสมมติการให้อุปสมบทต่อสงฆ์ ถ้าความพร้อม
พร้อมของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงให้สมมติการให้อุปสมบทแก่ภิกษุณี
ชื่อนี้ ผู้มีพรรษาครบ ๑๒ แล้ว นี้เป็นอัญชลี.

แม่เจ้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ภิกษุณีชื่อนี้ผู้มีพรรษาครบ ๑๒ แล้ว ขอสมมติการให้อุปสมบทต่อสงฆ์ สงฆ์ให้สมมติการให้อุปสมบทแก่ภิกษุณีชื่อนี้ ผู้มีพรรษาครบ ๑๒ แล้ว การให้สมมติการให้อุปสมบทแก่ภิกษุณีชื่อนี้ ผู้มีพรรษาครบ ๑๒ แล้ว ชอบแก่แม่เจ้าผู้ใด แม่เจ้าผู้หนึ่งพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ชอบแก่แม่เจ้าผู้ใด แม่เจ้าผู้หนึ่งพึงพูด.

การให้สมมติการให้อุปสมบท อันสงฆ์ให้แล้วแก่ภิกษุณีชื่อนี้ ผู้มีพรรษาครบ ๑๒ แล้ว ชอบแก่สงฆ์ เหตุนั้นจึงมี ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ ด้วยอย่างนี้.

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียนภิกษุณีเหล่านั้น โดยอนЕКปริยาย ดังนี้แล้ว ตรัสโทษแห่งความเป็นคนเลียงยาก...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๓๐. ๕. อนึ่ง ภิกษุณีใด มีพรรษาครบ ๑๒ แล้ว อันสงฆ์ยังมีได้สมมติ ยังกุลธิดาให้บวช เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีหลายรูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๑๗] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...
บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.
ที่ชื่อว่า มีพรรษาครบ ๑๒ แล้ว คือ มีพรรษาถึง ๑๒ แล้ว.

ที่ชื่อว่า **ยังมิได้สมมติ** คือ สงฆ์ยังมิได้ให้สมมติการให้อุปสมบท
ด้วยญัตติทุติยกรรม.

บทว่า **ยังกุลธิดาให้บวช** คือ ให้กุลธิดาอุปสมบท.

ตั้งใจว่าจักให้บวช แสวงหาคณะก็ดี อาจารย์ก็ดี บาตรก็ดี จีวรก็ดี
สมมติสีมาก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ จบญัตติ ต้องอาบัติทุกกฏ จบกรรมวาจา
สองครั้ง ต้องอาบัติทุกกฏสองตัว จบกรรมวาจาครั้งสุด ภิกษุณีผู้อุปัชฌาย์
ต้องอาบัติปาจิตตีย์ คณะและอาจารย์ ต้องอาบัติทุกกฏ.

บทภาษณีย์

ติกะปาจิตตีย์

[๔๑๘] กรรมเป็นกรรม ภิกษุณีสำคัญว่ากรรมเป็นกรรม ให้บวช
ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

กรรมเป็นกรรม ภิกษุณีสงสัย ให้บวช ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

กรรมเป็นกรรม ภิกษุณีสำคัญว่ากรรมไม่เป็นกรรม ให้บวช ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์.

ติกะทุกกฏ

กรรมไม่เป็นกรรม ภิกษุณีสำคัญว่ากรรมเป็นกรรม ต้องอาบัติทุกกฏ.

กรรมไม่เป็นกรรม ภิกษุณีสงสัย ต้องอาบัติทุกกฏ.

กรรมไม่เป็นกรรม ภิกษุณีสำคัญว่ากรรมไม่เป็นกรรม ต้องอาบัติ
ทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๔๑๙] มีพรรษาครบ ๑๒ แล้ว อันสงฆ์สมมติแล้ว ยังกุลธิดาให้

บวช ๑ วิภลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัตินแล.
กุมาริภูตวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

กุมาริฏตวรรค สิกขาบทที่ ๖

เรื่องภิกษุณีจันทกาลิ

[๔๒๐] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีจันทกาลิเข้าไปหาภิกษุณีสงฆ์ ขอสมมติการให้อุปสมบท ภิกษุณีสงฆ์พิจารณา ดูภิกษุณีจันทกาลิในขณะนั้นแล้ว กล่าวว่า คุณก่อนแม่เจ้า เธอยังไม่สมควร ให้อุปสมบทก่อน แล้วมิได้ให้สมมติการให้อุปสมบท ภิกษุณีจันทกาลิรับ คำว่า ดีแล้ว.

ครั้งสมัยต่อมา ภิกษุณีสงฆ์สมมติการให้อุปสมบทแก่ภิกษุณีเหล่าอื่น ภิกษุณีจันทกาลิจึงเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนา ดิฉันคนเดียวเป็นคนเขลา ดิฉันคนเดียวเป็นคนไม่มีความละเอียด เพราะสงฆ์ให้สมมติการให้อุปสมบทแก่ ภิกษุณีเหล่าอื่น ไม่ให้กะดิฉันคนเดียว.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนา ว่า ไฉนแม่เจ้าจันทกาลิ อันภิกษุณีสงฆ์กล่าวอยู่ว่า คุณก่อนแม่เจ้า เธอยังไม่สมควรให้อุปสมบทก่อน ดังนี้ รับคำว่า ดีแล้ว ภายหลังจึงได้ถึงการบ่น ว่าเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ขาวว่า ภิกษุณีจันทกาลิอันสงฆ์กล่าวอยู่ว่า คุณก่อนแม่เจ้า เธอยังไม่สมควร ให้อุปสมบทก่อน ดังนี้ รับคำว่า ดีแล้ว ภายหลังได้ถึงการบ่นว่า จริงหรือ. ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉน ภิกษุณีจันทกาลิอันภิกษุณีสงฆ์กล่าวอยู่ว่า คุณก่อนแม่เจ้า เธอยังไม่สมควรให้ กุลธิดาบวชก่อน ดังนี้ รับคำว่า ดีแล้ว ภายหลังจึงได้ถึงการบ่นว่าเล่า การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง อย่างนี้ ว่าดังนี้...

พระบัญญัติ

๑๓๑. ๖. อนึ่ง ภิกษุณีใด อันภิกษุณีสงฆ์กล่าวอยู่ว่า คุณ ก่อนแม่เจ้า เธอยังไม่สมควรให้กุลธิดาบวชก่อน ดังนี้ รับคำว่า ดีแล้ว ภายหลังถึงธรรมคือบ่นว่า เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีจันทกาลิ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๒๑] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

คำว่า คุณก่อนแม่เจ้า เธอยังไม่สมควรให้กุลธิดาบวชก่อน ความว่า คุณก่อนแม่เจ้า เธอยังไม่ควรก่อน ที่จะเป็นผู้ให้กุลธิดาอุปสมบท.

คำว่า รับคำว่า ดีแล้ว ความว่า ถึงธรรมคือบ่นว่าในภายหลัง ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

อนาปัตติวาร

[๔๒๒] บ่นว่าภิกษุณีสงฆ์ผู้ทำ เพราะฉันทาคติ เพราะโทสาคติ เพราะโมหาคติ เพราะภยากติ โดยปกติ ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

กุมาริฎตวรรค สิกขาบทที่ ๖ จบ

อรรถกถากุมาริฎตวรรค สิกขาบทที่ ๔-๕-๖

คำทั้งหมดในสิกขาบทที่ ๔ ที่ ๕ และที่ ๖ ขึ้นทั้งนั้น. ทุกสิกขาบท มีสมุฏฐาน ๓. สิกขาบทที่ ๔ เป็นกิริยา สัญญาวิโมกข์ สจิตตกะ ปณัตติวัชชะ กายกรรม วจกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ แล.

สิกขาบทที่ ๕ เป็นทั้งกิริยาทั้งอกิริยา สัญญาวิโมกข์ สจิตตกะ ปณัตติวัชชะ กายกรรม วจกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ แล. ส่วนว่า คำที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ในสิกขาบทที่ ๕ นี้ว่า **สงฺฆน ปริจฺฉินฺหิตฺตพฺพา** มีใจความว่า อันสงฆ์พึงพิจารณาดู.

สิกขาบทที่ ๖ เป็นกิริยา สัญญาวิโมกข์ สจิตตกะ โลกวัชชะ กายกรรม วจกรรม อกุศลจิต เป็นทุกขเวทนาแล. แต่คำที่ตรัสไว้ในสิกขาบทที่ ๖ นี้ว่า **ปริจฺฉินฺหิตฺตวา** มีใจความว่า ได้พิจารณาดูแล้ว.

อรรถกถากุมาริฎตวรรค สิกขาบทที่ ๔-๕-๖ จบ

กุมารีกุตวรรค สิกขาบทที่ ๗

เรื่องภิกษุณีอุลลันทา

[๔๒๓] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น สิกขมานารูปหนึ่ง เข้าไปหาภิกษุณีอุลลันทาขออุปสมบท ภิกษุณีอุลลันทากล่าวกะ สิกขมานารูปนั้นว่า คุณก่อนแม่เจ้า ถ้าเธอจักให้จิวรแก่เรา เมื่อได้เช่นนี้ เราจึงจะให้เธออุปสมบทแล้วไม่ให้นางอุปสมบท ไม่ชวนชวายเป็นให้นางอุปสมบท สิกขมานารูปนั้น จึงได้แจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุณีทั้งหลาย.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทนา ว่า ไฉนแม่เจ้าอุลลันทาจึงได้กล่าวกะสิกขมานาว่า คุณก่อนแม่เจ้า ถ้าเธอจักให้จิวรแก่เรา เมื่อได้เช่นนี้ เราจึงจะให้เธออุปสมบท แล้วไม่ให้นางอุปสมบท ไม่ชวนชวายเป็นให้นางอุปสมบทเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ขาวว่า ภิกษุณีอุลลันทาได้กล่าวกะสิกขมานาว่า คุณก่อนแม่เจ้า ถ้าเธอจักให้จิวรแก่เรา เมื่อได้เช่นนี้ เราจึงจะให้เธออุปสมบท แล้วไม่ให้นางอุปสมบท ไม่ชวนชวายเป็นให้นางอุปสมบท จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉน ภิกษุณีอุลลันทาจึงได้กล่าวกะสิกขมานาว่า คุณก่อนแม่เจ้า ถ้าเธอจักให้จิวรแก่

เรา เมื่อได้เช่นนี้ เราจึงจะให้เธออุปสมบท แล้วไม่ให้นางอุปสมบท ไม่ชวน-
ขวยเพื่อให้นางอุปสมบทเล่า การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความ
เลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง
อย่างนี้ ว่าดังนี้...

พระบัญญัติ

๑๓๒. ๗. อนึ่ง ภิกษุณีใด กล่าวกะลิกขมานาว่า ดูก่อน
แม่เจ้าถ้าเธอจักให้จีวรแก่เรา เมื่อได้เช่นนี้ เราจึงจะให้เธออุปสมบท
ดังนี้แล้ว นางไม่มีอันตรายในภายหลัง ไม่ให้อุปสมบท ไม่ทำการ
ชวนขวยเพื่อให้อุปสมบท เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีอุลลันทา จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๒๔] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...
นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า สิกขมานา ได้แก่ สตรีผู้ได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการ
ตลอด ๒ ปีแล้ว.

คำว่า ดูก่อนแม่เจ้า ถ้าเธอจักให้จีวรแก่เรา เมื่อได้เช่นนี้
เราจึงจะให้เธออุปสมบท ความว่า เมื่อเราได้จีวรแล้ว เราจึงจะให้เธอ
อุปสมบท.

คำว่า นางไม่มีอันตรายในภายหลัง คือ ในเมื่ออันตรายไม่มี.

บทว่า ไม่ให้อุปสมบท คือ ไม่บวชให้ด้วยตนเอง.

บทว่า ไม่ทำการขวนขวายเพื่อให้อุปสมบท คือ ไม่มอบหมาย
ภิกษุณีรูปอื่นจัดการแทน.

พอทอดธุระว่า จักไม่ให้อุปสมบท จักไม่ขวนขวายเพื่อให้อุปสมบท
ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

อนาปัตติวาร

[๔๒๕] ในเมื่ออันตรายมี ๑ แสวงหาแล้วไม่ได้ ๑ อาพาธ ๑ มี
เหตุขัดข้อง ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

กุมารีภูตวรรค สิกขาบทที่ ๗ จบ

อรรถกถากุมารีภูตวรรค สิกขาบทที่ ๗

คำทั้งหมดในสิกขาบทที่ ๗ ตั้งแต่ต้นนั้น. สิกขาบทนี้ มีการทอดธุระ
เป็นสมุฏฐาน เป็นกิริยา สัตถุญญาวิโมกข์ สจิตตกะ โลกวัชชะ กายกรรม วิจิ
กรรม อกุศลจิต เป็นทุกขเวทนา แล.

อรรถกถากุมารีภูตวรรค สิกขาบทที่ ๗ จบ

กุมาริฏทวรรค สิกขาบทที่ ๘

เรื่องภิกษุณีอุลลันทา

[๔๒๖] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น สิกขมานารูปหนึ่งเข้าไปหาภิกษุณีอุลลันทาขออุปสมบท ภิกษุณีอุลลันทากล่าวกะสิกขมานารูปนั้นว่า คุณก่อนแม่เจ้า ถ้าเธอจักติดตามเราตลอด ๒ ปี เมื่อได้ดังนี้ เราจึงจะให้เธออุปสมบท แล้วไม่ให้นางอุปสมบท ไม่ชวนชวายเป็นให้นางอุปสมบท สิกขมานารูปนั้นจึงได้แจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุณีทั้งหลาย.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทนาว่า โฉนแม่เจ้าอุลลันทาจึงได้กล่าวกะสิกขมานาว่า คุณก่อนแม่เจ้า ถ้าเธอจักติดตามเราตลอด ๒ ปี เมื่อได้ดังนี้ เราจึงจะให้เธออุปสมบท แล้วไม่ให้นางอุปสมบท ไม่ชวนชวายเป็นให้นางอุปสมบทเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ขาวว่าภิกษุณีอุลลันทาได้กล่าวกะสิกขมานาว่า คุณก่อนแม่เจ้า ถ้าเธอจักติดตามเราตลอด ๒ ปี เมื่อได้ดังนี้ เราจึงจะให้เธออุปสมบท แล้วไม่ให้นางอุปสมบท ไม่ชวนชวายเป็นให้นางอุปสมบท จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉนภิกษุณีอุลลันทาจึงได้กล่าวกะสิกขมานาว่า คุณก่อนแม่เจ้า ถ้าเธอจักติดตามเรา

ตลอด ๒ ปี เมื่อได้ดังนี้ เราจะให้เธออุปสมบท แล้วไม่ให้นางอุปสมบท ไม่ชวนชวายเป็นให้นางอุปสมบทเล่า การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส . . .

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้ . . .

พระบัญญัติ

๑๓๓. ๘. อนึ่ง ภิกษุณีใด กล่าวกะตักขมานาว่า ดูก่อนแม่เจ้า ถ้าเธอจักติดตามเราตลอด ๒ ปี เมื่อได้เช่นนี้ เราจึงจะให้เธออุปสมบท ดังนี้แล้ว นางไม่มีอันตรายในภายหลัง ไม่ให้อุปสมบท ไม่ทำการชวนชวายเป็นให้อุปสมบท เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีอุตถนันทา จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๒๗] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด . . .

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ . . . นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า ตักขมานา ได้แก่ สตรีผู้ได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการตลอด ๒ ปีแล้ว.

คำว่า ดูก่อนแม่เจ้า ถ้าเธอจักติดตามเราตลอด ๒ ปี ความว่า เธอจักอุปฐากตลอด ๒ ปี.

คำว่า เมื่อได้เช่นนี้ เราจึงจะให้เธออุปสมบท ความว่า. เมื่อเธอทำได้เช่นนี้ เราจึงจะให้เธออุปสมบท.

คำว่า นางไม่มีอันตรายในภายหลัง คือ ในเมื่ออันตรายไม่มี.

บทว่า ไม่ให้อุปสมบท คือ ไม่บวชให้ด้วยตนเอง.

บทว่า ไม่ทำการขวนขวายเพื่อให้อุปสมบท คือ ไม่มอบหมาย
ภิกษุณีรูปอื่นให้จัดการแทน.

พอทอดธุระว่า จักไม่ให้อุปสมบท จักไม่ขวนขวายเพื่อให้อุปสมบท
ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

อนาปัตติวาร

[๔๒๘] ในเมื่อมีอันตราย ๑ แสวงหาแล้วไม่ได้ ๑ อาพาธ ๑ มี
เหตุขัดข้อง ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

กุมารีภูตวรรค สิกขาบทที่ ๘ จบ

อรรถกถากุมารีภูตวรรค สิกขาบทที่ ๘

คำทั้งหมดแม้ในสิกขาบทที่ ๘ ก็ตั้งทั้งนั้น. สมุฏฐานเป็นต้นก็เป็น
เช่นเดียวกับสิกขาบทถัดไปแล.

อรรถกถากุมารีภูตวรรค สิกขาบทที่ ๘ จบ

กุมาริฏทวรรค สิกขาบทที่ ๕

เรื่องภิกษุณีอุลลันทา

[๔๒๕] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีอุลลันทาभवชสิกขมานาชื่อจันทกาลิ ผู้เกี่ยวข้องกับบุรุษ ผู้คลุกคลีกับเด็กหนุ่ม ผู้คูร้าย ผู้ยังชายให้ระทมโศก.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทนาว่า โฉนแม่เจ้าอุลลันทา จึงได้भवชสิกขมานาชื่อจันทกาลิ ผู้เกี่ยวข้องกับบุรุษ ผู้คลุกคลีกับเด็กหนุ่ม ผู้คูร้าย ผู้ยังชายให้ระทมโศกเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า ภิกษุณีอุลลันทาभवชสิกขมานาชื่อจันทกาลิ ผู้เกี่ยวข้องกับบุรุษ ผู้คลุกคลีกับเด็กหนุ่ม ผู้คูร้าย ผู้ยังชายให้ระทมโศก จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉนภิกษุณีอุลลันทาจึงได้भवชสิกขมานาชื่อจันทกาลิ ผู้เกี่ยวข้องกับบุรุษ ผู้คลุกคลีกับเด็กหนุ่ม ผู้คูร้าย ผู้ยังชายให้ระทมโศกเล่า การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๓๔. ๕. อนึ่ง ภิกษุณีใด ยังติดขมามาผู้เกี่ยวข้องกับบุรุษ ผู้คลุกคลีกับเด็กหนุ่ม ผู้ดูร้าย ผู้ยังชายให้ระทมโศก ให้บวช ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีถูกลนันทา จบ

ติกาบทวิภังค์

[๔๓๐] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...
บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.
ที่ชื่อว่า บุรุษ ได้แก่ ชายผู้มีอายุถึง ๒๐ ปี.
ที่ชื่อว่า เด็กหนุ่ม ได้แก่ ชายผู้มีอายุยังไม่ถึง ๒๐ ปี.
ที่ชื่อว่า ผู้เกี่ยวข้องกับหรือคลุกคลี คือ สัมผัสกันด้วยความเกี่ยว
ข้องกันทางกายและวาจาอันไม่สมควร.
ที่ชื่อว่า ผู้ดูร้าย ได้แก่ ที่เรียกกันว่า ผู้มักโกรธ.
ที่ชื่อว่า ผู้ยังชายให้ระทมโศก คือ ผู้ก่อทุกข์ นำความโศกมา
ให้แก่ชายอื่น.
ที่ชื่อว่า ติดขมามา ได้แก่ สตรีผู้ได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการ
ตลอด ๒ ปีแล้ว.

บทว่า ให้บวช คือ ให้อุปสมบท.
ตั้งใจว่า จักให้อุปสมบท แล้วแสวงหาคณะก็ดี อาจารย์ก็ดี บาตร
ก็ดี จีวรก็ดี สมมติสีมาก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ จบญัตติ ต้องอาบัติทุกกฏ
จบกรรมวาจา ๒ ครั้ง ต้องอาบัติทุกกฏ ๒ ตัว จบกรรมวาจาครั้งสุดท้าย ภิกษุณี
ผู้อุปชฌาย์ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ คณะและอาจารย์ ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๔๓๑] 'ไม่รู้' ให้อุปสมบท ๑ วิภลจรีต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ 'ไม่ต้อง
อาบัติแล.

กุมาริฎฺฐวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

อรรถกถากุมาริฎฺฐวรรค สิกขาบทที่ ๕

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๕ พึงทราบดังนี้:-

บทว่า โสภสฺส มีความว่า นางสิกขมานาใด ทำการนัดหมายแล้ว
(ไม่ไปตามนัด) ยังความโสภสฺสให้เข้าไปภายในใจของพวกบุรุษ เพราะฉะนั้น
สิกขมานานั้น จึงชื่อว่า ผู้ยังชายให้ระทมโสภ. บวชให้สิกขมานาผู้ยังชายให้
ระทมโสภนั้น. เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสไว้ว่า ที่ชื่อว่า ผู้ยัง
ชายให้ระทมโสภ คือ ก่อทุกข์ให้เกิดแก่ชายอื่น.

อีกอย่างหนึ่ง นางสิกขมานาแม่นี้ เมื่อไม่ได้สมาคมกับบุรุษยอมเข้าสู่
ความโสภเสวเสยเอง คุหฺหณฺยเจ้าของเรื่องเข้าสู่เรือนฉะนั้น. นางสิกขมานา
เข้าสู่ความโสภใด ด้วยอาการอย่างนี้ ความโสภนั้นเป็นที่อยู่แห่งสิกขมานานั้น
เหตุนี้ สิกขมานานั้น จึงชื่อว่า มีความโสภเป็นที่อยู่. ด้วยเหตุนี้ พระผู้-
มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า ย่อมนำความโสภมา.

บทว่า อชานนฺติ ได้แก่ 'ไม่รู้'ว่า ผู้นี้ เป็นเช่นนี้. คำที่เหลือ
ต้นทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฺฐาน ๓ เป็นกิริยา สัจฺญญาวิโมกข์ สจิตตกะ
ปณฺณตติวัชชะ กายกรรม วจฺจกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ แล.

อรรถกถากุมาริฎฺฐวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

กุมาริฎทวรรค สิกขาบทที่ ๑๐

เรื่องภิกษุณีอุลลันทา

[๔๓๒] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีอุลลันทาभवสสิกขมานาผู้อันมารดาบิดาบ้าง อันสามีบ้าง ยังมีได้ออนุญาตมารดาบิดาบ้าง สามีบ้าง จึงเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนแม่เจ้าอุลลันทาจึงได้भवสสิกขมานาที่พวกเรายังมีได้ออนุญาตเล่า.

ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินมารดาบิดาบ้าง สามีบ้าง เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า- โฉนแม่เจ้าอุลลันทาจึงได้भवสสิกขมานาผู้อันมารดาบิดาบ้าง อันสามีบ้าง ยังมีได้ออนุญาตเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าภิกษุณีอุลลันทาभवสสิกขมานาผู้อันมารดาบิดาบ้าง สามีบ้าง ยังมีได้ออนุญาต จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉนภิกษุณีอุลลันทาจึงได้भवสสิกขมานาผู้อันมารดาบิดาบ้าง อันสามีบ้าง ยังมีได้ออนุญาตเล่า การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

ดูก่อนฎีกาทั้งหลาย ก็แลฎีกาทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง
อย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๓๕. ๑๐. อนึ่ง ฎีกาใดยังสิกขมานาผู้อันมารดาบิดา
หรือสามียังมีได้อนุญาต ให้บวช เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องฎีกาอุลลันทา จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๓๓] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ฎีกา ความว่า ที่ชื่อว่า ฎีกา เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...
นี้ ชื่อว่า ฎีกา ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า มารดาบิดา ได้แก่ ที่เรียกกันว่าผู้ให้กำเนิด.

ที่ชื่อว่า สามี ได้แก่บุรุษผู้หวงแหน.

บทว่า ยังมีได้อนุญาต คือ ยังมีได้บอกلامารดาบิดาหรือสามี.

ที่ชื่อว่า สิกขมานา ได้แก่ สตรีผู้ได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประ-
การ ตลอด ๒ ปีแล้ว.

บทว่า ให้บวช คือ ให้อุปสมบท.

ตั้งใจว่า จักให้อุปสมบท แล้วแสวงหาคณะที่ดี อาจารย์ที่ดี บาตร
ที่ดี จีวรที่ดี สมมติสีมาก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ จบญัตติ ต้องอาบัติทุกกฏ จบ
กรรมวาจา ๒ ครั้ง ต้องอาบัติทุกกฏ ๒ ตัว จบกรรมวาจาครั้งสุด ฎีกา
ผูุ้ปัชฌาย์ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ คณะและอาจารย์ ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๔๓๔] 'ไม่รู้' ให้อุปสมบท ๑ อนุญาตแล้วจึงให้บวช ๑ วิภลจริต ๑
อาทิกัมมิกา ๑ 'ไม่ต้องอาบัติแล.

กุมารัฐตวรรค สิกขาบทที่ ๑๐ จบ

อรรถกถาภุมาริฎตวรรค สิกขาบทที่ ๑๐

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๑๐ พึงทราบดังนี้ :-

บทว่า **อนาปุจฺจา** แปลว่า ไม่บอกกล่าว. พวกภิกษุณีควรบอกกล่าว ๒ ครั้ง คือ ในคราวบรรพชาครั้ง ๑ ในคราวอุปสมบทครั้ง ๑. แต่พวกภิกษุแม่เมื่อบอกกล่าวคราวเดียว ก็ควร.

บทว่า **อชานนฺติ** ได้แก่ ไม่รู้ว่ามารดาเป็นต้น ยังมีอยู่. คำที่เหลือต้นทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานที่สำคัญไม่ช้าก่อน ๔ สมุฏฐาน เกิดขึ้นทาง วาจา ๑ ทางกายกับวาจา ๑ ทางวากกับจิต ๑ ทางกายวากกับจิต ๑. คือ อย่างไร คือภิกษุณีนั่งในขันทสีมา ด้วยกิจที่ควรทำบางอย่างนั้นแล ในกรรมมีอphanกรรมเป็นต้น กล่าวว่ พวกท่านจงเรียกสิกขมานามา พวกเราจักให้เธออุปสมบท ในขันทสีมานี้แหละ แล้วอุปสมบทให้ อย่างนี้ชื่อว่า เกิดขึ้นทางวาจา ๑. เมื่อภิกษุณีกล่าวตั้งแต่สำนักที่อยู่ว่า เราจักให้อุปสมบท แล้วเดินไปยังขันทสีมา ชื่อว่า เกิดขึ้นทางกายกับวาจา ๑. เมื่อภิกษุณีไม่รู้เลยว่าเป็นข้อที่ทรงบัญญัติห้ามไว้ ทำการล่วงละเมิด ในฐานะทั้ง ๒ ชื่อว่า เกิดขึ้นทางวากกับจิต ๑ ทางกายวากกับจิต ๑. เป็นทั้งกิริยา ทั้งอกิริยา เพราะไม่ให้ขออนุญาตก่อนแล้วให้อุปสมบท เป็นโนสัญญาวิโมกข์ อจิตตกะ ปณัตติ-วัชชะ กายกรรม วจิกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ แล.

อรรถกถาภุมาริฎตวรรค สิกขาบทที่ ๑๐ จบ

กุมาริฎทวรรค สิกขาบทที่ ๑๑

เรื่องภิกษุณีอุลลันทา

[๔๓๕] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีอุลลันทานิมนต์พระเถระทั้งหลายมาประชุมกัน ด้วยกล่าวว่า ดิฉันจักบวชสิกขมานา ครั้นเห็นอาหารของเฝ้าของฉันมากมาย จึงส่งพระเถระทั้งหลายกลับด้วยกล่าวว่า ดิฉันจักยังไม่บวชสิกขมานาก่อน แล้วนิมนต์พระเทวทัต พระโกกาลิกะ พระกฏโมรคติสสกะ แสะพระสมุทททัตตะ ผู้โอรสของพระนางฉันทเทวี มาประชุมกันบวชสิกขมานา.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เฟงโทษ ดิเตียน โพนทนาว่า ไฉนแม่เจ้าอุลลันทาจึงได้บวชสิกขมานาด้วยให้ฉันทะเลาะเถ...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ชาวว่า ภิกษุณีอุลลันทาบวชสิกขมานาด้วยให้ฉันทะเลาะเถ จริงหรือ, ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉนภิกษุณีอุลลันทาจึงได้บวชสิกขมานาด้วยให้ฉันทะเลาะเถ การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๓๖. ๑๑. อนึ่ง ภิกษุณี ยังสิกขมานาให้บวช ด้วยให้
ฉันทะค้ำ เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีอุตถันนทา จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๓๖] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

บทว่า ด้วยให้ฉันทะค้ำ คือ เมื่อที่ประชุมเลิกไปแล้ว.

ที่ชื่อว่า สิกขมานา ได้แก่ สตรีผู้ได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการ
ตลอด ๒ ปีแล้ว.

บทว่า ให้บวช คือ ให้อุปสมบท.

ตั้งใจว่า จักให้อุปสมบท แล้วแสวงหาคณะก็ดี อาจารย์ก็ดี บาตร
ก็ดี จีวรก็ดี สมมติสีมาก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ จบญัตติ ต้องอาบัติทุกกฏ
จบกรรมวาจาสองครั้ง ต้องอาบัติทุกกฏ ๒ ตัว จบกรรมวาจาครั้งสุด ภิกษุณี
ผู้อุปชฌาย์ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ คณะและอาจารย์ ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๔๓๗] ให้อุปสมบทในเมื่อที่ประชุมยังไม่เลิก ๑ วิภังจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

กุมารীগุตวรรค สิกขาบทที่ ๑๑ จบ

อรรถกถาอุมาสิฏฐวรรค สิกขาบทที่ ๑๑

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๑๑ พึงทราบดังนี้:-

บทว่า **ปริวาสียนุททาเนน** คือ โดยให้ฉันทะค้ำ. ในคำว่า การให้ฉันทะค้ำนั้น การค้ำมี ๔ อย่างคือ ค้ำโดยที่ประชุม ๑ ค้ำโดยราตรี ๑ ค้ำโดยฉันทะ ๑ ค้ำโดยอธยาศัย ๑.

ที่ชื่อว่า ค้ำโดยที่ประชุม คือ พวกภิกษุกำลังประชุมกันด้วยกรณียกิจบางอย่าง. คราวนั้น เมฆฝนตั้งเค้าขึ้นก็ดี ภูเขาทำการจับไล่ก็ดี พวกชาวบ้านมามุ่งคุณก็ดี ภิกษุทั้งหลาย ยังไม่ทันสละฉันทะเลย พวกตนลุกไปโดยอ้างว่า ไม่ใช่โอกาส พวกเราจงไปที่อื่นเถอะ. นี้ชื่อว่า ค้ำโดยที่ประชุม. ก็การค้ำโดยที่ประชุม ควรจะทำได้ เพราะภิกษุทั้งหลาย ยังไม่ได้สละฉันทะ แม้ก็จริง ถึงอย่างนั้น ตกกลางคืนพวกภิกษุประชุมกันอีก ด้วยตั้งใจว่า พวกเราจักทำกรรม มีอุโบสถเป็นต้น จึงเชื่อเชิญภิกษุรูปหนึ่ง ด้วยตั้งใจว่า จักพึงธรรมจนกว่าภิกษุจะมาประชุมกันทั้งหมด. เมื่อภิกษุนั้นกำลังแสดงธรรมกถาอยู่นั้นแหละ อรุณขึ้นเสีย. ถ้าพวกภิกษุนั้นประชุมกันด้วยตั้งใจว่า จักทำจาคตุทสี่อุโบสถ แล้วทำด้วยตกลงกันว่า ปิณณรสี่อุโบสถ ก็ได้. ถ้านั่งประชุมกันเพื่อทำปิณณรสี่อุโบสถ วันแรมค่ำ ๑ ไม่ใช่วันอุโบสถ จะทำอุโบสถ ไม่ควร แต่จะทำสังฆกิจอย่างอื่น ควรอยู่. นี้ชื่อว่า ค้ำโดยราตรี.

พวกภิกษุประชุมกันอีก ด้วยตั้งใจว่า จักทำสังฆกรรม มีอัพทานเป็นต้นบางอย่างนั้นแล. ในภิกษุเหล่านั้น ภิกษุรูปหนึ่งเป็นนักโหราศาสตร์ กล่าวอย่างนี้ว่า **วันนี้ฤกษ์ร้าย (ฤกษ์ทารุณ)** พวกท่านจงอย่าทำกรรม

นี้. ภิกษุพวกนั้นสละนันทะตามคำของภิกษุนั้นแล้ว ยังนั่งประชุมกันอยู่อย่างนั้นแหละ. ที่นั่น ภิกษุรูปอื่นมาพูดขึ้นว่า ประโยชน์ยอมล่วงเลยคนโง่ที่มัวถือฤกษ์ยามอยู่ แล้วกล่าวว่า พวกท่านจะทำอะไรด้วยดาวฤกษ์. นี้ชื่อว่า ค้างโดยนันทะ และค้างโดยอหยาตย์. ในการค้างนั้น จะไม่นำนันทะและปารีสัทธมาใหม่ทำกรรม ย่อมไม่ควร.

สองบทว่า อรุณจิตาย ปริสาย ความว่า เมื่อที่ประชุมสละนันทะแล้วเลิกประชุมไปด้วยกายก็ดี ด้วยอาการเพียงสละนันทะเท่านั้นก็ดี.

ข้อว่า อนาปัตติ อรุณจิตาย ปริสาย มีความว่า เมื่อที่ประชุมยังไม่สละนันทะ ยังไม่เลิกประชุม ไม่เป็นอาบัติ. คำที่เหลือ ดั้นทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๓ เป็นกิริยา สัตถุญญาวิโมกข์ สจิตตกะ ปันณัตติวัชชะ กายกรรม วจกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ แล.

อรรถกถากุमारิปุตรวรรค สิกขาบทที่ ๑๑ จบ

กุมาริฎตวรรค สิกขาบทที่ ๑๒

เรื่องภิกษุณีหลายรูป

[๔๓๘] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับ อยู่ ณ พระเชตะวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีทั้งหลายบวชสิกขมานาทุกปี ที่สำนักอาศัยไม่เพียงพอ คนทั้งหลายจึงเฟ่งโทษติเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้บวชสิกขมานาทุกปีเล่า ที่สำนักอาศัยจึงไม่เพียงพอกัน.

ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินคนพวกนั้นเฟ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เฟ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้บวชสิกขมานาทุกปีเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า พวกภิกษุณีบวชสิกขมานาทุกปี จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉนพวกภิกษุณีจึงได้บวชสิกขมานาทุกปีเล่า การกระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลาย จงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๓๗. ๑๒. อนึ่ง ภิกษุณีใด ยังสิกขมานาให้บวชทุก ๆ
ฝน เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีหลายรูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๑๕] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...
บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.
บทว่า ทุก ๆ ฝน คือ ทุก ๆ ปี.
บทว่า ให้บวช คือ ให้อุปสมบท.
ตั้งใจว่า จักให้อุปสมบท แล้วแสวงหาคณะก็ดี อาจารย์ก็ดี บาตร
ก็ดี จีวรก็ดี สมมติสีมาก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ จบญัตติ ต้องอาบัติทุกกฏ
จบกรรมวาจา ๒ ครั้ง ต้องอาบัติทุกกฏ ๒ ตัว จบกรรมวาจาครั้งสุดท้าย ภิกษุณี
ผู้อุปชฌาย์ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ คณะและอาจารย์ ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๔๘๐] ให้อุปสมบท เว้นระยะ ๑ ปี ๑ วิภจจิต ๑ อาทิกัมมิกา ๑
ไม่ต้องอาบัติแล.

กุมาริภูตวรรค สิกขาบทที่ ๑๒ จบ

อรรถกถาภุมาริฎตวรรค สิกขาบทที่ ๑๒

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๑๒ พึงทราบดังนี้:-

สองบทว่า **อุปสุตโย น สมมุติ** ได้แก่ สำนักที่อยู่ไม่เพียงพอกัน.
คำที่เหลือ **ตั้งทั้งนั้น**. สมุฏฐานเป็นต้น ก็เป็นเช่นเดียวกับสิกขาบทถัดไป
นั้นแล.

อรรถกถาภุมาริฎตวรรค สิกขาบทที่ ๑๒ จบ

กุมาริฎทวรรค สิกขาบทที่ ๑๓

เรื่องภิกษุณีหลายรูป

[๔๔๑] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีทั้งหลายบวชสิกขมานาสองรูปต่อ ๑ ปี ที่สำนักอาศัยก็ไม่พอดังเดิม คนทั้งหลายจึงเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทนา เหมือนอย่างนั้นว่า ไฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้บวชสิกขมานาสองรูปต่อ ๑ ปีเล่า ที่อาศัยจึงไม่พอดังเดิม

ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินคนพวกนั้น เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทนาว่า ไฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้บวชสิกขมานาสองรูปต่อ ๑ ปีเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าพวกภิกษุณีบวชสิกขมานาสองรูปต่อ ๑ ปี จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้บวชสิกขมานาสองรูปต่อ ๑ ปีเล่า การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๑๓๘. ๑๓. อนึ่ง ภิกษุณีใด ฝนหนึ่งยังสิกขมานา ๒ รูปให้
บวช เป็นปาจิตติย์.

เรื่องภิกษุณีหลายรูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๔๒] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

บทว่า ฝนหนึ่ง คือ ปีหนึ่ง.

บทว่า ยังสิกขมานา ๒ รูปให้บวช คือ ยังสิกขมานา ๒ รูป ให้
อุปสมบท.

ตั้งใจว่า จักยังสิกขมานา ๒ รูป ให้อุปสมบท แล้วแสวงหาคณะก็ดี
อาจารย์ก็ดี บาตรก็ดี จีวรก็ดี สมมติสีมาก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ จบบัญญัติ ต้องอา-
บัติทุกกฏ จบกรรมวาจา ๒ ครั้ง ต้องอาบัติทุกกฏ ๒ ตัว จบกรรมวาจาครั้งสุด
ภิกษุณีผู้อุปชฌาย์ ต้องอาบัติปาจิตติย์ คณะและอาจารย์ ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๔๔๓] เว้นระยะปีหนึ่ง บวชสิกขามานารูปเดียว ๑ วิภังจริต ๑
อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

กุมาริภูตวรรค สิกขาบทที่ ๑๓ จบ

กุมาริภูตวรรคที่ ๘ จบ

อรรถกถาภุมารัฐวรรค สิกขาบทที่ ๑๓

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๑๓ ฟังทราบดังนี้:-

สามบทว่า **เอกํ วสุตํ เทว** ได้แก่ ให้สิกขมานาบวชปีละ ๒ รูป
เว้นระยะ ๑ ปี. คำที่เหลือ ตั้งแต่ขึ้น. แม้สมุฏฐานเป็นต้น ก็เป็นเช่นเดียวกับ
ที่กล่าวแล้วนั้นแล.

อรรถกถาภุมารัฐวรรค สิกขาบทที่ ๑๓ จบ

อรรถกถาภุมารัฐวรรคที่ ๘ จบ

ปาจิตติยั นัตตูปาหนวรรคที่ ๕

นัตตูปาหนวรรค สิกขาบทที่ ๑

เรื่องภิกษุณีนัฟพัคคิยั

[๔๔๔] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีนัฟพัคคิยักัันร่และสวมรองเท้า คนทั้งหลายพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้ใช้ร่และรองเท้าเหมือนพวกสตรีคฤหัสถ์ ผู้บริโภคกามาเล่า.

ภิกษุณีทั้งหลาย ได้ยินคนพวกนั้นเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มกน้อย...ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุณีนัฟพัคคิยัจึงได้ใช้ร่และรองเท้าเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ขาวว่าภิกษุณีนัฟพัคคิยัใช้ร่และรองเท้า จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉนภิกษุณีนัฟพัคคิยั จึงได้ใช้ร่และรองเท้าเล่า การกระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๓๕. ๑. อนึ่ง ภิกษุณีใด ใ้ร่วมและรองเท้า เป็นปาจิตตีย์.

ก็แลสิกขาบทนี้ยอมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงบัญญัติแล้วแก่ ภิกษุณีทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องภิกษุณีนัพทคีย์ จบ

เรื่องภิกษุณีอาพาธ

[๔๔๕] ต่อจากสมัยนั้นแล ภิกษุณีรูปหนึ่งอาพาธ นางเว้นร่วมและ รองเท้าแล้วไม่สบาย ภิกษุณีทั้งหลายได้กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

ทรงอนุญาตรมและรองเท้า

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตรม และรองเท้าแก่ภิกษุณีผู้อาพาธ.

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง อย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระอนุบัญญัติ

๑๓๕. ๑. ก. อนึ่ง ภิกษุณีใด มิใช่ผู้อาพาธ ใ้ร่วมและ รองเท้า เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีอาพาธ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๔๖] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้

ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรณนี.

ที่ชื่อว่า มิใช่ผู้อาพาธ คือ ผู้ที่เว้นร่มและรองเท้าแล้วก็สบาย.

ที่ชื่อว่า ผู้อาพาธ คือ ผู้ที่เว้นร่มและรองเท้าแล้วไม่สบาย.

ที่ชื่อว่า ร่ม มี ๓ ชนิด คือ ร่มผ้าขาว ๑ ร่มลำแพน ๑ ร่มใบไม้ ๑
ที่เขาเย็บเป็นวงกลม.

บทว่า ไซ้ คือ ไซ้แม่ครั้งเดียว ก็ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทภาษณีย์

ติกะปาจิตตีย์

[๔๔๗] ภิกษุณีมิใช่ผู้อาพาธ สำคัญว่ามีใช่ผู้อาพาธ ไซ้ร่มและ
รองเท้าต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ภิกษุณีมิใช่ผู้อาพาธ มีความสงสัย ไซ้ร่มและรองเท้า ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์.

ภิกษุณีมิใช่ผู้อาพาธ สำคัญว่าอาพาธ ไซ้ร่มและรองเท้า ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์.

จตุกะทุกกฏ

ภิกษุณีไซ้ร่ม ไม่ใช่รองเท้า ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุณีไซ้รองเท้า ไม่ใช่ร่ม ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุณีผู้อาพาธ สำคัญว่ามีได้อาพาธ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุณีผู้อาพาธ มีความสงสัย ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

ภิกษุณีผู้อาพาธ สำคัญว่าอาพาธ ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๔๔๘] อาพาธ ๑ ใช้ร่มอยู่ในอาราม ในอุปัจารแห่งอาราม ๑ มีเหตุ
จำเป็น ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

นัตตูปาหนวรรค สิกขาบทที่ ๑ จบ

อรรถกถาฉัตตวรรคที่ ๕

อรรถกถาฉัตตวรรค สิกขาบทที่ ๑

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๑ แห่งฉัตตวรรค* พึงทราบดังนี้:-

ชื่อว่า สกัปี ฐาเรติ อาปตุติ ปาจิตติยสุส มีความว่า ในการเดินทาง ภิกษุณีกัณฑ์ร่วมและสวมรองเท้า แม้ตลอดวันโดยประโยชน์เดียวกันนั้นก็เป็นการปฏิบัติเพียงตัวเดียว. ถ้าไปถึงที่มีเปลือกตมเป็นต้น ถอดรองเท้าแล้ว กัณฑ์ร่วมอย่างเดียวกันไป เป็นทุกกฏ. ถ้าแม้ว่า เห็นกอไม้เป็นต้น หุบรวมเสียแล้ว สวมแต่รองเท้าเดินไป เป็นทุกกฏเหมือนกัน. ถ้าหุบรวมแล้วก็ดี ถอดรองเท้าแล้วก็ดี กลับกัณฑ์ร่วมและสวมรองเท้าอีกเป็นปาจิตติย์. พึงทราบอาบัติมากตัวด้วยการนับประโยชน์อย่างนี้. คำที่เหลือ ดันทั้งนั้น .

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานคฺจเอพฺภโลมสิกขาบท เป็นกิริยา โนสัณฺญา-วิโมกข์ อจิตตกะ ปิณณัตติวัชชะ กายกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ แล.

อรรถกถาฉัตตวรรค สิกขาบทที่ ๑ จบ

๑-๒. บาลีเป็น ฉัตตปาหนวรรค.

จัดดูปาหนวรรค สิกขาบทที่ ๒

เรื่องภิกษุณีฉัพพัคคีย์

[๔๔๕] โดยสมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีฉัพพัคคีย์ไปโดยยาน คนทั้งหลายพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้ไปโดยยาน เหมือนสตรีคฤหัสถ์ผู้บริโภคมานแล้ว.

ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินคนพวกนั้น เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนภิกษุณีฉัพพัคคีย์จึงได้ไปโดยยานแล้ว...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าพวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์ไปโดยยาน จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉนเหล่าฉัพพัคคีย์จึงได้ไปโดยยานแล้ว การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเสื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เสื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๑๔๐. ๒. อนึ่ง ภิกษุณีใด ไปโดยยาน เป็นปาจิตตีย์.
ก็แลสิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้ว แก่
ภิกษุณีทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.
เรื่องภิกษุณีฉัพทคีย์ จบ

เรื่องภิกษุณีอาพาธ

[๔๕๐] ต่อจากสมัยนั้นแล. ภิกษุณีสรูปหนึ่งอาพาธ ไม่สามารถจะเดิน
ไปด้วยเท้าได้ ภิกษุณีทั้งหลายได้ทราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า...

ทรงอนุญาตยาน

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต
ยานแก่ภิกษุณีผู้อาพาธ.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลาย จงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง
อย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระอนุบัญญัติ

๑๔๐. ๒. ก. อนึ่ง ภิกษุณีใด มิใช่ผู้อาพาธ ไปโดยยาน
เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีอาพาธ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๕๑] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้

ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงคิในอรรณนี้.

ที่ชื่อว่า มิใช่ผู้อาพาธ คือ ผู้สามารถเดินไปได้ด้วยเท้า.

ที่ชื่อว่า ผู้อาพาธ คือ ผู้ไม่สามารถเดินไปได้ด้วยเท้า.

ที่ชื่อว่า ยาน ได้แก่ วอ รถ เกวียน คานหาม แคร่ เก้าอี้.

บทว่า ไป คือ ไปแม้ครั้งเดียว ก็ต้องอาบัติปาจิตตีย์

บทภาษณีย์

ติกะปาจิตตีย์

[๔๕๒] ภิกษุณีมิใช่ผู้อาพาธ สำคัญว่ามีได้อาพาธ ไปโดยยาน ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ภิกษุณีมิใช่ผู้อาพาธ มีความสงสัย ไปโดยยาน ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ภิกษุณีมิใช่ผู้อาพาธ สำคัญว่าอาพาธ ไปโดยยาน ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ทุกะทุกกฏ

ภิกษุณีผู้อาพาธ สำคัญว่ามีได้อาพาธ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุณีผู้อาพาธ มีความสงสัย ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

ภิกษุณีผู้อาพาธ สำคัญว่าอาพาธ ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๔๕๓] อาพาธ ๑ มีเหตุจำเป็น ๑ วิภังจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

นิตฺตฺปาหนวรรค ลิกขาบทที่ ๒ จบ

อรรถกถาฉัพพวรรค สิกขาบทที่ ๒

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๒ ฟังทราบดังนี้;-

แม้ในคำว่า ยานน ยายติ นี้ ก็ฟังทราบว่า เป็นอาบัติหลายตัว ด้วยประการนับประโยชน์ของภิกษุณีผู้ลง ๆ ขึ้น ๆ (ผู้ขึ้นลงบ่อย ๆ). บทที่เหลือ มีนัยดังกล่าวแล้วในสิกขาบทที่ ๑ ทั้งนี้แล.

อรรถกถาฉัตตวรรค สิกขาบทที่ ๒ จบ

ฉัตตปาหนวรรค สิกขาบทที่ ๓

เรื่องภิกษุณีรูปหนึ่ง

[๔๕๔] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีรูปหนึ่งเป็นกุลุปิกาของสตรีคนหนึ่ง ซึ่งสตรีนั้นได้กล่าวขอร้องภิกษุณีรูปนั้นว่า ข้าแต่แม่เจ้า ขอท่านได้โปรดนำเครื่องประดับเอวนี้ไปให้แก่หญิงชื่อนั้น ภิกษุณีนั้นจึงคิดเห็นว่า ถ้าเราจะนำไปด้วยบาตร เสียงดังจกมีแก่เรา แล้วได้สวมไป เมื่อด้ายขาด เครื่องประดับเอวตกเรียวยาวลงบนถนน คนทั้งหลายพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้ใช้เครื่องประดับเอวเหมือนสตรีคฤหัสถ์ผู้บริโภคกามเล่า.

ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินคนพวกนั้นเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนภิกษุณีจึงได้ใช้เครื่องประดับเอวเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าภิกษุณีใช้เครื่องประดับเอว จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉนภิกษุณีจึงได้ใช้เครื่องประดับเอวเล่า การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง
อย่างนี้ ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๑๔๑. ๓. อนึ่ง ภิกษุณีใด ใช้เครื่องประดับเอา เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีรูปหนึ่ง จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๕๕] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า เครื่องประดับเอา ได้แก่ เครื่องประดับเอาชนิดใดชนิด
หนึ่ง.

บทว่า ใช้ คือ ใช้แม้ครั้งเดียว ก็ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

อนาปัตติวาร

[๔๕๖] ใช้ด้ายรัดเอาเพราะเหตุอาพาธ ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑
ไม่ต้องอาบัติแล.

นัตตูปาหนวรรค สิกขาบทที่ ๓ จบ

อรรถกถาฉัตตวรรค สิกขาบทที่ ๓

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๔ ฟังทราบดังนี้;-

บทว่า **วิปฺปกริสุ** คือ พวงแก้วมณีเครื่องประดับเอา ตกเรียราย
ลง. แม้ในสิกขาบทนี้ ก็ฟังทราบว่า เป็นอาบัติมากตัว ด้วยการนับประโยค
ของภิกษุณีผู้ถอดแล้วใช้. สมุฏฐานเป็นต้น มีนัยดังกล่าวแล้วเหมือนกัน. ใน
สิกขาบทนี้ เป็นอกุศลจิตอย่างเดียว แล.

อรรถกถาฉัตตวรรค สิกขาบทที่ ๓ จบ

๑. ปาฐะโยชนา ๒/๑๖๑ เป็น มณโย.

ฉัตตปาหนวรรค สิกขาบทที่ ๔

เรื่องภิกษุณีฉัพพัคคีย์

[๔๕๑] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีฉัพพัคคีย์ใช้เครื่องประดับสำหรับสตรี คนทั้งหลายพากันเฟ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้ใช้เครื่องประดับสำหรับสตรี เหมือนพวกสตรีคฤหัสถ์ผู้บริโภคกามเล่า.

ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินคนพวกนั้นเฟ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างก็เฟ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนภิกษุณีเหล่าฉัพพัคคีย์จึงได้ใช้เครื่องประดับสำหรับสตรีเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ขาวว่าพวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์ใช้เครื่องประดับสำหรับสตรี จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉนพวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์ จึงได้ใช้เครื่องประดับสำหรับสตรีเล่า การกระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลาย จงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้;-

พระบัญญัติ

๑๔๒. ๔. อนึ่ง ภิกษุณีใด ใช้เครื่องประดับสำหรับสตรี
เป็นปาจิตติย์.

เรื่องภิกษุณีนัพทคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๕๗] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า เครื่องประดับสำหรับสตรี ได้แก่ เครื่องประดับศีรษะ
เครื่องประดับคอ เครื่องประดับมือ เครื่องประดับเท้า เครื่องประดับสะเอว.

บทว่า ใช้ คือ ใช้แม้ครั้งเดียว ก็ต้องอาบัติปาจิตติย์.

อนาปัตติวาร

[๔๕๘] เหตุอาพาธ ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

นัตตูปาหนวรรค สิกขาบทที่ ๔ จบ

อรรถกถาฉัตตวรรค สิกขาบทที่ ๔

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๔ ฟังทราบดังนี้;-

บรรดาเครื่องประดับ มีเครื่องประดับศีรษะเป็นต้น ภิกษุณีใช้เครื่อง
ประดับชนิดใด ๆ ฟังทราบว่า เป็นอาบัติมากตัว โดยนับวัตถุด้วยอำนาจแห่ง
เครื่องประดับนั้น ๆ. คำที่เหลือมีนัยดังกล่าวแล้วในสิกขาบทที่ ๓ นั้นแล.

อรรถกถาฉัตตวรรค สิกขาบทที่ ๔ จบ

ฉัตตปาหนวรรค สิกขาบทที่ ๕

เรื่องภิกษุณีฉัพพัคคีย์

[๔๖๐] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีเหล่าฉัพพัคคีย์ สนานกายด้วยน้ำเครื่องประทีปมีกลิ่นหอม คนทั้งหลายพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุณีทั้งหลาย จึงได้สنانกายด้วยน้ำเครื่องประทีปมีกลิ่นหอม เหมือนสตรีคฤหัสถ์ผู้บริโภคมาแล้ว.

ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินคนเหล่านั้นเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนพวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์จึงได้สنانกายด้วยน้ำเครื่องประทีปที่มีกลิ่นหอมเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า พวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์อาบน้ำด้วยเครื่องประทีปมีกลิ่นหอม จริงหรือ. ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉนพวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์จึงได้อาบน้ำด้วยเครื่องประทีปมีกลิ่นหอมเล่า การกระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลาย จงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๔๓. ๕. อนึ่ง ภิกษุณีใด อาบน้ำด้วยเครื่องประทีนมีกลิ่นหอม เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีหัพคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๖๑] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...นี้ ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า มีกลิ่นหอม ได้แก่ กลิ่นหอมชนิดใดชนิดหนึ่ง.

ที่ชื่อว่า เครื่องประทีน ได้แก่ เครื่องหอมชนิดใดชนิดหนึ่ง.

บทว่า อาบน้ำ คือ ทำให้สะอาด เป็นทุกกฏในประโยค อาบเสร็จต้องอาบัติปาจิตตีย์.

อนาปัตติวาร

[๔๖๒] เหตุอาพาธ ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ฉัตตฺวาหนวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

อรรถกถาฉัตตวรรค สิกขาบทที่ ๕

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๕ ฟังทราบดังนี้:-

บทว่า คนฺธวณฺณเกน คือด้วยเครื่องหอมและเครื่องประเทืองผิว.

คำที่เหลือ ง่ายทั้งนั้น. สมุฏฐานเป็นต้นก็เป็นเช่นเดียวกับสิกขาบทที่ ๑ ทั้งนั้นแล.

อรรถกถาฉันต์ตวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

จัดตupaหรรค สิกขาบทที่ ๖

เรื่องภิกษุณีฉัพพัคคีย์

[๔๖๓] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์สنانกายด้วยน้ำกำยานที่อบ คนทั้งหลายพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้อาบน้ำกำยานที่อบ เหมือนสตรีคฤหัสถ์ผู้บริโภคกามเล่า.

ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินคนเหล่านั้นเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนภิกษุณีฉัพพัคคีย์จึงได้อาบน้ำกำยานที่อบเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าพวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์อาบน้ำกำยานที่อบ จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉนพวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์จึงได้อาบน้ำกำยานที่อบเล่า การกระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงขกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง อย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๔๔. ๖. อนึ่ง ภิกษุณีใด อาบน้ำด้วยกำยานที่อบ เป็น
ปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีนัพทคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๖๔] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...
บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...
นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.
ที่ชื่อว่า อบ ได้แก่ วัตถุที่อบด้วยของหอมชนิดใดชนิดหนึ่ง.
ที่ชื่อว่า กำยาน ได้แก่ วัตถุที่เรียกว่า แป้งงา.
บทว่า อาบน้ำ คือ ทำให้สะอาด เป็นทุกกฏในประโยค อาบเสร็จ
ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

อนาปัตติวาร

[๔๖๕] เหตุอาพาธ ๑ อาบน้ำกำยานธรรมดา ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ฉัตตฺวาหนวรรค สิกขาบทที่ ๖ จบ

อรรถกถาฉัตตวรรค สิกขาบทที่ ๖

คำทั้งหมดในสิกขาบทที่ ๖ เป็นเช่นเดียวกันกับคำที่กล่าวแล้วใน
สิกขาบทที่ ๕ นั้นแล.

อรรถกถาฉัตตวรรค สิกขาบทที่ ๖ จบ

ฉัตตปาหนวรรค สิกขาบทที่ ๗

เรื่องภิกษุณีหลายรูป

[๔๖๖] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับ อยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีทั้งหลายใช้ภิกษุณีให้นวดบ้าง ให้พั้นบ้าง คนทั้งหลายเที่ยวไปในวิหารพบเห็นแล้ว พวกกันเฟ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้ใช้ภิกษุณีให้นวดบ้าง ให้พั้นบ้าง เหมือนสตรีคฤหัสถ์ผู้บริโภคกามเล่า.

ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินคนเหล่านั้นเฟ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย ...ต่างก็เฟ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้ใช้ภิกษุณีให้นวดบ้าง ให้พั้นบ้าง...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุณีนั้นว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ขาวว่าพวกภิกษุณีใช้ภิกษุณีให้นวดบ้าง ให้พั้นบ้าง จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉนพวกภิกษุณีจึงได้ใช้ภิกษุณีให้นวดบ้าง ให้พั้นบ้างเล่า การกระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงขกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๑๔๕. ๗. อนึ่ง ภิกษุณีใด ยังภิกษุณีให้นวดกัถิ ให้พั้นกัถิ
เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีหลายรูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๖๗] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

บทว่า ยังภิกษุณี ได้แก่ ภิกษุณีรูปอื่น.

บทว่า ให้นวด คือ ให้บีบ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทว่า ให้พั้น คือ ให้ขยำ ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

อนาปัตติวาร

[๔๖๘] อาพาธ ๑ มีเหตุจำเป็น ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่
ต้องอาบัติแล.

นิตฺตฺปาหนนฺนรรค สิกขาบทที่ ๗ จบ

อรรถกถาฉัตตวรรค สิกขาบทที่ ๗

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๗ ฟังทราบดังนี้:-

ในคำว่า อุมมุตทาเปติ อापตติ ปาจิตฺตียสฺส นี้ มีวินิจฉัยว่า
ในการบีบนิ้วไม่ปล่อยมือ เป็นอาบัติเพียงตัวเดียว. ในการบีบนิ้วปล่อยมือๆ
เป็นอาบัติมากตัว โดยการนับประโยค. แม้ในการขยำนัยนี้นั้นแล.

บทว่า คิลานาย ได้แก่ มีอาพาธ โดยที่สุดแม้ด้วยความเมื่อยล้าใน
การเดินทาง.

บทว่า อาปทาสฺว ได้แก่ ในอันตรายมีร่างกายสั่นเทา เพราะความ
กลัวพวกโจรเป็นต้น. คำที่เหลือ ง่ายทั้งนั้น. สมุฏฐานเป็นต้นเช่นเดียวกัน
กับสิกขาบทที่ ๗ นั้น แล.

อรรถกถาฉัตตวรรค สิกขาบทที่ ๗ จบ

ฉัตตปาหนวรรค สิกขาบทที่ ๘

เรื่องภิกษุณีหลายรูป

[๔๖๕] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีทั้งหลายใช้สิกขมานาให้นวดบ้าง ให้พั้นบ้าง คนทั้งหลายเที่ยวไปในวิหารพบเห็นแล้ว พากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า "इनภิกษุณีทั้งหลายจึงได้ใช้สิกขมานาให้นวดบ้าง ให้พั้นบ้าง เหมือนสตรีคฤหัสถ์ผู้บริโศกคามเล่า."

ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินคนเหล่านั้นเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า "इन พวกภิกษุณีทั้งหลายจึงได้ใช้สิกขมานาให้นวดบ้าง ให้พั้นบ้างเล่า..."

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า "ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข้าว่า พวกภิกษุณีใช้สิกขมานาให้นวดบ้าง ให้พั้นบ้าง จริงหรือ."

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า "จริง พระพุทธเจ้าข้า."

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า "ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย 'इनพวกภิกษุณีจึงได้ใช้สิกขมานาให้นวดบ้าง ให้พั้นบ้างเล่า' การกระทำของพวกนางนั้น 'ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใสแล้ว...' "

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงขกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๑๔๖. ๘. อนึ่ง ภิกษุณีใด ยังสิกขมานาให้นวดกัถิ ให้พื้น
กัถิ เป็นปาจิตติย.

เรื่องภิกษุณีหลายรูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๗๐] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า สิกขมานา ได้แก่ สตรีผู้ได้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการ
ตลอด ๒ ปีแล้ว.

บทว่า ให้นวด คือ ให้บีบ ต้องอาบัติปาจิตติย.

บทว่า ให้พื้น คือ ให้ขยำ ต้องอาบัติปาจิตติย.

อนาปัตติวาร

[๔๗๑] เหตุอาพาธ ๑ มีเหตุจำเป็น ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑
ไม่ต้องอาบัติแล.

ฉัตตฺวาหนวรรค สิกขาบทที่ ๘ จบ

จัดดูปาหนวรรค สิกขาบทที่ ๕

เรื่องภิกษุณีหลายรูป

โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีทั้งหลาย ใช้สามเณรีให้นวดบ้าง ให้พื้บ้าง คนทั้งหลายเที่ยวไปในวิหารพบเห็นแล้ว พากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้ใช้สามเณรี ให้นวดบ้าง ให้พื้บ้าง เหมือนสตรีคฤหัสถ์ผู้บริโศกคามเล่า.

ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินคนพวกนั้นเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้ใช้สามเณรีให้นวดบ้าง ให้พื้บ้างเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า พวกภิกษุณีใช้สามเณรีให้นวดบ้าง ให้พื้บ้าง จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉน พวกภิกษุณีจึงได้ใช้สามเณรีให้นวดบ้าง ให้พื้บ้าง การกระทำของพวกนาง นั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง อย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๔๗. ๕. อนึ่ง ภิกษุณีใด ยังตามณเริให้นวดกัถิ ให้พั้น
กัถิ เป็นปาจิตติย.

เรื่องภิกษุณีหลายรูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า สามณเริ ได้แก่ สตรีผู้สมานสิกขาบท ๑๐

บทว่า ให้นวด คือ ให้บีบ ต้องอาบัติปาจิตติย.

บทว่า ให้พั้น คือ ให้ขยำ ต้องอาบัติปาจิตติย.

อนาปัตติวาร

เหตุอาพาธ ๑ มีเหตุจำเป็น ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้อง
อาบัติแล.

ฉัตตฺวาหนวรรค สิกขาบทที่ ๕ จบ

ฉัตตปาหนวรรค สิกขาบทที่ ๑๐

เรื่องภิกษุณีหลายรูป

โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีทั้งหลาย ใช้สตรีกฤหัสถ์ให้นวดบ้าง ให้พินบ้าง คนทั้งหลายเที่ยวไปในวิหารพบเห็น แล้วพากันเฟ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้ใช้ สตรีกฤหัสถ์ให้นวดบ้าง ให้พินบ้าง เหมือนสตรีกฤหัสถ์ผู้บริโภคกามเล่า.

ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินคนเหล่านั้นเฟ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เฟ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้ใช้สตรีกฤหัสถ์ให้นวดบ้าง ให้พินบ้างเล่า.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า พวกภิกษุณีใช้สตรีกฤหัสถ์ให้นวดบ้าง ให้พินบ้าง จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉน พวกภิกษุณีจึงได้ใช้สตรีกฤหัสถ์ให้นวดบ้าง ให้พินบ้างเล่า การกระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงขกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง อย่างนี้ ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๑๔๘. ๑๐. อนึ่ง ภิกษุณีใด ยังสตรีคฤหัสถ์ให้หมวดก็ดี ให้
พັນก็ดี เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีหลายรูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...
บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.
ที่ชื่อว่า สตรีคฤหัสถ์ ได้แก่ สตรีที่เรียกว่าผู้ครองเรือน.
บทว่า ให้หมวด คือ ให้บิณฑบาตปาจิตตีย์.
บทว่า ให้พัน คือ ให้ขยำ บิณฑบาตปาจิตตีย์.

อนาปัตติวาร

เหตุอาพาธ ๑ มีเหตุจำเป็น ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้อง
อาบัติแล.

นัตตูปาหนนวรรค สิกขาบทที่ ๑๐ จบ

อรรถกถาฉัตตวรรค สิกขาบทที่ ๘-๙-๑๐

ใน ๓ สิกขาบท มีสิกขาบทที่ ๘ เป็นต้น. คำว่า สิกขุมานาย
สามณเริยา คิหิเนีย นีเท่า่นั้นทำให้ต่างกัน. คำที่เหลือ เหมือนกันกับคำ
ที่กล่าวแล้วในสิกขาบทที่ ๗ นั้นแล.

อรรถกถาฉัตตวรรค สิกขาบทที่ ๘-๙-๑๐ จบ

จัตตปาหนวรรค สิกขาบทที่ ๑๑

เรื่องภิกษุณีหลายรูป

[๔๗๒] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีทั้งหลายไม่ขอโอกาส นั่งบนอาสนะเบื้องหน้าภิกษุ ภิกษุทั้งหลายพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้ไม่ขอโอกาส นั่งบนอาสนะเบื้องหน้าภิกษุเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า ภิกษุณีทั้งหลายไม่ขอโอกาส นั่งบนอาสนะเบื้องหน้าภิกษุ จริงหรือ. ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉนพวกภิกษุณีจึงได้ไม่ขอโอกาส นั่งบนอาสนะเบื้องหน้าภิกษุเล่า การกระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๔๘. ๑๑. อนึ่ง ภิกษุณีใด ไม่ขอโอกาส นั่งบนอาสนะเบื้องหน้าภิกษุ เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีหลายรูป จบ

ลักษณะทวิภังค์

[๔๗๓] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

คำว่า เบื้องหน้าภิกษุ คือ ตรงหน้าอุปสัมบันภิกษุ.

บทว่า ไม่ขอโอกาส คือ ไม่บอกกล่าวก่อน.

คำว่า นั่งบนอาสนะ คือ โดยที่สุด แม้นั่งบนพื้นดิน ต้องอาบัติ
ปาจิตติย์.

บทภาษณีย์

ติกะปาจิตติย์

[๔๗๔] ยังไม่ได้ขอโอกาส ภิกษุณีสำคัญว่า ยังไม่ได้ขอโอกาส
นั่งบนอาสนะ ต้องอาบัติปาจิตติย์.

ยังไม่ได้ขอโอกาส ภิกษุณีมีความสงสัย นั่งบนอาสนะ ต้องอาบัติ
ปาจิตติย์.

ยังไม่ได้ขอโอกาส ภิกษุณีสำคัญว่าขอโอกาสแล้ว นั่งบนอาสนะ ต้อง
อาบัติปาจิตติย์.

ทุกะทุกกฏ

ขอโอกาสแล้ว ภิกษุณีสำคัญว่า ยังไม่ได้ขอโอกาส ต้องอาบัติทุกกฏ.

ขอโอกาสแล้ว ภิกษุณีมีความสงสัย ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

ขอโอกาสแล้ว ภิกษุณีสำคัญว่า ขอโอกาสแล้ว ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๔๗๕] ขอโอกาส นั่งบนอาสนะ ๑ อาพาธ ๑ มีเหตุจำเป็น ๑
วิกัลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ฉัตตูปาหนวรรค สิกขาบทที่ ๑๑ จบ

อรรถกถาฉัตตวรรค สิกขาบทที่ ๑๑

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๑๑ พึงทราบดังนี้ :-

สองบทว่า ภิกขุสุต ปุโรโต คือ ตรงหน้าจ้ง ๆ. ก็คำนี้บัญญัติ
พึงทราบว่า ท่านกล่าวหมายเอาอุปจาร (ที่ใกล้โดยรอบ ๑๒ ศอก). คำที่เหลือ
ง่ายทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานคจกฐินสิกขาบท เกิดขึ้นทางกายกับวาจา ๑
ทางกายวาจากับจิต ๑ เป็นทั้งกิริยาทั้งอกิริยา โนสัญญาวิโมกข์ อจิตตกะ
ปณัตติวัชชะ กายกรรม วจีกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ แล.

อรรถกถาฉัตตวรรค สิกขาบทที่ ๑๑ จบ

จัดตupaหนวรรค สิกขาบทที่ ๑๒

เรื่องภิกษุณีหลายรูป

[๔๗๖] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีทั้งหลายถามปัญหาภิกษุผู้ที่ตนไม่ได้ขอโอกาส ภิกษุทั้งหลายพากันเพ่งโทษติเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้ถามปัญหาภิกษุผู้ที่ตนยังมีได้ขอโอกาสเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าพวกภิกษุณีถามปัญหาภิกษุผู้ที่ตนยังไม่ได้ขอโอกาส จริงหรือ. ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉนพวกภิกษุณีจึงได้ถามปัญหาภิกษุผู้ที่ตนยังมีได้ขอโอกาสเล่า การกระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๑๕๐.๑๒. อนึ่ง ภิกษุณีใด ถามปัญหาภิกษุผู้ที่ตนยังมีได้ขอโอกาส เป็นปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีหลายรูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๗๗] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

บทว่า ผู้ที่ตนยังมีได้ขอโอกาส คือ ตนยังมีได้บอกกล่าว.

บทว่า ภิกษุ ได้แก่ อุปสัมบันภิกษุ.

คำว่า ถามปัญหา คือ ยังภิกษุให้ทำโอกาสในพระสูตรแล้ว ถาม
พระวินัย หรือพระอภิธรรม ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ยังภิกษุให้ทำโอกาสในพระวินัย แล้วถามพระสูตร หรือพระอภิธรรม
ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ยังภิกษุให้ทำโอกาสในพระอภิธรรม แล้วถามพระสูตร หรือพระวินัย
ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

บทภาชนีย์

ติกะปาจิตตีย์

[๔๗๘] ยังมีได้ขอโอกาส ภิกษุณีสำคัญว่า ยังมีได้ขอโอกาส ถาม
ปัญหา ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ยังมีได้ขอโอกาส ภิกษุณีมีความสงสัย ถามปัญหา ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ยังมีได้ขอโอกาส ภิกษุณีสำคัญว่าขอโอกาสแล้ว ถามปัญหา ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์.

ทุกะทุกกฏ

ขอโอกาสแล้ว ภิกษุณีสำคัญว่า ยังมีได้ขอโอกาส ต้องอาบัติทุกกฏ.

ขอโอกาสแล้ว ภิกษุณีมีความสงสัย ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

ขอโอกาสแล้ว ภิกษุณีสำคัญว่าขอโอกาสแล้ว ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๔๗๕] ยังภิกษุให้ทำโอกาสแล้วถาม ๑ ยังภิกษุให้ทำโอกาสไม่เจาะจงแล้วถามปัญหาในปฏิภาณหนึ่ง ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.
ฉัตตปาหนวรรค สิกขาบทที่ ๑๒ จบ

อรรถกถาฉัตตวรรค สิกขาบทที่ ๑๒

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๑๒ พึงทราบดังนี้:-

บทว่า อนโอกาสตํ ได้แก่ ผู้ที่ตนยังมีได้ทำการขอโอกาสอย่างนี้ว่า ดิฉันจักถามในสถานที่โน้น. ด้วยเหตุนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า บทว่า ผู้ที่ตนยังมีได้ขอโอกาส คือ ตนยังไม่ได้บอกกล่าว.

บทว่า อนนุททิสฺส มีความว่า ไม่กำหนดอย่างนี้ว่า ดิฉันจักถามในฐานะชื่อนั้น กล่าวอย่างนี้อย่างเดียวกันว่า ดิฉันจะถามข้อที่ควรถาม ซึ่งมีอยู่ พระผู้เป็นเจ้า! คำที่เหลือ ง่ายทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานคูปทโสธรรมสิกขาบท เกิดขึ้นทางวาจา ๑ ทางวาจากับจิต ๑ เป็นทั้งกิริยาทั้งอกิริยา โนสัญญาวิโมกข์ อจิตตกะ ปณณัตติวัชชะ วจกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ แล.

อรรถกถาฉัตตวรรค สิกขาบทที่ ๑๒ จบ

ฉัตตปาหนวรรค สิกขาบทที่ ๑๓

เรื่องภิกษุณีรูปหนึ่ง

[๔๘๐] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีรูปหนึ่งไม่มีผ้ารัดถัน เข้าไปเพื่อบิณฑะในหมู่บ้าน ลมบ้าหมูพัดเวกผ้าสังฆาฏิขึ้นที่ถนนั้น คนทั้งหลายได้ส่งเสียงว่าถันและท้องของแม่เจ้าสวส ภิกษุณีรูปนั้นถูกคนทั้งหลายเยาะเย้ยได้เป็นผู้เก้อเขิน ครั้นนางไปถึงสำนักแล้ว ได้เล่าเรื่องนั้นให้ภิกษุณีทั้งหลายฟัง.

บรรดาภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เฟงโทษ ตีเตียน โพนทนาว่า ไฉนภิกษุณีจึงไม่มีผ้ารัดถันเข้าบ้านเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า ภิกษุณีไม่มีผ้ารัดถันเข้าบ้าน จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉนภิกษุณีจึงไม่มีผ้ารัดถันเข้าบ้านเล่า การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเสื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เสื่อมใส...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้;-

พระบัญญัติ

๑๕๑. ๑๓. อนึ่ง ภิกษุณีใด ไม่มีผ้ารัดถัน เข้าบ้าน เป็น
ปาจิตตีย์.

เรื่องภิกษุณีรูปหนึ่ง จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๘๑] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ...นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

บทว่า ไม่มีผ้ารัดถัน คือปราศจากผ้ารัดนม.

ที่ชื่อว่า ผ้ารัดถัน ได้แก่ ผ้าที่ใช้ปกปิดอวัยวะเบื้องต่ำแต่รากขวัญ
ลงมา เบื้องบนตั้งแต่นาภีขึ้นไป.

คำว่า เข้าบ้าน คือ บ้านที่มีเครื่องล้อม เดินเลยเครื่องล้อมต้อง
อาบัติปาจิตตีย์.

อนาปัตติวาร

[๔๘๒] มีจีวรอุกชิงไป ๑ มีจีวรหาย ๑ อาพาธ ๑ หลงลืมไป ๑
ไม่รู้ตัว ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ฉัตตฺตฺปาหนวรรค สิกขาบทที่ ๑๓ จบ

ฉัตตฺตฺปาหนวรรคที่ ๕ จบ

๑. วรคที่ ๑๐ ถึงวรคที่ ๑๖ มีวรคละ ๑๐ สิกขาบท คือ มุสาวาทวรคที่ ๑๐ มี ๑๐ สิกขาบท
ภูคคามวรคที่ ๑๑ มี ๑๐ สิกขาบท โภชนวรคที่ ๑๒ มี ๑๐ สิกขาบท จริตตวรคที่ ๑๓ มี ๑๐
สิกขาบท ไชตวรคที่ ๑๔ มี ๑๐ สิกขาบท ทิฏฐิวรคที่ ๑๕ มี ๑๐ สิกขาบท รัมมิกาวรคที่ ๑๖

มี ๑๐ สิกขาบท รวมอีก ๑๐ สิกขาบท เป็นอุทโตบัญญัติ ผู้ปรารถนาพึงทราบโดยนัยดังกล่าวแล้ว
ในภิกขุวิภังค์นั้นเทอญ.

อรรถกถาฉัตตวรรค สิกขาบทที่ ๑๓

วินิจฉัยในสิกขาบทที่ ๑๓ พึงทราบดังนี้;-

สองบทว่า **ปริกฺขเป อติกฺกมนฺตฺยา** คือ เมื่อก้าวไปด้วยเท้าก้าวแรกเป็นทุกกฏ เมื่อก้าวไปด้วยเท้าก้าวที่ ๒ เป็นปาจิตตีย์. แม้อุปจารกัณฺยนี้เหมือนกัน.

ในคำว่า **อจฺฉินฺนจิวฺริกาย** เป็นต้น **จิวฺร** คือ ฝ้ารัดถันนั้นแล บัณฑิตพึงทราบว่า **จิวฺร**.

บทว่า **อาปฺทาสู** มีความว่า ฝ้ารัดถันมีค่ามาก เมื่อภิกษุณีห่มเดินไป อันตรายจะเกิดขึ้นได้ ไม่เป็นอาบัติในอันตรายเช่นนี้. คำที่เหลือ ง่ายทั้งนั้น.

สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐานคฺจเอพฺกโลมสิกขาบท เป็นกิริยา โนสฺสญฺญา- วิโมกข์ อจิตตกะ ปณฺณตติวฺชชะ กายกรรม มีจิต ๓ มีเวทนา ๓ แล.

อรรถกถาฉัตตวรรค สิกขาบทที่ ๑๓ จบ

อรรถกถาฉัตตวรรคที่ ๕ จบ

บทสรุป

[๔๘๓] แม่เจ้าทั้งหลาย ธรรมคือปาจิตตีย์ ๑๖๖ ลิกขาบท ข้าพเจ้า ยกขึ้นแสดงแล้วแล ข้าพเจ้าขอถามแม่เจ้าทั้งหลาย ในธรรมคือปาจิตตีย์ ๑๖๖ ลิกขาบทนั้นว่า ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธ์แล้วหรือ ข้าพเจ้าช้ถามแม่ครั้งที่ ๒ ว่า ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธ์แล้วหรือ ข้าพเจ้าช้ถามแม่ครั้งที่ ๓ ว่า ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธ์แล้วหรือ แม่เจ้าทั้งหลายบริสุทธ์แล้วในธรรมคือ ปาจิตตีย์ทั้ง ๑๖๖ ลิกขาบทเหล่านี้ เหตุนั้นจึงนึ่ง ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วย อย่างนี้.

ปาจิตตियกัณฑ์ จบ

บทสรุปธรรม คือปาจิตติยา

ในคำว่า อุกุทธิกา โข อยยาโย จตฺตจฺจิสตา ปาจิตติยา
ธมฺมา นี้ ฟังทราบวา สิกขาบท ๑๘๘ ทั้งหมดด้วยกัน คือ สิกขาบทใน
ขุททกของพวกภิกษุณี ๘๖ สิกขาบท ของพวกภิกษุ ๘๒ สิกขาบท ชักออก
จากสิกขาบท ๑๘๘ นั้นเสีย ๒๒ สิกขาบทนี้ คือ ภิกษุณีวรรค ทั้งสิ้น
(๑๐ สิกขาบท) ปรมปรโกชนสิกขาบท ๑ อนตริตตโกชนสิกขาบท ๑ อนติ-
ริตเตนอภิกฺขุญฺมปวารณสิกขาบท ๑ ปณิตโกชนวิญญูติสิกขาบท ๑ อเจลก
สิกขาบท ๑ ทุฏฐุตลปฏิจฉาตสิกขาบท ๑ อุนวิสตีวัสสุปสัมปาตสิกขาบท ๑
สิกขาบทว่าด้วยการชักชวนกันเดินทางไกลกับมาตุคาม ๑ ราชันเตปุโรปเวสน
สิกขาบท ๑ สิกขาบทว่าด้วยการไม่บอกลาภิกษุณีที่มีอยู่เข้าบ้านในเวลาวิกาล /
นีสัทนสิกขาบท ๑ วัสตสิกสาฎกสิกขาบท ๑ เหลืออีก ๑๖๖ สิกขาบท เป็น
อันข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว ตามแนวทางแห่งปาฏิโมกขุทเทส. เพราะเหตุนี้
พระธรรมสังคีติอาจารย์ จึงกล่าววา อุกุทธิกา โข อยยาโย จตฺตจฺจิส-
स्ता ปาจิตติยา ธมฺมา ฯ เป ฯ เอวเมตฺ ธารยามิ ดังนี้.

[วินิจฉัยสมุฏฐานเป็นต้นโดยย่อ]

ในขุททกวรรณนาธิการนั้น มีวินิจฉัยสมุฏฐาน โดยสังเขปดังต่อไปนี้;-
๑๐ สิกขาบทเหล่านี้ คือ คิรัคคสมัชชสิกขาบท ๑ จิตตาคารสิกขาบท
๑ สังฆาณีสิกขาบท ๑ อิตถาลังการสิกขาบท ๑ คันธวัณณกสิกขาบท ๑ วาสิตก-
ปิณฺฑุกสิกขาบท ๑ การใช้ภิกษุณีเป็นต้น บีบนวด ๔ สิกขาบท เป็นอจิตตกะ
โลกวัชชะ.

ก็ในสิกขาบท ๑๐ เหล่านี้ มีอธิบายดังต่อไปนี้:- สิกขาบทเหล่านี้ชื่อว่า เป็นอจิตตกะ เพราะแม้เว้นจากจิตก็ยังต้อง แต่เมื่อมีจิต ก็เป็นโลกวัชชะ เพราะจะพึงต้องด้วยอกุศลจิตเท่านั้น สิกขาบทที่เหลือเป็นอจิตตกะ เป็น ปิณณตติวัชชะ ทั้งนั้น .

๑๕ สิกขาบทเหล่านี้ คือ โจริวุฐฐาปนสิกขาบท ๑ คามันตรอาราม สิกขาบท ๑ ในคัมภินีวรรค ๑ สิกขาบท ตั้งแต่ต้น ในกุมาริภูตวรรค ๕ สิกขาบท ตั้งแต่ต้น ปุริสสังสัฏฐสิกขาบท ๑ ปาริวาสยฉันททานสิกขาบท ๑ อนุวัสสวุฐฐาปนสิกขาบท ๑ เอกันตริกวุฐฐาปนสิกขาบท ๑ เป็นสจิตตกะ ปิณณตติวัชชะ ที่เหลือเป็นสจิตตกะ โลกวัชชะ ทั้งนั้นแล.

ขุททกกัณฐาวรรณนา ในภิกขุณีวิภังค์ ในอรรถกถาพระวินัย

ชื่อสมันตปาสาทิกา จบ

ปาฏิเทสนียกัณฑ์

แม่เจ้าทั้งหลาย อนึ่ง ธรรม คือปาฏิเทสนียะ ๘ สิกขาบทเหล่านี้แล มาสู่อุเทศ.

ปาฏิเทสนียะ สิกขาบทที่ ๑

เรื่องภิกษุณีฉัพพัคคีย์

[๔๘๔] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีฉัพพัคคีย์ขอเนยใสเขามาฉัน คนทั้งหลายพากัน เฟงโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้ขอเนยใสเขามาฉันเล่า อาหารที่พร้อมมูล ใครจะไม่พอใจ อาหารที่อร่อย ใครจะไม่ชอบ.

ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินคนพวกนั้นเฟงโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เฟงโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนพวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์จึงได้ขอเนยใสเขามาฉันเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าพวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์ขอเนยใสเขามาฉัน จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉนพวกภิกษุณีนักพาศักดิ์จึงได้ขอเนยใสเขามาฉันเล่า การกระทำของนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๒๒๒.๑. หนึ่ง ภิกษุณีใด ขอเนยใสมาฉัน ภิกษุณีนั้นพึงแสดงคินว่า แม่เจ้า ดิฉันต้องธรรมที่น่าติ ไม่เป็นสัพปายะ ควรจะแสดงคิน ดิฉันแสดงคินธรรมนั้น.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุณีทั้งหลายด้วยประการฉะนี้.

เรื่องภิกษุณีนักพาศักดิ์ จบ

เรื่องภิกษุณีอาพาธ

[๔๘๕] ต่อจากสมัยนั้นแล ภิกษุณีทั้งหลายอาพาธ พวกภิกษุณีผู้พยายามใช้ไต่ถามภิกษุณีผู้อาพาธทั้งหลายว่า แม่เจ้ายังพอนอนอยู่หรือ ยังพอให้อัดภาพเป็นไปได้อหรือ.

ภิกษุณีอาพาธทั้งหลายตอบว่า แม่เจ้า เมื่อก่อนพวกดิฉันขอเนยใสเขามาฉันได้ ด้วยเหตุที่ฉันเนยใสนั้น พวกดิฉันจึงมีความสุข แต่บัดนี้พวกดิฉันรังเกียจอยู่ว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงห้ามเสียแล้ว จึงไม่กล้าขอ เพราะเหตุที่ไม่ได้ฉันเนยใสนั้น ความมีความสุขจึงไม่มีแก่พวกดิฉัน.

ภิกษุทั้งหลายได้กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า...

ทรงอนุญาตเนยใส

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ ภิกษุณีผู้อาพาชขอเนยใสเขามาฉันได้.

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงชกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง อย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระอนุบัญญัติ

๒๒๒. ๑. ก. อนึ่ง ภิกษุณีใด ไม่เป็นไข้ ขอเนยใสมาฉัน
ภิกษุณินั้นพึงแสดงคั้นว่า แม่เจ้า ดิฉันต้องธรรมที่น่าดี ไม่เป็น
สัปปายะควรแสดงคั้น ดิฉันแสดงคั้นธรรมนั้น.

เรื่องภิกษุณีอาพาช จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๘๖] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็น
ผู้ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า ไม่เป็นไข้ คือ เว้นเนยใสก็มีความผาสุก.

ที่ชื่อว่า เป็นไข้ คือ เว้นเนยใสแล้วไม่มีความผาสุก

ที่ชื่อว่า เนยใส ได้แก่ เนยใสที่เกิดจากโคก็ดี ที่เกิดจากแพะก็ดี
ที่เกิดจากกระบือก็ดี หรือเนยใสแห่งสัตว์ที่มีมังสะเป็นกัปปิยะ.

ภิกษุณีไม่เป็นไข้ ขอมมาเพื่อประโยชน์ตน เป็นทุกกฐในประโยค ได้
มารับประเคนไว้ ด้วยหมายใจว่า จักฉัน ต้องอาบัติทุกกฐ ฉัน ต้องอาบัติ
ปาฏิเทสนิยะทุก ๆ คำกลืน.

บทภาษณีย์

ติกะปาฏิเทสนียะ

[๔๘๗] ภิกษุณีไม่เป็นใจ สำคัญว่าเป็นใจ ขอนเยโสมาณัน ต้องอาบัติปาฏิเทสนียะ.

ภิกษุณีไม่เป็นใจ มีความสงสัย ขอนเยโสมาณัน ต้องอาบัติปาฏิเทสนียะ.

ภิกษุณีไม่เป็นใจ สำคัญว่าเป็นใจ ขอนเยโสมาณัน ต้องอาบัติปาฏิเทสนียะ.

ทุกะทุกกฏ

ภิกษุณีเป็นใจ สำคัญว่าไม่เป็นใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุณีเป็นใจ มีความสงสัย ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

ภิกษุณีเป็นใจ สำคัญว่าเป็นใจ ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๔๘๘] อาพาธ ๑ อาพาธขอได้มา หายอาพาธแล้วจึงนั้น ๑ นั้นเนยใสที่เหลือของภิกษุณีผู้อาพาธ ๑ นั้นเนยใสของญาติ ๑ นั้นเนยใสของคนปวารณา ๑ ขอเพื่อประโยชน์ผู้อื่น ๑ จำมาด้วยทรัพย์ของตน ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ปาฏิเทสนียะ สิกขาบทที่ ๑ จบ

ปาฏิเทสนียะ สิกขาบทที่ ๒

เรื่องภิกษุณีฉัพพัคคีย์

[๔๘๕] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีฉัพพัคคีย์ขอน้ำมันเขามาฉัน คนทั้งหลายพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้ขอน้ำมันเขามาฉันเล่า อาหารที่พร้อมมูล ใครจะไม่พอใจ อาหารที่อร่อยใครจะไม่ชอบ.

ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินคนพวกนั้น เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุณีฉัพพัคคีย์จึงได้ขอน้ำมันเขามาฉันเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ขาวว่าภิกษุณีฉัพพัคคีย์ขอน้ำมันเขามาฉัน จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉนพวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์จึงได้ขอน้ำมันเขามาฉันเล่า การกระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๒๒๓.๒. อนึ่ง ภิกษุณีใด ขอน้ำมันมาฉัน ภิกษุณีนั่งพึง
แสดงคั้นว่า แม่เจ้า ดิฉันต้องธรรมที่น่าดี ไม่เป็นสัปปายะ ควร
จะแสดงคั้น ดิฉันแสดงคั้นธรรมนั้น.

ก็สักขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุณี
ทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องภิกษุณีพัพคคีย์ จบ

เรื่องภิกษุณีอาพาธ

[๔๕๐] ต่อจากสมัยนั้นแล ภิกษุณีทั้งหลายอาพาธ เหล่าภิกษุณีผู้
พยายามใช้ใ้ถามภิกษุณีผู้อาพาธทั้งหลายว่า แม่เจ้ายังพอดทนอยู่หรือ ยัง
พอให้อัตภาพเป็นไปได้อหรือ.

ภิกษุณีผู้อาพาธทั้งหลายตอบว่า แม่เจ้า เมื่อก่อนพวกดิฉันขอน้ำมัน
เขามาฉันได้ ด้วยเหตุที่ฉันน้ำมันได้นั้น พวกดิฉันจึงมีความสุข แต่บัดนี้
พวกดิฉันรังเกียจอยู่ว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงห้ามเสียแล้ว จึงไม่กล้าขอ
เพราะเหตุที่ไม่ได้ฉันน้ำมันนั้น ความสาสุกจึงไม่มีแก่พวกดิฉัน.

ภิกษุทั้งหลายได้กราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า...

ทรงอนุญาตน้ำมัน

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต
ให้ภิกษุณีผู้อาพาธขอน้ำมันเขามาฉันได้.

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสักขาบทนี้ขึ้นแสดง
อย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระอนุบัญญัติ

๒๒๓.๒. ก. อนึ่ง ภิกษุณีใด **ไม่เป็นไข** ขอน้ำมันมาฉัน
ภิกษุณีนั้นพึงแสดงคืนว่า แม่เจ้า ดิฉันต้องธรรมที่น่าดี **ไม่เป็น**
ต้ปายะควรจะแสดงคืน ดิฉันแสดงคืนธรรมนั้น.

เรื่องภิกษุณีอาพาธ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๕๑] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า **ไม่เป็นไข** คือ เว้นน้ำมันก็มีความสุข.

ที่ชื่อว่า **เป็นไข** คือ เว้นน้ำมันแล้วไม่มีความสุข.

ที่ชื่อว่า **น้ำมัน** ได้แก่ น้ำมันที่สกัดจากงา น้ำมันที่สกัดจากเมล็ด
พันธุ์ผักกาด น้ำมันที่สกัดจากมะขาง น้ำมันที่สกัดจากเมล็ดละหุ่ง น้ำมันที่
สกัดจากเปลวสัตว์.

ภิกษุณี**ไม่เป็นไข** ขอมมาเพื่อประโยชน์ตนเป็นทุกกฏในประโยค ได้
มารับประเคนไว้ด้วยตั้งใจว่า จักฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ ฉัน ต้องอาบัติ
ปาฏิเทสนียะทุก ๆ คำกลืน.

บทภาษณีย์

ติกะปาฏิเทสนียะ

[๔๕๒] ภิกษุณี**ไม่เป็นไข** สำคัญว่า**ไม่เป็นไข** ขอน้ำมันมาฉัน ต้อง
อาบัติปาฏิเทสนียะ.

ภิกษุณีไม่เป็นใจ มีความสงสัย ขอน้ำมันมาฉัน ต้องอาบัติปาฏิเทสนียะ.

ภิกษุณีไม่เป็นใจ สำคัญว่าเป็นใจ ขอน้ำมันมาฉัน ต้องอาบัติ
ปาฏิเทสนียะ.

ทุกะทุกกฏ

ภิกษุณีเป็นใจ สำคัญว่าไม่เป็นใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุณีเป็นใจ มีความสงสัย ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

ภิกษุณีเป็นใจ สำคัญว่าเป็นใจ ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

[๔๕๓] อาพาธ ๑ อาพาธขอได้มา หายอาพาธแล้วจึงฉัน ๑ ฉัน
น้ำมันที่เหลือของภิกษุณีผู้อาพาธ ๑ ฉันน้ำมันของญาติ ๑ ฉันน้ำมันของคน
ปวารณา ๑ ขอเพื่อประโยชน์ผู้อื่น ๑ จำมาด้วยทรัพย์ของตน ๑ วิกลจริต ๑
อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ปาฏิเทสนียะ สิกขาบทที่ ๒ จบ

ปาฏิเทสนียะ สิกขาบทที่ ๓

เรื่องภิกษุณีฉัพพัคคีย์

โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีฉัพพัคคีย์ ขอน้ำผึ้งเขามาฉัน คนทั้งหลายพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉน ภิกษุณีทั้งหลายจึงได้ขอน้ำผึ้งเขามาฉันเล่า อาหารที่พร้อมมูล ใครจะไม่พอใจ อาหารที่อร่อย ใครจะไม่ชอบ.

ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินคนพวกนั้นพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนา อยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉน ภิกษุณีฉัพพัคคีย์จึงได้ขอน้ำผึ้งเขามาฉันเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า ภิกษุณีฉัพพัคคีย์ขอน้ำผึ้งเขามาฉัน จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉน พวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์จึงได้ขอน้ำผึ้งเขามาฉันเล่า การกระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงขกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง อย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๒๒๔. ๓. อนึ่ง ภิกษุณีใด ขอน้ำผึ้งเขามาฉัน ภิกษุณีนั้น
พึงแสดงคั้นว่า แม่เจ้า ดิฉันต้องธรรมที่น่าดีไม่เป็นสัปปายะ ควร
จะแสดงคั้น ดิฉันแสดงคั้นธรรมนั้น.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุณี
ทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องภิกษุณีฉัพคคีย์ จบ

เรื่องภิกษุณีอาพาธ

ต่อจากสมัยนั้นแล ภิกษุณีทั้งหลายอาพาธ เหล่าภิกษุณีผู้พยาบาลใช้
ได้ถามภิกษุณีผู้อาพาธทั้งหลายว่า แม่เจ้ายังพออดทนอยู่หรือ ยังพอให้อัตภาพ
เป็นไปได้หรือ.

ภิกษุณีผู้อาพาธทั้งหลายตอบว่า แม่เจ้า เจ้าข้า เมื่อก่อนพวกดิฉัน
ขอน้ำผึ้งเขามาฉันได้ ด้วยเหตุที่ฉันน้ำผึ้งนั้น พวกดิฉันจึงมีความสุข แต่
บัดนี้ พวกดิฉันรังเกียจอยู่ว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงห้ามเสียแล้ว จึงไม่
กล้าขอ เพราะเหตุที่ไม่ได้ฉันน้ำผึ้งนั้น ความสุขจึงไม่มีแก่พวกดิฉัน.

ภิกษุทั้งหลายได้กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า...

ทรงอนุญาตน้ำผึ้ง

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เรอนุญาต
ให้ภิกษุณีผู้อาพาธ ขอน้ำผึ้งมาฉันได้.

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง
อย่างนี้ ว่าดังนี้ :-

พระอนุบัญญัติ

๒๒๔. ๓. ก. อนึ่ง ภิกษุณีใด ไม่เป็นไข้ ขอน้ำผึ้งมา
ฉัน ภิกษุณีนั่นพึงแสดงคืบว่า แม่เจ้า ดิฉันต้องธรรมที่น่าติ ไม่
เป็นสัปปายะ ควรแสดงคืบ ดิฉันแสดงธรรมคืบนั้น.

เรื่องภิกษุณีอาพาธ จบ

สิกขาบทวิภังค์

บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...
บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.
ที่ชื่อว่า ไม่เป็นไข้ คือ เว้นน้ำผึ้งก็มีความผาสุก.
ที่ชื่อว่า เป็นไข้ คือ เว้นน้ำผึ้งแล้วไม่มีความผาสุก.
ที่ชื่อว่า น้ำผึ้ง ได้แก่ น้ำหวานที่สำเร็จจากแมลงผึ้ง.
ภิกษุณีไม่เป็นไข้ ขอเขามาเพื่อประโยชน์ตน เป็นทุกกฎในประโยค
ได้มารับประเคนไว้ด้วยตั้งใจว่า จักฉัน ต้องอาบัติทุกกฎ ฉัน ต้องอาบัติ
ปาฏิเทสนียะทุก ๆ คำกลืน.

บทภาษณีย์

ติกะปาจิตตีย์

ภิกษุณีไม่เป็นไข้ สำคัญว่าไม่เป็นไข้ ขอน้ำผึ้งมาฉัน ต้องอาบัติ
ปาฏิเทสนียะ.

ภิกษุณีไม่เป็นไข้ มีความสงสัย ขอน้ำผึ้งมาฉัน ต้องอาบัติปาฏิเทสนียะ.

ภิกษุณีไม่เป็นไข้ สำคัญว่าเป็นไข้ ขอน้ำผึ้งมาฉัน ต้องอาบัติ
ปาฏิเทสนียะ.

ทูกะทูกกฏ

ภิกษุณีเป็นไข้ สำคัญว่าไม่เป็นไข้ ต้องอาบัติทูกกฏ.

ภิกษุณีเป็นไข้ มีความสงสัย ต้องอาบัติทูกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

ภิกษุณีเป็นไข้ สำคัญว่าเป็นไข้ ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

อาพาธ ๑ อาพาธขอได้มา หายอาพาธแล้วจึงฉัน ๑ ฉันน้ำผึ้งที่
เหลือของภิกษุณีผู้อาพาธ ๑ ฉันน้ำผึ้งของญาติ ๑ ฉันน้ำผึ้งของคนปวารณา ๑
ขอเพื่อประโยชน์ผู้อื่น ๑ จำมาด้วยทรัพย์ของตน ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑

ไม่ต้องอาบัติแล

ปาฏิเทสนียะ สิกขาบทที่ ๓ จบ

ปาฏิเทสนียะ สิกขาบทที่ ๔

เรื่องภิกษุณีฉัพพัคคีย์

โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีฉัพพัคคีย์ขอน้ำอ้อยเขามาฉัน คนทั้งหลายพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้อ่อนน้ำอ้อยเขามาฉันเล่า อาหารที่พร้อมมูล ใครจะไม่พอใจอาหารที่อร่อยใครจะไม่ชอบ.

ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินคนพวกนั้นพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุณีฉัพพัคคีย์จึงได้อ่อนน้ำอ้อยเขามาฉันเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า ภิกษุณีฉัพพัคคีย์ขอน้ำอ้อยเขามาฉัน จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉนพวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์จึงได้อ่อนน้ำอ้อยเขามาฉันเล่า การกระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส..

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๒๒๕. ๔. อนึ่ง ภิกษุณีใด ขอน้ำอ้อยมาฉัน ภิกษุณีนั้น
พึงแสดงคืบว่า แม่เจ้า ดิฉันต้องธรรมที่น่าติ ไม่เป็นสัปปายะ ควร
จะแสดงคืบ ดิฉันแสดงคืบธรรมนั้น.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่
ภิกษุณีทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องภิกษุณีฉัพทคีย์ จบ

เรื่องภิกษุณีอาพาธ

ต่อจากสมัยนั้นแล ภิกษุณีทั้งหลายอาพาธ เหล่าภิกษุณีผู้พยาบาลไข้
ได้ตามภิกษุณีผู้อาพาธทั้งหลายว่า แม่เจ้ายังพอดทนอยู่หรือ ยังพอให้อัดภาพ
เป็นไปได้อะหรือ.

ภิกษุณีผู้อาพาธทั้งหลายตอบว่า แม่เจ้า เจ้าข้า เมื่อก่อนพวกดิฉัน
ขอน้ำอ้อยเขามาฉันได้ ด้วยเหตุที่ฉันน้ำอ้อยนั้น พวกดิฉันจึงมีความสุข
แต่บัดนี้พวกดิฉันรังเกียจอยู่ว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงห้ามเสียแล้ว จึงไม่
กล้าขอ เพราะเหตุที่ไม่ได้ฉันน้ำอ้อยนั้น ความสุขจึงไม่มีแก่พวกดิฉัน .

ภิกษุทั้งหลายได้กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงอนุญาตน้ำอ้อย

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต
ให้ภิกษุณี ผู้อาพาธขอน้ำอ้อยเขามาฉันได้.

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่าง
นี้ ว่าดังนี้;-

พระอนุบัญญัติ

๒๒๕. ๔. ก. อนึ่ง ภิกษุณีใด ไม่เป็นไข้ ขอน้ำอ้อยมาฉัน
ภิกษุณีนั้นพึงแสดงคั้นว่า แม่เจ้า ดิฉันต้องกรรมที่น่าติ ไม่เป็น
ตัปปายะ ควรจะแสดงคั้น ดิฉันแสดงคั้นกรรมนั้น.

เรื่องภิกษุณีอาพาธ จบ

สิกขาบทวิภังค์

บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อนี้ ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ...นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า ไม่เป็นไข้ คือ เว้นน้ำอ้อยก็มีความสุข.

ที่ชื่อว่า เป็นไข้ คือ เว้นน้ำอ้อยแล้วไม่มีความสุข.

ที่ชื่อว่า น้ำอ้อย ได้แก่ น้ำหวานที่เกิดจากอ้อย.

ภิกษุณีไม่เป็นไข้ ขอเขามาเพื่อประโยชน์ตน เป็นทุกกฏในประโยค
ได้มา รับประเคนไว้ด้วยตั้งใจว่า จักฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ ฉัน ต้องอาบัติ
ปาฏิเทสนียะทุก ๆ คำกลืน.

บทภาษณีย์

ติกะปาฏิเทสนียะ

ภิกษุณีไม่เป็นไข้ สำคัญไม่เป็นไข้ ขอน้ำอ้อยมาฉัน ต้องอาบัติ
ปาฏิเทสนียะ.

ภิกษุณีไม่เป็นไข้ มีความสงสัย ขอน้ำอ้อยมาฉัน ต้องอาบัติปาฏิ-
เทสนียะ.

ภิกษุณีไม่เป็นไข้ สำคัญว่าไม่เป็นไข้ ขอน้ำอ้อยมาฉัน ต้องอาบัติ
ปาฏิเทสนียะ.

ทุกะทุกกฏ

ภิกษุณีเป็นไข้ สำคัญว่าไม่เป็นไข้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุณีเป็นไข้ มีความสงสัย ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

ภิกษุณีเป็นไข้ สำคัญว่าเป็นไข้ ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

อาพาธ ๑ อาพาธขอได้มา หายอาพาธแล้วจึงฉัน ๑ ฉันน้ำอ้อย
ที่เหลือของภิกษุณีผู้อาพาธ ๑ ฉันน้ำอ้อยของญาติ ๑ ฉันน้ำอ้อยของคนปวาร-
ณา ๑ ขอเพื่อประโยชน์ผู้อื่น ๑ จำมาด้วยทรัพย์ของตน ๑ วิกลจริต ๑
อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ปาฏิเทสนียะ สิกขาบทที่ ๔ จบ

ปาฏิเทสนียะ สิกขาบทที่ ๕

เรื่องภิกษุณีฉัพพัคคีย์

โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีฉัพพัคคีย์ ขอลาเขามาฉัน คนทั้งหลายพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉน ภิกษุณีทั้งหลายจึงได้ขอลาเขามาฉันแล้ว อาหารที่พร้อมมูล ใครจะไม่พอใจ อาหารที่อร่อย ใครจะไม่ชอบ.

ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินคนพวกนั้นพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนา อยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉน ภิกษุณีฉัพพัคคีย์จึงได้ขอลาเขามาฉันแล้ว...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ขาวว่าภิกษุณีฉัพพัคคีย์ขอลาเขามาฉัน จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉนพวก ภิกษุณีฉัพพัคคีย์จึงได้ขอลาเขามาฉันแล้ว การกระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็น ไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง อย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๒๒๖. ๕. อนึ่ง ภิกษุณีใด ขอปลามาฉัน ภิกษุณีนั้นพึง
แสดงคินว่า แม่เจ้า ดิฉันต้องธรรมที่น่าดี ไม่เป็นสัปปายะ ควรจะ
แสดงคิน ดิฉันแสดงคินธรรมนั้น.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่
ภิกษุณีทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องภิกษุณีฉัพคีย์ จบ

เรื่องภิกษุณีอาพาธ

ต่อจากสมัยนั้นแล ภิกษุณีทั้งหลายอาพาธ เหล่าภิกษุณีผู้พยาบาลไข้
ได้ถามภิกษุณีอาพาธทั้งหลายว่า แม่เจ้ายังพอดทนอยู่หรือ ยังพอให้อัตภาพ
เป็นไปได้หรือ.

ภิกษุณีอาพาธตอบว่า แม่เจ้า เมื่อก่อนพวกดิฉันขอปลาเขามาฉันได้
ด้วยเหตุที่ฉันปลานั้น พวกดิฉันมีความสุข แต่บัดนี้ พวกดิฉันรังเกียจอยู่ว่า
พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงห้ามเสียแล้ว จึงไม่กล้าขอ เพราะเหตุที่ไม่ได้ฉันปลา
นั้น ความสุขจึงไม่มีแก่พวกดิฉัน.

ภิกษุทั้งหลายได้กราบทูลเรื่องนั้นแก่พระผู้มีพระภาคเจ้า...

ทรงอนุญาตปลา

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต
ให้ภิกษุณีผู้อาพาธขอปลาเขามาฉันได้.

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง
อย่างนี้ ว่าดังนี้;-

พระอนุบัญญัติ

๒๒๖. ๕. ก. อนึ่ง ภิกษุณีใด ไม่เป็นไข้ ขอลามาคัน
ภิกษุณีนั้นพึงแสดงคั้นว่า แม่เจ้า ดิฉันต้องกรรมที่น่าติ ไม่เป็น
ตัปปายะ ควรจะแสดงคั้น ดิฉันแสดงคั้นกรรมนั้น.

เรื่องภิกษุณีอาพาธ จบ

ลิกขาบทวิภังค์

บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...
นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า ไม่เป็นไข้ คือ เว้นปลาที่มีความผาสุก.

ที่ชื่อว่า เป็นไข้ คือ เว้นปลาแล้วไม่มีความผาสุก.

ที่ชื่อว่า ปลา ได้แก่ สัตว์ที่เขาเรียกว่าเกิดในน้ำ.

ภิกษุณีไม่เป็นไข้ ขอเขามาเพื่อประโยชน์ตน เป็นทุกกฏในประโยค
ได้มารับประเคนไว้ด้วยตั้งใจว่า จักฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ ฉัน ต้องอาบัติปาฏิ-
เทสนียะทุก ๆ คำกลืน.

บทภาษณีย์

ติกะปาฏิเทสนียะ

ภิกษุณีไม่เป็นไข้ สำคัญว่าไม่เป็นไข้ ขอลามาคัน ต้องอาบัติ
ปาฏิเทสนียะ.

ภิกษุณีไม่เป็นไข้ มีความสงสัย ขอลามาคัน ต้องอาบัติปาฏิ-
เทสนียะ.

ภิกษุณีไม่เป็นไข้ สำคัญว่าเป็นไข้ ขอลามานั้น ต้องอาบัติปาฏิเทสนียะ.

ทูกะทูกกฏ

ภิกษุณีเป็นไข้ สำคัญว่าไม่เป็นไข้ ต้องอาบัติทูกกฏ.

ภิกษุณีเป็นไข้ มีความสงสัย ต้องอาบัติทูกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

ภิกษุณีเป็นไข้ สำคัญว่าเป็นไข้ ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

อาพาธ ๑ อาพาธขอได้มา หายอาพาธแล้วจึงฉัน ๑ นันปลาที่เหลือของภิกษุณีผู้อาพาธ ๑ นันปลาของญาติ ๑ นันปลาของคนปวารณา ๑ ขอเพื่อประโยชน์ผู้อื่น ๑ จำมาด้วยทรัพย์ของตน ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ปาฏิเทสนียะ สิกขาบทที่ ๕ จบ

ปาฏิเทสนียะ สิกขาบทที่ ๖

เรื่องภิกษุณีฉัพพัคคีย์

โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีฉัพพัคคีย์ ขอเนื้อเขามาฉัน คนทั้งหลายพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนภิกษุณี ฉัพพัคคีย์จึงได้ขอเนื้อเขามาฉันเล่า อาหารที่พร้อมมูล ใครจะไม่พอใจ อาหารที่ร่อย ใครจะไม่ชอบ.

ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินคนพวกนั้นพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนภิกษุณี ฉัพพัคคีย์จึงได้ขอเนื้อเขามาฉันเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า ภิกษุณีฉัพพัคคีย์ขอเนื้อเขามาฉัน จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉนพวก ฉัพพัคคีย์จึงได้ขอเนื้อเขามาฉันเล่า การกระทำของพวกเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง อย่างนี้ ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๒๒๗. ๖. อนึ่ง ภิกษุณีใด ขอเนื้อมาฉัน ภิกษุณีนั่งฟัง
แสดงคินว่า แม่เจ้า ดิฉันต้องธรรมที่น่าดี ไม่เป็นสัปปายะ ควรจะ
แสดงคิน ดิฉันแสดงคินธรรมนั้น.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุณี
ทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องภิกษุณีฉัพคคีย์ จบ

เรื่องภิกษุณีอาพาธ

ต่อจากสมัยนั้นแล ภิกษุณีทั้งหลายอาพาธ เหล่าภิกษุณีผู้พยาบาลไข้
ได้ถามภิกษุณีอาพาธทั้งหลายว่า แม่เจ้ายังพอดทนอยู่หรือ ยังพอให้อัตภาพ
เป็นไปได้อะไร.

ภิกษุณีอาพาธตอบว่า แม่เจ้า เมื่อก่อนพวกดิฉันขอเนื้อเขามาฉันได้
ด้วยเหตุที่ฉันเนื้อได้นั้น พวกดิฉันจึงมีความสุข แต่บัดนี้ พวกดิฉันรังเกียจ
อยู่ว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงห้ามเสียแล้ว จึงไม่กล้าขอ เพราะเหตุที่ไม่ได้
ฉันเนื้อนั้น ความสุขจึงไม่มีแก่พวกดิฉัน.

ภิกษุทั้งหลายได้ทูลเรื่องนั้นแก่พระผู้มีพระภาคเจ้า...

ทรงอนุญาตเนื้อ

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต
ให้ภิกษุณีผู้อาพาธขอเนื้อเขามาฉันได้.

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีข้างหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง
อย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระอนุบัญญัติ

๒๒๗.๖. ก. อนึ่ง ภิกษุณีใด ไม่เป็นไข้ ขอเนื้อมาฉัน
ภิกษุณีนั้นพึงแสดงคืนว่า แม่เจ้า ดิฉันต้องธรรมที่น่าติ ไม่เป็น
ตัปปายะ ควรจะแสดงคืน ดิฉันแสดงคืนธรรมนั้น.

เรื่องภิกษุณีฉัพทคิย จบ

ลักษณะทวิภังค์

บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...
นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า ไม่เป็นไข้ คือ เว้นเนื้อก็มีความผาสุก.

ที่ชื่อว่า เป็นไข้ คือ เว้นเนื้อแล้วไม่มีความผาสุก.

ที่ชื่อว่า เนื้อ ได้แก่ เนื้อสัตว์ที่มีมังสะเป็นกัปปิยะ.

ภิกษุณีไม่เป็นไข้ ขอเขามาเพื่อประโยชน์ตน เป็นทุกกฏในประโยค ได้
มา รับประเคนไว้ด้วยตั้งใจว่า จักฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ ฉัน ต้องอาบัติปาฏิ-
เสณิยะทุก ๆ คำกลืน.

บทภาษณีย์

ติกะปาฏิเทศนียะ

ภิกษุณีไม่เป็นไข้ สำคัญว่าไม่เป็นไข้ ขอเนื้อมาฉัน ต้องอาบัติปาฏิ-
เทศนียะ.

ภิกษุณีไม่เป็นไข้ มีความสงสัย ขอเนื้อมาฉัน ต้องอาบัติปาฏิเทศนียะ.

ภิกษุณีไม่เป็นไข้ สำคัญว่าเป็นไข้ ขอน้อมมาฉัน ต้องอาบัติปาฏิ-
เทสนียะ.

ทุกะทุกกฏ

ภิกษุณีเป็นไข้ สำคัญว่าไม่เป็นไข้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุณีเป็นไข้ มีความสงสัย ต้องอาบัติทุกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

ภิกษุณีเป็นไข้ สำคัญว่าเป็นไข้ ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

อาพาธ ๑ อาพาธขอได้มา หายอาพาธแล้วจึงฉัน ๑ ฉันเนื้อที่เหลือ
ของภิกษุณีผู้อาพาธ ๑ ฉันเนื้อของญาติ ๑ ฉันเนื้อของคนปวารณา ๑ ขอเพื่อ
ประโยชน์ผู้อื่น ๑ จำมาด้วยทรัพย์ของตน ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกะ ๑ ไม่
ต้องอาบัติแล.

ปาฏิเทสนียะ สิกขาบทที่ ๖ จบ

ปาฏิเทสนียะ สิกขาบทที่ ๘

เรื่องภิกษุณีฉัพพัคคีย์

โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีฉัพพัคคีย์ขอนมสคเขามาฉัน คนทั้งหลายพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุณีฉัพพัคคีย์จึงได้ขอนมสคเขามาฉันเล่า อาหารที่พร้อมมูล ใครจะไม่พอใจอาหารที่อร่อย ใครจะไม่ชอบ.

ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินคนพวกนั้นพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุณีฉัพพัคคีย์จึงได้ขอนมสคเขามาฉันเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าภิกษุณีฉัพพัคคีย์ขอนมสคเขามาฉัน จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตีเตียนว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉนพวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์จึงได้ขอนมสคเขามาฉันเล่า การกระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๒๒๘. ๗. อนึ่ง ภิกษุใด ขอนมสตามัจฉัน ภิกษุณีนั่งฟัง แสดงคินว่า แม่เจ้า ดิฉันต้องธรรมที่น่าดี ไม่เป็นสัพบายะ ควร แสดงคิน ดิฉันแสดงคินธรรมนั้น.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุณีทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องภิกษุณีนั้พคคีย์ จบ

เรื่องภิกษุณีอาพาธ

ต่อจากสมัยนั้นแล ภิกษุณีทั้งหลายอาพาธ เหล่าภิกษุณีผู้พยาบาลไข้ ได้ถามภิกษุณีผู้อาพาธทั้งหลายว่า แม่เจ้ายังพออดทนอยู่หรือ ยังพอให้อัดภาพ เป็นไปได้หรือ.

ภิกษุณีอาพาธตอบว่า แม่เจ้า เจ้าข้า เมื่อก่อนพวกดิฉันขอนมสตามัจฉันได้ ด้วยเหตุที่ได้ฉันนมสคนั้น พวกดิฉันจึงมีความสุข แต่บัดนี้ พวกดิฉันรังเกียจอยู่ว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงห้ามเสียแล้ว จึงไม่กล้าขอ เพราะเหตุที่ไม่ได้ฉันนมสคนั้น ความสุขจึงไม่มีแก่พวกดิฉัน.

ภิกษุทั้งหลายได้กราบทูลเรื่องนั้นแก่พระผู้มีพระภาคเจ้า...

ทรงอนุญาตนมส

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต ให้ภิกษุณีผู้อาพาธขอนมสตามัจฉันได้.

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง อย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระอนุบัญญัติ

๒๒๘. ๗. ก. อนึ่ง ภิกษุณีใด ไม่เป็นไข้ ขอนมสดมาฉัน
ภิกษุณินั้นพึงแสดงคั้นว่า แม่เจ้า ดิฉันต้องธรรมที่น่าดี ไม่เป็น
สัปปายะ ควรจะแสดงคั้น ดิฉันแสดงคั้นธรรมนั้น.

เรื่องภิกษุณีอาพาธ จบ

สิกขาบทวิภังค์

บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ...
นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า ไม่เป็นไข้ คือ เว้นนมสด ก็มีความผาสุก.

ที่ชื่อว่า เป็นไข้ คือ เว้นจากนมสดแล้วไม่มีความผาสุก.

ที่ชื่อว่า นมสด ได้แก่ น้านมโค น้านมแพะ น้านมกระบือ
หรือน้านมสัตว์ที่มีมังสะเป็นกัปปิยะ.

ภิกษุณีไม่เป็นไข้ ขอเขามาเพื่อประโยชน์ตน เป็นทุกกฐในประโยค
ได้มารับประเคนไว้ด้วยตั้งใจว่า จักฉัน ต้องอาบัติทุกกฐ ฉัน ต้องอาบัติ
ปาฏิเทสนียะ ทุกๆ คำกลืน.

บทภาษณีย์

ติกะปาฏิเทสนียะ

ภิกษุณีไม่เป็นไข้ สำคัญว่าไม่เป็นไข้ ขอนมสดมาฉัน ต้องอาบัติ
ปาฏิเทสนียะ.

ภิกษุณีไม่เป็นไข้ มีความสงสัย ขอนมสคมาฉัน ต้องอาบัติปาฏิ-
เทสนียะ.

ภิกษุณีไม่เป็นไข้ สำคัญว่าเป็นไข้ ขอนมสคมาฉัน ต้องอาบัติ
ปาฏิเทสนียะ.

ทูกะทูกกฏ

ภิกษุณีเป็นไข้ สำคัญว่าไม่เป็นไข้ ต้องอาบัติทูกกฏ.

ภิกษุณีเป็นไข้ มีความสงสัย ต้องอาบัติทูกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

ภิกษุณีเป็นไข้ สำคัญว่าเป็นไข้ ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

อาพาธ ๑ อาพาธขอได้มา หายอาพาธแล้วจึงฉัน ๑ ฉันนมสคที่
เหลือของภิกษุณีผู้อาพาธ ๑ ฉันนมสคของญาติ ๑ ฉันนมสคของคนปวารณา ๑
ขอเพื่อประโยชน์ผู้อื่น ๑ จำมาด้วยทรัพย์ของตน ๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา
๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

๒

ปาฏิเทสนียะ สิกขาบทที่ ๗ จบ

ปาฏิเทสนีเย สิกขาบทที่ ๘

เรื่องภิกษุณีฉัพพัคคีย์

โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีฉัพพัคคีย์ ขอนมสั้มเขามาฉัน คนทั้งหลายพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉน ภิกษุณีทั้งหลายจึงได้ขอนมสั้มเขามาฉันเล่า อาหารที่พร้อมมูล ใครจะไม่พอใจ อาหารที่อร่อย ใครจะไม่ชอบ.

ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินคนพวกนั้นพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุณี ฉัพพัคคีย์จึงได้ขอนมสั้มเขามาฉันเล่า...

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าพวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์ขอนมสั้มเขามาฉัน จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉนพวก ภิกษุณีฉัพพัคคีย์จึงได้ขอนมสั้มเขามาฉันเล่า การกระทำของพวกนางนั้น ไม่ เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจะยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง อย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๒๒๕. ๘. อนึ่ง ภิกษุณีใด ขอนมสั้มาจัน ภิกษุณีนั้พึง
แสดงคั้ว่า แม่เจ้า ดิฉันต้องธรรมที่นาคิ ไม่เป็นสั้ปายะ ควรจะ
แสดงคั้ ดิฉันแสดงคั้ธรรมนั้.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุณี
ทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องภิกษุณีพัคคิย จบ

เรื่องภิกษุณีอาพาธ

ต่อจากสมัยนั้นแล ภิกษุณีทั้งหลายอาพาธ เหล่าภิกษุณีผู้พยาบาลใช้
ไ้ถามภิกษุณีผู้อาพาธทั้งหลายว่า แม่เจ้ายังพอดทนอยู่หรือ ยังพอให้อั้ภาพ
เป็นไปไ้หรือ.

ภิกษุณีผู้อาพาธตอบว่า แม่เจ้า เมื่อก่อนพวกดิฉันขอนมสั้เขามาจัน
ไ้ ด้วยเหตุที่จันนมสั้ได้นั้ พวกดิฉันจึงมีความผาสุก แต่บัดนี้ พวกดิฉัน
รังเกียจอยู่ว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงห้ามเสียแล้วจึงไม่กล้าขอ เพราะเหตุที่
ไม่ไ้จันนมสั้นั้ ความผาสุกจึงไม่มีแก่พวกดิฉัน.

ภิกษุทั้งหลายไ้กราบทูลเรื่องนั้แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า...

ทรงอนุญาตนมสั้

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต
ไ้ภิกษุณีผู้อาพาธขอนมสั้เขามาจันไ้.

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง
อย่างนี้ ว่าคังนี้;-

พระอนุบัญญัติ

๒๒๕. ๘. ก. อนึ่ง ภิกษุณีใด **ไม่เป็นใจ** ขอนมสัมมาฉัน
ภิกษุณินั้นพึงแสดงคืบว่า แม่เจ้า ดิฉันต้องธรรมที่น่าดี **ไม่เป็น**
ตัปปายะควรแสดงคืบ ดิฉันแสดงคืบธรรมนั้น.

เรื่องภิกษุณีอาพาธ จบ

ติกาบทวิภังค์

บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด...

บทว่า ภิกษุณี ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุณี เพราะอรรถว่าเป็นผู้
ขอ... นี้ชื่อว่า ภิกษุณี ที่ทรงประสงค์ในอรรถนี้.

ที่ชื่อว่า **ไม่เป็นใจ** คือ เว้นนมสัสม์ก็มีความผาสุก.

ที่ชื่อว่า **เป็นใจ** คือ เว้นนมสัสม์แล้วไม่มีความผาสุก.

ที่ชื่อว่า **นมสัสม์** ได้แก่ นมสัสม์ของสัตว์มีโคเป็นต้น เหล่านั้นแล.

ภิกษุณี**ไม่เป็นใจ** ขอเขามาเพื่อประโยชน์ตน เป็นทุกกฏในประโยค
ได้มา รับประเคนไว้ด้วยตั้งใจว่า จักฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ ฉัน ต้องอาบัติ
ปาฏิเทสนียะทุก ๆ คำกลืน.

บทภาษณีย์

ติกาปาฏิเทสนียะ

ภิกษุณี**ไม่เป็นใจ** สำคัญว่า**ไม่เป็นใจ** ขอนมสัมมาฉัน ต้องอาบัติ
ปาฏิเทสนียะ.

ภิกษุณี**ไม่เป็นใจ** มีความสงสัย ขอนมสัมมาฉัน ต้องอาบัติปาฏิเทสนียะ

ภิกษุณี**ไม่เป็นใจ** สำคัญว่าเป็น**ใจ** ขอนมสัมมาฉัน ต้องอาบัติปาฏิ-
เทสนียะ.

ทูกะทูกกฏ

ภิกษุณีเป็นใจ สำคัญว่าไม่เป็นใจ ต้องอาบัติทูกกฏ.

ภิกษุณีเป็นใจ มีความสงสัย ต้องอาบัติทูกกฏ.

ไม่ต้องอาบัติ

ภิกษุณีเป็นใจ สำคัญว่าเป็นใจ ไม่ต้องอาบัติ.

อนาปัตติวาร

อาพาธ ๑ อาพาธขอได้มา หายอาพาธแล้วจึงฉัน ๑ ถันนมสั้ม
ที่เหลือของภิกษุณีผู้อาพาธ ๑ ถันนมสั้มของญาติ ๑ ถันนมสั้มของคนปวารณา
๑ ขอเพื่อประโยชน์ผู้อื่น ๑ จำมาด้วยทรัพย์ของตน ๑ วิกลจริต ๑ อาหิ-
กัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

ปาฏิเทสนียะ สิกขาบทที่ ๘ จบ

บทสรุป

[๔๕๔] แม่เจ้าทั้งหลาย ธรรมคือปาฏิเทสนียะ ๘ สิกขาบท ข้าพเจ้า
ยกขึ้นแสดงแล้วแล ข้าพเจ้าขอถามแม่เจ้าทั้งหลายในธรรม คือ ปาฏิเทสนียะ
๘ สิกขาบทนั้นว่า ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธ์แล้วหรือ ข้าพเจ้าขอถามแม่ครั้งที่
ที่ ๒ ว่า ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธ์แล้วหรือ ข้าพเจ้าขอถามแม่ครั้งที่ ๓ ว่า
ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธ์แล้วหรือ ท่านทั้งหลายบริสุทธ์แล้วในธรรมคือปาฏิ-
เทสนียะทั้ง ๘ สิกขาเหล่านี้ เหตุนั้นจึงนี้ ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วย
อย่างนี้.

ปาฏิเทสนียกัมภ์ จบ

ปาฏิเทสนียวรรณา

ธรรม ๘ เหล่าใด ชื่อ ปาฏิเทสนียะ
ที่ขึ้นสู่สังคหะ เพียงแต่โดยสังเขป ถัดลำดับ
พวกขุททกะมา, วรรณาธรรมเหล่านั้น
แต่โดยสังเขปเท่านั้น จะดำเนินต่อไปนี้.

ก็ปณิตโกชนะ มีเนยใสและน้ำมันเป็นต้นใด ที่พระผู้มีพระภาคเจ้า
ทรงแสดงไว้แล้วในบาลีในพวกปาฏิเทสนียะนี้ เมื่อภิกษุณีออกปากขอปณิต
โกชนะ มีเนยใสและน้ำมันเป็นต้นนั้นนั้นแลมาฉัน เป็นปาฏิเทสนียะ. แต่ใน
เนยใสเป็นต้นนอกพระบาลีทุก ๆ อย่าง เป็นทุกกฏ. คำที่เหลือในปาฏิเทสนียะ
เหล่านี้ ง่ายทั้งนั้น. ก็ปาฏิเทสนียะทั้ง ๘ สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๔ เกิดขึ้น
ทางกาย ๑ วาจา ๑ ทางกายกับวาจา ๑ ทางกายวาจา กับจิต ๑ เป็นกิริยา
โนสัญญาวิโมกข์ อจิตตกะ ปณัตตวิวัชชะ กายกรรม วาจกรรม มีจิต ๓
มีเวทนา ๓ แล.

ปาฏิเทสนียวรรณา จบ

เสขยิกัณฑ์

แม่เจ้าทั้งหลาย อนึ่ง ชรรมคือเสขยยะเหล่านี้แล มาสู่อุเทศ.

เสขยยะ สิกขาบทที่ ๑

เรื่องภิกษุณีฉัพพัคคีย์

[๔๕๕] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น เหล่าภิกษุณีฉัพพัคคีย์นุ่งผ้าเลื่อยหน้าข้าง เลื่อยหลังข้าง ชาวบ้านทั้งหลายพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้นุ่งผ้าเลื่อยหน้าข้าง เลื่อยหลังข้าง ดูจดังสตรีคฤหัสถ์ผู้บริโภคกามเล่า.

ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินพวกชาวบ้านนั้นเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย... ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉน ภิกษุณีฉัพพัคคีย์จึงได้นุ่งผ้าเลื่อยหน้าข้าง เลื่อยหลังข้าง ครั้นแล้วได้แจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย ๆ ได้กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ทรงสอบถาม

ลำดับนั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงกระทำธรรมีกถา ในเพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ ทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า พวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์ นุ่งผ้าเลื่อยหน้าข้าง เลื่อยหลังข้าง จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉนพวก ภิกษุณีฉัพพัคคีย์จึงได้นุ่งผ้าเลื่อยหน้าบ้าง เลื่อยหลังบ้างแล้ว การกระทำของ พวกนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใส ของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง อย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระบัญญัติ

๒๓๐. ๑. ภิกษุณีพึงทำความศึกษาว่า เราจักนุ่งเป็นปริมณฑล

เรื่องภิกษุณีฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๕๖] ที่ชื่อว่า นุ่งเป็นปริมณฑล คือ ปดมณฑลสะคือ มณฑล
เข้า.

ภิกษุณีใด อาศัยความไม่เอื้อเพื่อ นุ่งผ้าเลื่อยหน้าก็ดี เลื่อยหลังก็ดี
ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๔๕๗] ไม่แกลั้ง ๑ ไม่ตั้งใจ ๑ เผลอ ๑ อาพาธ ๑ มีเหตุขัดข้อง
๑ วิกลจริต ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

เสขิยะ สิกขาบทที่ ๑ จบ

ความย่อ

เสขियะ สิกขาบทที่ ๗๕

เรื่องภิกษุณีฉัพพัคคีย์

[๔๕๘] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น เหล่าภิกษุณีฉัพพัคคีย์ถ่ายทอดอุจาระบ้าง ปัสสาวะบ้าง บ้วนเขฬะบ้าง ลงในน้ำ ชาวบ้านพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนภิกษุณีทั้งหลายจึงได้ถ่ายทอดอุจาระบ้าง ปัสสาวะบ้าง บ้วนเขฬะบ้าง ลงในน้ำ เหมือนสตรีคฤหัสถ์ผู้บริโภคกามเล่า.

ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินชาวบ้านพวกนั้นเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนภิกษุณีเหล่านี้ฉัพพัคคีย์จึงได้ถ่ายทอดอุจาระบ้าง ปัสสาวะบ้าง บ้วนเขฬะบ้าง ลงในน้ำเล่า ครั้นแล้วได้แจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย ๆ ได้กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

ทรงสอบถาม

ลำดับนั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงกระทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ ทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข้าพเจ้า พวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์ถ่ายทอดอุจาระบ้าง ปัสสาวะบ้าง บ้วนเขฬะบ้าง ลงในน้ำ จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

๑. เสขियะสิกขาบทต่อไปนี้ ตั้งแต่สิกขาบทที่ ๒๓๑.๒. ถึง ๓๐๓.๗๔ ท่านมิได้จาริกไว้ เพราะ

เป็นสาธารณบัญญัติ ฟังทราบโดยนัยดังกล่าวแล้วในมหาวิถังคัโน้น เทอญ.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย โฉนพวกภิกษุณีนักพหุคิย์จึงได้ถ่ายอุจจาระบ้าง ปัสสาวะบ้าง บ้วนเขฬะบ้าง ลงในน้ำเล่า การกระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส...

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้ :-

พระบัญญัติ

๓๐๔. ๗๕. ภิกษุณีพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่ถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ หรือบ้วนเขฬะ ลงในน้ำ

ก็แลสิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุณีทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องภิกษุณีนักพหุคิย์ จบ

ทรงอนุญาตแก่ภิกษุณีอาพาธ

[๔๕๕] ต่อจากสมัยนั้นแล ภิกษุณีทั้งหลายอาพาธ รังเกียจที่จะถ่ายอุจจาระบ้าง ปัสสาวะบ้าง บ้วนเขฬะบ้าง ลงในน้ำ ภิกษุทั้งหลายได้กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ทรงอนุญาตว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุณีผู้อาพาธถ่ายอุจจาระบ้าง ปัสสาวะบ้าง บ้วนเขฬะบ้าง ลงในน้ำได้.

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้ :-

พระอนุบัญญัติ

๓๐๔. ๗๕. ก. ภิกษุณีพึงทำความศึกษาว่า เราไม่ใช่จัก
ไม่ถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ หรือบ้วนขะพะ ลงในน้ำ.
เรื่องภิกษุณีอาพาธ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๕๐๐] ภิกษุณีไม่ใช่ ไม่ใช่ถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ หรือบ้วน
ขะพะลงในน้ำ ภิกษุณีใด อาศัยความไม่เอื้อเพื่อ ไม่ใช่ ถ่ายอุจจาระ
ปัสสาวะ หรือบ้วนขะพะ ลงในน้ำ ต้องอาบัติทุกกฏ.

อนาปัตติวาร

[๕๐๑] ไม่แกลิ่ง ๑ เผลอ ๑ ไม่รู้ตัว ๑ อาพาธ ๑ ถ่ายลงบนบก
แล้วไหลลงน้ำ ๑ มีเหตุขัดข้อง ๑ วิกลจริต ๑ มีจิตฟุ้งซ่าน ๑ ผู้กระสับกระ-
ส่ายเพราะเวทนา ๑ อาทิกัมมิกา ๑ ไม่ต้องอาบัติแล.

เสขิยะ สิกขาบทที่ ๗๕ จบ

บทสรุป

[๕๐๒] แม่เจ้าทั้งหลาย ธรรมคือเสขิยะ ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้วแล
ข้าพเจ้าขอถามแม่เจ้าทั้งหลายในธรรมคือเสขิยะเหล่านั้นว่า ท่านทั้งหลายเป็น
ผู้บริสุทธิ์แล้วหรือ ข้าพเจ้าขอถามแม่ครั้งที่สองว่า ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธิ์
แล้วหรือ ข้าพเจ้าขอถามแม่ครั้งที่สามว่า ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธิ์แล้วหรือ
แม่เจ้าทั้งหลายบริสุทธิ์แล้วในธรรมคือเสขิยะเหล่านี้ เหตุนั้นจึงนิง ข้าพเจ้า
ทรงความนี้ไว้ ด้วยอย่างนี้.

เสขิยกัณฑ์ จบ

อธิกรณสมถกัณฑ์ที่สุด

[๕๐๓] อนึ่ง แม่เจ้าทั้งหลาย ธรรมคืออธิกรณสมถะ ๗ เหล่านี้แล มาสู่อุเทศ.

คือพึงให้สัมมุขาวินัย ๑ พึงให้สติวินัย ๑ พึงให้มูพหวินัย ๑ ปฏิญญาต-
กรณะ ๑ เขภุยยสิกขา ๑ ตัสสปาปิยสิกขา ๑ ตินวัตถารกะ ๑ เพื่อระงับอธิกรณ
ที่เกิดแล้วและเกิดแล้ว.

แม่เจ้าทั้งหลาย ธรรมคืออธิกรณสมถะ ๗ ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้วแล
ข้าพเจ้าขอถามแม่เจ้าทั้งหลายในธรรมคืออธิกรณสมถะเหล่านั้นว่า ท่านทั้งหลาย
เป็นผู้บริสุทธ์แล้วหรือ ข้าพเจ้าขอถามแม่ครั้งที่สองว่า ท่านทั้งหลายเป็นผู้
บริสุทธ์แล้วหรือ ข้าพเจ้าขอถามแม่ครั้งที่สามว่า ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธ์
แล้วหรือ แม่เจ้าทั้งหลายบริสุทธ์แล้วในธรรมคือ อธิกรณสมถะเหล่านี้ เหตุ
นั้นจึงนึ่ง ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ ด้วยอย่างนี้.

อธิกรณสมถกัณฑ์ จบ

คํานิคม

[๕๐๔] แม่เจ้าทั้งหลาย นิทานข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว .

ธรรมคือปาราชิก ๘ สิกขาบท	ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว
ธรรมคือสังฆาทิเสส ๑๗ สิกขาบท	ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว
ธรรมคือนิสสัคคียปาจิตตีย์ ๓๐ สิกขาบท	ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว
ธรรมคือปาจิตตีย์ ๑๖๖ สิกขาบท	ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว
ธรรมคือปาฏิเทสนียะ ๘ สิกขาบท	ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว
ธรรมคือเสขียะทั้งหลาย	ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว
ธรรมคืออธิกรณสมณะ ๗ ประการ	ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว

สิกขาบทของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น มีเท่านี้ มาในพระปาติโมกข์ นับเนื่องในพระปาติโมกข์ มาสู่อุเทศทุกกิ่งเดือน.

พวกเราทั้งหมดนี้แล พึงเป็นผู้พร้อมเพรียงกัน ร่วมใจกัน ไม่วิวาทกัน ศึกษาในพระปาติโมกข์นั้น เทอญ.

ภิกขุณีวิภังค์ จบ

คาถาสรูปเจียรนัยกรรม

ก็กรรม ๗๕ ชื่อว่า เสขิยะเหล่าใด
ที่พระธรรมสังคากาจารย์ทั้งหลายได้ยกขึ้น
แสดงไว้ และกรรมเหล่าใด ชื่อสัตตาทิกร-
ณะ ซึ่งท่านยกขึ้นแสดงไว้ถัดจากลำดับ
เสขิยะเหล่านั้นมา, อรรถวินิจฉัย กรรมคือ
เสขิยะและอธิกกรรมเหล่านั้นอันใด ที่
ข้าพเจ้าได้กล่าวไว้ในมหาวิภังค์. แม้ใน
ภิกขุณีวิภังค์ ท่านผู้รู้ทั้งหลาย ก็กล่าว
อรรถวินิจฉัยนั้นไว้ เช่นนั้นเหมือนกัน,
เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงไม่กล่าวอรรถวรรณ-
นากรรมเหล่านั้นไว้อีกแผนกหนึ่ง, ที่จริง
อรรถวรรณาที่ข้าพเจ้าได้กล่าวไว้ในมหา-
วิภังค์นั้น ชื่อว่าได้กล่าวแล้ว ในภิกขุณีวิภังค์
นี้เหมือนกันแล.
ภิกขุณีวิภังค์ควรรรณนา ในอรรถกถาพระวินัย.

ชื่อสมันตปาสาทิกา จบ

อุยโยชนคาถาของท่านผู้รจนา

วรรณนาวิภังค์แห่งอุทโตปาฐโหมกข์

ที่พระชินเจ้าตรัสไว้นี้ จบลงแล้ว โดยหา
อันตรายมิได้ ฉันทใด ขอสรรพสัตว์ แม้ทุก
หมู่เหล่า จงได้บรรลุมรรคอันละเอียดซึ่ง
อาสวะทั้งปวง แล้วประสบพบเห็นแต่ความ
ดับสนิทโดยหาอันตรายมิได้ ฉันทันนั้น เทอญ.